

Απόστολος Λ. Πιερρόης

Περὶ Τέλους

Φιλοσοφική Τετραλογία

Μέρος IV

1996

IV

Η ΔΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

‘Απὸ τῆς νομανδικῆς καταλήψεως τῆς *Melfi*
μέχρι τῆς μάχης τῆς *Civitate* (1041-1053 μ. Χ.)

ΑΠΟ ΤΟΥ 1041 μ. Χ. ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἔχει νὰ ὀντιμετωπίσῃ εἰς τὶς δυτικώτατες ἐσχατιές της τὴν ἐπικίνδυνη δρᾶσι τῶν Νορμανδῶν, ποὺ ἄν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴ μὲν παρουσιάζετο ὑπὸ τὴν μορφὴ συστηματικῶν μᾶλλον ληστρικῶν ἐπιδρομῶν μισθοφόρων τυχοδιωκτῶν παρὰ στρατιωτικῆς κατακτητικῆς ἐπιχειρήσεως, κατέληξε δῆμως, μετά τινες ἀναδρομήσεις, ὑπὸ τὴν ἥγεσία ἴδιαιτερα τοῦ ἴκανωτάτου Robert Guiscard, καὶ συνεπείᾳ ἀπουσίας μὲν σταθερᾶς βαθυγνώμονος Βυζαντινῆς στρατηγικῆς διαπράξεως δὲ καιρίων τακτικῶν σφαλμάτων, εἰς ἀπώλεια ὅλης τῆς Κάτω Ἰταλίας τὸ 1071 μ. Χ. (πτῶσις τοῦ Bari μετὰ τριετῆ πολιορκία). Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Παπισμὸς ἀναγεννᾶται ἐπὶ τῆς Μεγάλης Ἰδέας του, ὡς Καθολικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Αὐτοκρατορία μετ' ἀπολύτου δικαιοδοτικοῦ ἐλέγχου τῆς Κοσμικῆς Ἐξουσίας, ἀκόμη καὶ μετ' ὑποτεταγμένης κοσμικῆς χειρὸς καὶ σπάθης. Τότε ἐπίσης τελειοῦται καὶ τὸ Μέγα Σχίσμα Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

Σημαντικός, ἀλλ' ἀνεπαρκῶς ἀναπτυχθείς, παράγων τῶν ἔξελίξεων ἦταν ἡ διαπλοκὴ τῶν δύο Ρωμαϊκῶν Αὐτοκρατοριῶν, τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Γερμανικῆς, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πεδίου. Οἱ σχέσεις τοῦ Ἀνατολικοῦ πρὸς τὸν Δυτικὸν αὐτοκράτορα μετὰ τὴν πρώτη φυσικὴν ἔχθροτηταν ἐπὶ Otto τοῦ Μεγάλου λόγῳ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀγίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους, κατέστησαν γενικὰ καλὲς ἀπὸ τῆς συνάψεως εἰρήνης μετὰ τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆς καὶ τοῦ γάμου τοῦ νίοῦ τοῦ Otto (καὶ μετέπειτα αὐτοκράτορος Otto II) μὲ τὴν Θεοφανώ, κόρη τοῦ Ρωμανοῦ B'.

Τὸ 1027 μ. Χ., ὁ Konrad II ἀρχεῖται (μὲ τὴν ἐλαχίστην ἀπαραίτητον ἐπέμβασιν νοτίως τῆς Ρώμης) εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς, ὀνομαστικῆς

ἄλλωστε, ὑποταγῆς τῶν Λομβαρδῶν ἡγεμόνων τῶν ἐκεῖ τοπικῶν κρατιδίων καὶ τῶν Νορμανδῶν πολεμικῶν ἀρχηγῶν. [1] Ἐναχωρῶν ἐξ Ἰταλίας ἐγκαταλείπει πρακτικῶς τὸ νότιον μέρος τῆς Χερσονήσου εἰς τὴν ἔξουσίαν καί, προκειμένου περὶ τῶν Λομβαρδικῶν ἡγεμονιῶν, εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν ἐπιρροὴν τοῦ Βυζαντίου. [2] Ὅτι πρόκειται περὶ συνεποῦς πολιτικῆς ἐμφαίνεται καί ἐκ τοῦ ὅτι ἀποστέλλει τότε ἀκριβῶς πρεσβείαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τὸν Werner, ἐπίσκοπο Strasbourg, καὶ τὸν κόμητα Manegold ζητῶν ἀπὸ τὸν Κωνσταντīνο Ή' διὰ τὸν υἱόν του Heinrich τὴν χεῖρα μᾶς πορφυρογεννήτου κόρης τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς. [3] Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διαπραγματεύσεων ἀπέθανε ἐκ τῶν ἀπεσταλμένων ὁ Werner ἐνῷ ἀνεκηρύχθη νέος αὐτοκράτωρ ὁ Ρωμανὸς Γ' Ἀργυρός (1028 μ. Χ.). Ἡ οἰκογενειακὴ σύζευξις δὲν ἐτελεσφόρησε, ἀλλὰ ὁ ὑπολειφθεὶς πρέσβυς Manegold ἐπέστρεψε εἰς τὴν Δύσιν τυχών ἐξόχων τιμῶν κατὰ τὴν παραμονήν του ὑπὸ τῆς αὐλῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κομίζων δὲ ἵερὰ λείψανα καὶ χρυσόβουλον λόγον τοῦ Ρωμανοῦ Γ' πρὸς Konrad II. ⁴ Εἴτε ἐπρόκειτο περὶ συνθήκης καὶ ρητῆς συμφωνίας εἴτε περὶ σιωπηρᾶς κοινῆς ἀντιλήψεως, τὰ ἴστορικὰ γεγονότα ὁδηγοῦν εἰς τὴν διατύπωσιν μᾶς ἀρχῆς διεπούσης τὶς σχέσεις τῶν δύο Αὐτοκρατοριῶν, κατὰ τὴν ὅποιαν ἡ Ἰταλία μερίζεται εἰς δύο σφαῖρες ἐπιρροῆς, μᾶς βιρείου καὶ Γερμανικῆς, μᾶς νοτίου Βυζαντινῆς, μὲ τὴν γενικὴν διαχωριστικὴν γραμμὴν κειμένην μετὰ τὴν Ρώμην, καὶ μὲ τὶς Λομβαρδικὲς ἡγεμονίες τοῦ Νότου τυπικῶς μὲν ἐπαμφοτερίζουσες κατὰ τὴν ἐπικυριαρχίαν των, οὓσιαστικῶς δὲ καὶ ἀμεσώτερον ὑποκείμενες εἰς βυζαντινὴν δυναμικὴν ἐπιρροήν, πλὴν τῶν σπανίων περιπτώσεων ἐνεργοῦ στρατιωτικῆς παρουσίας αὐτοῦ τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος εἰς Ἰταλίαν διατίθεμένου νὰ παρέμβῃ εἰς αὐτές.

Τὸ 1027 μ. Χ. ὁ Konrad II δὲν ἐπεμβαίνει εἰς τὶς νότιες ἡγεμονίες. Τὸ 1038 ἀντιθέτως προσκαλούμενος ὑπὸ ἀντιπάλων ἡγεμόνων μὲ ἀντιτιθέμενα συμφέροντα προσβαίνει εἰς Νότον πρὸς Καμπανίαν μέχρι Monte Cassino καὶ Καπούης, διαλύει τὴν ἔχθραν τοῦ Paldolf τῆς Καπούης πρὸς Guaimar τοῦ Σαλέρνου ὑπὲρ τοῦ δευτέρου, ὁρίζει νέον ἡγούμενο τῆς μονῆς Monte Cassino τὸν Baunagò μοναχὸ Richer εἰς ἀντικατάστασι τοῦ Ἐλληνος Βασιλείου ἐπιβληθέντος ὑπὸ τοῦ Paldolf, καὶ ἐπιστρέφει ἄνευ καθυστερήσεως εἰς Βορρᾶν. [5] Ἡ

δυνατότης ἐπεμβάσεώς του νοτίως τῆς Ρώμης, (ἐπεμβάσεως διακριτικὰ ἐλαχίστης γεωγραφικά), ἐρείδεται εἰς τὴν ἀγεφύρωτο ἀντιπάλότητα δύο ἴσχυρῶν τοπικῶν ἡγεμόνων. Ὁ άλλαγὴ τοῦ συσχετισμοῦ δυνάμεων εἰς τὶς νότιες Λογγιθαρδικὲς ἡγεμονίες ἐπιτελεῖται ὅταν οἱ Βυζαντινοὶ τῆς νοτίου Ἰταλίας ὑπὸ τὸν Γεώργιον Μανιάκη ἔχουν ἀποδυθῆ εἰς ὁλοσχερῆ καὶ ἐπιτυχέστατο ἀγῶνα ἀνακτήσεως τῆς Σικελίας ἀπὸ τοὺς Σαρακηνούς. [7]

Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Konrad II δὲν ἔθεωρήθη ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι ώς ὑπερβαίνουσα τοὺς ὄρους καὶ τὴν γενικὴ ἀρχὴ τῆς συναντιλήψεως τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν περὶ τῶν Ἰταλικῶν πραγμάτων. Ὁ κατασταθεὶς νέος πρωτεύων τοπικός παράγων τῆς περιοχῆς, ἡγεμὼν τοῦ Salerno, Guaimar ἀπαντᾷ θετικὰ εἰς τὴν πρόσκλησι τοῦ Βυζαντινοῦ ἀρχιστρατήγου, νὰ τοῦ παράσχῃ βοήθεια εἰς τὶς σικελικὲς ἐπιχειρήσεις, ἀποστέλλων σῶμα Νορμανδῶν. [8] Βεβαίως ἐπεκτείνει τὴν κυριαρχία του καὶ εἰς τὴν περιοχὴ τοῦ Amalfi, τοῦ ὅποίου ὁ Δοὺς φέρει τὸν τίτλο τοῦ βυζαντινοῦ Πατρικίου· ὁ τελευταῖος καταφεύγει εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ κατευθύνεται καὶ ὁ ἀποδυναμωθεὶς Paldolf μετὰ τοῦ καταργηθέντος Βασιλείου, πρώην ἡγουμένου τοῦ Monte Cassino. Ὁ Guaimar ὅμως στέλλει ὁ ἕδιος πρεσβεία πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς μὲ τὶς ἀπαραίτητες ἔξηγήσεις καὶ ὑποσχέσεις. [9] Ἡ νέα περιφερειακὴ κατάστασις γίνεται ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι. Ἀσχέτως τοῦ ποῖος πρίγκηψ εἶναι ὁ ἴσχυρὸς ἀνὴρ τῶν Λομβαρδικῶν ἐπικρατειῶν τοῦ νότου, ἥ ἔξαρτησίς του ἀπὸ μία ἴσχυρὰ βυζαντινὴ παρουσία εἰς Νότιον Ἰταλίαν εἶναι δεδομένη. Ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ καὶ ὁ στρατός του εἶναι ὑπερόροιοι μονίμως, καὶ σπανίως καὶ δι' ὀλίγον ὑπεραιρούν τὶς "Αλπεις κατερχόμενοι εἰς τὴν χερσόνησον τῶν Ἀπεννίνων. Ἐξ ἄλλου μία συμπεφωνημένη διαίρεσις τῆς Ἰταλίας φαίνεται νὰ προϋποτίθεται καὶ νὰ τηρεῖται μεταξὺ τῶν δύο Αὐτοκρατοριῶν.

Τὸ Βυζάντιον, ἀργὰ ἥ γρήγορα, θὰ πρέπῃ νὰ ἐπεκαλέσθη τὴν ἀρωγὴ τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας πρὸς ἀντιμετώπισι τοῦ ἐκ νότου φραγγικοῦ κινδύνου ὅταν ἥ κατάστασις ἐπεδεινώθη, ἥ δὲ Λατινικὴ καὶ Λογγιθαρδικὴ Ἰταλία ἐπίσης θὰ ἐπεθύμει τὴν ἀναχαίτισι τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Νορμανδικῆς παρουσίας ποὺ ἀπετέλει δυνητικὴ ἀπειλὴ καὶ διὰ τὴν ἕδια.

* * *

Ἄρχηθεν ἡ τακτικὴ τῶν Νορμανδῶν ἵτο τυχοδιωκτική. Προσεφέροντο ἐλευθέρως ἥ, ὅπου ἐδύναντο, μετὰ φορτικῆς πιέσεως ἢ ἔξαναγκασμοῦ, ὡς μισθοφόροι ἢ ὑποτελεῖς διαφόρων κατὰ περίστασι ἡγεμόνων καὶ αὐτοκρατορικῶν ἀξιωματούχων. Προσέφεραν δοήθεια, καθίσταντο ἀπαραίτητοι καὶ ἔξήτουν ἐν συνεχείᾳ δικαιώματα ἀντὶ τῆς ὑποταγῆς των. Ἡ ἀντίθεσις τοῦ πρίγκηπος τῆς Καπούης πρὸς τὸν Δούκα τῆς Νεαπόλεως τοὺς ἐπέτρεψε τὸ πρῶτον νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς Aversa, ἀναγνωρισθέντος τοῦ ἀρχηγοῦ των ὡς κόμητος. [10] Ὁ πόλεμος τῶν βυζαντινῶν εἰς Σικελία καὶ ἴδιως ἡ ἀνικανότης τῶν βυζαντινῶν στρατιωτικῶν διοικητῶν μετὰ τὴν ἀνάκλησι τοῦ Γεωργίου Μανιάκη τὸ 1041 ἀπὸ τὴν θριαμβευτική του ἀνάκτησι τῆς νήσου, [11] τοὺς παρέσχε τὴν εὐκαιρία νὰ θέσουν πόδα ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς Ἀπουλίας, κατακτῶντες ἐν ἀρχῇ τὴν Melfi ὡς κέντρον τῶν ἐπεκτατικῶν των βλέψεων. [12] Κατὰ τὴν διήγησιν αὐτῶν τῶν νορμανδικῶν πηγῶν, οἱ ἐντόπιοι κάτοικοι ἐντρομοὶ ἀποστέλλουν ἐκπροσώπους εἰς τὸν Κατεπάνω ζητοῦντες τὴν συνδρομὴν Βυζαντινοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν δαρδάρων ἐπιδρομέων. [13] Οἱ Νορμανδοὶ τυχοδιωκταὶ προσφέρουν ὑποταγή, ἐὰν τοὺς νομιμοποιηθοῦν ὅσα κατακτοῦν. [14] Ἡ πολιτικὴ των αὐτὴ θὰ ἀποδειχθῇ σταθερὰ ὅσο καὶ ἀποτελεσματική, καταστροφικὴ δὲ διὰ τὸ Βυζάντιον ὅταν ἡ παραπλανητικότης της διαφεύγει ἢ ὑπερορᾶται.

Τρεῖς διαδοχικὲς σημαντικὲς ἥττες ὑφίστανται τὰ Βυζαντινὰ στρατεύματα ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν τυχοδιωκτῶν, εἰς τὶς 17 Μαρτίου, 4 Μαΐου καὶ, ὑπὸ νέον Κατεπάνω, εἰς τὶς 3 Σεπτεμβρίου τοῦ 1041 μ. Χ., παρὰ τὴν ὑποστήριξι τοῦ ἐντοπίου πληθυσμοῦ. [15]

Εἰς τὶς 10 Δεκεμβρίου 1041 ἀνέρχεται εἰς τόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Καῖσαρ Μιχαὴλ Ε' ὁ Καλαφάτης, ἀνηψιὸς τοῦ ἐκλιπόντος Μιχαὴλ Δ' τοῦ Παφλαγόνος. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ παραλύει τῆς ἔξουσίας τὸν παραδυναστεύοντα, ἢ μᾶλλον ούσια δυναστεύοντα, Ἰωάννην τὸν ἐπικαλούμενον Ὁρφανοτρόφον, εὔνοῦχον ἀδελφὸν τοῦ Μιχαὴλ Δ', καὶ ἐπιδίδεται εἰς λῆψιν σωτηρίων καὶ εὐεργετικῶν μέτρων καὶ ἀποφάσεων εὐνομωτέρας καὶ ὀρθωτέρας διοικήσεως, προσλαμβάνων σύμβουλον πρώτιστον, ἄνδρα τῶν πολιτικῶν πραγμάτων μετὰ λογιότητος ἐπαίοντα, τὸν μετέπειτα Πατριάρχην

Κωνσταντίνον Λειχούδην. [16] Μεταξὺ τῶν πρώτων αὐτοκρατορικῶν πράξεων ἦτο καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Γεωργίου Μανιάκη ἐκ τοῦ περιορισμοῦ εἰς τὸν ὅποῖον ὑπέκειτο μετὰ τὴν ἀνάκλησίν του ἐκ Σικελίας, καὶ ἡ ἀνάθεσις εἰς αὐτὸν τοῦ ἔργου ἀποκαταστάσεως τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας εἰς Κάτω Ἰταλίαν. [17]

‘Ο Γεώργιος Μανιάκης, κράτιστος στρατηγὸς τῆς ἐποχῆς, ἥδη τροπαιοφόρος ἐξ Ἀνατολῆς καὶ Σικελίας, ἦτο ὁ μόνος ἄξιος νὰ ἀνορθώσῃ τὰ κινδυνεύοντα Ἰταλικὰ πράγματα τῆς Αὐτοκρατορίας. [18] Εύθὺς ὡς παρέστη ἐκεῖ ἐκάλυσε τὴν Νορμανδικὴν εὔροιαν, διὰ σκληρῶν ἔστω μεθόδων, καὶ ἐκ νέου ἥνδρου τὴν βυζαντινὴν ἔξουσίαν. [19] Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Νορμανδοί, κατόπιν συνεννοήσεων εἰς τὸ Bari, ἀνακηρύσσουν ἀρχηγόν των τὸν Ἀργυρό, τοπικὸν ἀρχοντα τῆς περιοχῆς, καὶ ὅχι ἔνα ἐξ ἑαυτῶν, ως Δοῦκα Ἰταλίας. [20]

‘Η καιροσκοπικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἀργυροῦ συνίσταται εἰς τὴν νομιμοποίησι τῆς Νορμανδικῆς παρουσίας εἰς τὴν βυζαντινὴν Ἰταλίαν μὲ τὴν προσφορὰ τῆς ὑποτελείας των εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι μέσω τῆς ἴδιας του ἀρχηγικῆς θέσεως. [21] Οἱ Νορμανδοὶ λαμβάνουν αὐτὸ ποὺ ἔξήτουν ἐξ ἀρχῆς προσφέροντες ὅτι προσέφερον, τὴν ψιλὴν σχεδὸν τελικὰ ἐπικυριαρχίαν. ‘Ο Ἀργυρὸς ἀναγνωρίζεται ως ἡγεμὼν τῆς βυζαντινῆς Ἰταλίας, προσδοκῶν καὶ ἀντίστοιχον τίτλον ἐκ τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς εἰς ἐπικύρωσι τῆς συνδιαλλαγῆς. Τὸ δὲ Βυζάντιον ἀποδέχεται κατ’ αὐτὸ τὸ σχέδιον ὅτι μόνον ως ἐσχάτη ὑποχώρησις ἦτο νοητόν, καὶ ἐφ’ ὅσον καθίστατο ὅντως πλέον ἀδύνατον τελεσιδίκως νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀμεσον ἔξουσίαν του εἰς τὴν περιοχήν. ‘Ο ἐλεγχος διὰ τῆς ἐνσωματώσεως εἶναι ὠφέλιμος μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ ἐνσωματουμένου. Τὴν μακρὰν ἴστορικὴν ὁμοιογένειαν Ἰταλικῶν καὶ Ἑλληνικῶν παραγόντων καὶ πληθυσμῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας, διετάρασσε ἡ Νορμανδικὴ τυχοδιωκτικὴ παρουσία ως ἔνον σῶμα. Τιθάσευσίς του ἐσήμαινε ἀπομάκρυνσί του ἢ καταστολή του.

‘Η πολιτικὴ τοῦ Μανιάκη ἐξ ἄλλου ἦτο ἀκριβῶς ἡ τῆς σιδηρᾶς πυγμῆς· ἀπελάμβανε δὲ πάντα τὰ τεκμήρια τῆς ἐπιτυχίας. ‘Αλλὰ καὶ ως ἀμφιβόλου πραγματοποιήσεως κρινομένη, ἔδει νὰ δοκιμασθῇ, ἀφοῦ καὶ εἰς περίπτωσιν ἀκόμη ἀποτυχίας της (ἐκτὸς μιᾶς καθο-

λικῆς καταστροφῆς ἀποκλειομένης καὶ ἀπὸ τὰ λαϊκὰ ἀκόμη ἐρεί-
σματα τοῦ Βυζαντίου εἰς Κάτω Ἰταλίαν), ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἐπανάλη-
ψίς της παρέμενε ἐνδεχομένη, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ καταφυγὴ εἰς τὴν
πολιτικὴν τοῦ Ἀργυροῦ διετηρεῖτο ἐν ἐφεδρείᾳ, μὲν ηὐξημένα μάλι-
στα περιθώρια ἐπιβολῆς τῶν οἰκείων ὅρων.

Ἄλλ' ἡ ἄνοδος εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀνατολῆς τοῦ ἀτόνου, παλιμ-
βούλου καὶ ἀνειμένου, εἰ μὴ καὶ ἐκλελυμένου, Κωνσταντίνου Θ' τοῦ
Μονομάχου εἰς τὸν 12 Ιουνίου τοῦ 1042, ὀλίγους μῆνες μετὰ τὴν
ἀποστολὴν τοῦ Μανιάκη εἰς Νότιον Ἰταλίαν, διέφθειρε ὀλοσχερῶς
τὰ πράγματα τῆς Δύσεως διὰ τῆς ἀσταθείας τῆς στρατηγικῆς, ἀτο-
νίας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὁρθῆς γραμμῆς, καὶ, τελικῶς, διὰ τῆς
νίοθετήσεως θεμελιωδῶς λανθασμένης πολιτικῆς.

Οἱ πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις ἔχουν ἀρχίσει εἰς Ἀπουλίαν ὑπὸ τὴν
στρατηγίαν ἑκατέρῳθεν τῶν Μανιάκη καὶ Ἀργυροῦ. [22] Ἄλλ' ὁ
τελευταῖος, γνωρίζων ἐκ τῆς παραμονῆς του εἰς Κωνσταντινούπο-
λιν τὶς αὐτοκρατορικὲς συνήθειες ἔξωτερης πολιτικῆς, ἐπιτίθεται
μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἀναγνωρισθῇ. Καὶ ὅντως, εὐθὺς μὲ τὴν ἀνάληψι
τῆς ἔξουσίας, ὁ Κωνσταντῖνος Θ' προσφέρει εἰς τὸν Ἀργυρὸ περὶ¹
τὸ τέλος Αὐγούστου τοῦ 1042 τὸ ἀξιώμα τοῦ Πατρικίου ἢ τοῦ
Βεστιαρίου τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.. [23] Ὁ Ἀργυρὸς
ἀσμένως ἀποδέχεται τὴν περιαγωγή του ὑπὸ τοὺς κόλπους τῆς
Αὐτοκρατορίας, καὶ εἰς ἐνδειξιν πίστεως καὶ ὑποταγῆς, λύει τὴν
πολιορκία τῆς Trani, καὶ ἐπαναφέρει τὸ Bari ὑπὸ τὴν αὐτοκρατο-
ρικὴν κυριαρχίαν. [24]

Τὴν τιμὴ πρὸς τὸν Ἀργυρὸ συνοδεύει ἀτιμία πρὸς τὸν Μανιάκη. Ὁ
Αὐτοκράτωρ τοῦ ἀποστέλλει δι' ἐπισήμου πρεσβείας Χρυσόβουλλον
ἀντικαταστάσεως του εἰς τὴν ἀρχηγίαν τῶν βυζαντινῶν δυνάμεων
τῆς Ἰταλίας, ὑποσχόμενος ταυτοχρόνως συγγνώμη δι' ὑποτιθεμένην
ἐπανάστασιν τοῦ Μανιάκη. [25] Ὁ Μανιάκης ἀδίκως παρορώμενος
διὰ δευτέραν φοράν, καὶ τὰ αἴσχιστα προσδοκῶν κατὰ τὴν ἐπι-
στροφὴν του εἰς τὴν Πόλιν, ἀναπεταννύει τῷ ὅντι πλέον σημαίαν
ἀνυπακοῆς, ἀνακηρυσσόμενος ὑπὸ τῶν στρατευμάτων του Βασιλεὺς
Αὐτοκράτωρ. [26] Διεκπεραιωθεὶς εἰς Δυρράχιον ὁδεύει ἀκάθεκτος
πρὸς τὴν Πόλιν καὶ τὸν θρόνον, [27] ἥως ὅτου εἰς ἀποφασιστικὴν

μάχην πρὸς τὰ βασιλικὰ στρατεύματα πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἐνῷ νικᾷ κατὰ κράτος, ἀδέσποτος πληγὴ τὸν καταρρίπτει νεκρόν —«οἴα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα» σχετλιάζει ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης. [28]

Ἐὰν ὑπῆρχε σχέδιον (καὶ ὅχι ἀπλῶς ἄτη ἀποβλακώσεως) εἰς τὴν ἐνθάρρυνσιν τοῦ ρόλου τοῦ Ἀργυροῦ πρὸς τιθάσευσιν τῶν Νορμανδῶν ἵπποτῶν, ἡ ἀποτυχία του ἦτο ἄμεσος. Οἱ πλεῖστοι ἡ οἵ σπουδαιότεροι ἐξ αὐτῶν ἐπιστρέφουν εἰς τὴν ἐν Ἀπουλίᾳ ἔδραν των, τὸ Melfi, μετὰ τὴν περίληψι τοῦ Ἀργυροῦ εἰς τὴν Βυζαντινὴν Διοίκησι, ὅπου διαμοιράζουν τὰ κατεκτημένα ἐδάφη εἰς κομητεῖες, νομιμοποιούμενοι εἰς τὴν κατοχήν των διὰ τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν φιλόδοξον πρίγκηπα Guaimar τοῦ Σαλέρνου, τὸν ὅποιον ἀναγνωρίζουν ὡς Δοῦκα τῆς Ἀπουλίας καὶ τῆς Καλαβρίας, δηλαδὴ τῆς Βυζαντινῆς Ἰταλίας. [28α] Κατὰ τοὺς δυτικοὺς νομικισμοὺς ἰδρύουν φαῦλον ἀλλὰ ἀποτελεσματικὸν κύκλον, ὅπου ἀναγνωρίζοντες ἴσχυν τὸν Guaimar ὡς Δοῦκα τῆς Νοτίου Ἰταλίας, νόμῳ καὶ δικαίῳ λαμβάνουν ἐξ αὐτοῦ τὶς κατακτήσεις των. Ὁ Guaimar μὲ τοὺς Νορμανδοὺς ἐκστρατεύουν μάλιστα εἰς τὸ Bari, καὶ ζητοῦν ἀπὸ τὸν Ἀργυρὸν τὴν παράδοσι τῆς πόλεως· αὐτὸς ἀρνεῖται, δύπτε οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπέρχονται ἀπρακτοί. [29]

Ὁ Guaimar διεῖδε ὁρθῶς τὸ κενὸν ἐξουσίας ποὺ ἐδημιουργεῖτο ἀπὸ τὴν ἀποδυνάμωσι τῆς βυζαντινῆς παρουσίας εἰς Κάτω Ἰταλίαν καὶ ἐφιλοδόξησε νὰ τὸ καλύψῃ ὁ ἴδιος διὰ μέσου τῆς Νορμανδικῆς δυνάμεως. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ πολιτικὴ ποὺ μετ' ὀλίγον ἐφήρμοσε ἡ Παπικὴ ἔδρα. Ἀλλὰ ὁ πρίγκηψ τοῦ Salerno ὑπερηκόντισε τὶς πραγματικὲς δυνάμεις του. Ἀπεσκόπει προσεχῶς νὰ χρησιμοποιῇ τοὺς Νορμανδοὺς πρὸς ἐπιβολὴ μὲν τῆς κυριαρχίας του εἰς Καμπανία, παρέχων δὲ εἰς αὐτοὺς ἐπεκτατικὴν διέξοδον εἰς τὰ Βυζαντινὰ ἐδάφη. [30] Ἀλλὰ οἱ Νορμανδοὶ δὲν ἀπεδείχθησαν πειθήνια ὄργανα. Εἰς τὴν διαδοχὴν τῆς κομητείας τῆς Aversa (ἀρχικῆς των ἔδρας εἰς Νότιον Ἰταλίαν καὶ γειτνιαζούσης πρὸς τὴν ἐπικρατείαν τοῦ Salerno) ἐπέβαλαν διὰ πολέμου τὸν ἴδικόν των ὑποψήφιον ἔναντι τοῦ εὐνοούμενου τοῦ Guaimar. [31] Καὶ οἱ διάφορες ἥγεμονίες τῆς Καμπανίας δὲν ἔπανον νὰ δημιουργοῦν προβλήματα. [32]

Εἰς τὴν Ἀπουλίαν τὰ πράγματα ἐξελίσσοντο δυσμενῶς διὰ τὸ Βυζάντιον. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1043 ἐφθασε νέος Κατεπάνω, ὁ

μάγιστρος Βασίλειος Θεοδωροκάνος, ἐπιφανῆς στρατιωτικός, κατὰ τὴν γενναιότητα μᾶλλον ἢ τὴν στρατηγίαν. [33] Ὁ διορισμός του ἀπεσκόπει περισσότερον εἰς τὸν ἔλεγχον καὶ καταρτισμὸν τῶν πραγμάτων ὅταν ἀκόμη ἔξῳδεῖτο ἢ ἐπανάστασις τοῦ Μανιάκη, παρὰ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ Νορμανδικοῦ κινδύνου. [34] Ἀντικαθίσταται ἐντὸς τοῦ ἔτους ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου. [35] Κατὰ τὴν ἀρχηγίαν του ἀπεκρυσταλλώθη παθητικῶς ἢ κατάστασις νὰ διατηρῇ μὲν τὸ Βυζάντιον τὴν Καλαβρίαν καὶ τὶς περιοχὲς τοῦ Τάραντος καὶ τοῦ Otranto ἀλλὰ εἰς τὴν Ἀπουλίαν μεγάλες μόνον παραλιακὲς πόλεις καὶ ἐλάχιστες τοῦ ἐσωτερικοῦ (Troia, Luccera) διέμενον ὡς θύλακες. [36] Δυσαρεστημένος ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπὸ τὴν κραυγαλέα ἀποτυχία τῆς πολιτικῆς του, ἀνακαλεῖ τὸ 1046 τὸν Ἀργυρὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ὑπεύθυνο διὰ τὴν ἀδράνεια καὶ ἀναποτελεσματικότητα τῆς πολιτικῆς του, καὶ ἐντέλλει εἰς τὸν Κατεπάνω Εὐστάθιον νὰ ἐνεργοποιηθῇ κατὰ τῶν Νορμανδῶν. Πράγματι ὁ Εὐστάθιος συγκροτεῖ στράτευμα καὶ συνάπτει μάχην πρὸς τοὺς κατακτητὲς τὴν 9 Μαΐου 1046, ἀλλὰ ἥττᾶται βαρέως. [37]

* * *

Ἡ ἀνάκλησις τοῦ Ἀργυροῦ καὶ ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῶν Νορμανδῶν τοῦ Κατεπάνω Εὐστάθιου, σηματοδοτοῦν μεταστροφὴ τῆς πολιτικῆς τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς, ἀλλά, ὅπως τὰ πάντα ὑπὸ τὸν Μονομάχον, ἀβεβαία καὶ ἀσθενή, ὅχι ἀποφασιστικὴ καὶ ἔγκαιρον. Ἐπαρκὴ στρατεύματα δὲν παρεσχέθησαν πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισι τῆς καταστάσεως, οὔτε ἴκανὸς ἀρχιστράτηγος προεχειρίσθη, τὴν στιγμὴ ποὺ ἔχρειάζετο συντριπτικὸ κτύπημα κατὰ τῶν Νορμανδῶν πρὸς ἐκρίζωσίν των. Ὅποφαίνεται πάντως ὅτι τὸ κόμμα ποὺ ὑπεστήριξε τὴν πολιτικὴ πυγμῆς ἐπεκράτησε εἰς τὴν Αὐλήν, καὶ ἡ γραμμή του ἥρχισε νὰ ἀκολουθεῖται καθ' ὅσον δυνατὸν ὑπὸ Αὐτοκράτορα χαῖνον καὶ ἀσπόνδυλον. Κορυφαῖοι ἐκπρόσωποι τῆς δυναμικῆς πολιτικῆς ἐμφανίζονται ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ Κηρουλάριος καὶ ὁ τότε παραδυναστεύων σύμβουλος Κωνσταντῖνος Λειχούδης, μετέπειτα διάδοχος τοῦ Κηρουλαρίου εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. [38]

Καὶ ἥσαν μὲν αὐτοί, ὡς Πατριάρχης καὶ Πρωθυπουργὸς ἀντιστοίχως, πλεῖστον ἰσχύοντες, ἀλλ' ἡ μαλθακότης καὶ ἀδουλία τοῦ Αὐτοκράτο-

ρος οὕτε πρότερον ἐπέτρεπε τὴν ἀπαρέγκλιτον υἱοθέτησιν τῆς πολιτικῆς των, οὕτε τώρα ὡδήγησε εἰς τὴν σθεναρὰν ἐφαρμογήν της. [39]

Oἱ ἀντικειμενικὲς περιστάσεις καὶ ἡ στιγμὴ ἀπῆτον μίαν ἐμφατικὴν κατάφασιν τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας εἰς Νότιον Ἰταλίαν. Τὸ αὐτὸν ἔτος (1046), ὁ γερμανὸς βασιλεὺς Heinrich III, ὁδεύων ἐπὶ τὰ ἵχνη τοῦ μεγάλου Otto I, κατέρχεται εἰς Ἰταλίαν διὰ νὰ τακτοποιήσῃ τὶς ἀνωμαλίες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, [40] νὰ ἀποκαταστήσῃ συμφέρουσες ἴσορροπίες, καὶ νὰ στεφθῇ αὐτοκράτωρ. [41] Ὡς ἀπάντησις εἰς τὴν Γερμανικὴν παρέμβασιν ἡ Ἀνατολικὴ ἐπρεπε νὰ εἴναι καθοριστική. Καὶ πράγματι καταβάλλεται μία προσπάθεια, ἄνευ ὅμως ἐπαρκῶν μέσων καὶ ἀποφασιστικότητος, ὥστε μὴ ὀλοκληρωθείσης, [42] παρεσχέθη ἡ δυνατότης ἐνεργωτέρας ἐπιρροῆς τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος νοτίως τῆς Ρώμης. Ἀκριβῶς ὅπως ὁ πατήρ του Konrad II εἶχε ἔξουθενώσει τὴν ἀνερχόμενη δύναμι τοῦ Paldolf III τῆς Καπούης ἐνισχύων τὸν Guaimar τοῦ Σαλέρνου, δμοίως τώρα ὁ Heinrich III ἐνισχύει τὸν πρῶτον ἀποδυναμῶν τὸν ὑπερφέροντα δεύτερον. [43] Ἐπειδὴ τοῦτο ἀκριβῶς συνέφερε καὶ τὴν Βυζαντινὴν πλευρά, θὰ ἡδύνατο νὰ ὑποτεθῇ ὅτι προήρχετο ἀπὸ κάποια συνεννόησι μεταξὺ τῶν δύο αὐτοκρατορικῶν αὐλῶν. Ἐλλειπούσης ὅμως σχετικῆς μαρτυρίας, βέλτιον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν αὐτόματον φυσικὴν σύμπτωσιν τῶν ἀντιστοίχων συμφερόντων. Πρὸς περαιτέρω ἀποδυνάμωσιν τοῦ πριγκηπάτου τοῦ Salerno, ὁ Heinrich ἐλευθερώνει τοὺς Νορμανδοὺς κόμητες ἀπὸ τὴν φεουδαρχικὴν ὑποταγὴν των εἰς τὸν Guaimar, ἀνάπτων αὐτὴν εἰς ἑαυτόν, χρίων δὲ ὁ ἴδιος αὐτοὺς εἰς τὰ τῆς δικαιοδοσίας καὶ κυριαρχίας τῶν ἐδαφῶν των. [44] Ο σκοπὸς εἴναι βεβαίως νὰ προστεθῇ εἰς ἀκόμη παράγων εἰς τὸ σκηνικὸν τῶν Λομβαρδικῶν κρατιδίων καὶ ἡγεμόνων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τῆς Καμπανίας, παράγων ἀνεξάρτητος τῶν προϋπαρχόντων καὶ ἐπὶ ἵσοις ὅροις πρὸς αὐτούς, ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν κατευθεῖαν τοῦ ὑπὲρ τὸν Ἀλπεις Αὐτοκράτορος. Απομακρύνεται τοιούτοτρόπως ἡ πιθανότης ἀναδείξεως οίουδήποτε ἐξ αὐτῶν εἰς δύναμιν καθοριστικῆς ἴσχύος. Τὸ ὅτι δι’ αὐτοῦ τοῦ σχεδιασμοῦ ἀναγνωρίζεται ὅχι μόνον ἡ ἀρχικὴ νορμανδικὴ βάσις τῆς Aversa ἀλλὰ καὶ οἱ νεοσυσταθεῖσες εἰς βάρος τῆς Βυζαντινῆς ἔξουσίας κομητεῖες τῆς Ἀπουλίας, δὲν σημαίνει καθ’ ἑαυτὸν ἐχθρικὴ κίνησι κατὰ τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινούπολεως. Ο Heinrich III ἀναγνωρίζει ἐν

πολλοῖς ἐξ ἀνάγκης μία *de facto* ἰσχύουσα κατάστασί μὲ σκοπὸν νὰ τὴν ρυθμίσῃ δι’ ὅσα ἀφοροῦν εἰς τὴν γερμανικὴν σφαιραῖς ἐπιρροῆς. Μόνον διὰ πολέμου ἡδύνατο νὰ ἀνατραπῇ ἡ νορμανδικὴ παρουσία εἰς τὰ Βυζαντινὰ ἐδάφη, πολέμου ἡ εὐθύνη τοῦ ὄποίου ἐβάρυνε προφανῶς τὴν ἴδιαν τὴν Κωνσταντινούπολιν κυρίως. Θὰ ἐπεθύμει ἀσφαλῶς, ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτωρ, ἐπειδὴ τὸν ἔξυπηρότει, νὰ ἥτο ἐπιτυχεστέρα ἡ προσπάθεια τῶν Βυζαντινῶν νὰ ἐλέγξουν τὴν ἔξαπλωσι τοῦ Νορμανδικοῦ κινδύνου εἰς Ἰταλίαν. Πρὸς συντονισμὸν ὅμως στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἐκ μέρους τῶν δύο Αὐτοκρατοριῶν εἰς τὴν νοτίως τῆς Ρώμης Ἰταλίαν ἔχρειάζετο ὅχι ἀπλῶς κοινὴ συναντίληψις συμφερόντων, ἀλλὰ ὥστὴ συνθήκη διανομῆς ἐπιρροῶν, δικαιοδοσιῶν καὶ ὑποχρεώσεων. [45] Οἱ συνθῆκες ὠρίμαζαν πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν, τὰ πράγματα ἐπίεζον, καὶ τὸ Κόμμα τῆς Πυγμῆς εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἥργαζετο συντόνως, ὑπὸ Αὐτοκράτορα ὅμως μαλθακιζόμενον, καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἀναποφάσιστον καὶ ἀσυνεπῆ, πρὸς μίαν δυναμικὴν στάσιν εἰς Ἰταλίαν, ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν ἐπωφελοῦς προσεγγίσεως τῶν δύο Αὐτοκρατοριῶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν διαπράγματεύσεων τοῦ 1027-8 δὲν φαίνεται νὰ ἥσαν ἴδιαιτέρως σημαντικά, νέα δὲ συνεννόησις ἐπεδάλλετο.

Τὶς δυσχέρειες ἀποδοχῆς τῆς κυριαρχίας τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος ἐπὶ τῶν Λομβαρδικῶν ἡγεμονιῶν τῶν γειτνιαζουσῶν πρὸς τὴν Βυζαντινὴν Ἰταλίαν (παρόντος μάλιστα αὐτοῦ καὶ ὅχι μόνον κατὰ τὴν, ἐκτὸς ἔξαιρέσεων, ἀπουσίαν του), καὶ τὴν εὐχέρειαν ἐπομένως ἀσκήσεως καθοριστικῆς ἐπιρροῆς μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ρώμης ὑπὸ μιᾶς ἰσχυρᾶς Βυζαντινῆς παρουσίας εἰς Νότον, ἀποδεικνύουν αὐτὰ τὰ συμβάντα κατὰ τὴν περιοδείαν τοῦ Heinrich III μετὰ τὴν στέψιν του εἰς Ρώμην. Ἀφοῦ διηνθέτησε κατὰ τὰ προλεχθέντα, μεταβάς εἰς Monte Cassino καὶ Καπούην, τὸν συσχετισμὸν μεταξὺ πριγκηπάτου τοῦ Salerno, Δουκάτου τῆς Capua καὶ Νορμανδῶν Κομήτων, κατηυθύνθη πρὸς τὴν σημαντικὴν ἡγεμονίαν τοῦ Benevento. Ἀλλὰ ἡ πόλις τοῦ κλείει τὶς πύλες καὶ συμπεριφέρεται ἀτιμωτικὰ πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν μητριάν του Agnes d' Anjou· ἡ σημασία τῶν γεγονότων εἶναι τέτοια ὥστε ὁ μὲν αὐτοκρατορικὸς Πάπας Clemens II ποὺ τὸν συνοδεύει ἀφορίζει ἀρχοντες καὶ ὑπηκόους, ὁ ἴδιος δέ, πρὸς τιμωρίαν, παραδίδει ὡς φεουδαρχικὸς ἐπικυρίαρχος τὰ ἐδάφη τοῦ Benevento εἰς τοὺς Νορμανδούς. [46]

‘Η ἐλευθερία δράσεως ποὺ ἡ ὑποταγή των εἰς ἔνα μακρυνὸν ἐπικυρίᾳρχο παρέσχε εἰς τοὺς Νορμανδούς, ἀπεθράσυνε τὴν ἀλαζονεία καὶ ἀγριότητά των. Πάσχουν τώρα ἐξ ἵσου οἱ κάτοικοι τῆς Ἀπουλίας, τῆς Καλαβρίας, τοῦ Benevento, λεηλατοῦνται ἐδάφη ἀδιακρίτως βυζαντινὰ ἢ λοιμβαρδικά, [47] ἀκόμη καὶ ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια διαρπάζονται παντοῦ. [48] Δὲν εἶναι βεβαίως ὁ Γερμανὸς Βασιλεὺς ποὺ ἐγχωρεῖ ἴσχὺν εἰς τοὺς Νορμανδοὺς διὰ τῆς χρίσεως των ὡς ἵπποτῶν τῆς Αὐτοκρατορίας. Γένος πολεμικὸν καὶ βίαιον, ληστρικὸν καὶ τυχοδιωκτικόν, χρησιμοποιεῖ τὴν χρησιμοποίησίν του ἀπὸ τοὺς ἐπιτοπίους ἥγεμόνες ὥστε πρῶτον μὲν νὰ καθίσταται ἐπίκουρον τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, ἔπειτα ἀπαραίτητον εἰς αὐτούς, καὶ τελευτῶν κυριαρχικὸν αὐτὸν ἀφ’ ἑαυτοῦ.

‘Αποχωρήσαντος εἰς τὰ ἴδια τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος, τὰ πάντα ἐπανέρχονται εἰς τὴν οἰκείαν τάξιν κατὰ τοὺς πραγματικοὺς ἐπιτοπίους συσχετισμοὺς δυνάμεων. ‘Η διαμάχη μεταξὺ Salerno καὶ Capua ἐπαναλαμβάνεται ἢ μᾶλλον συνεχίζεται, καταλήγει δὲ εἰς διατήρησιν μὲν τῆς ἀρχαίας δυναστείας τῆς Capua ὑπὸ τοῦ Paldolf, ἀλλὰ μὲ ηὔξημένη τὴν ἐπιρροὴ τοῦ Guaimar εἰς Καμπανίαν. Τὸ πόσον ὀλίγον ἴσχύουν οἱ αὐτοκρατορικὲς διατάξεις ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ ἐμφαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ Guaimar ὑποχρεώνει ἐκ νέου τοὺς Νορμανδοὺς τῆς Aversa νὰ ἀναγνωρίζουν αὐτὸν ὡς φεουδαρχικὸν ἐπικυρίαρχον. [49]

Οἱ Βυζαντινοὶ δὲν σημειώνουν ἀντίστοιχες ἐπιτυχίες. ‘Υφίστανται σειρὰ ἀπὸ ἦττες καὶ βλέπουν τὴν νορμανδικὴ κυριαρχία νὰ ἐξαπλοῦται παντοῦ. Τὸ 1048 μ. Χ. καταλαμβάνεται καὶ ἡ Troia. Εἰς τὶς 9 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους θνήσκει ὁ δεύτερος αὐτοκρατορικὸς Πάπας Damasus II μετὰ ὀλιγοήμερον ἀρχιερατείαν. Μὲ τὸν τρίτον κατὰ σειρὰν ὑπὸ τοῦ Heinrich III ὁριζόμενον Πάπα, τὸν Leo IX, εἰς νέος ἴσχυρὸς παράγων ὑπεισέρχεται εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ κοσμικὴν σκηνήν. [50]

* * *

‘Η σῆψις τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας ἔχει φθάσει εἰς τέτοιο βάθος, ὥστε νὰ εὐρίσκῃ σιωπηρὸν ἔρεισμα ἢ ἀντὶ πάσης θυσίας, καὶ διὰ παντὸς μέτρου, προσπάθεια θρησκευτικῆς ἀναμορφώσεως. [51] ‘Η ἐπιτακτικὴ

ἀνάγκη μεταρρυθμίσεως ἔστιάζεται εἰς τὰ δύο κύρια καταδυναστεύοντα κακά, σιμωνία καὶ ἀνηθικότητα τοῦ αλήρου. [52] Τὴν ἀπερίγραπτον ἔκλυσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡθῶν συνοδεύει, συζυγὲς ἀκολούθημα τῆς αὐτῆς βαρυτάτης νόσου, ἀδυναμία ἐπιρροῆς καὶ ἐπιβολῆς. Αὐτὸ τὸ βάθος τῆς ἀσθενείας ἀπαιτεῖ φιλικὴν ἐπέμβασιν καὶ ἀκραῖα μέτρα. Ἰδιαζόντως ὑπερβάλλον κῦρος ἀπαιτεῖται διὰ νὰ διενεργηθῇ ἡ ὁξύτομος θεραπεία καὶ διὰ νὰ ἀναγκασθῇ ὁ ἀσθενής νὰ τὴν δεχθῇ. Τὸ Παπικὸν πρωτεῖον καλεῖται νὰ στηρίξῃ τὴν ἀναμορφωτικὴν προσπάθεια, ὅπως καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς τελευταίας ἀντιστρόφως ἀναχαιτίζει τὶς ἀντιδράσεις κατ' ἐκείνου. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν πρωτεῖον τῆς Ρώμης ἔρειδεται μὲν ἀρχικῶς ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἔξουσίας διὰ νὰ ἐπιβληθῇ ἐν οἴκῳ, χρειάζεται δὲ διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν παπικὴν τάξιν ὅπου καὶ ὅταν ἡ κοσμικὴ σπάθη δὲν ἔξικνεῖται. [53] Ἀλλὰ ἡ νέα λειτουργία του ἀλλοιώνει τὴν φύσιν του. Τρεπόμενον εἰς δόργανον ἴσχύος μεταλλάσσεται ἀνεπαισθήτως ἀπὸ τιμητικῆς προεδρίας εἰς πηγὴν ἔξουσίας, ἀντὶ χάριτος προτιμήσεως καθιστάμενον νομεὺς χάριτος, ἀντὶ πρώτης διαπορθμεύσεως τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν ἀλαζονευόμενον ἀναγκαστικὴν καὶ καθολικὴν μεσιτείαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ εἰς τὴν Δύσιν διαδεδομένη ἀντίληψις τοῦ τιμητικοῦ ωμαϊκοῦ πρωτείου μετουσιώνεται εἰς δόγμα ἀπολύτου Ἐκκλησιαστικῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ δόπιον, δεδομένης τῆς ὑλικῆς ἐμπλοκῆς, βάσεως καὶ ἴσχύος αὐτῆς, ἀμέσως κυριορεῖ καὶ ταχύτατα ἀπογεννᾷ καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ὑποτάξεως τῆς κοσμικῆς ἔξουσίας. Καὶ αὐτὴ μὲν ἡ ἰδέα θὰ προκαλέσῃ τὸν ἀγῶνα μεταξὺ Παπισμοῦ καὶ Βορείου Αὐτοκρατορίας τὸ δὲ δόγμα ἐκεῖνο τῆς σκληροκαρδίας εἶναι ἡ ἀτη τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ποὺ θολώνει τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της. Δὲν εἶναι τυχαῖο γεγονὸς ὅτι τὸ Μέγα Σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν συμβαίνει τὴν στιγμὴ ἀκριβῶς γεννήσεως τοῦ Νέου Παπισμοῦ.

Εἰς τὴν ἀξίωσιν Παπικῆς μονοκρατορίας ὑπάρχει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐσωεκκλησιαστικὴ ἀντίδρασις τῶν Ἐπισκόπων ποὺ συνδυάζεται καὶ μὲ αἰσθήματα ἔθνικῆς ἢ τοπικῆς κατὰ περίστασιν ἀνεξαρτησίας. Ἡ διοικητικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἀνάμειξις τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ρώμης εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῶν Ἐκκλησιῶν ἄλλων μητροπόλεων ἢ ἐπαρχιῶν ἀρχικὰ ἀποκρούεται. Εἶναι ἄλλο πρᾶγμα νὰ σεβάζεται ὑπὲρ πάντας, ἢ ἀκόμη καὶ νὰ ἔχῃ βαρύνουσα γνώμην ὁ Πάπας

λόγω τῆς εἰς τὴν Δύσιν ἀναγνωριζομένης πρωτοτιμίας του, καὶ πλήρως ἀλλότριο τὸ νὰ ἐνδύεται κανονικὴν αὐθεντίαν ἔξουσιαστικῆς μερίμνης καὶ διοικήσεως καθολικῶς ἐπὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιβάλλουσαν ὑποχρεωτικὴν ἀποδοχήν.⁵⁴ Άλλὰ ὁ Leo IX, μειλιχειος μὲν καὶ ταπεινοφρόνως συμπεριφερόμενος κατὰ τὰ δευτερεύοντα, ἐπίμονος δὲ καὶ ἀνυποχώρητος εἰς τὰ ἄπαξ δόξαντα κύρια, δραστήριος δὲ ὑπὲρ πᾶν, κάμπτει διαδοχικὰ τὴν ἀντίστασιν ἐπικαλούμενος τὴν ἀδήριτον ἀνάγκην ἀναμορφώσεως^[54] καὶ στηριζόμενος εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἴσχυν. Θεμελιοῦται οὕτως ὁ νέος Παπισμός, ὁ ὅποιος, μετὰ τὸν Leo, ταχύτατα θὰ στραφῇ καὶ κατὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τροφοῦ του.⁵⁵ Ο Παπισμός, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐσχάτης καταπτώσεως τοῦ ἰδίου καὶ τῆς ἐν γένει παρακμῆς τοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡθῶν εἰς τὴν Δύσιν, διεῖδε εἰς τὴν κοινὴν ἀπαίτησι μεταρρυθμίσεως καὶ τὴν συγκυρίαν τῆς πλήρους αὐτοκρατορικῆς στηρίξεως, μοναδικὴν εὐκαιρία κραταιώσεως, ὑπὸ ἀπόλυτον μօρφὴν ἔξουσιαστικῆς μονοκρατορίας, τῶν παλαιῶν ἀξιώσεων πρωτοκαθεδρίας.

* * *

Μετὰ τὴν Σύνοδον τῆς Ρώμης (9-15 Ἀπριλίου 1049) καὶ τὴν τοῦ Rheims (3-5 Ὁκτωβρίου 1049)^[55] διὰ τὴν καταστολὴν τῆς σιμωνίας καὶ τὴν τακτοποίησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων κατὰ τὶς ἐπιταγὲς τῆς Καθέδρας τοῦ Πέτρου, ἀκολουθεῖ ἡ Σύνοδος τοῦ Mainz (19 Ὁκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους) παρουσίᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος Heinrich III καὶ μὲ συμμετοχὴ 40 ἐπισκόπων πρὸς ϕύθμισιν τῶν Γερμανικῶν πραγμάτων.^[56] Εἰς τὴν Σύνοδον αὐτὴν παρευρίσκεται πρεσβεία πρὸς τὸν Heinrich ἐκ τοῦ Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου^[57], κομίζουσα καὶ Γράμματα αὐτοῦ πρὸς τὸν Adalbert, ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Ἀμβούργου καὶ πρακτικῶς ἐκκλησιαστικὸν ἥγέτην τῆς Βορείου Εὐρώπης, πανίσχυρο δὲ πιστότατο σύμβουλο τοῦ Heinrich III (ὅπως καὶ τοῦ υἱοῦ του Heinrich IV), διὰ τῶν ὅποιων ἐκφράζεται ἡ αὐτοκρατορικὴ εὐμένεια καὶ ἀρέσκεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν ἄνδρα δι’ ὃσα ὑπὲρ τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους ἐπέτυχε μὲ τὴν ἀφοσίωσι καὶ εὐφυΐα του.^[58] Πρόκειται ἀσφαλῶς διὰ τὰ προανακρούσματα μιᾶς συμφωνίας συνεργασίας πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ νορμανδικοῦ κινδύνου, ἡ ὅποια ἔπειτε νὰ εἶχε γίνη ἀντικείμενο

διαπραγματεύσεων πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Heinrich εἰς Ἰταλίαν. Ὁ παρευρισκόμενος εἰς τὴν Σύνοδον Leo φυσικὰ θὰ ἔλαβε γνῶσι τῶν διημειφθέντων μεταξὺ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως καὶ τῶν πρέσβεων τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς. Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἐπείσθη ἐπὶ τῆς ἀνάγκης λήψεως συντόνων μέτρων ἀμέσως τουλάχιστον. Πιθανώτατα ὑπελόγιζε εἰς τὴν χρησιμότητα τῶν Νορμανδῶν πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐπιρροῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς Νότιον Ἰταλίαν. Πιστεύων ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ τοὺς ἔλεγξῃ καὶ κατευθύνῃ, θὰ καθησύχασε μᾶλλον τὸν Heinrich, διαβάλλων τοὺς βυζαντινοὺς φόβους περὶ αὐτῶν καὶ προτροπὲς ὡς ὑπερβολικούς. Ἐξ ἄλλου τὸ θέμα τοῦ Benevento [59] παρέμενε ἀνοικτό, ἐμμένοντος εἰς τὴν ἀντιαυτοκρατορική του στάσι καὶ ἀκόμη ὑποκειμένου εἰς τὸν ἀφορισμὸν τοῦ Leo. Εἰς τοὺς Νορμανδοὺς εἶχε ἐναποτεθῆ τὸ καθῆκον ἐπαναφορᾶς τῆς ἡγεμονίας εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Αὐτοκρατορίας, ἥ δὲ ἀπισχνωμένη Βυζαντινὴ δύναμις τῆς Ἰταλίας δὲν ἐπέτρεπε σκέψι περὶ συνεργασίας μὲ αὐτὴν καὶ ἀπομονώσεως ἐκείνων πρὸς διευθέτησιν τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἐπιβολὴν σεβαστῆς τάξεως εἰς τὴν περιοχήν. Ὑπὲρ πάντα, δι Πάπας ἥτο ἀποφασισμένος νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸν ἀποφασιστικὸν λόγον καὶ ρόλον εἰς τὶς Ἰταλικὲς ἔξελίξεις τὸν ἔχει ἥ Ρωμαϊκὴ Ἔδρα. Οὐδὲν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπὸν καὶ θετικὸν προέκυψε ἀπὸ τὴν πρεσβεία, καὶ ἥ Αὐλὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπεκόμισε μᾶλλον τὴν ἐντύπωσι ὅτι ἥ καλὴ ὑπηρεσία τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Πάπα εἶναι ἀπαραίτητη πρὸς συνομολόγησιν συμφωνίας μεταξὺ τῶν Αὐτοκρατοριῶν διὰ τὰ Ἰταλικὰ πράγματα. Ὅτι δὲν ἐπέρεπε νὰ πορευθῇ ἀναλόγως εἶναι ἔτερον θέμα, καὶ ἀπήτει δυναμικὴν προσέγγισιν τῆς Βορείου Αὐτοκρατορίας μὲ σαφῆ Ἰταλικὴ πολιτική.

Συντόμως μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Ἰταλίαν (τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1049) ὁ Leo IX ἀναλαμβάνει περιοδείαν εἰς τὶς ἔσχατες παρυφὲς τῆς αὐτοκρατορίας νοτίως τῆς Ρώμης, εἰς τὶς λοιμαρδικὲς καὶ νορμανδικὲς ἡγεμονίες. [60] Ἐπισκέπτεται τὸν Μάρτιο τοῦ 1050 καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τῆς κατακτημένης ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν Ἀπουλίας, τὴν Melfi, [61] ὅπου ἐμπιστεύεται τὶς ἀφειδῶς καὶ ἀνεπιστρόφως παρεχόμενες ὑποσχέσεις πιστότητος τῶν Νορμανδῶν, [62] παρὰ τὶς προειδοποιήσεις τοῦ Richer, αὐτοκρατορικοῦ ἡγουμένου

τοῦ Monte-Cassino. [63]

’Αλλὰ ἡ ἀνοχὴ πρῶτον τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ἔπειτα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Πάπα, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ προφανῆς ἀδιαθεσία ἡ ἀδυναμία τοῦ Βυζαντίου νὰ προστατεύσῃ τὰ καταπατούμενα δικαιώματά του εἰς Νότιον Ἰταλίαν, ἀπεθράσυναν τοὺς Νορμανδούς. Ἡ βαρβαρικὴ ἀγριότης των ᾧτο γνωστὴ εἰς τὸν Πάπα καὶ πρὸ τῆς περιοδείας του, [64] ἀλλὰ προετίμησε διὰ τὸ συμφέρον τῆς ρωμαϊκῆς Ἐδρας νὰ δεχθῇ τὶς ὑποσχέσεις ἀναμορφώσεως ἐνὸς ἀπίστου φύλου. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Ρώμην ἐκ τῆς Συνόδου τοῦ Siponto, ἀντιπροσωπεῖες ἔξ’ ὅλων τῶν κατεκτημένων ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν περιοχῶν κατακλύζουν τὴν παπικὴν αὐλήν. Θρηνοῦν ὅτι οἱ πληθυσμοὶ ἔχουν ἐγκαταλειφθῆναι τὴν μανία τῶν ἐπιδρομέων, ἐνισχυομένων ἀπὸ συνεχεῖς νέες ἀφίξεις ἐκ τῆς πατρίδος των. Οὔτε οἱ καλλίτερα ὡχυρωμένες πόλεις δὲν παρέχουν πλέον ἀσφάλεια εἰς τοὺς κατοίκους. Ἐκκλησιαστικὰ ἐδάφη, ἴδιωτικὲς οἰκίες καὶ ἀγαθά, ἀγροί, γυναικεῖς, εἶναι ἀνυπεράσπιστη λεία τῆς ἀκατασχέτου βιαιοπραγίας των. Ἡ κατάστασις, διαμαρτύρονται οἱ ἀντιπρόσωποι, εἶναι χειροτέρα μετὰ τὴν περιοδεία τοῦ Πάπα καὶ τὴν συμφωνία του πρὸς τοὺς Νορμανδούς ἀρχηγούς. [65] Οἱ Νορμανδοὶ δὲν εἶναι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐκτιμοῦν τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν ἐθελοτυφλία τῶν κρατιστευόντων ἀντιπάλων των.

’Ικέται καταφθάνουν εἰς Ρώμην ἀπὸ τὴν Ἀπουλίαν ἐπιδεικνύοντες ἐφ’ ἑαυτῶν τὰ μαρτύρια τῆς νορμανδικῆς ἀγριότητος: ἔξιρύξεις ὄφθαλμῶν, ρινοκοπήσεις, φρικτοὺς ἀκρωτηριασμούς. [66] Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ συμβολαιογραφικὰ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς παρεισφρύει ἀναφορὰ εἰς τὴν μισητὴ γέννα, τοὺς «κατηραμένους» Νορμανδούς. [67] Οἱ κληρικοὶ συχνὰ τοὺς ἀποκαλοῦν «ἀσεβεῖς Ἀγαρηνούς». [68] Βυζαντινὴ Ἀπουλία καὶ Λομβαρδικὴ Καμπανία, Benevento καὶ Παπικὸν κράτος, ἔξισου μετέχουν τῆς ἀκαθέκτου δρμῆς καὶ βιαίων ἔργων των. Ἡ λαϊκὴ ἔχθρα κατ’ αὐτῶν ἐκτείνεται καὶ διορείωση τῆς Ρώμης. Νορμανδὸς ἥγούμενος γράφει εἰς τὸν Leo IX ὅτι κατέστη στόχος ἐπιθέσεως εἰς Τοσκάνην, καὶ διεκτραγωδεῖ ὅτι τὸ μῆσος τῶν Ἰταλῶν κατὰ τῶν Νορμανδῶν ἔχει φθάσει εἰς τέτοιο βαθμὸν λυσσαλέας ἀπογνώσεως ὥστε ἄτομα νορμανδικῆς καταγωγῆς νὰ κινδυ-

νεύουν κατὰ τὴν διαμονὴν καὶ μετακινήσεις των ὡς ἐπισκέπται ἔμποροι ἢ καὶ προσκυνηταί. [69] Ὁ πληθυσμὸς καταφεύγει εἰς τὸν πολιτικῶς ἀδρανοῦντα Πάπα, ἐλπίζων καὶ εἰς Γερμανικὴν ἀκόμη ἐπικουρίαν, ἀφοῦ ἡ Βυζαντινὴ Ἐξουσία ἐμφανίζεται ἀνίσχυρος θεατὴς τῆς λαίλαπος. Εἶναι ἀναντίλεκτος ἀπόδειξις ἐσχάτης ἀποχαννώσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορικῆς Ἐξουσίας τὸ δὲν ἥδυνήθη νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν γενικὴν ἴταλικὴν ἀντίδρασιν κατὰ τῶν Νορμανδῶν κατακτητῶν, καὶ τὴν δυσφορίαν διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς σκόπιμον ἀνοχὴν τοῦ Πάπα.

* * *

Καὶ ἐνῷ τὰ πράγματα τῆς Δύσεως ἀπήτουν δέξυτάτην ἀντίληψιν καὶ ροπήν, τῶν παλαιοτέρων ἐπηρειῶν διωγκουμένων καὶ νέων κινδύνων ἀποτικτομένων, ἄλλην μεταβολὴν τῆς γενικῆς, καὶ εἰδικώτερα τῆς Δυτικῆς, πολιτικῆς πάσχει ὁ ἐκ νωθρείας καὶ ἀβουλίας παραπαίων Κωνσταντῖνος Μονομάχος. Τὸ 1050 μ. Χ. ἀποθνήσκει ἡ αὐτοκράτειρα Ζωή, παρακαταθήκη καὶ κληρονόμος πιστευομένη ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας. [70] Ἡ ἄκρα εὐλάβεια καὶ θεοσέβειά της θὰ τὴν εἶχε ὑποτάξῃ εἰς τὴν ἴσχυρὰν ἄλλωστε καὶ ἰερατικωτάτην καὶ θεοφόρο προσωπικότητα τοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου. [71]

Ολίγον μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ζωῆς σειρὰ γεγονότων ἀποκαλύπτει γενικὴν μεταστροφὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς πολιτικῆς, συνδεομένη μὲ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἐλέγχου τῶν ὑποθέσεων τῆς Αὐτοκρατορίας. [72] Ο Κωνσταντῖνος Λειχούδης ἀντικαθίσταται εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παραδυναστεύοντος πρωτίστου αὐτοκρατορικοῦ Συμβούλου ὑπὸ τοῦ εὐνούχου Ἰωάννου. [73] Η οἰκονομικὴ πολιτικὴ παύει νὰ ἀποσκοπῇ εἰς τὴν διὰ παροχῶν καὶ δαπανῶν τόνωσι τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἔμπορίου, καὶ καθίσταται στυγνὴ προσπάθεια αὐξήσεως τῶν δημοσίων πόρων διὰ ἐπαχθοῦς καταφορολογήσεως. [74] Ἐπιχειρεῖται ἐκκλησιαστικὴ προσέγγισις πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἔδραν, [75] καὶ πιέζεται πρὸς τοῦτο ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία διὰ διατάγματος καθηποδάλλοντος τὴν μοναστηριακὴν περιουσίαν συλλήβδην εἰς ἀναδρομικὸν ἐλεγχον νομιμότητος. Ο Αργυρὸς ἀνασύρεται ἐκ τοῦ παραμερισμοῦ του καὶ ἀποστέλλεται

εἰς τὴν βυζαντινὴν Ἰταλίαν ώς Δοὺξ Ἰταλίας ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν ἔκτέλεσιν τῆς νέας δυτικῆς πολιτικῆς. [76]

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς Πυγμῆς, ἡ νέα γραμμὴ ἐκφράζει, ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὶς πρὸς τὴν Δύσιν σχέσεις, τὴν ἀβουλία ἥ ἀδυναμία τοῦ Βυζαντίου νὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῶν Ἰταλικῶν ἐπαρχιῶν του. Εἰς τὴν ἀναγκαίαν, κατὰ συνέπειαν, τάχιον ἥ βράδιον, ἀπώλειαν τῶν περιοχῶν ἐκείνων, προστίθεται ὅμως δόγμα ἐπικινδυνώτερον αὐτῆς καθ' ἕαυτῆς τῆς ἀποστερήσεως σπουδαίων ἐπικρατειῶν Ἑλληνισμοῦ. Συλλαμβάνεται καὶ οὕθετεῖται διὰ πρώτην φορὰν ἥ ἀποφρὰς ἵδεα τῆς στενῆς συνεργασίας μὲ τὸν Πάπα πρὸς ἔξασφάλισιν εὐεργετικῆς ἐπικουρίας ἥ μεσολαβήσεώς του ἐπ' ὧφελείᾳ ἐθνικῶν θεμάτων. Τὸ ἀλλόκοτον δόγμα συνίσταται ἐπομένως εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀνάγκης ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἐθνικὴν στήριξιν ἥ ἔξασφάλισιν. Ἀλλὰ ἐνότης τῶν Ἐκκλησιῶν ἄνευ δυναμικῆς Ἀνατολικῆς ἐπιβολῆς ἐσήμαινε πάντα ὑποταγὴν εἰς τὸν Ρωμαῖον Ποντίφηκα. Αὐτὴ δὲ ἥ ἀναφορὰ καὶ ἔξαρτησις, ἀπεμπολοῦσα τὴν θρησκευτικὴν ὁρθοδοξίαν, ἀνέτρεπε ἴσχυρὸν καὶ ἀναπόφευκτον θεμέλιον ἐθνικῆς ταυτότητος, χωρὶς τὴν δποίαν οὐδεμία «ἐθνικὴ ἔξασφάλισις» εἶναι ἔξασφάλισις ἐλληνικότητος. Τὸ νέον δόγμα τῆς δυτικῆς ἔξωτερης πολιτικῆς ἥτο ἐπομένως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀντιφατικό, προέδιδε δὲ βαρεῖα σύγχυσι στόχων, ἀτην πραγματικὴν ώς πρὸς τὴν ἀσφαλτον διάγνωσιν συμφέροντος καὶ βλαπτικοῦ, ἐκ μέρους τῆς Βυζαντινῆς ἡγεσίας. ⁷⁷ Ήτο ἐπιπροσθέτως καὶ οὐτοπικόν. Ὁ νέος διαμορφούμενος καὶ ἀνερχόμενος Παπισμὸς ἔχρειάζετο τότε καὶ εἰς τὸ ἔξῆς ώς οὐσιῶδες καὶ ἀναπόθετο ὅπλο του τὴν ἀξίωσιν ἀπολύτων πρωτείων ἔξουσιαστικῆς δικαιοδοσίας τόσον διὰ τὴν βιαίαν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιβολήν του ἐπί πασῶν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Δύσεως, ὅσον καὶ διὰ τὸν ἐπικείμενον ἀγῶνα πρὸς τὴν κοσμικὴν σπάθην του Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος. Ὁ Παπισμὸς τεχνηέντως ἔχρησιμοποίησε τὴν ἀρωγὴν τῆς Κοσμικῆς μὲν Αὐτοκρατορίας πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς του Μοναρχίας, ἀμέσως δὲ ἐν συνεχείᾳ τὴν οὐτωσὶ θεμελιωθεῖσαν Ἐκκλησιαστικὴν του Αὐτοκρατορίαν ἐναντίον τῆς πολιτικῆς Ἐξουσίας. ⁷⁸ Ήτο ἀδύνατον εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐδραν πλέον, ἀνεξαρτήτως τῶν προσωπικῶν, τυχόν, καλοκαγ-

θιῶν οἵουδήποτε Πάπα (καὶ δὲν παρατηροῦνται ἐπιπτώσεις ἀδυναμιῶν τῶν φορέων εἰς τὴν διεκδίκησιν τῆς ἀπολύτου ἀξιώσεως, ἀπὸ τῆς μορφώσεως τοῦ Νέου Παπισμοῦ ἴδιως καὶ ἔξης), νὰ ἀπεκδυθῇ κατὰ τὶς πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν σχέσεις της ὅσων ἀνυποχωρήτως ὑπεστήριζε καὶ εἶχε ἀπαραίτητον ἀνάγκην δι' αὐτὴν τὴν ὑπόστασίν της ὡς θρησκευτικῆς κεφαλῆς τῆς Δύσεως.

Ἐκτὸς ἀπὸ ἀντιφατικὸν καὶ οὐτοπικόν, τὸ νέον βυζαντινὸν πολιτικὸν δόγμα ᾧτο ἐπίσης καὶ μωρόν. Καὶ ἐὰν ἀκόμη, ad impossibilem, ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν ἥδυνατο νὰ πραγματωθῇ ἐπὶ βάσεως ἀταπεινώτου μὲν Ἑλληνικότητος, ἀλωβήτου δὲ ὁρθοδοξίας, αἰρομένης τῆς ἀντιφάσεως ἐκείνης καὶ οὐτοπίας, διατὶ καὶ πῶς ὁ Πάπας θὰ ἐδοήθει πρακτικῶς τὸ Βυζάντιον; Ἄφ' ἣς στιγμῆς δυτικὴ δύναμις ἀντίπαλος καὶ ἔχθρα τῆς Κωνσταντινούπολεως ἐνεπέδωσεν τὴν ἰσχυρὰ παρουσία καὶ κυριαρχία της εἰς τὴν γειτονίαν μάλιστα τῆς Ρώμης, ὑπεισέρχεται ὑποχρεωτικὰ εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς Παπικῆς “Ἐδρας, τόσον περισσότερον ὅσον τῆς εἶναι συγγενῆς καὶ οἰκεία, δόποτε καὶ οἱ διαφορές των δὲν εἶναι ἀγεφύρωτες καὶ αἰώνιες. Μείωσις τῆς σημασίας τῆς δυνάμεως αὐτῆς διὰ τὴν Ρώμην ἐπιτυγχάνεται τελικὰ καὶ μόνιμα μόνον μὲ τὴν αὔξησιν τῆς βυζαντινῆς σημασίας. Συμφέρουσα σύμπτωσις πρὸς ἄλλοτροιν ἀπαιτεῖ πλεόνασμα ἐνεργείας καὶ τινα δίαν. Τὸ νεοσύστατο Βυζαντινὸν δόγμα ἀναστρέφει φανταστικῶς τὴν φυσικὴ τάξι τῶν πραγμάτων: ἡ ἔξασφάλισις τῶν συμφερόντων τοῦ Βυζαντίου εἰς Ἰταλίαν δὲν ἐπιτυγχάνεται οὐδὲ καν διευκολύνεται, ἀλλὰ ἀντικειμενικὰ δυσχεραίνεται μὲ τὴν ἀποκατάστασι δύμαλῶν σχέσεων ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος πρὸς τὴν Ρώμην ἀντιθέτως, ἡ δυναμικὴ πολιτικοστρατιωτικὴ βυζαντινὴ παρουσία ἐκεῖ προωθεῖ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὁρθῆς ἐνώσεως. Καὶ γενικώτατα: ἡ ἄφρων προσφορὰ πνευματικῆς ὑποταγῆς (σχετικὴ δὲ ὑποταγὴ εἶναι καὶ ἡ μείωσις ἔξηρημένης ὑπεροχῆς) μὲ τὴν ἐλπίδα ἀνταλλαγμάτων ὑλικῆς ἐπικουρρίας, δμολογεῖ μὲν κατάστασι ἀδυναμίας, ἀποστερεῖ δὲ τὸν ἀφελῆ αὐτῆς τῆς ἐναπομεινάσης δυνάμεως του, καὶ τέλος, ἀλλοτροῖ τὴν ταυτότητά του, καθιστᾶσα αὐτὸν μονίμως ἔξηρημένον καὶ δλοσχερῶς. Ἡ θυσία ἰσχυροῦ πλεονεκτήματος ἐπὶ προσδοκίᾳ ἀναπληρώσεως μειονεκτήματος ἀντὶ νὰ ἐκμαιεύῃ βοήθεια, προκαλεῖ εἰς ἀδιαφορίαν, οἴκτον ἡ καὶ ἐμπαιγμόν.

* * *

Πάντα ταῦτα ἐπρόκειτο νὰ διατρανωθοῦν ἐντὸς μιᾶς μόλις δεκαετίας (1051-1061 μ. Χ.). Ἐν τῷ μεταξύ, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς νέας πολιτικῆς ἐφαίνετο ὑποσχομένη βελτίονες ἐλπίδες. Οἱ Νορμανδοὶ, εἰς τὸν ἀγῶνα ἐδραιώσεως καὶ κραταιώσεως τῆς κυριαρχίας των, προσδάλλουν τόσο τὴν βυζαντινὴν ὅσο καὶ τὴν λομβαρδικὴν καὶ αὐτὴ τὴν παπικὴ ἔξουσία. Οἱ ὑποσχέσεις των πρὸς τὸν Πάπα δὲν τηροῦνται, ἡ δυσφορία καὶ δυσμένειά του αὐξάνονται. [77] Ἐξ ἐναντίου ἡ ὑπόθεσις τοῦ Benevento λαμβάνει εὔνοϊκωτάτην δι’ ἐκεῖνον τροπήν. Ταλαιπωρούμενοι οἱ κάτοικοί του ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Νορμανδῶν δρῶντων ὡς ἐντολοδόχων τοῦ αὐτοκράτορος Heinrich III [78], (ἡ ἀγριότης καὶ ἀλαζονεία τῶν ὅποιων ἔχει ὑπερογκωθῆ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ περιοχὴ τελεῖ ὑπὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀφορισμόν [79]), στρέφονται κατὰ τοῦ ποιγκηπικοῦ οἴκου των (ὅποῖς ἐπιμένει εἰς τὴν ὑπερήφανον ἀνεξαρτησία τῆς χώρας ἀπὸ τὸν Γερμανὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὸν Αὐτοκρατορικὸ Ἐπίσκοπο Ρώμης) καὶ τὸν ἀνατρέπουν, προσφέροντες δι’ ἀντιπροσωπείας τὴν ὑποταγὴν των εἰς τὸν Πάπα, τὸν Μάρτιον τοῦ 1051, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ Γερμανίας. [80] Ἡ προφανὴς δυνατότης συνδυασμοῦ τῆς στάσεως τοῦ Benevento πρὸς τὰ βυζαντινὰ συμφέροντα εἰς Ἰταλίαν παρέρχεται λοιπὸν καὶ αὐτὴ ἀνεκμετάλλευτος, τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ποὺ δ’ Ἀργυρὸς καταφθάνει εἰς Ἀπουλίαν ἐκτελεστῆς τῆς νέας καταστροφικῆς πολιτικῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ Benevento ὑπήγετο εἰς τὴν θεωρητικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Αὐτοκράτορος. Καὶ πιθανῶς ἐπικαλούμενοι ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν ὑπαγωγὴν οἱ Νορμανδοὶ νὰ μὴν ἀνεγνώριζον τὴν πολιτικὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Πάπα, θεωροῦντες ἴσχυουσαν ἀκόμη τὴν ἐπιφόρτισίν των ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα μὲ τὸ ἔργον τῆς ὑποταγῆς τοῦ Benevento. Καὶ δι’ αὐτὸν τὸν λόγον καὶ διὰ τὴν τήρησιν ἀδιαταράκτου τῆς εἰδικῆς σχέσεώς του πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, δ’ Leo IX ἔρχεται εἰς ἐκ τῶν ὑστέρων συνεννόησιν πρὸς τὸν Heinrich III ἀνταλλαγῆς φεουδαρχικῶν ἐπικυριαρχιῶν. [81] Ἡ ἀντικατάστασις ἐνὸς μακρυνοῦ ἐπικυριάρχου δι’ ἐνὸς γειτονικοῦ, καὶ μάλιστα θρησκευτικοῦ ταυτοχρόνως καὶ κοσμικοῦ, ἀποδεικνύει τὴν ἀπόγνωση τοῦ Benevento καὶ τὴν ἀδυναμία ἄλλης ἐλπιζομένης ἐπικουρίας κατὰ τῶν Νορμανδῶν.

”Ισως μάλιστα τὰ γεγονότα νὰ ἐπεσπεύθησαν λόγῳ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀργυροῦ, πρὸς τὸν ὅποῖον ἦτο εὔλογον νὰ στραφοῦν οἱ πρίγκηπες τοῦ Benevento διὰ νὰ λάβουν βοήθεια εἰς τὸν κατὰ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος καὶ Νορμανδῶν ἀγῶνα τῶν ὑπέρ ἀνεξαρτησίας καὶ ἀκεραιότητος τῆς ἐπικρατείας των· βοήθειαν τὴν ὅποιαν πάντως ματαίως θὰ ηὕχοντο καὶ προσεδόκουν δι’ ἀδυναμίαν καὶ κακοκρισίαν τῆς βυζαντινῆς ἡγεσίας ἐπικυρωσάσης τὴν νέαν δυτικὴν πολιτικήν.

Ο Πάπας ἐπισκέπτεται τοὺς νέους ὑπηκόους του εἰς Benevento τὸν Ἰούλιο τοῦ 1051, [82] αἵρει τὸν ἀφορισμὸν κατὰ τῆς πόλεως [83] καὶ ἀναθέτει εἰς τὸν Guaimar πρίγκηπα τοῦ Salerno καὶ Drogon Νορμανδὸν κόμητα τῆς Ἀπουλίας, τὴν προστασία τῆς ὑπὸ παπικὴ προστασία περιοχῆς ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς καὶ λεηλασίες τῶν ἀτιθάσων νορμανδῶν ἵπποτῶν ἀντιστοίχως τῆς Aversa καὶ τῆς Ἀπουλίας. [84] Μόλις ὅμως ἀπομακρύνεται ὁ Πάπας μὲ τὸν Guaimar εἰς Salerno, οἱ ἐπιθέσεις καὶ δηώσεις ἐπαναρχίζουν· ὁ Πάπας δργίζεται διὰ τὴν κακὴν πίστιν τῶν Νορμανδῶν. [85] Οἱ Νορμανδοὶ ὅμως ὑπολογίζουν μόνον τὴν ἴσχύν.

Καὶ ἴσχὺς ἐπιπίπτει ἐπ’ αὐτῶν ἀπροσμένως. Τὸ μῆσος τῶν κατοίκων τῆς Ἀπουλίας κατὰ τῆς νορμανδικῆς ἀπληστίας καὶ ἀγριότητος [86] ἔχει φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον. Τὸ σῆμα δίδεται μὲ τὴν δολοφονία τοῦ Drogon ἀπὸ ὑπασπιστή του. Γενικὴ ἐξέγερσις τοῦ πληθυσμοῦ καταλήγει εἰς τὸν φόνο πολλῶν ἀγερώχων βαρώνων κατακτητῶν τῆς Ἀπουλίας. [87] Συγχρόνως ὁ Πάπας φαίνεται πλέον ἀποφασισμένος νὰ διμιλήσῃ πρὸς τοὺς Νορμανδοὺς μὲ τὴν γλῶσσαν ποὺ κατανοοῦν ἄριστα. Ἀναλαμβάνει νὰ δργανώσῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα τῆς περιοχῆς τοῦ Benevento, καὶ ἐπιφορτίζει τὸν καγκελάριό του Fredericus [88] νὰ προΐη εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς λοιμβαρδοὺς κόμητες τῶν γειτονικῶν περιοχῶν τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας μὲ σκοπὸ τὴ σύστασι συμμαχίας κατὰ τῶν Νορμανδῶν. [89]

Ο Πάπας βεβαίως σκέπτεται τὶς περιοχὲς ποὺ ὑπόκεινται εἰς τὴν κυριαρχία ἡ τὸν ἔλεγχό του. Πρὸ πάντων ὅμως βλέπει νὰ παρουσιάζεται μοναδικὴ εὐκαιρία πραγματώσεως τῆς Μεγάλης Ἰδέας τοῦ Παπισμοῦ, τῆς Παπικῆς Κοσμικῆς Ἐξουσίας, εἰς μείζονα κλίμακα. Ἐνδιαφέρεται ἐπομένως διὰ τὴν πειθαρχία καὶ ὅχι τὴν ἐξόντωσι ἥ

ἔστω τὴν ἀποδυνάμωσι τῶν Νορμανδῶν. Ἐφαρμόζει τόση πίεσι ἐπ' αὐτῶν ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ τὸ πρῶτο χωρὶς νὰ προκαλῇ τὰ δεύτερα. Εἰς αὐτὴν τὴν περίσκεψιν, καὶ ὅχι εἰς ἀναποφασιστικότητα ἢ ἀναβλητικότητα ὀφείλεται ἡ φαινομένη διστακτικότης του, ἡ βαθμιαία καὶ κατ' ὄλιγον ὁξυνσις τῶν σχέσεων πρὸς αὐτούς. Οἱ Νορμανδοὶ εἶναι πάντα χρήσιμοι ως σύμμαχοι· ἀπαξ δὲ ὣιξωθέντες εἰς Ἰταλίαν, μὲ τὴν πολεμικὴν ἴκανότητά των, εἶναι δυνητικοί ἀρωγοὶ πολύτιμοι τοῦ Παπισμοῦ. [90]

Οἱ Νορμανδοὶ εὔτυχοῦν ἐνὸς ἵσχυροῦ καὶ σταθεροῦ προμάχου εἰς τὸ πρόσωπο τοῦ Guaimar, πρίγκηπος τοῦ Salerno, ὃ ὅποιος ἐξ ἄλλου χρειάζεται τὴν δυναμικὴν ὑποστήριξίν των διὰ νὰ ἔξακολουθῇ νὰ παίξῃ πρωτεύοντα ρόλο εἰς τὶς ὑποθέσεις τῆς περιοχῆς. Ὅσον ὁ Πάπας ἀλλοτριώνεται ἀπὸ τοὺς Νορμανδοὺς καὶ ἐπιχειρεῖ τὴν σύμπτηξι ἐπιτοπίου συμμαχίας ὑπὸ τὴν κοσμικὴ ἡγεσία του, ὅσο δηλαδὴ ἡ ἰδέα τοῦ παπικοῦ κράτους καλλιεργεῖται καὶ ἡ πραγματικότης του μεγενθύνεται, τόσο ὁ Guaimar συνδέεται στενώτερα μὲ τοὺς Νορμανδούς. Ἐμφανιζόμενος ως μεσολαβητὴς δυνάμενος νὰ τοὺς ἔλεγξῃ, καθυστερεῖ καὶ ἀναχαιτίζει τὶς ἐναντίον των ζυμώσεις. [91] Καὶ ἐνῷ ὁ Πάπας διαπραγματεύεται μὲ τοὺς λοιμβαρδοὺς κόμητες τοῦ ἐσωτερικοῦ κοινὴ στάσι, περιλαμβάνουσα πολεμικὴ ἀπειλή, πρὸς τοὺς Νορμανδούς, ὁ Guaimar ἐμποδίζει τὴν συγκρότησι καὶ συνένωσι στρατιωτικῶν ὅμαδων ἐκ Καμπανίας εἰς τὸν Παπικὸ Στρατό, [92] ἀκριβῶς τὴν περίοδο τῆς νορμανδικῆς ἀδυναμίας μετὰ τὴν ἔξέγερση τῆς Ἀπουλίας. [93] Δὲν εἶναι ἀπλῶς τὸ ζήτημα τῆς τιθασεύσεως τῶν Νορμανδῶν ποὺ διακυβεύεται, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ σχεδιασμὸς τοῦ νέου Παπισμοῦ. Ὁ Guaimar, διιδὼν τὸν κίνδυνο, ἔχει σιωπηρῶς στραφεῖ ἐναντίον του.

Μία συνωμοσία ἔξυφαίνεται εἰς Salerno, τὸ 1052, ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς πριγκηπικῆς οἰκογενείας, στρεφομένη κατὰ τοῦ Guaimar. Οἱ συνωμότες ἔρχονται εἰς μυστικὲς σχέσεις πρὸς τοὺς Ἀμαλφιτανούς, οἵ ὅποιοι μὲ δυσφορίᾳ ἀνέχονται τὴν πραγματικὴ κυριαρχία τοῦ πρίγκηπα τοῦ Salerno ὑπὸ τὸν μανδύα περισσότερον ὀνομαστικῆς αὐτονομίας των. [94] Ἡ Amalfi, ἵσχυρὰ καὶ πλουσία ἐμπορικὴ πόλις μὲ παλαιούς, στενοὺς δεσμοὺς πρὸς τὸ Βυζάντιον, εἶναι οὐσιώδης πηγὴ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιφανείας τοῦ Guaimar, ποὺ τοῦ ἐπέτρεπε

άσκηση κυριευούσης ἐπιρροής διὰ μισθοφόρων νορμανδῶν. Ἡ συνομωσία ἐναντίον του μὲ τὴν ὑποστήριξι τῆς Amalfi ἐπιτυγχάνει, καὶ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1052 ὁ Guaimar πίπτει ὑπὸ τὰ κτυπήματα τῶν γυναικαδέλφων του.^[95] Ἡ ἴσχὺς τῆς ἡγεμονίας συρρικνοῦται δραστικά, ἡ Amalfi δὲ καθίσταται ἀνεξάρτητος· ἀνακαλεῖ μάλιστα ἐν συνεχείᾳ (τὸ 1053) ὡς νόμιμον ἡγεμόνα τῆς τὸν Δοῦκα Ἰωάννη ἐκ Κωνσταντινούπολεως, ὅπου εἶχε καταφύγει ὅταν ἡ Amalfi ὑπετάγη εἰς τὸν πρίγκηπα τοῦ Salerno τὸ 1039.^[96]

Τὸν Μάϊο τοῦ 1052 ὁ Leo ἐπισκέπτεται πάλιν τὸν Νότο πρὸ τῆς ἀνόδου του πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα. Ἐλέγχει τὸ πεδίο προκειμένου νὰ ζητήσῃ τὴν στρατιωτικὴ βοήθεια τοῦ Heinrich III πρὸς ἀντιμετώπισι τῶν Νορμανδῶν καὶ ἐπιβολὴ τῆς παπικῆς τάξεως εἰς Ἰταλία.^[97] Ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ Salerno, τελευταῖο σταθμὸ τῆς περιοδείας του, περὶ τὴν ἡμερομηνία ἐκδηλώσεως τῆς συνομωσίας κατὰ τοῦ Guaimar.^[98] Εἶναι ἀσφαλῶς ἐνήμερος τῶν σχετικῶν διεργασιῶν.

* * *

Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸ τέλος τοῦ θέρους 1052 δεικνύει σαφῆ τὰ σημεῖα τῆς ἐπιτυχίας τῆς παπικῆς πολιτικῆς εἰς τὰ Ἰταλικὰ πράγματα. Ἐντὸς 18 μηνῶν (Μάρτιος 1051 - Αὔγουστος 1052) τὸ Benevento ἔχει ἀναγνωρίσει τὴν ἐπικυριαρχία τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐδρας, οἱ Νορμανδοὶ τῆς Ἀπουλίας ἀντιμετώπισαν ἔξεγερσι τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἀπώλεσαν ἀρκετοὺς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν των περιλαμβανομένου καὶ αὐτοῦ τοῦ Dogon κόμητος τῆς Ἀπουλίας, οἱ Λομβαρδοὶ ἡγεμόνες τοῦ ἐσωτερικοῦ ἔχουν συμπτυχθῆ ὑπὸ τὴν κοσμικὴ ἔξουσία τοῦ Πάπα, τὸ πριγκηπάτο τοῦ Salerno ἔχει ἀποδυναμωθῆ μετὰ τῶν συμμάχων του Νορμανδῶν τῆς Aversa φονευθέντος καὶ τοῦ ἰκανοῦ Guaimar, τέλος αὐτὴ ἡ Τοσκάνη περιῆλθε ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ Gotfried, ἐμπίστου τοῦ Πάπα.^[99] Ὅποιοι αὐτές τὶς συνθῆκες, ὁ Leo IX ἀνάγεται εἰς τὶς ὑπεράλπειες περιοχὲς πρὸς τὸν Heinrich III διὰ τρίτην καὶ τελευταίαν φοράν.

Ο Αὐτοκράτωρ ἔχει λόγους νὰ ἀνησυχῇ. Ο αὐτοκρατορικὸς Πάπας οἰκοδόμησε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παπικὴ κοσμικὴ κυριαρχία εἰς Ἰταλίαν, ἡ ὅποια καὶ αὐξάνεται συνεχῶς. Οἱ Νορμανδοὶ λειτουργοῦν εἰς χείρας τοῦ Πάπα ὡς ἀκούσιο φόβητρο πρὸς ἐδραίωσι τῆς πολιτικῆς ἴσχύος του. Τὸ κενὸ ἔξουσίας ποὺ ἡ ἔλλειψις δυναμικῆς

παρουσίας τῶν δύο Αὐτοκρατοριῶν δημιουργεῖ, καλύπτεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπὸ τῆς κοσμικῆς βάσεως τῆς Καθέδρας τοῦ Πέτρου. Αὐτὸ ποὺ οἱ Νορμανδοὶ θὰ παράσχουν θετικὰ εἰς τὸν Παπισμὸ μετὰ τὸ 1059, προσφέρονταν ἥδη ἀρνητικά. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Πάπας δὲν ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν συντριβήν των οὕτε καν κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ἀποδυνάμωσίν των. Ἡ πίεσίς του ἐπ' αὐτῶν ἀποβλέπει εἰς τὴν οἰκειοποίησίν των.

Οἱ συστατικοὶ χαρακτῆρες τοῦ νέου Παπισμοῦ ἐκδηλώνονται εὐθὺς ἐκ τῆς συλλήψεώς του. Πρῶτον ἡ μετατροπὴ ὑποτιθεμένης πρωτοτιμίας εἰς ἐκκλησιαστικὴν δυναστείαν. Καὶ δεύτερον ἡ ἀντίληψις τῆς πνευματικῆς ποιμάνσεως ὡς περιλαμβανούσης κοσμικὸν καταναγκασμόν. Ἐκ τοῦ πρώτου ἀπορρέει ἡ σύμπηξις θρησκευτικῆς Μοναρχίας ἐπὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησιαστικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὰ κοσμικὰ ἀπὸ θέσεως ὑλικῆς ἴσχύος.

Ο Heinrich III βλέπει καὶ στηρίζει τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἐπισκόπων εἰς τὸν Ἐπίσκοπο Ρώμης, καὶ τὶς μεθόδους ἐπιβολῆς της. Παρατηρεῖ ὅμως ἐπίσης τὴν ἀνάδειξιν εἰς τὴν Ἰταλία ἐνὸς πυρῆνος κοσμικῆς δικαιοδοσίας, τοῦ δποίου ἡ ἐμβέλεια πολλαπλασιάζεται ἀσυγκρίτως ἐκ τοῦ ὅτι συμπίπτει μὲ τὴν ἀπόλυτον θρησκευτικὴν ἔξουσίαν. Ο πυρὴν αὐτὸς εἶναι πόλος ἔλξεως κάθε δυσφορίας, διαφοροποιήσεως ἡ ἀντιθέσεως εἰς τὸ περιβάλλον τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ο Παπισμὸς προσφέρεται ὡς τὸ καθολικὸν καὶ ἀπόλυτον Κριτήριον τοῦ Κόσμου, τὸ ὑπέρτατον θεοπρόβλητον Δικαστήριον πάσης ἀμφισθήτεως, ὡπλισμένον μάλιστα μὲ τὴν ἐκτελεστικὴν ἔξουσίαν τῶν ἀποφάσεών του. Εἰς ἀντάλλαγμα ἀπολύτου ὑποταγῆς εἰς αὐτὸν ὑπόσχεται τελεσίδικον, ἀνεφέσιμον κρίσι περὶ σωτηρίας, δικαιοσύνης καὶ νομιμότητος, συνήθως εὔνοϊκὴν διὰ τὸν ὑποτασσόμενον. Τὸ ὅτι ἀργότερα ἡ παντοειδῆς ὑποταγὴ θὰ καταστῇ καθ' ἑαυτὴν ἐπαρκής λόγος ἐκδόσεως συγχωρητηρίων ἐγγυήσεων, εἶναι σχετικῶς δευτερεῦον θέμα. Τὸ σημαντικὸν εἶναι ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἡ θεσπιζομένη κριτικὴ ἀρμοδιότης τῆς Καθέδρας τοῦ Πέτρου, προβάλλεται ὡς μοναδικὴ καὶ παγκόσμιος τόσον κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπικρατείας της ὅσον καὶ κατὰ τὴν περίληψιν τῶν ἀντικειμένων της, ζώννυνται δέ, καθ' ὅσον δύναται, ὑλικὴν σπάθην.

Mία μερική Ἐκκλησία ἐπικαλεῖται τὴν κοσμικὴν ἰσχὺν ὅχι μόνον πρὸς προστασίαν τῆς ὁρθῆς πίστεως εἰς τὸ δόγμα, τὴν λατρείαν καὶ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν της, ἀλλὰ πρὸς ἐπιβολὴν τῶν θεοπίσεών της ἐπὶ παντὸς θέματος παντοῦ, καὶ ἐπιπροσθέτως ἀναλαμβάνει ἡ ἴδια ὡς πνευματικὴ ἀρχὴ ὑλικὴν κυριαρχίαν. Ὅπλα τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι πλέον ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα κατὰ Λόγον καὶ Πνεῦμα, ἀλλὰ πολιτικὴ ἔξουσία πρὸς ἔξαναγκασμόν.

Ἄλλὰ ἡ Αὐτοκρατορία ἐπίσης καὶ πρωτίστως προσφέρεται καὶ ἐπιβάλλεται ὡς θεόθεν κυρουμένη πηγὴ καὶ ἀρχὴ νομιμότητος καὶ τάξεως. Ἡ σύγκρουσίς της πρὸς τὴν γεννωμένην Ἐκκλησιαστικὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Δύσεως εἶναι ἀναπόφευκτος καὶ ἐπικειμένη. Τὰ σημεῖα διὰ τὸν Heinrich III εἶναι ἄκρως ἀνησυχητικά. Ὁ αὐτοκρατορικὸς Πάπας ἡργάσθη εἰς Ἰταλίαν διὰ παπικὸν καὶ ὅχι αὐτοκρατορικὸν ὅφελος. Ὁ Αὐτοκράτωρ συνήργησε εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς Ρωμαϊκῆς Μοναρχίας ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ ἡ οἰκοδόμησις Παπικῆς κοσμικῆς κυριαρχίας εἰς Ἰταλίαν τὸν εὑρίσκει ἐπιφυλακτικὸν ὅσο καὶ ἐὰν παρουσιάζεται ἐντέχνως καὶ ταπεινοφρόνως ὑπὸ τοῦ Πάπα ὡς ἐνέργεια ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως τῆς αὐτοκρατορίας. Ομως τὸ Benevento προσάγεται εἰς Παπικὴν ἐπικυριαρχίαν. Τὸ Salerno, πιστὸν ὑπὸ τὸν Guaimar εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν πολιτικὴν ἀφ' ὅτου εἶδε τὴν δύναμίν του περιστελλομένην πρὸς νουθετισμὸν τὸ 1047, ἀποσταθεροποιεῖται. Ὁ Πάπας τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς συμμαχίας, περιλαμβανούσης λοιμαρδικὲς ἡγεμονίες τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τῆς Καμπανίας ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ συνιστᾶ Παπικὸν στρατὸν πρὸς ἀντιμετώπισν τῶν Νορμανδῶν, οἵ διοῖοι ὅμως ἔχουν λάβει τὰ δικαιώματα ἐπὶ τῶν κατεκτημένων ἐδαφῶν των ἀπὸ τὸν ἕδιο τὸν Αὐτοκράτορα, εἰς τοὺς διοίους εἶχε ἀνατεθῆ ἡ ὑποταγὴ τοῦ Benevento, καὶ οἵ διοῖοι παραμένουν αὐτοκρατορικοὶ ὑπήκοοι. Τέλος, αὐτὴ ἡ ἰσχυρὰ ἡγεμονία τῆς Τοσκάνης, παλαιὸν αὐτοκρατορικὸν ἔρεισμα εἰς Κεντρικὴν Ἰταλίαν, τίθεται ὑπὸ παπικὸν ἔλεγχο διὰ τοῦ Gotfried, προσωπικοῦ ἔχθροῦ τοῦ Αὐτοκράτορος. [100] Εἰς τὰ ἀνησυχητικὰ μηνύματα ἐξ Ἰταλίας προστίθενται ἀμφιβόλου, τουλάχιστον, ἀξίας καὶ ὠφελιμότητος διὰ τὸν Αὐτοκράτορα Παπικὲς ἐπεμβάσεις εἰς τὴν ὑπεράλπειον ἐπικράτειαν. Ἡ ἐκατέρωθεν καχύποπτος συνδιαλλαγὴ τοῦ

Gotfried πρὸς τὸν Heinrich III ὥδήγησε εἰς περαιτέρῳ ἐμπλοκήν, ὅπου ὁ Πάπας, καὶ ὅχι ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀπεκόμισε συμφέροντα κέρδη. [101] Ἡ διαμεσολάβησις ὑπὸ τοῦ Πάπα μεταξὺ Heinrich καὶ Andreas, Βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας, κατὰ τὸ τέλος τοῦ θέρους τοῦ 1052, κατέτεινε εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, καὶ εἶχε τὸν αὐτὸ σκοπό. [102] Ὁ Αὐτοκράτωρ κυμαίνεται ὡς πρὸς τὴν ὄρθη ἀξιολόγησι τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Leo IX λόγῳ παλαιῶν δεσμῶν. Ὅταν ὁ Πάπας τοῦ ζητεῖ οὐσιαστικὴ βοήθεια κατὰ τῶν Νορμανδῶν πρὸς ἐπιβολὴ τῆς τάξεως εἰς Ἰταλίαν, ὁ Heinrich III ἀρχικὰ ἐνδίδει: αὐτοκρατορικὸς στρατὸς πρόκειται νὰ κατέλθῃ εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Πάπα καὶ ὅχι Αὐτοκράτορος. Ἡ ἰδέα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Αὐτοκρατορίας κραδαινούσης κοσμικὴ ρομφαία φαίνεται βαίνουσα εἰς ταχεῖαν πραγμάτωσιν. Ἀλλὰ τὴν τελευταία στιγμὴ ὁ Heinrich, ὑπὸ τὴν ἀσφυκτικὴ πίεσι τοῦ στενωτάτου συμβούλου του Gebhardt Ἐπισκόπου τοῦ Eichstadt, καὶ διαδεξαμένου μετέπειτα τὸν Leo ὡς Πάπα Victor II, μεταβάλλει γνώμην: μόνον μικρὸ ἄγημα ἀκολουθεῖ τελικῶς τὸν Πάπα, δίκην ἀφοσιώσεως, τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1053. [103]

* * *

Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Δύσεως ἀνησυχεῖ διὰ τὶς Ἰταλικὲς ἔξελίξεις καὶ τὴν μεγέθυνσι τοῦ παπικοῦ ρόλου ἐμπίστον τον Πάπα. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς περιβαλλόμενος πλέον ὑπὸ αὐλῆς κολάκων καὶ ἀνικάνων, μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Λειχούδη καὶ τὴν δυσμένεια πρὸς τὸν Πατριάρχη, θεωρεῖ τοὺς παπικοὺς χειρισμοὺς ἐπιτυχίες τῆς βυζαντινῆς πολιτικῆς. [104] Καὶ κατὰ τοῦτο δικαιοῦται νὰ συγχαίρῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, κατὰ τὸ ὅτι ἡ θεμελίωσις καὶ ραγδαία ἐπαύξησις τῆς σημασίας τῆς Ρωμαϊκῆς Ἔδρας ὡς κοσμικοῦ φορέως διὰ τὶς πολιτικοστρατιωτικὲς ἔξελίξεις εἰς Ἰταλίαν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς νέας βυζαντινῆς διπλωματίας. Ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς Δυτικῆς πολιτικῆς τὴν ὅποιαν ἐπὶ μακρὸν ὑπεστήριξε ὁ Ἀργυρός, καὶ τὴν ὅποιαν ἐν τέλει ἀνέλαβε νὰ ἐφαρμόσῃ ὡς βυζαντινὸς Δοὺξ Ἰταλίας, ἵτο ἡ στενὴ καὶ εἰλικρινῆς συνεργασία μὲ τὸν Πάπα καὶ ἡ ἀμέριστος ὑποστήριξις τῶν ἐνεργειῶν τούτου πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ Νορμανδικοῦ ζητήματος. Ἡ εὐθύνη χειρισμοῦ τῆς ὑποθέσεως ἐναπετίθετο εἰς τὸν ἐκκλησια-

στικὸν ἥγέτην τῆς Δύσεως, ὅχι ἀπλῶς ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὴν πνευματικὴν ἐπιρροήν του ἐπὶ τῶν ὁμοθρήσκων του ἀλλὰ καὶ ὡς περιβεβλημένον εὐρύτατες κοσμικὲς δικαιοδοσίες. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι τὸ Βυζάντιον, ἡ μᾶλλον ἡ ἐπικρατήσασα τότε γραμμὴ εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐλήν, ἐπεδίωξε φαινομένην, τουλάχιστον, πρωτοστατείαν τοῦ Πάπα εἰς τὸν κατὰ τῶν Νορμανδῶν ἀγῶνα, ἐκτιμῶν εὐχερεστέραν τὴν γενικὴν ἀποδοχὴν τῶν ὁρῶν τῆς κοινῆς πολιτικῆς ἐὰν προεβάλλοντο ὡς καθοριζόμενοι ἐξ ἐκείνου μᾶλλον ἡ ἐκ τῆς Αὐλῆς τῆς Κωνσταντινούπολεως. Ἀλλὰ ὁ Πάπας, ἐκμεταλλεύμενος τὴν Βυζαντινὴν ἀδυναμίαν ἡ μᾶλλον ἀνικανότητα, μετέτρεψε ταχύτατα τὸ φαινόμενον εἰς πραγματικότητα, καὶ ἔχοησμοποίησε τὴν προτεινομένην χειραγωγίαν τῶν Νορμανδικῶν ὑποθέσεων εἰς παγίωσιν ἀληθοῦς αὐτοπροχειριζομένης πολιτικοστρατιωτικῆς ἀρχηγίας τῶν ιταλικῶν ἐξελίξεων. Τὸ Βυζάντιον ἐνίσχυσε σθεναρώτατα μὲ τὴν πολιτική του ἀπὸ τοῦ 1051 τὸν Παπισμόν.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἄφιξί του εἰς Κάτω Ἰταλία ὡς ἐντολοδόχος ἀνεναντίωτος καὶ διεκπεραιωτής ἀπόλυτος τῆς νέας αὐτοκρατορικῆς πολιτικῆς, ὁ Ἀργυρὸς ἀποστέλλει πρεσβεία πρὸς τὸν Πάπα διὰ νὰ τοῦ προτείνῃ κοινὴ δρᾶσι ἐναντίον τοῦ νορμανδικοῦ κινδύνου. [105] Ὁ Πάπας, καὶ ὁ στενώτατος τῶν πὲρὶ αὐτὸν, ὁξύνους καὶ ἀποφασιστικὸς Καρδινάλιος Humbert, διαβλέποντας τὶς σπουδαῖες προοπτικὲς ποὺ διανοίγονται μὲ αὐτὴν τὴν αὐτοκρατορικὴν πρότασιν, καὶ δράττονται ὀλοψύχως τῆς μοναδικῆς εὐκαιρίας. Εἰς τὸ θρησκευτικὸν πεδίον ἡ ἐνέργεια τοῦ Αὐτοκράτορος ἀντιτίθεται καὶ μεγαλοσχημόνως ὑποσκάπτει τὴν ἀπὸ μακροῦ ὑπάρχουσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκοινωνησίαν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, πιστούμενην ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Πάπες δὲν μνημονεύονται πλέον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινούπολεως καὶ τὸ ὄνομά των ἔχει ἐκκοπεῖ ἐκ τῶν ἴερῶν Διπτύχων. [106] Ὁ νέος Παπισμὸς ἐρμηνεύει κάθε προσέγγισι, ἀναφορά, συνεννόησι, ἐπίκλησι ἡ οἰανδήποτε ἐπικοινωνία πρὸς τὴν Καθέδρα τοῦ Πέτρου ὡς ἀναγνώρισι τῶν ἀπολύτων καὶ καθολικῶν δικαιωμάτων πρωτείου της: ἐὰν δὲν τῆς ἀνήκουν πράγματι τέτοιες δικαιοδοσίες, τότε διατὶ ὁ Αὐτοκράτωρ, ἡ πᾶς τις, ἐκξητοῦν ἡ κυρώνουν καὶ δέχονται τὴν ἀνάμειξι, παρέμβασι ἡ ἐπέμβασί της (καὶ μάλιστα μὲ ἔξουσιαστικὴν κυριότητα καὶ ὅχι ἀπλῶς συμβουλευτικὴν

πνευματικότητα) εἰς ὑποθέσεις θρησκευτικὲς καὶ κοσμικὲς ἐκτὸς τῶν στενῶν ἐκκλησιαστικῶν ὁρίων τῆς Ἐπισκοπῆς τῆς Ρώμης; [107]

Πέραν τῶν βαρυτάτων αὐτῶν συνεπειῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς προτάσεως συνεργασίας, οἱ δποῖες μετ' οὐ πολὺ κατέστησαν πασίδηλες, ὑπῆρχον καὶ πρακτικώτερα δεδομένα παρέχοντα ἔρεισμα εἰς τὴν ἄμεσον κίνησιν τῆς παπικῆς πολιτικῆς κατὰ τὴν κατεύθυνσιν μείζονος πραγματώσεως τῆς Μεγάλης Ἰδέας της. Ὁ νέος Δοὺξ Ἰταλίας (καὶ ὅχι ἀπλῶς Κατεπάνω) εἶχε ἔλθη μὲ πολὺ χρυσό, ἀλλὰ χωρὶς στρατό. [108] Τὸ Βυζάντιο ρίπτει τὸ δάρος τῆς δυτικῆς ἐξωτερικῆς του πολιτικῆς εἰς τὴν διπλωματία τῶν δολοπλοκιῶν καὶ ἐξαγορῶν^[109] ἀντὶ τῆς στρατηγικῆς τῆς ἰσχύος καὶ τῆς πολεμικῆς ἐτοιμότητος. Μία καὶ μοναδικὴ στρατιωτικὴ ἐπιχείρησις τοῦ Ἀργυροῦ εἶναι γνωστὴ ἀφ' ὅτου ἀπεβιβάσθη εἰς Ἰταλίαν ώς Δούξ. [110] Συνάπτει μάχην εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Siponto πρὸς τοὺς Νορμανδούς, οἱ δποῖοι ὅμως κατάγοντα λαμπρὰν νίκην, πιθανώτατα τὸ 1052. [111] Ὁ Πάπας γνωρίζει ἐξ ἀρχῆς τῆς νέας πολιτικῆς ὅτι τὸ Βυζάντιον ἔχει πρακτικῶς ἀπεμπολήσει τὰ κυριαρχικά του δικαιώματα εἰς Νότιον Ἰταλίαν, ἀφοῦ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ πολεμήσῃ δι' αὐτά. Μὲ τὶς δύο αὐτοκρατορίες μακρὰν καὶ ἀδρανοῦσες, ὁ κοσμικὸς ρόλος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐδρας φαίνεται νὰ προσκαλεῖται ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα.

Ο Βυζαντινὸς χρυσὸς βεβαίως τοῦ Ἀργυροῦ θὰ ἐξυπηρέτησε εὐχρήστως τὶς φιλοδοξίες τοῦ Παπισμοῦ, προκαλῶν ἥ συντρέχων εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν σχετικῶν ἀναστατώσεων καὶ ἀκολούθων ἀνακατατάξεων τῆς περιοχῆς. Ἡ δολοφονία τοῦ Dogon καὶ ἥ ἐξέγερσις τῆς Ἀπουλίας, ἥ συνωμοσία καὶ ὁ φόνος τοῦ Guaimar, ἥ ἐπαναφορὰ τοῦ Ἰωάννου τῆς Amalfi, εἶναι ἔργα ὑποψίας. Ὁ παπικὸς στρατὸς ἐξ ἄλλου ἀσφαλῶς θὰ ἐχρηματοδοτεῖτο ὑπὸ γενναίων ἀργυρικῶν παροχῶν, [112] οἱ δποῖες, κατὰ τὴν ἀκολουθουμένην αὐτοκτονικὴν πολιτικὴν, δὲν διωχετεύοντο πρὸς συγκρότησιν μισθοφορικοῦ ἔστω ἄλλὰ ἴδιου βυζαντινοῦ στρατοῦ.

Πρὸς τὸ τέλος Μαΐου 1053 ὁ Πάπας ἀποφασίζει νὰ δράσῃ. [113] Τὴν 10ην Ἰουνίου 1053 εἰς τὸ στρατόπεδόν του παρευρίσκονται οἱ κυριώτεροι σύμβουλοί του, ἔμπιστοι Λομβαρδοὶ τιτλοῦχοι καὶ ἄλλοι πολλοὶ μείζονες καὶ ἐλάσσονες ἀρχηγοί. [114] Ἡ παπικὴ δύναμις ἔχει

φθάσει εἰς τὴν ἐνδεχομένην κορύφωσίν της. Ἐπὸ τὸ ἄλλο μέρος προσέρχονται παρακολουθοῦντες τὸν παπικὸν στρατὸν καὶ οἱ Νορμανδοὶ ἔχοντες κηρύξει πανστρατιάν. [115] Τρίτος παρίσταται ἐφεδρεύων εἰς τὴν περιοχὴν ὁ Βυζαντινὸς Δοὺς τῆς Ἰταλίας.

* * *

Οἱ τρεῖς παράγοντες τοῦ νοτιοϊταλικοῦ ζητήματος ἀντιπαρατίθενται ἐν ἀναμονῇ ἴστορικοῦ συμβάντος. Ὁ Πάπας διατηρεῖ τὴν πρωτοβουλίαν κινήσεων, τὴν ὅποιαν ἄλλωστε τοῦ ἔχει παραχωρήσει ἀφροντίστως ὁ Ἀργυρός. [116] Σκοπὸς τοῦ Leo IX εἶναι ἀκόμη καὶ τὴν ἐσχάτην στιγμὴν νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς Νορμανδοὺς ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ καθοδήγησι τῆς «Μητρὸς Ἐκκλησίας», δηλαδὴ νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν πραγματικὴν ὑποταγὴν τῶν πρὸς μόνιμον μελλοντικὴν ὑπηρεσίαν καὶ χρῆσιν. [117] Καθυστερεῖ ὅσον ἐνδέχεται τὴν σύμπραξίν του μὲ τὸν Ἀργυρόν, ἀναμένων κίνησιν προσεγγίσεως ἐκ τῶν Νορμανδῶν. Τελικὰ κινεῖται πρὸς συνάντησιν μὲ τὸν Βυζαντινὸν Δοῦκα Ἰταλίας [118] καὶ φαίνεται ἀποφασισμένος νὰ προσθῇ εἰς τὴν συνεργασίαν ἐκείνην πρὸς τὴν ὅποιαν ἡ νέα Βυζαντινὴ πολιτικὴ ἀρχῆθεν προσέβλεπε. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἀπλῶς μέσον πιέσεως: πρὸ τῆς συναντήσεώς του μὲ τὸν Ἀργυρό, καὶ ἐνῷ οἱ Νορμανδοὶ παρακολουθοῦν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὶς ἔξελίξεις χωρὶς ὅμως νὰ προσφέρουν πρῶτοι τὴν ἐλπιζομένην ὑπὸ τοῦ Πάπα πρότασιν διαπραγματεύσεων, ὁ ἵδιος προσθαίνει διὰ πρεσβείας πρὸς αὐτοὺς εἰς σφυγμομέτρησιν τῶν διαθέσεών των συνεννοήσεως καὶ ὑποταγῆς, ἀποκαλύπτων οὕτως περιτράνως τί ἔξι ἀρχῆς ἔβούλετο. [119]

Οἱ Νορμανδοί, τραχεῖς πολεμισταὶ καὶ σκολιοὶ ὑπολογισταὶ ὅπως εἶναι, ἐκλαμβάνουν τὴν παπικὴν κίνησιν ὡς ἀδυναμίαν ἢ ἀκρισίαν. Προσφέρουν κατὰ τὴν προσφιλή των τακτικὴν τὴν ἐπικυριαρχία τῶν κατακτήσεών των εἰς τὸν Πάπα. [120] Υπὸ τὶς κρατοῦσες συνθῆκες τοῦτο σημαίνει περισσότερο de jure ἀναγνώρισι ὑπὸ τοῦ Πάπα τῆς de facto κυριότητός των, παρὰ ὑποταγὴ εἰς αὐτόν. Οἱ διαπραγματεύσεις καταλήγουν εἰς ἀδιέξοδο, καὶ οἱ Νορμανδοὶ ρίπτονται εἰς μάχην εἰς τὶς 18 Ιουνίου 1053, τὴν ὅποιαν ἐκ τοῦ παπικοῦ στρατοπέδου φαίνονται νὰ ἐπιθυμοῦν μόνον οἱ Γερμανοί. Μὲ τὴν πρώτην ἐπέλασι τῶν Νορμανδῶν ἱπποτῶν, τὸ ὑπεράριθμο, ἐτερόκλητο καὶ ἀσύντακτο

παπικὸ στράτευμα διαλύεται. Ἰταλοὶ στρατιῶτες καὶ Λομβαρδοὶ βαρῶνοι τρέπονται εἰς φυγὴν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ βορρᾶ, καὶ μόνη ἡ μικρὴ ὁμάδα τῶν Γερμανῶν παραμένει ἐπὶ μακρὸν ἀνθισταμένη γενναίως εἰς τὸ εὔρὺ πεδίον παρὰ τὴν Civitate· πίπτουν ἀνυποχώρητοι μέχρις ἐνός. [121] Ὁ Leo καταφεύγει ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Civitate, τὴν ὅποιαν εὐθὺς πολιορκοῦν οἱ Νορμανδοί, ἐνῷ πυρπολοῦν τὰ προάστεια. Οἱ κάτοικοι δυσανασχετοῦν καὶ βαρύνονται κατὰ τοῦ ἡττημένου. Ὁ Πάπας ἀναγκάζεται νὰ παραδοθῇ· ὑποχρεοῦται νὰ παράσχῃ τὴν θρησκευτικὴν συγχώρησιν ὡς Κεφαλὴ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς Νορμανδούς, καὶ νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς αὐτοὺς πολιτικά. [122] Οἱ Νορμανδοὶ τοῦ ἀποδίδουν μεγαλοπρεπῆ προσκύνησιν, [123] ἀλλὰ τὸν κρατοῦν τετιμημένο αἰχμάλωτο εἰς Benevento (τὸ ὅποιο πλέον ἐλέγχουν), εἰς ἐγγύησιν τῆς συνεργασίας του. [124]

Ἡ ἥττα τοῦ παπικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ αἰχμαλωσία τοῦ Πάπα ἀνεδείκνυε τοὺς Νορμανδοὺς εἰς πρωταγωνιστικὸν παράγοντα τῶν ἔξελίξεων τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Ἐκ πρώτης ὅψεως ἐφαίνετο νὰ σημαίνῃ ἐπίσης, τὴν συντριβὴν κοσμικῶν ἀξιώσεων τοῦ νέου Παπισμοῦ. Ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα μόνον ἡ ἐκδοχὴ τῆς ἀμέσου πολιτικοστρατιωτικῆς ἡγεμονίας τῆς ρωμαικῆς ἔδρας εἶχεν ἀποτύχει. Ἡ ἐμπλοκὴ τοῦ Πάπα εἰς τὶς κοσμικὲς ὑποθέσεις εἶναι πλέον δεδομένη· τὴν ἀποδέχονται πλήρως καὶ τὴν χρησιμοποιοῦν, ἄλλος ἄλλως, πάντες, νικηταὶ καὶ ἡττημένοι. Ἐχοειάζετο ἀπλῶς ἀναπροσαρμογὴ τῆς παπικῆς Μεγάλης Ἰδέας: ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπολύτου ἔξουσιοδοτήσεως διὰ τὴν καθολικὴν θρησκευτικὴν καὶ κοσμικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Καθέδρας τοῦ Πέτρου παρέμενε ἀναλλοίωτος· ἡ ἀποτελεσματικὴ ἐφαρμογὴ της θὰ ἐξηρτάτο πλέον ἀπὸ τὸν κατάλληλο σχεδιασμὸ τῆς ἐκάστοτε τακτικῆς, βασιζόμενο εἰς τοὺς ὑπάρχοντες συσχετισμοὺς δυνάμεων καὶ περιλαμβάνοντα τὴν ἀνάθεσι εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν τοῦ ρόλου τῆς κοσμικῆς σπάθης τῆς ἐκκλησιαστικῆς κεφαλῆς. Ὑπὸ τὶς περιστάσεις μετὰ τὴν μάχην τοῦ Civitate, χεὶρ τῆς παπικῆς κυριαρχίας ἀνεδεικνύετο ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἡ νορμανδικὴ ἴσχυς. Συντόμως ἡ ἀντικειμενικὴ ἀναγκαιότης εὗρισκε τὴν ἐκπεφρασμένη ἔκφανσί της εἰς τὴν συμφωνία μεταξὺ Πάπα καὶ Νορμανδῶν κατὰ τὴν Σύνοδο τῆς Melfi τὸ 1059.

‘Η Δυτική πολιτική τοῦ Βυζαντίου μετά τὸ 1051 ἵτο θεμελιωδῶς ἐσφαλμένη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Ἀκόμη καὶ ἐὰν ὁ Πάπας εἶχε ἀποβῆ νικητὴς εἰς τὴν μάχην τῆς Civitate, οἱ ἐπιπτώσεις διὰ τὰ συμφέροντα τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας θὰ ἦσαν δυσμενεῖς. Ἰσχυρὸς Πάπας ἵτο πλέον ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος διὰ τὸ Βυζάντιον ἀπὸ ὅ,τι ἴσχυρὸς Νορμανδὸς Δούξ. Ἡ Κωνσταντινούπολις εἶχε πληρώσει εἰς τὸ παρελθὸν ὑπερόγκως μέγα τίμημα ἐπιτρέποντα χάριν τῆς θεολογικῆς ἀνεπαρκείας τῆς Δύσεως τὶς μονοφυσιτικὲς διαφοροποιήσεις διὰ νὰ ἔχῃ τὴν πολυτέλειαν νὰ ὑπολογίζῃ σοβαρὰ τὴν οὐτοπία μιᾶς αὐτοκρατορίας μὲ ἐτερόδοξο θρησκευτικὸ κέντρο, μονοκρατορικῶν μάλιστα ἀξιώσεων αὐτὴν τὴν φοράν, παρὰ τὸ οἰκεῖον. Ὁ Πατριάρχης εἶχεν ἐπακριβῶς διῆδει τὴν φορὰ τῶν πραγμάτων καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀλλαγῆς πολιτικῆς, ἐπράξει δὲ τὸ πᾶν διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ἀποδοχὴν της καί, παρὰ ταῦτα προκριθείσης, διὰ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὶς συνέπειές της. Ὁπωσδήποτε, ὅ,τι ἥτο φανερὸν πρίν, κατέστη ἐκτυφλωτικὸν μετὰ τὴν μάχην τῆς Civitate. Τὸ Βυζάντιον ὡρθωσε τὴν περιωπὴ τοῦ Πάπα διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν Νορμανδικὴν ἀπειλὴν, καὶ τώρα παρίσταται καταπεληγμένος θεατὴς ἐνὸς Παπισμοῦ πού, χωρὶς νὰ ἀπωλέσῃ ἥ ἀποβάλῃ τὶς νέες διεκδικήσεις του, ἐλέγχεται ἀπὸ τοὺς Νορμανδούς. Ἡ Ἀνατολική Αὐτοκρατορία ὁδεύει πρὸς πνευματικὴν παράδοσιν καὶ συγχρόνως, ἀντὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ κατὰ τὸ καινὸν δόγμα ὑλικὴν ἀντιπαροχὴν, προσεπιπάσχει καὶ κοσμικὴν ἐλάττωσιν. Παλαιᾶς ὕδρεως νέα νέμεσις περιωθεῖ καὶ βιάζει εἰς βλάβην αὐτόβουλον.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατὰ τὴν ἀναφορὰ τῶν πηγῶν χρησιμοποιοῦνται αἱ ἀκόλουθοι συντομογραφίαι:

Doelger =Franz Doelger, Regesten der Kaiserurkunden des Ostroemischen Reiches.

1. Teil (565-1025), 1924
2. Teil (1025-1204), 1925
3. Teil (1204-1282), 1932

Grumel - Darrouzès =Venance Grumel, Les Regestes des Actes du Patriarcat de Constantinople

Vol. I. Les Actes des Patriarches.

Fasc. II et III Les Regestes de 715 a 1026 (deuxieme édition revue et corrigee par Jean Darrouzès), 1989.

Jaffé =Philippus Jaffé, Regesta Pontificum Romanorum, vol. I. (editionem secundam curaverunt S. Loewenfeld - F. Kaltenbrunner - P. Ewald, 1888).

MGH SS =Monumenta Germaniae Historica (Scriptores)

PG, PL =Patrologia Graeca, Latina.

Will =Cornelius Will, Acta et Scripta quae de Controversiis Ecclesiae Graecae et Latinae saeculo undecimo composita extant, 1861.

Michel =Anton Michel, Humbert und Kerullarios - Studien vol. I, 1924; vol. II 1930.

Ἐπίσης συντομογραφεῖται ἡ ἔξῆς μελέτη:

Gay =Jules Gay, L' Italie meridionale et l' empire byzantine (867/1071), 1904.

Τὰ λατινικὰ ἡ λατινοποιημένα ὄνόματα ἀναγράφονται πάντοτε, ἀνεξαρτήτως συντάξεως, εἰς τὴν ὄνομαστικήν.

- [1] Gay pp. 442-3.
- [2] Πρωτεύοντα καὶ αὐξανόμενο ρόλο μεταξὺ τῶν ἐπιτοπίων ἡγεμόνων παίζει ὁ Paldolf III τῆς Καπούης ἀναλαβών τὴν ἔξουσίαν τῇ ὑποστηρίξει τοῦ βυζαντινοῦ Κατεπάνω τῆς Ἰταλίας. Ἡ πολιτική του ἀπεσκόπει εἰς τὴν ἐπέκτασι τῆς κυριαρχίας του ἐπὶ τῶν ἄλλων περιτοπίων ἡγεμονιῶν καὶ τὴν ἔξασθένισιν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορικῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν περιοχήν. Μεταξὺ ἄλλων κατήργησε ὅλιγον κατ’ ὅλιγον τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Μονῆς τοῦ Monte Cassino καὶ τῶν ἐδαφῶν του, ἐπιβάλλων ὅμως ἐν τέλει ἡγούμενο τὸν Ἐλληνα μοναχὸν Βασίλειο. (Gay pp. 437-41). Τοῦτο σημαίνει ἐν μέρει στάσι συνδιαλλαγῆς καὶ ἔξοικειώσεως, ἀφοῦ οἱ ἴστορικὲς σχέσεις τῆς περιβοήτου Μονῆς πρὸς τὸ Βυζάντιο ἥσαν στενές.
- [3] Wipo, *Vita Chuonradi*, 22. Ἡ πρεσβεία κατευθυνομένη ὁδικῶς πρὸς τὴν Πόλιν κατεστρατηγήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ούγγαρίας Staphanus I ἀντιφρονοῦντος πρὸς τὴν προσέγγισιν τῶν δύο ἐκατέρωθεν τῆς χώρας του παρακειμένων Αὐτοκρατοριῶν· τελικῶς ἀνεχώρησε διὰ θαλάσσης ἀπὸ Βενετίας τὸ 1028 μ. Χ. (Gay p. 444).
- [4] Doelger no. 830. Ὁ Manegold ἴδρυσε μονὴν τοῦ Ἀγίου Σταυροῦ εἰς Werda παρὰ τὸν Δούναβιν μὲ τὰ Ἱερὰ λείψανα τοῦ τιμίου Ξύλου ποὺ μετέφερε πρώτη ἡγουμένη ἦτο ἡ κόρη του Gunderada (cf. e. g. Jaffé No 4207).
- [5] Gay pp. 444-7.
- [6] Chron. Casinense II, 63. Gay p. 447.
- [7] Δραπτόμενος καταλλήλου εὐκαιρίας (ἐκπολεμώσεως ἀρχηγικῆς ἐνδομουσουλμανικῆς εἰς Σικελίαν) ὁ Μιχαὴλ Δ' Παφλαγὼν ἔξαποστέλλει μείζονα ἐκστρατείαν κατὰ τῆς νῆσου πρὸς ἀνάκτησιν τῆς (Doelger no. 845). Ἀρχιστράτηγο προχειρίζει τὸν ἱκανώτατο στρατηγό, κράτιστο τῆς ἐποχῆς του, Γεώργιο Μανιάκη, διακριθέντα ἦδη εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς πολέμους παρὰ τὸν Εὐφράτη, παντοῦ νικηφόρο, ὃπου εἶχε μάλιστα ἀνεύρει καὶ τὴν αὐτόγραφο θεωρουμένην ἐπιστολὴν τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Αὔγαρον (Ζωναρᾶς XVII, 12, 13 κ. λπ.). Ἡ δόρθη αὐτὴ ἐπέμβασις καὶ ἐπιλογὴ πρέπει ἵσως νὰ προσγραφῇ καὶ εἰς τὸν τὰ πάντα τότε ἰθύνοντα μοναχὸν εὔνοῦχον Ἰωάννην, τὸν ἀποκαλούμενον Ὁρφανοτρόφον, ἀδελ-

φὸν τοῦ Αὐτοκράτορος (Σκυλίτζης 395. 5 Thurn: Ζωναρᾶς XVII, 14, 15), ἂν καὶ εἰς αὐτὸν ἐνεχείρισε ὁ Αὐτοκράτωρ τὰ τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς διοικήσεως πράγματα, ἐπιμελούμενος ὁ Ἰδιος κυρίως τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὰ τῆς ἔξωτερικῆς πολιτικῆς (Ψελλὸς Χρονογρ. IV p. 58 Σάθας). Ὁ Μανιάκης προεχειρίσθη εἰς στρατηγὸν Λογγοδαρδίας (Ζωναρᾶς XVII, 15, 3), τοῦ ἀνετέθη δὲ ἡ ἀπόλυτος ἀρχηγία τοῦ πολέμου (Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης p. 9, 2) στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἀποκαλεῖται ἀπὸ τὸν Σκυλίτζη (p. 398. 92). Παρ’ ὅλον ὅτι ἐνώπιον τοῦ κινδύνου οἱ δύο διεστῶτες Σαρακηνοὶ ἄρχοντες συνεμάχησαν, καὶ προσῆλθε ἐπὶ πλέον ἐπικουρία ἐξ Ἀφρικῆς (cf. Σκυλίτζης p. 400. 50 sqq 408. 22 sqq.), ὁ Μανιάκης κατήγαγε περιφανῆ νίκην εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν ἀναμέτρησιν, καὶ εὐθὺς μὲν ἐξεπόρθησεν 13 πόλεις, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἔβαινε πρὸς ἀνάκτησιν ὅλης τῆς νήσου (Σκυλίτζης 408. 22 sqq. Ζωναρᾶς XVII, 15, 5-6). Ταῦτα συνέβησαν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 1038 μ. Χ. (6546 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἵνδικτιῶνος ἔκτης κατὰ Σκυλίτζην· μετὰ τὴν γενικὴν πρόσκλησιν εἰς τὰ ὅπλα τοῦ Μιχαὴλ, τὸ τέλος τοῦ 1037 μ. Χ., Doelger no. 845). Τὸ 1040 μ. Χ. (μέχρι Αὔγουστου) ὁ ἡγεμὼν τῆς Τύνιδος καταπλέει αὐτοπροσώπως μετὰ μείζονος δυνάμεως, καὶ εἰς μάχην ἥπτᾶται κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Μανιάκη, διαφεύγει δῆμος τὸν βυζαντινὸν ναυτικὸν ἀποκλεισμὸν τῆς νήσου εἰς Ἀφρικήν. Εἰς τὸν ναύαρχον Πατρίκιον Στέφανον, γαμβρὸν τοῦ Αὐτοκράτορος, ὁ Μανιάκης καταλογίζει τὴν εὐθύνη τῆς διαφυγῆς τοῦ Σαρακηνοῦ ἡγεμόνος, κατὰ δὲ τὸν διαπληκτισμὸν τῶν ὑδρίζει χειροδικῶν ἐπ’ ἐκείνου. Διὰ νὰ τὸν ἐκδικηθῇ ὁ Στέφανος γράφει εἰς τὸν Ἰωάννην ὅτι ὁ Μανιάκης ὀρέγεται τὸν θρόνον καὶ προετοιμάζει ἐπανάστασιν. Ὁ Αὐτοκράτωρ παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου διαπράττει τὸ σφάλμα νὰ ἀνακαλέσῃ ἀναπολόγητο τὸν Μανιάκη, κομιζόμενο δέσμιο εἰς Πόλιν καὶ φιττόμενο εἰς φυλακήν (Σκυλίτζης 405. 80 - 406. 7. Ζωναρᾶς XVII, 15, 15-21). Περὶ τῆς σημασίας τῶν γεγονότων ν. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης p. 8. 18 sqq. Τὴν ἀνικανότητα τοῦ Στεφάνου καὶ τῶν διαδόχων του διεκτραγωδοῦν πάντες οἱ ίστορικοί.

[8] Chr. Casin. II, 66. Gay p. 448.

[9] Chr. Casin. II, 63. Gay pp. 448-9.

[10] Gay pp. 437-8. Τὸ 1030 μ. Χ. V. M. Mathieu, *Guillaume de Pouille: La Geste de Robert Guiscard*, n. ad. I 169-173.

[11] v. n. 1.

- [12] Gay pp. 455 sqq. Τὸν Μάρτιο τοῦ 1041 μ. Χ. Lupus Protospatharius ad 1041: et in mense Martii Arduinus Lombardus convocavit Normannos in Apuliam in civitate Melfiae. Cf. M. Mathieu, *op. cit.*, n. ad. I 245-253. Ὁ Λομβαρδὸς Arduinus εἶχε προσωπικὸ μῆσος κατὰ τῶν Βυζαντινῶν διότι τὸν εἶχαν ἀτιμωτικὰ τιμωρήσει μετὰ ἀπὸ ἔντονη καὶ δυσφημιστικὴ διαμαρτυρία του κατὰ αὐτῶν περὶ τὴν διανομὴ τῆς λείας μετὰ ἀπὸ τὴν νίκη των εἰς τὴν Σικελικὴ Ἐκστρατεία. Guilelmus Apuliensis, *Gesta Roberti Wiscardi*, I. 192-232. Cf. M. Mathieu, *op. cit.* pp. 267-270. Ὁ Guilelmus παρουσιάζει τὸν ρόλο τοῦ Arduinus καίριας καὶ ἀποφασιστικῆς σημασίας εἰς τὴν ἀναπτέρωσι τῆς Νορμανδικῆς τύχης: μετὰ τὴν παλαιὰ νίκη τοῦ Βασιλείου Βοϊωάννου, Κατεπάνω Ἰταλίας, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1019 ἐπὶ τῶν Νορμανδῶν (καὶ ἐπὶ τοῦ τότε ἀρχηγοῦ των, πάλι Λομβαρδοῦ, Meles), οἱ τελευταῖοι δὲν εἶχαν ἐνοχλήσει σοβαρὰ τὴν Βυζαντινὴ Ἰταλία (I 188-191). Ἀλλὰ ὁ Arduinus ἀπέβη σημαντικὸς καὶ ἐπικίνδυνος μετὰ τὴν τιμωρία του. Στὴν Σικελία ὁ Γεώργιος Μανιάκης εἶχε παραλάβει ἀπὸ τὸν Guaimar τοῦ Salerno μερικὲς ἑκατοντάδες Νορμανδῶν μισθοφόρων (500 Φράγγους γράφει ὁ Σκυλίτζης, II 545 Bonn): Malaterra, *De rebus gestis Rogerii Calabriae et Siciliae comitis et Roberti Guiscardi ducis fratris eius*, I, 7; Aimé, *Ystoire de li Normant*, II, 8. Κατὰ τὶς δύο αὐτὲς δυτικὲς πηγὲς ἀρχηγὸς τῶν Νορμανδῶν μισθοφόρων ἦταν ὁ Guillaume Bras de Fer οἱ Νορμανδοὶ εἶχαν τὸν Arduinus ὡς διερμηνέα μὲ τοὺς Βυζαντινοὺς κατὰ τὸν Malaterra (I, 9), ἐνῷ κατὰ τὸν Aimé, ἡ σχέσις των ἀρχίζει μετὰ τὴν ἐκστρατεία στὴν Σικελία (*Contra*, ὁ Σκυλίτζης, *loc. cit.*, θεωρεῖ τὸν Arduinus ἀρχηγὸ τοῦ Νορμανδικοῦ μισθοφορικοῦ σώματος στὴν Σικελία. Ὁμοίως ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης, p. 9 Bekker). Τὸ πιθανώτερο εἶναι ὅτι οἱ Νορμανδοὶ ἔχρειάζοντο ἔναν Ἰταλὸ ἔμπιστο γιὰ τὶς συνεννοήσεις των πρὸς τοὺς Βυζαντινούς, ἔνα Διερμηνέα - καθοδηγητή· ὁ Malaterra εὑρίσκεται πλησιέστερα πρὸς τὴν ἀλήθεια. Οἱ Βυζαντινοὶ ἴστορικοὶ (Σκυλίτζης, Ἀτταλειάτης, *loc. cit.*) ἀποδίδουν τὴν τιμωρία τοῦ Arduinus εἰς τὸν μετὰ τὴν ἀνάκλησι τοῦ Μανιάκη Βυζαντινὸ Διοικητὴ Μιχαὴλ Δοκειανό, κατακρίνοντές τον γιὰ τὴν ἀψυχολόγητη αὐτὴ ἐνέργεια. Οἱ Δυτικοὶ (πλὴν τοῦ Guilelmus Apuliensis, ὁ δοποῖος συνάδει πρὸς τοὺς Βυζαντινούς) θεωροῦν ὑπεύθυνο τὸν Μανιάκη. Ὁ Μανιάκης ἦταν ὄντως ὁ αἴτιος τῆς Σικελικῆς νίκης· ἀντικατεστάθη ἀφορόντως ἀμέσως μετὰ ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ, ὁ δοποῖος καὶ διέ-

φθειρε τὰ Ἰταλικὰ πράγματα ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ (Σκυλίτζης, II 545: *οὐκ ἔδεήθη χρόνου συγχέαι καὶ διαφθεῖραι τὰ πάντα*). Οἱ Malaterra καὶ Aimé προσγράφουν τὴν συγκεκριμένη πρᾶξιν στὸν Μανιάκην κρίνοντες ἐκ τῆς δριμείας συμπεριφορᾶς του πρὸς τοὺς συνομολογήσαντες συμφωνίες μὲ τοὺς Νορμανδοὺς Ἰταλιῶτες μετὰ τὶς Νορμανδικὲς νίκες ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν στρατευμάτων τὸ 1041 μ. Χ., ἀμέσως πρὸ τῆς τελευταίας καθόδου τοῦ Μανιάκη εἰς Ἰταλίαν ώς Κατεπάνω (v. *infra*). - Ὁ Arduinus προήρχετο ἀπὸ τὴν Βόρειο Ἰταλία: *is Lombardus erat* (Guilelmus I, 194; cf. Aimé II, 14; Leo Ostiensis, *Chronica Monasterii Casinensis*, II, 66, MGH SS VII p. 675; Lupus ad 1041). «Lambardi» γιὰ τὸν Guilelmus εἶναι εἰδικώτερα οἱ Λομβαρδοὶ τοῦ Βορρᾶ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς «Longobardi», ποὺ εἶναι οἱ Λομβαρδοὶ τοῦ Νότου (Cf. Mathieu, op. cit. p. 268 n. 5). Μερικοὶ Λομβαρδοὶ τοῦ Βορρᾶ δυνατὸν νὰ παρηκολούθησαν τὸν συμπατριώτη τῶν Arduinus εἰς τὴν Σικελικὴν περιπέτεια, ἔστω καὶ ὡς διερμηνέα τῶν Νορμανδῶν· τὴν παρουσία των ὅμως μαρτυρεῖ μόνος ἐκ τῶν πηγῶν ὁ Guilielmus (I 204), μᾶλλον γιὰ νὰ τονίσῃ τὴν Ἰταλιωτικὴν συνεισφορὰν εἰς τὴν Νορμανδικὴν πρόοδο. Στοὺς ἀκολουθήσαντες ἀγῶνες τῶν Νορμανδῶν εἰς αὐτὴν τὴν Ἀπουλία, ὅταν ὁ Arduinus ἔχει παίξει σημαίνοντα ρόλο στὴν τροπὴ τῶν Βυζαντινονορμανδικῶν πραγμάτων, Βόρειοι Λομβαρδοὶ συμμετέχουν ἐνεργά· Σκυλίτζης, II 546: *προσεταιρισμένων τῶν Φράγγων* (= τῶν Νορμανδῶν) καὶ ἄλλο πλῆθος οὐκ ὀλίγον ἀπὸ τῶν Ἰταλῶν τῶν περὶ τὸν Πάδον τὸν ποταμὸν καὶ τὰς ὑπαρχείας οἰκούντων τῶν Ἀλπεων. Οἱ Λογγοβάρδοι ὅμως δὲν συνεργοῦν: συμφύονται πρὸς τὴν Βυζαντινὴν ἐξουσία.

- [13] Aimé, *Ystoire de li Normant*, II, 21. Gay p. 456. Ἡ αὐτὴ ἔκκλησις τῶν κατοίκων τῆς Ἀπουλίας ἐπαναλαμβάνεται μετὰ τὴν πρώτη ἥττα τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ εἰς τὶς 17 Μαρτίου 1041 καὶ τὶς ἐπακολουθοῦσες δημόσιες ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν. Gay p. 457. - Οἱ Βυζαντινοὶ ἐπιχειροῦν εὐθὺς νὰ ἐκριζώσουν τὴν Νορμανδικὴν ἀπειλὴν, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἐπιθυμοῦν νὰ μὴν ἀποδυναμώσουν τὶς δυνάμεις των εἰς Σικελίαν. Πιθανώτατα ὑποτιμοῦν καὶ τὴν σημασία τῆς νορμανδικῆς ἐπιδρομῆς. Διὰ λεπτομέρειες τῶν συγκρούσεων v. *Annales Barenses* ad 1041 (MGH V 54a22 sqq.) καὶ ad 1042 (*ibid.* 55a 12-26). τὸ τελευταῖο χωρίο ἀναφέρεται εἰς τὴν μάχη τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1041 ποὺ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἴνδικτιῶνα προσγράφεται εἰς τὸ ἔτος 1042 (Σεπτέμβριος 1041 ἔως Αὔγουστο 1042).

[14] Aimé loc. cit. : Nous volons paiz se vous nos laissiez la terre que nous tenons et en ferons service à lo empeor. Gay p. 459 n. 1.

[15] Gay p. 458: Pourtant, la lecture attentive des textes nous montre que les milices locales apuliennes font partie des troupes byzantines et sont battues avec elles. Διὰ τὸ μάχεσθαι v. Guilelmus Apuliensis, *Gesta Roberti Wiscardii*, I 241-395; Malaterra, I, 9-10; Aimé, II, 21-31; Leo Ostiensis II, 66; *Annales Barenses* ad 1041 καὶ 1042; Lupus Protospatarius ad 1041 καὶ 1042 - Μετὰ τὴν δεύτερην ἥττα του, ὁ Μιχαὴλ Δοκειανὸς ἀντικαθίσταται τὸ θέρος τοῦ 1041 ὑπὸ νέου Κατεπάνω, τοῦ Βοϊώαννου, υἱοῦ τοῦ παλαιοῦ Βασιλείου Βοϊώαννου ποὺ καθυπόταξε τὸ 1018 τὴν ταρασσόμενη Ἰταλία, Σκυλίτζης II 546: τοῦτο δὲ πυθόμενος ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ τοῦτον (sc. τὸν Μιχαὴλ Δοκειανό) μετέστησε τῆς ἀρχῆς, ἔπειμψε δὲ τὸν Βοϊώαννην δοκοῦντα πρακτικὸν ἄνδρα εἶναι καὶ ἐν πολέμοις εὐδόκιμον καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀναφέροντα τὴν τοῦ γένους ἀναφορὰν τὸν ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βασιλέως ἐν Ἰταλίᾳ πεμφθέντα Βοϊώαννην, ὃς πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν μέχρι Ρώμης τότε τῷ βασιλεῖ παρεστήσατο. Cf. *Annales Barenses* loc. cit. Ὁ Leo Ostiensis, Lupus Protospatarius καὶ *Annales Barenses* loc. cit. ἀποδίδουν εἰς τὸν νέο Διοικητὴν τὸν τίτλο τοῦ Exaugustus (τὸν ὅποιο ὁ Aimé, loc. cit., ἔρμηνεύει: exauguste ou vicaire de auguste. Ἀσφαλῶς αὗτὴ εἶναι ἡ ὀρθὴ ἔρμηνεία: ὁ Αὐτοκράτωρ περιενδύει τὸν ἀποστελλόμενο Ἀρχηγὸν μὲν ἔξοχως ὑψηλὸν τίτλο πρὸς αὕτη τοῦ κύρους του· τὰ τῆς Mathieu περὶ «ἔξακουστοῦ» παρενομένου εἶναι ἀσύστατα, op. cit. p. 272). Βεβαίως ὁ τίτλος δὲν νικᾷ: ὁ μόνος ἀνθρωπὸς ποὺ ἦδύνατο νὰ σώσῃ τὰ πράγματα εὐρίσκεται ὑπὸ περιορισμὸ εἰς Κωνσταντινούπολι: ὁ Γεώργιος Μανιάκης. - Οἱ ἐπιχώριοι πάντως ἐπικουροῦν τοὺς Βυζαντινούς: Guilelmus I 379-381:

*Multi, sociis in monte relictis,
quo tuti redeant, fuerit si forte necesse,
indigenae Danais descendunt auxiliari.*

Cf. Aimé, II 26 καὶ Leo Ostiensis MGH SS VII p. 676: τοπικὰ στρατιωτικὰ σώματα.

[16] Ἐγκάμιον εἰς τὸν Πατριάρχην Κανστ. Λειχούδην IV, 398 Σάθας.

[17] Ἡ ἀπόφασις αὗτὴ τοῦ Μιχαὴλ Ε' εἶναι ὅχι μόνον ὀρθὴ καὶ δικαία, ἀλλὰ καὶ μεγαλόψυχος. Ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο υἱὸς ἀκριβῶς τοῦ Πατρικί-

ου Στεφάνου, ή ύβριστική, ἀν καὶ μὴ ἀναιτιολόγητος, συμπεριφορὰ τοῦ Μανιάκη πρὸς τὸν ὅποιον, προεκάλεσε τὴν δυσμένεια, τὴν ἀπώλεια τῆς ἀρχιστρατηγίας καὶ τὸν περιορισμὸν τοῦ τελευταῖον εἰς τὴν πρωτεύουσα (Ἰωάννης Σκυλίτζης p. 416. 68). Τὸ γεγονὸς τοῦτο στηρίζει τὴν γενικὴ ἄκρως ἐπαινετικὴ κρίσι τὴν ὅποιαν ἐκφέρει ὁ Μιχαὴλ Ἀπταλειάτης ἐπὶ τοῦ Μιχαὴλ (Ιστ. p. 11. 5-15) παρατηρῶν ὅτι διὰ τῶν πράξεών του ὁ νέος Αὐτοκράτωρ ἐπέτυχε ὥστε εἰς συντομώτατον χρόνον μηνῶν, ἡ προηγουμένη ἀνυποληψία ὑπὸ τὴν ὅποιαν ἐτέλει λόγῳ τῆς προτέρας Ἰδιωτικῆς διαγωγῆς του, νὰ μετατραπῇ εἰς ἐγκαμιασμὸν καὶ σεμνείαν διὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν συμπεριφορὰν καὶ πολιτικὴν του. Ὁ Μιχαὴλ Ἀπταλειάτης φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ μόνος ἴστορικὸς τῆς ἐποχῆς ποὺ ἀποδίδει συστηματικῶς εἰς τὸν ὅμωνυμόν του Αὐτοκράτορα τὰ εἰς αὐτὸν ἀνήκοντα. Ρητῶς ἐπίσης μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ε' ὅχι μόνον «ἔξήγαγε γὰρ καὶ τῆς χρονίας φρουρᾶς τὸν τε Κωνσταντīνον ἐκεῖνον τὸν Δαλασσηνὸν... καὶ τὸν πατρίκιον ἐκεῖνον Γεώργιον τὸν Μανιάκην», ἀλλὰ καὶ ὅτι τὸν τελευταῖον «τῷ τῶν μαγίστρων τετµηκῶς ἀξιώματι καὶ Κατεπάνω Ἰταλίας προεχειρίσατο» (Ιστ. p. 11. 15-20). Ἀντιθέτως ὁ Σκυλίτζης (p. 422. 23 sqq.) ἀποδίδει εἰς μὲν τὸν Μιχαὴλ Ε' τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μανιάκη ἐκ τῆς φρουρᾶς, εἰς δὲ τὴν Ζωὴν (μετ' αὐτὸν ὀλιγομήνως αὐτοκρατορεύσασαν) τὴν ἀνάδειξιν τοῦ Μανιάκη εἰς μάγιστρον καὶ στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ταγμάτων. Καὶ ὁ Ζωναρᾶς προσγράφει τὸν προχειρισμὸν τοῦ Μανιάκη ἐπὶ τῶν ἵταλικῶν πραγμάτων εἰς τὴν Ζωὴν καὶ (τὴν συμβασιλεύουσαν ἀδελφήν της) Θεοδώραν (Ἐπιτ. Ιστ. XVII, 22, 2). Ἐξ ἀντιθέτου ὁ Ψελλός, ὃν καὶ ἀρνητικωτάτην εἰκόνα τοῦ Μιχαὴλ Ε' γράφων (I, 80-1 Σάθας), ἐντούτοις εἰς αὐτὸν ἀνάπτει τὴν ἀποστολὴν τοῦ Μανιάκη εἰς Ἰταλίαν (p. 138): «ἐπεὶ δὲ τὴν Ἰταλίαν ἀποσευλήμεθα καὶ τὸ σεμνότατον τῆς ἀρχῆς ἀφηρόμεθα μέρος» - ἔννοει τὶς καταδρομὲς τῶν Νορμανδῶν - «πέμπει τοῦτον ὁ δεύτερος Μιχαὴλ πολεμήσοντα μὲν τοῖς ἡρακόσιν αὐτήν, τῷ δὲ κράτει τὸ μέρος ἐπανασώσοντα». Ἡ σύμπτωσις τῶν δύο ἐντελῶς διαφορετικὰ προσανατολισμένων συνωνύμων ἴστορικῶν Ἀπταλειάτη καὶ Ψελλοῦ ἀντιθέτως πρὸς Σκυλίτζη καὶ Ζωναρᾶ, ἐπαληθεύεται ἀπὸ ἐγχώριον νοτιοϊταλικὴν πηγήν. Οἱ *Annales Barenses ad annum 1042* (MGH SS V 55a29) πληροφοροῦν: Mense Aprilis descendit Manichi (= Μανιάκης) in Tarentum, qui et Magister, et coadunavit omnem exercitum Graecorum, et fecit suda in loco qui dicitur Tara. Cf. Ἐπίσης Lupus Protospatarius ad 1042 (MGH SS V p. 58. 23).

’Αλλὰ ἀφοῦ ὁ Μανιάκης ἔφθασε εἰς Τάραντα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1042, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατειρῶν, οἱ δποῖες ἀνέλαβαν ἔξουσία μόλις εἰς τὶς 21 Ἀπριλίου.

- [18] Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ περιγραφὴ τοῦ Μανιάκη ἀπὸ τὸν Ψελλό, κάθετι ἄλλο παρὰ ἐξ ἴδιου συγκρασίας, παιδείας ἢ πεποιθήσεως εὔμενῶς διακείμενο πρός σκληροτράχηλο στρατιωτικὸν ἥθος, ἀλύγιστον φρόνημα καὶ βαρεῖαν χεῖρα. Ψελλός, *Χρονογρ.* IV pp. 137-8 Σάθας, ἵδιως: «Τοῦτον ἐγὼ τὸν ἄνδρα καὶ τεθέαμαι καὶ τεθαύμασα· συνενήνοχε γὰρ αὐτῷ ἡ φύσις δόποσα συμπλέπει τῷ στρατηγήσοντι· ἦν γὰρ τὴν ἡλικίαν εἰς δέκατον ἀνεστηκὼς πόδα, καὶ οἱ πρόσθιαι αὐτὸν δρῶντες ὥσπερ εἰς κόλωνον ἢ κορυφὴν δροντος ἀνέβλεπαν· τὸ δὲ εἶδος αὐτῷ οὐ τυφερὸν καὶ ἐπιτερπές, ἀλλ’ οἷον ἐοικός προστῆσι· ἐδρόντα δὲ καὶ τῷ φθέγματι, αἴ τε χεῖρες οἵαι διασεῖσαι τείχη καὶ πύλας συντρίψαι χαλκάς, τὸ δὲ ὅρμημα τούτῳ δόποιον λέοντος, καὶ τὸ ἐπισκήνιον βλοσυρόν καὶ τάλλα δὲ τῷ ἄνδρὶ συνωδὰ τούτοις καὶ σύνδρομα, καὶ ἡ φήμη πλείων τῶν δρωμένων, καὶ πᾶς ἐδεδίει τὸν ἄνδρα βάρβαρος, ὁ μὲν καὶ ἴδων καὶ θαυμάσας, ὁ δὲ τῶν ἰστορούντων ἐκεῖνον ἀκούσας καὶ ἐκπλαγείς». Ο Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης τονίζει καὶ τὴν γενικωτέραν εὔδουλίαν τοῦ Μανιάκη εἰς θέματα πολιτικῆς («κάν ταῖς βουλαῖς διαφέρων») πλὴν τῆς πολεμικῆς του δεινότητος (Ιστ. 19. 9). - Τὸ δτι ὁ Ψελλὸς εἰς ἔργον περιστάσεων (*Ἐγκωμιαστικὸς Λόγος*), βασιλεύοντος ἀκριβῶς τοῦ Κωνσταντίνου Μονομάχου ἐναντίον τοῦ ὅποίου ἐστράφη ὁ Μανιάκης, περιγράφει τὸν τελευταῖον ὡς ἀλαζόνα, κακότροπο, ἀσεβῆ, ἀσφαλῶς δέν σημαίνει ἄλλο παρά τὴν φυσικὴ ὑπεροχή, καὶ αἴσθησί της, τοῦ Μανιάκη. (Σάθας, *Bibliotheca Graeca Medii Aevi*, V p. 137 sqq.). Cf. *ibid*: ἐκ τῶν αἰσχίστων καὶ ὡν ἐνθουσιαστικώτατα ἐμεμήνει γνωριζόμενος καὶ καλούμενος (μὲ παίγνιον ἐπὶ τοῦ Μανιάκης - μεμηνώς. Cf. Χριστόφορος ἐκ Μυτιλήνης ed. A. Rocchi, *Versi di Cristoforo patrizio*, 1887: Μανιάκου - μανιώδεος, Μανιάκης - μαίνεται). Περιστασιακὴ εἶναι καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ εἰρημένου Χριστόφορου Μυτιληναίου αὐτοκρατορικοῦ γραμματέως καὶ κριτοῦ στὴν Παφλαγονία κατὰ τὸ μέσον τοῦ 11ου αἰῶνος. (Συνολικὴ ἐκδοσις τῶν ἔργων του, E. Kurtz, *Die Gedichte des Christophoros Mitylenaios*, 1903). Παρ’ ὅλο τοῦτο, ὁ Χριστόφορος ἐξαίρει τὸ μεγαλεῖο καὶ τοῦ πεπτωκότος ἀκόμη Μανιάκη, νεκροῦ κειμένου: τὸν καὶ ὑπέφριξαν νεκρὸν πλέον ἡὲ βιοῦντα... τῇ ρα μέγας μεγαλωστὶ ἐπὶ

χθονὶ κεῖτο τανυσθείς. Τὴν θυμοειδῆ βιαιότητα καὶ τὸ ιρατερὸ μέγεθος τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Μανιάκη ζωγραφίζει ὁ Κωνσταντῖνος Μανασσῆς, *Χρονικὴ Σύνοψις*, 6285-6299: γιγαντοπάλαμος - ἀνδροφόντης - θρασύ-σπλαγχνος - πνέων ὁργῆς ἐκθύμουν. Τὸ ἰστορικὸ ποίημα ἐγράφη κατὰ παραγγελία τῆς Εἰρήνης, συζύγου τοῦ Σεβαστοκράτορος Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος Μανουὴλ περὶ τὸ 1150. Τὸ Κομνήνειο περιβάλλον δὲν ἐπέτρεπε ἀσφαλῶς θετικὴ ἀξιολόγησι τῆς στρατιωτικῆς προσωπικότητος τοῦ Μανιάκη. Διὰ τῶν γραμμῶν τοῦ *Guilelmus Apuliensis* ἐμφανίζεται ὁ ἀπειλητικὸς καὶ ἀδίστακτος στρατιωτικὸς ἡγέτης μὲ τὸ ἐπιβλητικὸ παράστημα, I, 441-445:

*Interea magno Danaum comitante paratu
nequitia plenus venit Maniacus Idrontum,
imperio Latium iussus Michaelis adire.
Is praeter formam nil dignum laude gerebat:
mente superbus erat, dira feritate redundans.*

- [19] Ὁ Ψελλός *Χρονογρ.* p. 138: «ὅ μὲν οὖν (sc. ὁ Μανιάκης) τοῖς ἐκεῖσε μέρεσι μετὰ παντὸς ἐπιστὰς τοῦ στρατεύματος, πᾶσιν ἔχοāτο τοῖς στρατηγήμασι, καὶ δῆλος ἦν τοὺς μὲν κατασχόντας» (δηλαδὴ τοὺς Νορμανδοὺς) «ἀπελάσων, τὴν δὲ αὐτοῦ χεῖρα ἀντ' ἄλλον τινὸς ἐρύματος ἀντιστήσων ταῖς ἐκείνων ἐπιδοομαῖς». Σκυλίτζης p. 427. 52 sqq: «ὁ Μανιάκης... εἰ καὶ μὴ δύναμιν ἀξιόχρεων εἶχεν, ὅμως μετὰ τῆς παρούσης στρατηγικαῖς μηχαναῖς χρησάμενος ἐκδιῶξαι ἵσχυσε τοὺς Φράγγους (= τοὺς Νορμανδοὺς) τῆς Ἰταλίας περὶ Καπύην καὶ Βενεβενδὸν καὶ Νεάπολιν» (εἰς τὶς λοιμβαρδικὲς δηλαδὴ δυτικὲς ἐπικράτειες), «καὶ μετρίαν κατάστασιν καὶ γαλήνην παρέσχε τοῖς πράγμασιν». Cf. pp. 426-7. Διὰ τὴν θριαμβευτικὴν ἐπιτυχία τοῦ Μανιάκη εἰς τὸν προηγηθέντα Σικελικὸν πόλεμον ν. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτη p. 9. 1-7. Καὶ τότε ὁ φθόνος ἐξειργάσατο καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τὸ ἔργον. - Διὰ τὴν ἀναγκαίαν τραχύτητα τῆς τακτικῆς τοῦ Μανιάκη ν. *Annales Barenses ad annum 1042* (MGH SS V 56) καὶ *Lupus Protospatarius ad 1042* (MGH SS V 58. 23-4). Ἡ τιμωρία ἔδει ὅπως εἴναι ἀνελέητος πρὸς τοὺς συνδιαλλαττομένους μὲ τοὺς Νορμανδούς. Cf. τὸν χειρισμὸν ἀναλόγου προβλήματος ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη κατὰ τὴν παρουσία τοῦ Ἰμπραῆμ Πασά. Τὴν ἀπαραίτητο σκληρότητα τῆς τακτικῆς τοῦ Μανιάκη διεκτραγῳδεῖ ὁ *Guilelmus Apuliensis*, I, 446-460. - Αὐτὸ ποὺ παραδίδει ὅμως περὶ τῶν βασανιστηρίων καὶ τοῦ εἰδεχθοῦς

θανάτου εἰς τὸν ὅποιον ὑπέβαλε ὁ Μανιάκης αὐτοκρατορικὸ ἀπεσταλμένο καὶ κομιστὴ πολλοῦ χρυσοῦ (I 486-490) στερεῖται νοήματος.

- [20] *Annales Barenses* ad 1042 (MGH SS V p. 55). *Lupus Protospatarius* ad 1042 (MGH V 58). Gay p. 460. Ὁ Ἀργυρὸς ἦτο υἱὸς τοῦ Mel, ἀρχηγοῦ τῆς ἀντιβυζαντινῆς ἐξεγέρσεως τῶν ἐγχωρίων τὸ 1011. (Cf. Ann. Bar. ad 1011, MGH V 53a20) συνεργασθέντος μὲ τοὺς Νορμανδούς (Cf. *Lupus Protospatarius* ad ann. 1017, 1019, 1020, MGH V 57). Ὁ Ἀργυρὸς εἶχε συνεργασθῆ μὲ τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀνταρσίας τῶν conterati τὸ 1040 κατὰ τὴν πολιορκία τοῦ Bari, ἀλλὰ τελικὰ ἐστράφη ἐναντίον του καὶ τὸν ἡχμαλώτισε, μὲ συνέπεια νὰ διαλυθοῦν οἱ conterati (*Lupus Protospatarius* ad 1040, MGH SS V p. 58). *Annales Barenses* ad 1040 MGH V 54. Gay pp. 454-5). Ὁ Ἀργυρὸς εἶχε ἥδη κατὰ τὰ φαινόμενα ἐπισκεφθῆ τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Δ' τοῦ Παφλαγόνα τὸ 1034 (*Lupus Protospatarius*, ad 1034 MGH SS V p. 58).
- [21] Ὁ Ἀργυρὸς εἶχε ἥδη παράσχει δεῖγμα τῶν βλέψεων καὶ προθέσεών του μὲ τὴν στάσι του κατὰ τὴν ἀνταρσία τῶν conterati, v. n. 20.
- [22] Ὁ Μανιάκης, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1042, ἐπιτίθεται κατὰ τῶν πόλεων Matera καὶ, ἐν συνεχείᾳ, Monopoli ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς συνδιαλλαγεισῶν πρὸς τοὺς Νορμανδούς, καὶ τὶς ἐπεξέρχεται διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου (*Annales Barenses* ad 1042, MGH SS V 56 Gay p. 462). Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ Ἀργυρός, ἀρχηγὸς πλέον τῶν Νορμανδῶν, ἐπιτίθεται κατὰ τῆς Iuvenatia (Giovenazzo), συναψάσης συνθήκην πρὸς τὴν Βυζαντινὴν ἔξουσίαν. Ἡ πόλις πολιορκεῖται καὶ ἐκπορθεῖται τὸν Ἰούλιο τοῦ 1042, παραδίδεται εἰς παντελῆ λεηλασίαν, οἱ δὲ Ἑλληνες ὅλοι φονεύονται. Οἱ ἐπιδρομεῖς στρέφονται ἐν συνεχείᾳ ἐναντίον τῆς Trani, σημαντικωτάτης μετὰ τὸ Bari πόλεως ἐπὶ τῆς ἀδριατικῆς παραλίας καὶ πιστῆς εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ἀξιωματούχους, τὴν ὅποιαν πολιορκοῦν τὸν Αὔγουστο ἐπὶ 36 ἡμέρες ἀνευ ἀποτελέσματος, ἀν καὶ προσάγουν μέγιστο πύργο ἐπὶ τῶν τειχῶν (*Annales Barenses* ad 1042 MGH SS V 56 Gay p. 461). Cf. *Lupus Protospatarius* ad 1042 (MGH SS V 58).
- [23] *Annales Barenses* ad 1042 (MGH V 56): Sed ipse Argiro, susceptis imperialibus litteris foederatis et patriciatus an cathepanatus vel vestati honoribus, iussit argumenta incendi. Doelger no. 847. Ὁ Doelger προχρονολογεῖ τὸ συμβάν τοποθετῶν αὐτὸν ἐσφαλμένως κατὰ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1042. Ὁ τίτλος

τοῦ Κατεπάνω δὲν προσεφέρθη εἰς τὸν Ἀργυρό. Ὁ Ἀργυρὸς ἔχρισθη ἐν συνεχείᾳ πατρίκιος, μάγιστρος βεστιαρίου ἢ βεστιαρίτης, Δοὺξ τῆς Ἰταλίας, τῆς Καλαβρίας, τῆς Σικελίας καὶ ἀκόμη τῆς Παφλαγονίας. V. Lupus ad 1046; 1051. *Annales Barenses* ad 1042. Anonymi Barensis, *Chronicon*, ad 1048; 1051. Σκυλίτζης II 563 Bonn. Trinchera, *Syllabus Graecarum Membranarum*, XLII p. 53 sq. Will, *Acta et Scripta quae de Controversiis Ecclesiae Graecae et Latinae saeculo XI composita extant*, p. 175; 228.

- [24] *Annales Barenses*, loc. cit. : (ὁ Ἀργυρός) iussit argumenta (τὶς πολιορκητικὲς δηλαδὴ μηχανὲς) incendi. Et reversi Bari, ad laudem dedit sancto imperatori Constantino Monomacho cum suis concivibus. Lupus Protospatarius ad 1043: reversum est Barum ad manus imperatoris. Τοῦτο συνέδη ἐπομένως τὸν Σεπτέμβριο (πρῶτο μῆνα τοῦ νέου βυζαντινοῦ ἔτους) τοῦ 1042, ἡ δὲ ἀπόφασις θὰ ἐλήφθη τὸν Αὔγουστο. Ὁ Guilelmus Apuliensis ἀποδίδει εἰς τὸν Κωνσταντῖνο Μονομάχο ἐξ ἀρχῆς τὴν πολιτικὴν καὶ χρησιμοποιήσῃ τὸν Ἀργυρὸν ὥστε καὶ μετατρέψῃ τοὺς Νορμανδοὺς ἀπὸ δημοτὲς καὶ κατακτητὲς εἰς πιστοὺς ὑπηκόους. I 478-481:

*Postquam suscepit solii Monomachus honorem,
Argiroo mandat studeat convertere Gallos,
procuretque suis sociare fidelibus illos,
et promittit eis se praemia magna daturum.*

Ἡ ἴδεα εἶναι ἄτοπος καὶ παιδαριώδης: Μόνο μὲ τὴν ἀναγνώρισι τῆς κυριαρχίας τῶν Νορμανδῶν ἐπὶ τῆς ἦδη κατεχομένης Βυζαντινῆς Ἰταλίας θὰ ἥδύναντο ἵσως καὶ δεχθοῦν ψιλὴ ἐπικυριαρχία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ μοναδικὸς τρόπος καὶ συμπεριλάβης ὑπὸ τὴν πραγματικὴν σου ἔξουσία ἱππότες πολεμιστὲς ποὺ ἔχουν ἥδη αὐτοκαθιερωθῆ ὡς κόμητες καὶ βαρῶνοι, εἶναι καὶ τοὺς νικήσης στρατιωτικά, ἡ μᾶλλον καὶ μπορῆς καὶ τοὺς συντρίψης. Ἀκριβῶς ἡ πολιτικὴ τοῦ Μανιάκη, ἡ ὅποια καί, χαρακτηριστικώτατα, ἀπέδωσε καὶ ὡς πρὸς αὐτὸν τὸ σημεῖο, παρ’ ὅλο ποὺ δὲν ὠλοκληρώθη, καὶ μάλιστα ἀντεστρατηγήθη ἐκ τῶν ἔσω: ὁ Σκυλίτζης (II, 720 Bonn) βεβαιώνει ὅτι ὁ Μανιάκης ἐπέτυχε καὶ προσελκύσῃ Νορμανδούς, οἵ ὅποιοι τὸν ἀκολούθησαν πιστὰ καὶ στὴν ἐπιχείρησί του καταλήψεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, ὡνομάσθησαν δὲ *Maniakatoi*. Cf. Mathieu *op. cit.* p. 276 καὶ p. 29. (Ὁ Guilelmus δηλώνει

ὅτι τὸ ἐγχείρημα τοῦ Μανιάκη νὰ προσεταιρισθῇ Νορμανδοὺς ἀπέτυχε, I 500-507. Προφανῶς ἐννοεῖ ὅτι λόγῳ τῆς τροπῆς τῶν γεγονότων ἡ ἀπόπειρα ἔμεινε ἀτελέσφιρος καὶ ἀναποτελεσματική. Ὁ ἴδιος βεβαιώνει ὅτι δὲ ἡ Αργυρὸς κατέκλυσε τοὺς Νορμανδοὺς μὲ χρυσίο καὶ ἀργυρῷ ἐκ τοῦ Αὐτοκράτορος ὥστε νὰ στραφοῦν κατὰ τοῦ Μανιάκη (I 511-516), ἀν καὶ προσθέτει ὅτι οἱ περισσότεροι ἔγιναν ἔχθροι τοῦ Μανιάκη ἀπὸ ἀφοσίωσι πρὸς τὸν Ἡρακλέα (I 517-8). Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι κατενόησαν εὔκολα ὅτι δὲ μὲν ἡ Αργυρὸς ἐργάζεται ἐν τέλει ὑπέρ των, ἐνῷ δὲ Μανιάκης ὑπὲρ τῆς Αὐτοκρατορίας. - Φαίνεται ὅτι δὲ οἱ Μονομάχοις ἐπεδίωκε συστηματικὰ νὰ στρατολογῇ τοὺς πολεμοχαρεῖς καὶ σκληροτράχηλους Νορμανδοὺς εἰς τὸν Βυζαντινὸν στρατό. Cf. Janin, *Les Francs au service de Byzance*, Echos d' Orient, XXIX, 1930, p. 61 sqq. Ἰδιαιτέρως θὰ ἐπεθύμει νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ κατὰ τῶν Τούρκων cf. Guillaume de Poitiers, *Histoire de Guillaume le Conquérant*, p. 144 Foreville: Optabat hunc vicinum et amicum nobilis et ampla, multisque regibus dominans Constantinopolis, quo propugnatore sperneret gravem potentiam Babylonis. Cf. Guilelmus Apuliensis, II 55-60. "Ο, τι ἡταν δυνατὸν ἵσως προκειμένου περὶ τυχοδιωκτῶν ἡ μεμονωμένων δμάδων ἀπὸ τὴν Νορμανδία, ἡταν βεβαίως ἀδιανόητο γιὰ κυριάρχους βαρώνους νεοκατακτηθείσης περιοχῆς. V. *infra*, n. 76. - "Οταν μετὰ τὴν μάχη τοῦ Civitate ἡ πλήρης ἀποτυχία τῆς πολιτικῆς ἡ Αργυροῦ κατέστη προφανής, ἔγινε ἐπίσης σαφὲς ὅτι σκληροτράχηλοι καὶ δοκιμασμένοι τυχοδιῶκτες ἱππότες ποὺ ἔγιναν κατακτητικὰ χωροδεσπότες, δὲν μποροῦν νὰ ἀποστερηθοῦν τῆς κυριαρχίας των ἐπὶ τῶν καταληφθέντων παρὰ μὲ τὴν δία. Περιγράφων τὴν δεινὴ θέσι εἰς τὴν δοπία περιηλθε δὲ ἡ Αργυρὸς μετὰ τὴν ἡττα τοῦ Παπικοῦ στρατοῦ, δὲν Guilelmus σαφῶς ἀναλύει τὴν κατάστασι σὲ τρεῖς γραμμές, II 273-4:

*Copia tanta quidem, quibus hi non marte repugnant,
nec erat Argiroo, nec eos promissa movere
ut fines alios peterent, vel dona valebant.*

"Ο Αὐτοκράτωρ ὅμως Μονομάχος ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ τὸ θέμα. Ο Guilelmus συνδέει τὴν ἔκπτωσι ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορικὴ εὐμένεια τοῦ ἡρακλέα μὲ τὴν ἀποτυχία τῆς πολιτικῆς του διατρανωθεῖσα στὴν μάχη τοῦ Civitate (II 275-283). Δὲν θὰ διενοεῖτο τὸ γεγονός ὅτι δὲ ἡ Αργυρὸς οὕτε ἀληθῶς ἐξέπεσε τῆς εύνοίας τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς, οὕτε ἀνεκλήθη καν μετὰ τὴν μάχη (cf. Mathieu, *op. cit.* p. 286, ad II 267-

283). Β. τὰ δύο ἐπόμενα μέρη τῆς ἐργασίας μου.

- [25] Ἡ πρεσβεία κατέφθασε τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1042· ἀπετελεῖτο δὲ ἐκ τοῦ πρωτοσπαθαρίου Tubachi (?), τοῦ πατρικίου Πάρδου καὶ τοῦ Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Ὑδροῦντος (Otranto). *Annales Barenses* ad 1043 (MGH V p. 56): *Hoc anno mense Septembri descendit Tubachi protospatarius et Pardus patricius et Nicolaus archiepiscopus Idruntum cum Chrysobulo et Simpatia* (δηλαδὴ ὑπόσχεσιν αὐτοκρατορικὴν ἀπαθείας διὰ τὸν Μανιάκην). Cf. *Lupus Protospatarius* ad 1043 (MGH V p. 58): *Et in mense Septembris descendit Pardus patricius cum multo auro.* Ὁ Πάρδος (τὸν δποῖον δὲ Σκυλίτζης ὀνομάζει πρωτοσπαθάριο, ἀλλὰ ἀπλοῦς πρωτοσπαθάριος δὲν θὰ ἀντικαθίστα στρατηγὸν αὐτοκράτορα, πατρίκιον καὶ Κατεπάνω Ἰταλίας) ὡρίσθη διάδοχος τοῦ Μανιάκη «δι’ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀγαθόν, ὅτι δὲ γνώριμος ἦν τῷ βασιλεῖ, τηλικαύτης χώρας ἀρχειν πεμφθείς», ὅπως χαρακτηριστικὰ γράφει ὁ Σκυλίτζης (p. 428. 72-4). Δριμύτερος εἶναι ὁ Ψελλός, *Χρονογρ.* IV p. 139 Σάθας: «καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν πρέσβεων οὐ τῶν ἐν τοιούτοις ἔξητασμένων, οὐδὲ τῶν προλαβόντων τῷ χρόνῳ πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν, ἀλλὰ τῶν ἐκ τριόδων ἀθρόου ἐπιπεσόντων εἰς τὰ βασίλεια».
- [26] Οἱ φόβοι τοῦ Μανιάκη διὰ τὰ ἐπακόλουθα τῆς νέας δυσμενείας ὥφείλοντο εἴτε εἰς προηγηθεῖσαν ἔχθραν πρὸς αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα (Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης p. 18. 20) εἴτε λόγῳ μίσους ἐναντίον του ἐκ μέρους τοῦ Ρωμανοῦ Σκληροῦ, πολλὰ τότε ἰσχύοντος ὡς ἀδελφοῦ τῆς ἐπισήμου ἐρωμένης (καὶ Σεβαστῆς τιτλοφορούμενης) τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ποικίλα ἀρχομένου διαπράττοντος ἐναντίον του (Σκυλίτζης p. 427. 57 sqq. Ζωναρᾶς XVII, 22, 3-5). Ὁπωσδήποτε πάντως ἡ ἀνταρσία του ἔπειται τῆς ἀποστολῆς τῆς πρεσβείας δι’ ἣς ἀφηρεῖτο τὴν ἀρχήν, ἀν καὶ ἡ ἀπονομὴ τιμῶν εἰς τὸν Ἀργυρὸν θὰ ἥτο ἀρκετὴ προειδοποίησις διὰ τὰ ἐπακόλουθήσαντα καὶ ἐπιφυλασσόμενα. Ὁ Σκυλίτζης καὶ ὁ Ζωναρᾶς (loci cit.) περιγράφουν ρητῶς τὴν διαδοχὴν τῶν γεγονότων, τὸ αὐτὸ δὲ ὑπονοεῖ ὁ Ἀτταλειάτης. (loc. cit.): «διὰ παρόρασιν τοῦ βασιλέως ἀνιαθείς καὶ προηγησαμένας ἔχθρας μετ’ αὐτοῦ δεδιώς». Παρόρασις μεγίστη ἥτο αὐτῇ ἡ ἀπομάκρυνσίς του ἀπὸ τὴν ἔξουσίαν καὶ ἡ ἀντικατάστασίς του δι’ ἐνὸς τυχαρπάστου. Καὶ ὁ Ψελλός (IV, 138-9 Σάθας) ἔρμηνεύει ὅτι πρῶτον μὲν δὲν ἐτιμήθη ὡς ἔδει ὁ Μανιάκης διὰ τὶς ἐπιτυχίες του εἰς Ἰταλίαν, ὅπερ καὶ τὸν ἐνέβαλλε εἰς ὑποψίες δυσμενείας, ὑποπτευθεὶς δὲ

δ ἕδιος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἢ τοῦ κύκλου του ὡς τυρρανικὰ φρονῶν, ἀντιμετωπίσθη ἀφρόνως ὡς ἐνεργὸς ἀντάρτης, πρᾶγμα τὸ ὅποῖον τὸν ἥναγκασε νὰ ἐπαναστατήσῃ (*Χρονογρ.* IV 138-9 Σάθας) Ὁ Πατρίκιος Πάρδος καὶ, ὀλίγον ἀργότερα, ὁ πρωτοσπαθάριος ποὺ τὸν συνώδευε φονεύονται. (*Annales Barenses* loc. cit. Lupus Protospatarius loc. cit. Ψελλός *Χρονογρ.* IV 139 Σάθας. Σκυλίτζης 428. 74). Τὴν πρωτεύουσαν ἴκανότητα τοῦ Μανιάκη ἀποδεικνύει τὸ γεγονὸς ὅτι πάντες ἔσπευσαν νὰ καταταγοῦν ὑπὸ τὴν σημαίαν του, Βυζαντινοὶ καὶ Ἰταλοί. Ψελλός *Χρονογρ.* IV 139-40 Σάθας: «οἵα δὴ ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ κορυφαίῳ τὴν στρατηγικὴν τέχνην, πολλοὶ συνεργούντεσσαν» (πλὴν δηλαδὴ ἀσφαλῶς τοῦ στρατοῦ του), «οὐχ ὅσοι στρατεύσιμον εἶχον τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἦδη καὶ οἱ ἐφ' ἐκάτερα τῆς ἀκμῆς». Ζωναρᾶς XVII, 22, 7: «καὶ οἱ ὡς κορυφαιοτάτῳ τῶν στρατηγῶν ἀρηῖῳ ἀνδρὶ πολὺ τοῦ στρατιωτικοῦ προσεχώρησεν». Ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης τονίζει ὅτι τὸν ἡκολούθησαν «*Ρωμαῖοι καὶ Ἰταλοί*» (p. 18. 19), δηλαδὴ Βυζαντινοὶ καὶ Ἰταλοὶ Λατῖνοι. Κατὰ τὸν Guilelmus Apuliensis (I 492) ὁ Μανιάκης ἀνακηρύσσεται Αὐτοκράτωρ εἰς Τάραντα. Τὰ τελευταῖα γεγονότα πρὸ τῆς διεκπεραιώσεως τοῦ ἀνταγωνιστοῦ Αὐτοκράτορος εἰς Δυρράχιο, διηγεῖται ὁ Guilelmus I, 507-575. Εἰς τὸν Τάραντα ὁ Μανιάκης δὲν δίδει μάχη στοὺς ἐπελθόντες Νορμανδοὺς καὶ Συμμάχους (cf. *Annales Barenses*, 1042). Μεταβαίνει εἰς Υδροῦντα (Otranto). Ἐν τῷ μεταξὺ φθάνει εἰς Bari νέος Κατεπάνω, ὁ μάγιστρος Θεοδωροκάνος, τὸν Φεδρουάριο τοῦ 1043, καὶ παρουσιάζεται τὸ οἰκτρὸ θέαμα ὃ ἐκπρόσωπος τῆς ἐπισήμου Βυζαντινῆς ἔξουσίας νὰ συμμαχῇ μὲ τοὺς Νορμανδοὺς Κόμητες καὶ τοὺς περὶ τὸν Ἀργυρὸ Λογγοβάρδους Ἰταλιῶτες ἐναντίον τοῦ μόνον ἀξίου καὶ ἴκανοῦ Βυζαντινοῦ νὰ περισώσῃ τὴν καταρρέουσα Βυζαντινὴ Κυριαρχία εἰς Ἰταλία. (Guilelmus I, 559 sqq. *Anonymi Barenses* 1043. Lupus Protospatarius ad 1043). Ὁ Μανιάκης διαβαίνει ἐποχὴ χειμῶνος στὸ Δυρράχιο. (Ὁ Guilelmus μόνος παραδίδει ὅτι προηγουμένως ἐθυσίασε ὡς φαρμακοὺς διὰ πυρᾶς μάγιστρες ὡς αἴτιες θαλασσοταραχῆς, I 568-670). - Ὁ Κατεπάνω Θεοδωροκάνος πρέπει νὰ εἶναι ὁ μάγιστρος Βασίλειος (ποὺ ἐπολέμησε διακριθεὶς κατὰ τῶν Ρώσων ὀλίγο μετὰ τὴν τελευτὴ τοῦ Μανιάκη, Ἀτταλειάτης p. 21 Bonn; cf. Ζωναρᾶς XVII, 24 vol. III p. 632; Σκυλίτζης II, 523 Bonn), καὶ ὅχι ὁ Κωνσταντῖνος, πατρίκιος καὶ πρόεδρος (Ἀτταλειάτης p. 247; cf. Laurent, *Collection Orghidan*, n. 471 γιὰ μία σφραγῖδα του).

- [27] Φαίνεται ότι ἐν τῇ Βαλκανικῇ ἀποκρούει καὶ δευτέραν πρεσβείαν τοῦ Αὐτοκράτορος μὲ νπόσχεσιν ἀπαθείας (Σκυλίτζης p. 428. 77· Ζωναρᾶς XVII, 22, 9). "Ισως ὅμως τώρα καὶ ὅχι κατὰ τὴν πρεσβείαν τοῦ Πάρδου νὰ προσεφέρθη ἡ ἀμνηστία.
- [28] Ἰστ. p. 19. 13 - Διὰ τὴν ἐκστρατείαν ν. Σκυλίτζης p. 428. Ψελλός *Xρονογρ.* IV pp. 140-2. Ζωναρᾶς XVII, 22, 10-20. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης pp. 18-9. Ὁ διάπλους καὶ ἡ προεία τοῦ Μανιάκη πρέπει νὰ συνέδῃ τὸν χειμῶνα τοῦ 1042 πρὸς 1043. Lupus *Protospatarius ad 1043* (MGH V p. 58).
- [28α] Μὲ αὐτὸν τὸν τίτλο ἐμφανίζεται ὁ Guaimar ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1043. *Codex diplomaticus Cavensis*, VI, p. 225.
- [29] Gay pp. 464-7. *Guilelmus II*, 5-13. (Βεβαίως οἱ Νορμανδοὶ ὑπὸ τὸν Guaimar δηγώνουν τὴν περιοχή). Cf. *Anonymi Barensis* 1043. - Οἱ Νορμανδοὶ ἔκλεγον Δοῦκα τὸν Guillaume Bras de Fer καὶ ἀναγνωρίζουν τὴν κυριαρχία τοῦ Guaimar V: Aimé II 29; Leo Ostiensis II, 66. Ὁ Guillaume λαμβάνει γυναικά του τὴν κόρη τοῦ Guaimaro· μαζὶ διαιροῦν τὶς χωροδεσποτεῖς στὰ κατακτηθέντα ἐδάφη τοῦ Βυζαντίου. Aimé, I, 28-31. - Ἡ χρονολογία τοῦ *Anonymi Barensis* 1043 εἶναι προτιμητέα, ὅπως εἶδε ὁ Gay p. 467, n. 2.
- [30] Ὁ ἴδιος τοὺς ὠδήγησε καὶ πρὸς νότον εἰς Καλαβρίαν ὑποδεικνύων καὶ τὴν τοποθεσίαν ἀνεγέρσεως καταλλήλου ὄχυροῦ διὰ μελλοντικὲς ἐνέργειες εἰς τὴν ἄλλην ἐπαρχίαν πλὴν τῆς Ἀπουλίας. Lupus *Protospatarius ad 1044* (MGH V p. 58).
- [31] Gay pp. 472-3.
- [32] Gay pp. 472-5.
- [33] Lupus *Protospatarius ad 1043* (MGH V 58). Διὰ χαρακτηρισμὸν καὶ χαρακτηριστικὴν πρᾶξιν τοῦ Θεοδωροκάνου ν. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης p. 21. 6 sqq.
- [34] Τὸν εύρισκομε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1043 νὰ ἀγωνίζεται θαυμαστῶς κατὰ τῶν Ρώσων. Σκυλίτζης p. 430. 35· 432. 91.
- [35] Τουλάχιστον αὐτὸς εἶναι Κατεπάνω τὸ 1046, δὲν εἶναι δὲ γνωστὸς ἄλλος μεσολαβῶν.

- [36] Gay p. 469.
- [37] Lups Protospatarius ad. 1046 (MGH V 58): perrexit Argiro patricius Constantinopolim, et Palatinus cathepanus, qui et Eustasius, revocavit omnes exiliatos in Barum; perrexitque Tarentum. Et. 8. die intrante mense Maii commisit proelium cum Normannis, et ceciderunt Graeci. Cf. Gay p. 470. Cf. Guilelmus II 14-20: ὁ Ἀργυρὸς ἀνακαλεῖται καὶ γίνεται δεκτὸς μὲ τιμές ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα. Ὁ Αὐτοκράτωρ εἶναι ἀναγκασμένος πλέον νὰ ἀκολουθῇ πολιτικὴ ἐναντία πρὸς τὶς προτιμήσεις του: πρᾶγμα τὸ δόποιο καταλήγει εἰς τὴν ἀποτυχία της. Ἐν συνεχείᾳ υἱοθετεῖ τὴν νέα πολιτικὴ τοῦ Ἀργυροῦ: ἀφοῦ ἡ πολιτικὴ ἐναγκαλισμοῦ τῶν Νορμανδῶν ἀπέτυχε, διακηρύσσεται τὸ νέο στρατηγικὸ δόγμα ἐναγκαλισμοῦ τοῦ Πάπα. V. *infra*. - Ὁ *Anonymous Barensis* τοποθετεῖ τὴν ἀνάκλησι τοῦ Ἀργυροῦ τὸ 1045, ἀλλὰ εἶναι ἐγκυρότερη ἡ πληροφορία τοῦ Lups. Ἐκτὸς ἐὰν ἦλθε κατὰ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1045, ὅπότε ἐτοποθετήθη εἴτε εἰς τὸ ἀπερχόμενο βυζαντινὸ ἔτος εἴτε εἰς τὸ νέο. - Νέος Κατεπάνω ὁ Εὐστάθιος Παλατīνος, cf. ἐπίσης *Codice Diplomatico Barese*, IV (Pergamene di S. Nicola di Bari) n. 32.
- [38] Ὁ Μιχαὴλ Κηρουλάριος εἶναι ἀπὸ τὶς σπανιώτατες φυσιογνωμίες θείας δοχείας κατὰ χάριν πνεύματος. Αὐτὸς ὁ Ψελλὸς δὲν τοῦ προσάπτει κατὰ βάθος ἄλλο τι, ἢ ὑπὲρ ἀνθρωπον μονῆν καὶ διάθεσιν, καὶ ἐκ Θεοῦ παντελῆ ἐξάρτησιν ἀπόλυτον ἐκ τῶν ὑφειμένων, παράγουσαν ἵσως συμπεριφοράν αὐθέκαστον καὶ ἀκριτηρίαστον ἀνθρωπείοις μέτροις, ἐνίοτε δὲ χειρισμὸν ὁξύτερον καὶ τραχύτερον τῶν πραγμάτων. Ἄλλὰ κλῆρος καὶ λαός, λόγιοι καὶ ἀπαίδευτοι τὸν ἐτίμων, ἐσέδοντο καὶ ἥκολούθουν ὡς Μέγα Πατέρα. Ἡ αὐτὴ εἰκὼν προκύπτει ἀπὸ τοὺς ἀναλυτικῶτάτους χαρακτηρισμοὺς τοῦ Ψελλοῦ τόσον εἰς τὸ μεταθανάτιον ἐγκώμιον τοῦ Πατριάρχου (IV, pp. 303-387 Σάθας), ὃσον καὶ εἰς τὴν κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαὰκ Κομνηνοῦ συγγραφεῖσαν «πρὸς τὴν Σύνοδον κατηγορίαν τοῦ Ἀρχιερέως» (I pp. 232-326, E. Kurtz - Fr. Drexl, Psellos - *Scripta Minora*, 1936), ὃσον καὶ εἰς τὴν, ὀλίγον πρὸ τῆς κατηγορίας, ἐπὶ Ἰσαὰκ συνταχθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Ψελλοῦ πρὸς τὸν Πατριάρχην (*M. Psello Epistola a Michele Cerulario*, ed. Ugo Criscuolo, 1973).
- Ο Κηρουλάριος εἶχεν ἡγηθῆ ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ Μιχαὴλ Δ' τοῦ Παφλαγόνος τὸ 1040 μ. Χ. λόγῳ τῆς ἐσωτερικῆς κακοπαθείας τοῦ

κράτους (έξ αἰτίας τῆς κακοδιοικήσεως καὶ ἀφαιμακτικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τοῦ παραδυναστεύοντος Ἰωάννου Ὁρφανοτρόφου) καὶ τῆς ἔξωτερικῆς ἔξουθενώσεως τῆς αὐτοκρατορίας (συνεχεῖς ἀνεμπόδιστοι ἐπιδρομαὶ βαρδάρων). Ἀποτυχῶν δὲ εἶχε δημευθῆ τὴν περιουσίαν, ἔξορισθῆ καὶ καρεῖ μοναχὸς (Σκυλίτζης 412. 77 sqq., 429. 21· cf. Ψελλός, *Κατηγορία κατὰ τοῦ ἀρχιερέως*, p. 280. 18 *op. cit.*). Εύθὺς μὲ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου, ὁ Κηρουλάριος (ὁ δποῖος εἶχε ἀμνηστευθῆ τῆς ἔξορίας ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Ε' τοῦ Καλαφάτη, τῇ ὑποδείξει ἀσφαλῶς τοῦ μετὰ τὴν ἀποπομπὴν τοῦ Ἰωάννου Ὁρφανοτρόφου παραδυναστεύοντος τότε Κωνσταντίνου Λειχούδη) καθίσταται πρώτιστος σύμβουλος τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου, ἀνακηρύσσεται Πατριάρχης (Ψελλός, *Ἐπιτάφιος εἰς Μιχαὴλ Κηρουλάριον*, IV pp. 324-7 Σάθας). Ταυτοχρόνως ὁ Λειχούδης συνεχίζει νὰ ἀσκῇ τὰ χρέη παραδυναστεύοντος (Ψελλός *Χρονογρ.* IV 188-9 Σάθας· *Ἐπιτάφιος εἰς Κωνστ. Λειχούδην* IV pp. 398-404. Ζωναρᾶς XVII, 28, 13-5), μέχρι τῆς ἀντικαταστάσεώς του ὑπὸ τοῦ εὐνούχου Ἰωάννου, περὶ τῆς δποίας πλείονα κατωτέρω. Cf. n. 72.

- [39] Ἡ εἰς τὰ Δυτικὰ πράγματα ἀβεβαία καὶ ἀτονος κατ’ ἐναλλαγὴν στάσις τοῦ Μονομάχου συνάδει πρὸς τὴν ἐν γένει ἀνερμάτιστο, ρηχὴ καὶ βλαβερὰ πολιτικὴ του, ποὺ ἔξεπήγαζε ὅμως περισσότερο ἀπὸ κουφότητα παρὰ ἀπὸ κακότητα χαρακτῆρος. Κύρια ἴδιωματά του φαίνεται νὰ ἦταν μία ὑπερεκτίμησις τῶν ἴκανοτήτων του ἐξ ἀφελείας μᾶλλον ἢ ἐξ ἀλαζονείας, καὶ μία ἀσπόνδυλος τάσις πρὸς ἄνεσιν καὶ τρυφήν. Ἡ βασιλεία του ἦτο μία διαδοχὴ κοσμικῶν συμφορῶν (Σκυλίτζης p. 424. 58-62. Ἡ διαδοχὴ τῶν ἔξωτερικῶν καταδρομῶν, τῶν ἔσωτερικῶν ἀνταρσιῶν καὶ τῆς γενικῆς κακοπολιτείας παρακολουθεῖται εὐχερέστερον εἰς τὸ χρονικὸν τοῦ Σκυλίτζη pp. 422-478). Ἡ ἀρχὴ τῆς καταπτώσεως τῆς Βυζαντινῆς Δυνάμεως προσγράφεται εἰς αὐτὸν καὶ τὴν μαλθακότητά του. Σκυλίτζης p. 476. 55 sqq. : «ὅ δὲ εἰπεῖν ἐστιν ἀναγκαῖον, τοῦτο δὴ καὶ λέξω, ὅτι περ ἐξ ἐκείνου τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἐκείνου ἀσωτίας καὶ σαλακωνείας τὰ Ρωμαίων ἥρξατο φθίνειν πράγματα, καὶ ἔκτοτε καὶ μέχρι τῆς δεῦρο κατὰ μικρὸν εἰς τὸ κατόπιν χωροῦντα ἐξ παντελῆ κατήντησε τὴν ἀσθένειαν· τὸ γὰρ ἐλευθέριον ἀτεχνῶς διώκων εἰς ἄκραν ἐληλάκει τὴν ἀσωτίαν». V. Ψελλός *Χρονογρ.* IV pp. 117-8 Σάθας.

“Οπως παρατηρεῖ ὁ Ζωναρᾶς, ἐπιθυμῶν ὁ Κωνσταντῖνος νὰ φαίνεται ἀγαθός, ἀδυνατῶν δὲ νὰ παρακολουθῇ πρεπόντως τὴν ἀρετὴν, τὴν μετήλασσεν εἰς κακίαν. Ἐπιτ. Ἰστ. XVII, 27, 16: «Οὗτος ὁ βασιλεὺς φιλότιμος δοκεῖν ἐθέλων καὶ ἐλευθέριος, μὴ μετιὼν δὲ τὴν ἀρετὴν ὡς ἔχογην, εἰς κακίαν ταύτην μετήνεγκεν». - “Οθεν περιέπιπτε καὶ εἰς ἐνάντια, τῶν ὅποιων ἀκρότατον παράδειγμα ἀπετέλεσε ἡ μεταστροφὴ τῆς οἰκονομικῆς του πολιτικῆς. Οὕτως, ἀφειδῶς καὶ ἀκρίτως δαπανῶν κατὰ τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς βασιλείας του, καὶ ἐκκενώσας τοὺς δημοσίους θησαυρούς, τοὺς συσσωρευθέντας ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Β' (Ψελλὸς Χρονογρ. IV p. 131 Σάθας cf. p. 117), ἐπεδόθη εἰς ἀνελέητον καὶ ἄφρον φοροκυνηγητὸν τὰ τελευταῖα ἴδιως δύο ἔτη, μὲ καταστροφικὲς συνέπειες (Σκυλίτζης p. 476. 44 sqq). Διότι πέραν τῆς γενικῆς κοινωνικῆς ἀναστατώσεως ποὺ προεκάλεσε ἡ ἀγρία δικανικὴ φορολογικὴ πολιτικὴ του, ἡ ὅποια δὲν ἐφείσθη οὔτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας (v. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης Ἰστ. p. 50. 12 - 51. 12)· ἀνέτρεψε ἀνεπανόρθωτα καὶ τὸ βασικὸν ἀκριτικὸν σύστημα ἀμύνης τῆς αὐτοκρατορίας. Διὰ νὰ αὐξήσῃ τοὺς δημοσίους πόρους ὁ Κωνσταντῖνος ἐφορολόγησε καὶ τὰ συνοριακὰ ἐδάφη τὰ ὅποια ἀντὶ δασμοφορίας ἐφρούρουν προσβάσεις καὶ δυσχωρίες εἰς τὰ ὅρια, ἀποτειχίζοντα τὴν προσπέλασι τῶν βαρβαρικῶν περιοίκων. Παρατηρεῖ δριμὺς ὁ Ζωναρᾶς (XVII 27, 20-1): «κάντεῦθεν ἡ πρὸς τὰς Ρωμαΐδας χώρας ράστη τοῖς βαρβάροις ἐγένετο πάροδος. Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ ἀνὴρ αἴτιος τοῖς ἀπαθῶς λογιζομένοις κριθήσεται τοῦ τὴν ἑώαν μοῖραν δουρὶ κυριευθῆναι βαρβαρικῷ». Υφίστατο μάλιστα περαιτέρω μία γενικὴ ἀμοιβαία ἀντιπάθεια καὶ ἔχθρότης μεταξὺ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ, Ζωναρᾶς, XVII, 23, 13-4: «Τὰ πλείω τῶν στρατευμάτων ἐκεῖ (sc. εἰς Ἀνδριανούπολιν, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Τορνίκη) συνηθροίσθησαν ἦ καὶ μίσει τῷ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Διά τινας γὰρ αἴτιας οὔτ’ ἐκεῖνος καλῶς τοῖς στρατιώταις ἐκέχρητο, ἀλλὰ καὶ ὑποψίας ὑπέτρεφε κατ’ αὐτῶν, κάκεῖνοι διὰ ταῦτα πρὸς ἔχθος κατ’ αὐτοῦ ἡρεθίζοντο». Κατὰ τὴν βασιλείαν του προκατεβλήθησαν τὰ νοσοποιὰ αἴτια τῆς φθορᾶς τῆς αὐτοκρατορίας, ἀν καὶ, ὑγιαινούσης ἔτι, δὲν ἦτο ἀμέσως φανερὰ ἡ σημασία τῆς κακορρόπου παιδιᾶς του. (Ψελλὸς Χρονογρ. IV p. 125 Σάθας).

Ἡ ἀβελτηρία του (Ζωναρᾶς, XVII, 27, 15) ἀποκαλύπτεται εἰς τὶς ἐπιλογὲς προσώπων. Περὶ τῆς κατ’ αὐτὸν ἀναξιοκρατίας, δριμεῖαν περι-

γραφήν παρέχει ὁ Ψελλός, *Χρονογρ.* IV p. 117-8 Σάθας. Κατέστρεψε τὴν ὑπόθεσι τῆς βυζαντινῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας μὲ τὴν ἀνάκλησι τοῦ ἴκανωντάτου Γεωργίου Μανιάκη, τὸν ὅποιον καὶ ἐξώθησε εἰς ἐπανάστασιν. Ἡ κουφότης του διετρανώθη εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ρωμανοῦ Βόϊλα, ἀνδρὸς ἀσήμου καὶ μηδὲ τὴν φωνὴν ὁρθοεπούντος, τὸν ὅποιον ἀφοῦ «ἐκ τῶν τριόδων ἀναρπασθέντα ἀνήγαγε εἰς αὐτὴν τὴν συγκλητικὴν κορυφὴν», ἦνέχθη ἐν συνεχείᾳ στραφέντα κατ' αὐτοῦ ἐν θεατρικῇ ἐπαναστάσει, καὶ ἐσυγχώρησε, τιμωρήσας τοὺς συμμετασχόντας εἰς τὴν ἐπιβουλὴν (Σκυλίτζης p. 473. 64 - 474. 84, Ζωναρᾶς, XVII, 27, 2-15). Δυσκόλως δύναται κανεὶς νὰ λάβῃ τὸν αὐτοκράτορα τόσον σοβαρὰ ὑπ’ ὄψιν, ὥστε νὰ ὑποθέσῃ ἐν προκειμένῳ κακοήθη σχεδιασμόν. Εὐήθειαν μᾶλλον παρὰ εὐσέβειαν παραδεικνύει ἡ συμπεριφορά του κατὰ τὸν θάνατον τῆς Ζωῆς καὶ μετά (Ζωναρᾶς XVII, 28, 1-5). Ἡ ἀντικατάστασις τοῦ Κωνσταντίνου Λειχούδη (μετέπειτα Πατριάρχου διαδεξαμένου τὸν Κηρουλάριον) διὰ τοῦ εὐνούχου Ἰωάννου ὡς Λογοθέτου εἰς τὴν ὑπερτάτην βασιλικὴν διοίκησιν, ἐπαναλαμβάνει εἰς τὴν πολιτικὴν σφαῖραν τὸ σφάλμα τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Μανιάκη εἰς τὴν στρατιωτικήν. Ὁ Λειχούδης ἥτο ἔμπειρος εἰς τὰ διοικητικά, ὁρθοκρινῆς εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ δικονομικά, λόγιος καὶ πεπαιδευμένος, ἀκλινῆς δὲ εἰς τὰς διαθέσεις τοῦ κρατούντος. Ὁ Ἰωάννης χαρακτηρίζεται ἀσημος, ἀφυῆς περὶ τὴν μεταχείρισιν τῶν πραγμάτων, ἀπαίδευτος (Ζωναρᾶς XVII, 28, 11-15).

‘Ως χαρακτήρας ὁ Κωνσταντῖνος ἐδεικνύετο. (Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης ‘Ιστ. p. 47, 19 sqq.): «πλείονι δὲ ροπῆ τῆς τρυφῆς ἀντεχόμενος καὶ τῶν ἀφροδισίων μὴ ἀπεχόμενος· ἔμελε δ’ αὐτῷ καὶ ἀστεϊσμῶν καὶ τῶν ἐν μίμοις γελοιασμῶν καὶ τῆς ἐπικαίρου ραστώντης καὶ οἵς ἡ ζωτικὴ ψυχὴ συνέζευκταί τε καὶ συνερρίζωται».

Τὴν ἀφροντισία καὶ χαύνωσίν του ρητῶς μέμφεται ὁ πολλαχῶς ὑπ’ αὐτοῦ εὐεργετηθεὶς Ψελλός, *Χρονογρ.* IV p. 125 Σάθας: «Οὐ πάνυ τι τὴν φύσιν τῆς βασιλείας ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος κατείληφεν, οὐθὲν δὲ τι λειτουργία τίς ἐστι λυσιτελῆς εἰς τὸ ὑπήκοον, οὐθὲν δὲ τι ἐγρηγοριάς δεῖται ἀεὶ ψυχῆς πρὸς τὴν δελτίονα τῶν πραγμάτων διοίκησιν, ἀλλὰ κόπων ἀνάπαυσιν καὶ ἐφετοῦ ἀποπλήρωσιν, καὶ συντονίας ἀνάπαυσιν τὴν ἀρχὴν ἡγησάμενος, καὶ ὥσπερ ἐπὶ τούτῳ καταπλεύσας ἵνα μηκέτι τὰ τῆς κυβερνήσεως ἐνεργοίη, ἀλλ’ ἀπολαύει τῶν ἡσυχίας

καλῶν, τὸ μὲν ὅσον ἔστι τὴν δημοσίαν ὁρᾶν ἐπιμέλειαν, τό τε τοῦ δικάζειν καὶ τὸ τῶν καταλόγων ἐπιμελεῖσθαι ἑτέροις φέρων ἀνέθετο, βραχεῖάν τινα τούτων μερίδα» (καὶ ἀσφαλῶς ἀνασχετικὴν) «ἀποτεμόμενος ἔαντῷ· τὸν δὲ φιλήδονον καὶ ἀπολανστικὸν δίον ὥσπερ τινα οἰκειότατον κλῆρον ἀπεμερίσατο ἔαντῷ». Cf. *ibid.* p. 119. Ἐπεθύμει μὲν ἀπόλεμον ἡρεμίαν, ἐδίωκε χαρούσυνον τρυφηλήν· συνεκύρησεν δημος ροπὴ σκαιὰ ἔξωθεν καὶ φθίσις ἔσωθεν τοῦ συστήματος τῆς Αὐτοκρατορίας (cf. Ψελλὸς *Χρονογρ.* IV p. 135 Σάθας). Ἀντιβαινόντων δὲ συνεχῶς τῶν γεγονότων πρὸς τὶς διαθέσεις του, ταχέως μετετίθετο τὴν γνώμην (Ψελλὸς *ibid.* p. 198), δξέως ωρέπων ἐπ' ἄλλα καὶ ἄλλα (*ibid.* p. 199), ἀλλοπροσαλληλίαν προσκτησάμενος καὶ ἀστάθειαν τῇ ἀφροντισίᾳ καὶ ἀνέσει.

Πρὸς τέτοιον χαρακτῆρα τὸ ἐκπληκτικὸν θὰ ἦτο ἐὰν δὲν εὔροισκετο εἰς συνεχῆ προστριβὴ καὶ ἀντιπράθεσι ἡ προσωπικότης τοῦ μεγάλου Πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου ὡς ἀντίπολος. Τὸ πρᾶγμα μαρτυρεῖ ὁ Ψελλὸς εἰς τὴν *Κατηγορίαν τοῦ Ἀρχιερέως* (*Scripta Minora* I p. 324. 21-26), ἀρνητικῶς βεβαίως χρωματίζων τὴν πατριαρχικὴν στάσιν διὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀνάγκην: «ώς δὲ καὶ χάριν ἥδει τοῖς εὐεργέταις, αὐτὸς (sc. ὁ Πατριάρχης) ἀν ὑμῖν, οὐκ ἄλλος, ἐπιμαρτύραιτο, ἐπὶ τὸν πρώτως αὐτὸν ἐπὶ τὸν θεῖον τοῦτο ὕψος ἀναβιβάσαντα (sc. τὸν Μονομάχον) τὴν γλῶσσαν διημέραι ὡς μάχαιραν θήγων καὶ μηδὲ τεθνηκότι σπενδόμενος, ὃ ζῶντι πολλάκις ἐπιβεδουλεύκει καὶ παρ' οὖ δημοσίαις καθυδρίσθη φωναῖς». (Ἀκολουθεῖ ἀναφορὰ εἰς τὰ τοῦ δυτικοῦ ἀναθέματος).

Προσθετέα ἐπὶ πᾶσι πρὸς πλήρη χαρακτηρισμὸν τοῦ Μονομάχου καὶ οἱ ἔκλυτοι περὶ τὰ ἐρωτικὰ κλίσεις του (ἐξικνούμεναι μέχρι τοῦ νὰ ἐπισημοποίησῃ διὰ τοῦ νεοκόπου αὐτοκρατορικοῦ τίτλου τῆς Σεβαστῆς τὴν ἐρωμένην του Σκλήραιναν, Ψελλὸς *Χρονογρ.* IV, 130), καὶ ἡ ἀδιάκριτος διανομὴ τίτλων καὶ ἀξιωμάτων (*op. cit.* pp. 117-8), καὶ ἡ ἀντιδημοτικότης του (Σκυλίτζης p. 439. 91) μέχρι καὶ στάσεως λαϊκῆς ἀχθεῖσα (*ibid.* p. 434. 51 sqq.).

Εἰς τὸν κυκεῶνα αὐτὸν τῆς ἐλαφρότητος ἐν θετικὸ στοιχεῖον ἀναδεικνύεται, καὶ τοῦτο ὅχι ἀνευ παραμείξεως ἐλαττώματος (Ζωναρᾶς,

XVII, 21, 5): «λόγοις δὲ προσεῖχε, ἢ μᾶλλον τοῖς λόγοις μετιοῦσι καὶ δόξαν ἔχουσι λογιότητος, αὐτὸς τῶν λόγων ἀκρῷ μόνῳ δακτύλῳ, τὸ τοῦ λόγου, γενοσάμενος» (v. Ψελλὸς *Χρονογρ.* IV p. 119 Σάθας). Πράγματι, ἐδημιούργησε τὸν τίτλο καὶ τὸ λειτούργημα τοῦ Ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, καὶ μίαν ὑπ' αὐτὸν Φιλοσοφικὴν Σχολήν, δαψιλῶς αὐτὴν ἐπιχορηγῶν, προτρέπων τὴν καλλιέργεια τῶν φιλοσόφων λόγων μεταξὺ τῶν νέων· ἀπένειμε δὲ τὸ ἀξίωμα εἰς τὸν Ψελλόν. (Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης, p. 21, 18): «ἀλλὰ καὶ τοῦ τῆς φιλοσοφίας οὐρανοβάμονος ἐπεμελήθη μαθήματος, πρόεδρον τῶν φιλοσόφων προχειρισάμενος ἄνδρα τῶν καθ' ἡμᾶς διαφέροντα γνώσει, καὶ τοὺς νέους πρὸς ἀσκησιν τῶν σοφῶν λόγων καὶ μαθημάτων προντρέψατο σὺν τῷ εὐμαρεῖ τῶν διδασκάλων, καὶ γερῶν τούτους ἐν τῷ δημηγορεῖν βασιλικῶν ἀξιῶν».

“Ιδρυσε καὶ Νομικὴν Σχολὴν ὑπὸ Νομοφύλακα τὸν Ἰωάννην Ξιφιλεῖνον (cf. Doelger, No 863), καὶ Δέκατον δικῶν ἴδιωτικῶν, ὑπὸ τὸν ἐπὶ τῶν κρίσεων (Μιχαὴλ p. 21 cf. Doelger No 864).

”Αλλὰ ποία καλλιτέρα ἀπόδειξις τοῦ σεβασμοῦ τῆς πνευματικῆς περιωπῆς ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας του; ”Αν καὶ ἡ ορπὴ πρὸς ἀξιοκρατίαν εἶχεν ἥδη δοθῆ ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Ε' καὶ κατ' ἀρχὰς μόνον ἥκολουθήθη ὑπὸ τοῦ Μονομάχου.

”Αλλ' ἡ Ἰστορία ἡτο ἀμείλικτη διὰ τὸν εὔχαρι θιασώτη τῆς ραστώνης Μονομάχον. Ως εἰρωνικὸν σκῶμμα ἀκούεται ὅταν ὁ Σκυλίτζης κατηγορῶν τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὰ μέγιστα, παρασυνάπτει ὅτι «οὐ μήν γε καὶ παντάπασι πράξεων ἀγαθῶν ἐστέρητο, ἀλλὰ φέρονται καὶ τινα ἔργα αὐτοῦ, ἵστορικῆς μνήμης ἄξια», ἀναριθμεῖ δὲ τὸ οἰκοδομηθὲν μοναστήριον τῶν Μαγγάνων μετὰ γηροτροφείων, πτωχοτροφείων καὶ ξενώνων, καθημερινὴν λειτουργίαν ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ καὶ χορηγίαν πολυτίμων Ἱερῶν σκευῶν (p. 476. 59 - 477. 73). Ἡ ὅταν ὁ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης διηγεῖται εἰς ἀπόδειξιν τῆς μεγαλουργοῦ χάριτος τοῦ Αὐτοκράτορος πρὸς τοὺς ὑπηκόους τὴν ἐπίδειξιν ἀσυνήθων ζώων, ἐλέφαντος καὶ καμηλοπαρδάλεως (pp. 48-50).

40. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1033 ἔξελέγη καὶ καθιερώθη Πάπας Ρώμης ὑπὸ τοῦ

Ρωμαϊκού αλήρου καὶ λαοῦ, παῖς δωδεκάχρονος ὡς Benedictus IX, ἐξαγορασθείσης τῆς ἀρχιερατείας δι' ἀφειδῶν καθολικῶν χρηματικῶν διανομῶν ὑπὸ τοῦ πατρός του ὑπάτου Albericus (Jaffé pp. 519-20). Τὴν παπωσύνη διεχειρίζοντο οἵονεὶ δικαιωματικὰ οἱ ἰσχυροὶ ἀρχοντες τῆς Ρώμης καὶ ἴδιως τῆς Τοσκάνης διὰ τοῦ τίτλου τοῦ ωμαίου Πατρικίου cf. Bonizo V (Oefelii *Scriptores rerum Boicarum* II 801). Διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Benedictus v. Desiderius, *de miraculis a S. Benedicto* etc. lib. III init. (Bibl. PP Lugd. XVIII 853): dum per aliquot annos nonnulli solo nomine Pontificum cathedram obtinerent; Benedictus quidam nomine, non tamen opere, cujusdam Alberici Consulis filius, Magi potius Simonis, quam Simonis Petri vestigia sectatus, non parva a patre in populum profligata pecunia, summum sibi sacerdotium vindicavit. Ὁ δίος τοῦ νέου Πάπα εἶναι μία κραιπάλη ἀνηθικότητος Glaber Radulphus IV, 5: cuius quidem post adeptum sacerdotium vita quam turpis, quam foeda, quamque execranda extiterit, horresco referre. Εἰς τὶς 29 Ἰουνίου 1936, ἐορτὴ τῶν Πέτρου καὶ Παύλου, γίνεται ἀπόπειρα ἐναντίον τοῦ Benedictus εἰς αὐτὴν τὴν Βασιλικὴν τοῦ Ἀγίου Πέτρου ὑπὸ Ρωμαίων εὐγενῶν, ἡ ὅποια ἀποτυγχάνει ἀποσύρεται προσωρινὰ τῆς ἔδρας του (Jaffé p. 520). Κατὰ τὴν κάθιδο τοῦ Konrad II εἰς Ἰταλίαν (1037-8) συνεργάζεται μαζί του καὶ διατηρεῖ τὴν ἀρχιερατείαν του (*loc. cit.*). Τίθεται ὅμως ὑπὸ τὸ κῦρος τῆς κοσμικῆς ἔξουσίας ἀκόμη καὶ διὰ καθαρῶς ἐκκλησιαστικὰ θέματα, ὅπως εἶναι ἡ καθιέρωσις τοῦ ἥγουμένου τῆς σπουδαιοτάτης μονῆς Monte Cassino: cuius abbatis consecrationem nuper ex dono piissimorum Henrici et Conradi imperatorum Romanorum suscepimus (*ibid.* no 4111). Εἰς τὶς ἀρχὲς Ἰανουαρίου 1045 γενικὴ στάσις εἰς Ρώμην τὸν ἐκβάλλει ἐκ τῆς ἔδρας του· κατηγορεῖται δι' ἀρπαγές, φόνους, ἄλλα ἀνόσια (*ibid.* p. 521) cf. Desiderius *Dialog.* III, apud Mabillon *Acta SS ord. Ben. saec. IV* P. II. 451: cum rapinas, caedes, aliaque nefanda in Romanum populum ageret, congregati in unum populi eum a pontificatus cathedra exturbantes Urbe pellunt, alterumque in loco eius Johannem videlicet Sabimensem episcopum... substituerunt. Ὁ νέος Πάπας Silvester III καθιερώνεται περὶ τὶς 21 Ἰανουαρίου 1045 (Jaffé p. 523) καὶ ἀκόσμως ἐκβάλλεται περὶ τὶς 11 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους (*ibid.* p. 524). Προφανῶς πρόκειται περὶ ἀνταγωνισμοῦ ἀντιπάλων ωμαϊκῶν φατριῶν. Μετὰ τὴν ἀποπομπὴ τοῦ εἰσποιητοῦ Πάπα, ἐπανέρχεται ὁ Benedictus, ἄλλα ἐν συνεχείᾳ πωλεῖ τὴν 1ην Μαΐου τοῦ 1045 τὴν Παπωσύνην εἰς τὸν ἀρχιπρεστούτερον Ἰωάννην, ὁ ὅποιος καὶ ἐκλέγεται, μὲ τὴν διάθεσιν τερα-

στίων ποσῶν, Πάπας Gregorius VI (Jaffé p. 522). ‘Ο Benedictus, ὁ ὅποῖος εἶναι τώρα 24 ἔτῶν, κατηγορεῖται διὰ πολλές θδελυρές μοιχεῖες καὶ φόνους διαπραχθέντες διὰ τῶν ἴδιων του χειρῶν. Bonitho *Liber ad amic.* apud Jaffé *Bibliotheca Rerum Germanicarum* II, 626: Benedictus post multa turpia adulteria et homicidia manibus suis perpetrata, postremo cum vellet consobrinan accipere coniungem, filiam sc. Girardide Saxo, et ille diceret, nullo modo se daturum, ni renunciaret pontificatui, ad quendam sacerdotem Ioannem, qui tunc magni meriti putabatur, se contulit, eiusque se consilio semetipsum damnavit, pontificatuique renuntiavit;... idem sacerdos, accepta hac occasione, nefando ambitu seductus... per turpissimam venalitatem omnemque Romanum populum, pecuniis ingentibus datis, sibi iurare coegit,... quem Gregorium vocaverunt. Desiderius *Dialog. op. cit.* p. 452: Cumque se a clero simul et populo propter nequitias suas contemni respiceret, tandem reperto consilio...quia voluptati deditus et Epicurus magis quam ut pontifex vivere malebat... cuidam Iohanni archipresbytero, qui tunc in Urbe religiosior ceteris clericis vivebat, non parva ab eo accepta pecunia, summum sacerdotium tradidit.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1046 κατέρχεται ὁ Heinrich III. Ἐν καὶ ὁ Gregorius προσπαθεῖ νὰ τοῦ ὑποταγῇ προσερχόμενος πρὸς αὐτὸν εἰς Placentia, ὁ Heinric συγκαλεῖ Σύνοδον εἰς Sutri τῆς Ἐτρουρίας τὴν 20ην Δεκεμβρίου 1046, ἡ ὅποια ἐκθρονίζει τοὺς Silvester III καὶ Gregorius VI (Jaffé p. 525), καὶ ἄλλην εἰς Ρώμην (23-24 Δεκεμβρίου) κατὰ τὴν ὅποιαν ἐκθρονίζεται ὁ Benedictus IX (*ibid.* p. 523) καὶ ἐκλέγεται ὁ Suitgerus Ἐπίσκοπος τοῦ Bamberg ὡς Clemens II (*ibid.* p. 525), ἔνας Τεύτων, διότι, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Desiderius (*loc. cit.*): quia in Romana Ecclesia non erat tunc talis reperta persona, quae digne posset ad tanti honorem sufficere sacerdotii. Ὁ νέος Πάπας καθιεροῦται τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1046 στέφων ταυτοχρόνως τὸν Heinrich III Αὐτοκράτορα (*loc. cit.*). Παρέχεται εἰς τὸν Heinrich καὶ τοὺς διαδόχους του Γερμανοὺς βασιλεῖς ὁ τίτλος τοῦ ωμαίου Πατρικίου καὶ τοιουτορόπως ἔξασφαλίζεται ἡ δυνατότης, ἡ ὅποια καὶ ἀναγνωρίζεται ὅτης, νὰ διαδραματίζῃ ὁ Αὐτοκράτωρ πρωτεύοντα ρόλο εἰς τὴν ἐκλογὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας (*ibid.* no 4131· ἀνευ λόγου (ἢ μᾶλλον διὰ παπικὲς σκοπιμότητες) ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης τῶν πληροφοριῶν αὐτῶν).

‘Ο αὐτοκρατορικὸς Πάπας (cf. Jaffé No. 4152) ἀσθενεῖ ὅμιλος βαρύτατα

μετ' ὀλίγους μῆνες καὶ θνήσκει εἰς τὸ 9 Ὀκτωβρίου 1047, κατὰ μίαν πληροφορίαν δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τοῦ Benedictus IX (Lupus Protospatarius ad 1047, MGH SS V 59: et in mense Iunii supradictus papa Benedictus per poculum veneni occidit papam Clementem). Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ Benedictus ἐπανεισδύει εἰς τὴν Παπωσύνην τὴν 8ην Νοεμβρίου 1047 στηριζόμενος εἰς τὸν Bonifatio, Μαρκήσιο τῆς Ἐτρουσίας (Jaffé p. 523). Ὁ Heinrich δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἐγκυρότητά του, ἐπιμένων εἰς τὰ δικαιώματά του νὰ ἔχῃ πρῶτον λόγον εἰς τὸν ὄρισμὸν Πάπα, καὶ ἀναγορεύει ἐκ Γερμανίας νέον Πάπα τὸν ἐπίσκοπον Boppo τῆς Brixia (Brescia) ὡς Damasus II εἰς τὸ 25 Δεκεμβρίου τοῦ 1048 (Jaffé p. 528). Ὁ Boppo κατέρχεται εἰς Ἰταλίαν, ἀλλὰ ὁ Bonifatio ὀρνεῖται νὰ τὸν ὅδηγήσῃ εἰς Ρώμην καὶ στηρίξῃ ὡς πραγματικὸν Πάπα. Ὁ ἐπίσκοπος ἀνέρχεται πάλιν εἰς Γερμανίαν παρὰ τὸν Heinrich, ὁ δποῖος ρητῶς πλέον ἐπιτάσσει εἰς τὸν Bonifatio νὰ ἐπιδάλῃ τὸν αὐτοκρατορικὸν Πάπα εἰς Ρώμην (*ibid.* pp. 528-9). Ὁ Bonifatio ὑπακούει, ἐκβάλλει τὸν Benedictus IX (*ibid.* p. 523) εἰς τὸ 16 καὶ καθιερώνει τὸν Damasus II εἰς τὸ 17 Ιουλίου 1048, ὁ δποῖος ὅμως θνήσκει ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸ 9 Αὐγούστου (*ibid.* p. 529). Καὶ τούτου ὁ θάνατος εἶναι ὑποπτος.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Καθέδρας τοῦ Πέτρου ἐκείνους τοὺς καιρούς, ὅταν ἡ Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία ἀνέλαβε τὴν ἀναμόρφωσι τῆς Παπωσύνης ἐναντὶ βεβαίως τῆς ἐξαρτήσεώς της ἀπὸ τὸ κοσμικὸν Στέμμα. Ἡ προοπτικὴ ἦτο ὅλως εὐχάριστος καὶ ὡφέλιμος διὰ τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Μία Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ὑπὸ Γερμανὸν Αὐτοκράτορα, διαχωριζομένης τῆς πνευματικῆς ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἔδρας ἐξουσίας, παρεῖχε εύνοϊκες ἀφορμὲς καὶ εύρῳ πεδίον ἐπιρροῶν εἰς Ἰταλίαν. Ὁ τιδήποτε καὶ νὰ ἔπραττε παρὸν ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτωρ ἐπικεφαλῆς τοῦ ὑπερδόριου στρατεύματός του, ἐπανέκειτο πάλιν ὑπὸ διαπραγμάτευσιν ἀμα τῇ ἀναχωρήσει του. Ἡ δυσκολία ἐπιβολῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην ἐπισκοπὴν τῆς Δύσεως ἀποδεικνύει τὸ λεγόμενον. Ἡ συνεννόησις μεταξὺ τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν ἦτο ἡ βελτίστη ὁδὸς προωθήσεως τῶν Ἑλληνικῶν συμφερόντων εἰς Δύσιν, δεδομένου μάλιστα ὅτι δὲν προϋπέθετε οὐδεμίαν δογματικὴν ἢ οἰανδήποτε θρησκευτικὴν καὶ πνευματικὴν παραχωρησιν ἢ συμβιβασμόν. Ἀντιθέτως ἡ ἴδεα νὰ ὑποκύψῃ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία εἰς τὸν Πάπα πνευματικῶς, μὲ ἀντάλλαγμα τὴν πολιτικὴν ἐπανενσωμά-

τωσιν τῆς Ρωμαϊκῆς. Έκκλησίας εἰς τὴν μόνην γνησίαν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτο ἀπατηλὸν καὶ οὐτοπικὸν φάντασμα βλαπτικώτατον. Διότι παρεβλέπετο κυρίως, πρῶτον ἡ φυλετικὴ καὶ πολιτιστικὴ συνάφεια Ρώμης καὶ Δύσεως· καὶ δεύτερον, ὁ ὅγκος τῶν διακυδευομένων συμφερόντων κατὰ τὴν διαπάλην Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ Παπισμοῦ ποὺ συνίστα τὴν ύλικὴν συνοχήν των παρὰ τὸν ἐσωτερικὸν σπαραγμόν. *Διὰ τὸν Ρωμαῖον Ἐπίσκοπον ἡ Ἀνατολὴ μόνον ὡς ὅργανον εἶχε ἐνδιαφέρον πνευματικῆς στηρίξεώς του εἰς τὸν ἄγανα κυριαρχίας τῆς Δύσεως.*” Άλλως τε πῶς ὁ τιδήποτε εὐοίων διὰ τὸ Βυζάντιο θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ἀνευ ἰσχυρᾶς στρατιωτικῆς παρουσίας καὶ ἐπιβολῆς εἰς Κεντρικὴν καὶ Νότιον Ιταλίαν;

[41] Τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1046 (Jaffé p. 525).

[42] Μετὰ τὴν ἥττα τῶν βυζαντινῶν στρατευμάτων εἰς τὸν 8 Μαΐου 1046, ἀπεστάλησαν φαίνεται ἐπίλεκτοι διμάδες Βαράγγων, οἱ δποῖες ἐσημειώσαν ἐπιτυχίες τὸν Ὁκτώβριο καὶ Δεκέμβριο τοῦ 1046. *Lupus Protopatarius ad 1047*, (MGH V 59): *comprehensum est oppidum Stira a Guarangis in mense Octobris, et in mense Decembris depopulaverunt Liccem* (Lecce). Ἡ ἐπικρατήσασα γραμμὴ εἰς Πόλιν πιέζει διὰ δραστικώτερον χειρισμὸν τῶν ἐπιχειρήσεων. Πρὸς τὰ γεγονότα αὐτὰ πρέπει νὰ συνδυασθῇ ἡ πληροφορία τοῦ *Anonymus Barensis ad 1047* (cf. Gay p. 470) ὅτι νέος Κατεπάνω καταφθάνει μὲ σώματα Βαράγγων, ὁ Ἰωάννης. Τὰ ἔτη ἄρχονται εἰς τὰ Χρονικὰ αὐτὰ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν χρονομέτρους (ἀπὸ κτίσεως Κόσμου) ἐκ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ προηγουμένου ἔτους μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ ἀναφερομένου. “Ωστε μὲ τὴν ἥτταν τοῦ Μαΐου, ἀπεστάλη νέος Κατεπάνω μὲ εἰδικὰ σώματα τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1047, καὶ ἐσημειώθησαν ἐπιτυχίαι εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ Ὁκτώβριον καὶ Δεκέμβριον, ὅταν ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ εὑρίσκεται ἥδη εἰς Ιταλίαν. Ὁρθὴ δυναμικὴ πολιτική.

[43] Gay pp. 475-6. Ὁ Paldolf III εἶχε ἐπιστρέψει κατὰ τὸ 1041 εἰς Καμπανίαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως (Gay p. 449 καὶ 473), καὶ συμμαχήσας πρὸς τοὺς πρώην ἔχθρούς του Νορμάνδοὺς ἀντιπράττει εἰς τὸν Guaimar. Εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ πλέγματος τῶν σχέσεων εἰς τὴν περιοχὴν ἡ περίπτωσις τοῦ “Ελληνος μοναχοῦ Βασιλείου. Κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς κυριαρχίας τοῦ Paldolf προεχειρίσθη ὑπ’ αὐτοῦ εἰς ἥγούμε-

νον τοῦ Monte Cassino. Μὲ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Konrad ὑπὲρ τοῦ Guaimar ἔξεδιώχθη, κατέφυγε εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπανῆλθε, ἐπεχείρισε νὰ ἐπαναποθετῇ εἰς τὴν μονὴν μέσω τῶν Κομήτων τοῦ Aquino, καὶ τελικῶς, ἐλθὼν εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν Guaimar, ὥρισθη ὑπ' αὐτοῦ ἡγούμενος μοναστηρίου τοῦ Salerno (Gay p. 473 n. 1). Οἱ διηγειῶς ἐπαναπροσδιοριζόμενοι αὐτοὶ συσχετισμοί, καὶ ἡ μικρὴ κλῆμαξ τῶν ὑπεισερχομένων δυνάμεων, παρεῖχον ἀριστον ἔδαφος ἀσκήσεως δυναμικῆς δυνατινῆς ἐπιρροῆς. Ἀλλὰ τοῦτο προϋπέθετε ἴσχυρὴ δυνατινὴ παρουσία, καὶ συστηματικὸ ἐμποδισμὸ ἀναπτύξεως ἄλλης μονίμου μεγάλης δυνάμεως ἔκει.

- [44] Gay p. 476. *Chronicon Casinense* II, 78 (MGH SS VII p. 683): *Drogoni Apuliae et Rainulfo Aversae comitibus* (οἱ κόμητες τῶν νέων καὶ τῶν παλαιοτέρων νορμανδικῶν κατεκτημένων ἔδαφῶν ἀντιστοίχως) *ad se* (sc. τὸν Αὔτοκράτορα) *convenientibus et equos illi plurimos et pecuniam maximam offerentibus, universam quam tunc tenebant terram imperiali investitura firmavit.*
- [45] Τοιαύτη συνθήκη προύταθη ἐπὶ Κωνσταντίνου I' τοῦ Δοῦκα, ὅπως θὰ ἀναλυθῇ κατωτέρω, εἰς τὸ τρίτον μέλλον μέρος τῆς παρούσης μελέτης.
- [46] Gay pp. 476-7. *Lupus Protospatarius ad 1046* (MGH SS V. 59): *deinde praedictus imperator venit Beneventum. Beneventani vero ad eius iniuriam absciderunt strennas equi eius. Τὸ χρονικὸν σφάλλει ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν. Cf. Annales Beneventini ad 1047* (MGH SS III 179). *Lamberti Annales ad 1047* (MGH SS V 154). Μετὰ τὸν καταρτισμὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς Ρώμης καὶ τὴν στέψιν του εἰς τὶς 25 Δεκεμβρίου 1046, ὁ Heinrich III ἐκινήθη πρὸς Νότον, διευθετήσας δὲ τὰ πολιτικὰ τῆς Καμπανίας ἔφθασε τὸν Φεβρουάριο (Jaffé p. 527) εἰς Benevento. *Chronicon Casinense* II 78 (MGH SS VII 683): *Inde Beneventum contendens, cum noluissent eum cives recipere, a Romano Pontifice qui cum illo tunc erat, civitatem eandem excommunicari fecit; cunctamque Beneventanam terram Normannis auctoritate sua confirmans, ultra montes reversus est, Gregorium expontificem secum asportans. Τὸ Πάσχα τοῦ 1047 ὁ Αὔτοκράτωρ ἐορτάζει εἰς Mantua, ἀπὸ ὅπου εὐθὺς μετὰ ἀναχωρεῖ πρὸς τὴν ὑπεραλπείαν* (*Lamberti Annales ad 1047*, MGH V 154).

- [47] Gay p. 477.
- [48] Gay p. 478. Wibertus, *Vita Leonis*, PL CXLIII cols. 490, 494.
- [49] Gay p. 477.
- [50] Ἡ προτίμησις τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπεσε ἐπὶ τοῦ Bruno, ἐπισκόπου τοῦ Tullum εἰς τὴν βελγικὴν Γαλλίαν (Toul), ἀνδρός γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ βασιλικοῦ γένους. *Chron. Casin.* II, 79 (MGH SS VII 683): Brunonem Tullensem episcopum, Teutonicum natione, et stripe regali progenitum etc. Ὁρίσθη Πάπας τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1048 (Jaffé p. 529) κατὰ μίαν Σύνοδον τῆς Γερμανικῆς Διαιτῆς εἰς Worms (Wibertus *Vita Leonis* IX, II, 2). Βεβαίως ἐκκλησιαστικὴ καὶ ιταλικὴ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκος ἀπὸ τὸν Γερμανὸν Αὐτοκράτορα εἶχε ἀρχίσει νὰ ἔκδηλωνεται. Κατὰ μίαν πληροφορίαν ὅταν ὁ Heinrich εἶχε ζητήσει τὴν συμβουλὴν τοῦ Wazo, ἐπισκόπου τοῦ Luettich, διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ δευτέρου αὐτοκρατορικοῦ Πάπα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Clemens II, ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν: credimus per ecclesiasticos ministros absque potentia seculari electiones et promotiones Apostolicorum fieri debere (Anselmus Leod., *Gesta Pontiff. Leod.* 106). Φαίνεται ἐπίσης ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἡ πεποίθησις εἰς ὥρισμένους τουλάχιστον κύκλους ὅτι ἡ ἀναμόρφωσις τῆς Παπωσύνης θὰ ἥδυνατο νὰ ἐπιτευχθῇ ἐκ τῶν ἔσω τῆς ουμαϊκῆς ἐκκλησίας ἄνευ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀναμείξεως. ‘Υπ’ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐπανεῖται ὁ Gregorius VI, ὁ ἔξαγοράσας ἀπὸ τὸν Benedictus IX τὴν ἀρχιερατείαν. Petrus Damianus *Liber I*, *Epistola* 1: reperetur nunc aureum Apostolorum saeculum, et praesidente vestra prudentia, ecclesiastica refloreat disciplina. ‘Ο Glaber Radulphus τελειώνει τὴν ἱστορία του (V, 5) ὡς ἔξῆς: Benedictus... ejectus est a sede, et in loco ejus subrogatus est vir religiosissimus ac sanctitate perspicuus Gregorius ... cuius videlicet bona fama, quicquid prior foedaverat, in melius reformavit. ‘Ο Gregorius πρέπει νὰ ἀπελάμβανε τῆς ἔξωθεν καλῆς μαρτυρίας εἰς Ρώμην καὶ νὰ ἔχαιρε ἵκανότητος, διότι κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Desiderius, ἡγουμένου τοῦ Monte Cassino καὶ μετέπειτα Πάπα Victor III (*de miraculis a s. Benedicto etc. dialogorum lib. iii, init.*) ἔχειάσθη νὰ ἀπατηθῇ ὁ Gregorius μὲ ψευδεῖς ἐλπίδες ὥστε νὰ πεισθῇ νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν Σύνοδον τοῦ Sutri ποὺ τὸν καθήρεσε. Τὸ κῦρος του ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν παρέλαβε μεθ’ ἔαυτοῦ εἰς Γερμανίαν κατὰ φυλακήν τινα διὰ νὰ μὴν δημιουργήσῃ

προβλήματα (Jaffé p. 525). - Ὁ Bruno πάντως ἀπεδέχθη τὴν ἐκλογήν του ὑπὸ τὸν ὅρο ὅτι θὰ ἔγκριθῇ ἀπὸ ὅλον τὸν αλῆρο καὶ τὸν λαὸν τῆς Ρώμης, ὃντως δὲ προσελθὼν γυμνόπους πρὸ συνελεύσεως αλῆρου καὶ λοῦ εἰς Ρώμην ἐξήτησε τὴν ἐπικύρωσι τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐκλογῆς· dicit electionem cleri et populi canonicali auctoritate aliorum dispositionem praeire; affirmat se gratanti animo in patriam redditum, nisi fiat electio ejus communis omnium laude (Wibertus loc. cit.). Ἡ ἔγκρισις ἐδόθη εἰς τὶς ἀρχὲς Φεβρουαρίου 1049, ὅπότε καὶ ἐν συνεχείᾳ καθιερώθη ὡς Πάπας τὴν 12ην Φεβρουαρίου (Jaffé pp. 529-30). Ὁ Bruno de Segni εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Leo IX (apud Watterich, *Vitae Pontif. I*) παρουσιάζει τὸν Hildebrand ὡς νεαρὸν ρωμαῖο μοναχό, nobilis indolis adolescentem, clari ingenii sanctaeque religionis, νὰ δρᾶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ἀνεξαρτητοποιήσεως τῆς παπωσύνης ἀπὸ τῆς κοσμικῆς ἔξουσίας ἐπηρεάζων τὸν ἀπλῆς φύσεως καὶ πρῶτον Leo (ut erat natura simplex atque mitissimus). Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Hildebrand ἀρνεῖται νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ quia non *canonicam* institutionem, sed per saecularem et *regiam potestatem* Romanam Ecclesiam arripere vadit. Ἀλλὰ ὅταν ὁ Leo τοῦ ἔξηγει τὶς ἀρχὲς τῆς πολιτικῆς ποὺ θὰ ἀκολουθήσῃ, ὁ Hildebrand δέχεται, καὶ ἔτσι ὁ Πάπας κομίζει μετ' αὐτοῦ εἰς Ρώμην τὸν μοναχόν, multum in hoc ipso b. Petro Apostolo serviens, quod illum hominem secum reducebat, cuius consilio et sapientia Romana Ecclesia aliquando regenda et gubernanda erat. Πρόκειται διὰ ἐνδεικτικὲς ὑπερβολές. Ἀποδεικνύουν τὸν μακροπρόθεσμο σχεδιασμὸ πολιτικῆς τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἐπιδεξιότητά της νὰ διακρίνῃ καὶ προωθῆ ἵκανώτατους ἀνθρώπους φορεῖς τοῦ ὁρθοῦ πνεύματος καὶ ἀναλόγου ἰσχύος. Ἔξ ἄλλου ὁ Hildebrand ἥδη κατὰ τὸ τέλος τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Leo πάίζει σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ νέου Παπισμοῦ παρὰ τὸν τότε πρωτεύοντα καρδινάλιο Humbert, καθιστάμενος μετ' οὐ πολὺ ἥψυχη του.

- [51] Εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν, τὴν καθέδραν τοῦ Πέτρου, μετὰ τὴν προσπάθειαν ἐξυγιάνσεως τοῦ Otto III, καὶ ἀπὸ τοῦ 1002 μ. Χ. τὸ κόμμα τῆς Ἐτρουρίας κανονίζει τὰ τῆς διαδοχῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1012 ἥ ἀρχιερατεία τῆς Ρώμης ἀνήκει εἰς κάποιο μέλος τῆς οἰκογενείας τῶν κομήτων τῆς Ἐτρουρίας. Ἀποκορύφωμα ἀποτελοῦν τὰ τῆς παπωσύνης τοῦ Benedictus IX. V. n. 40 *sub. init.*

Γενικώτερα, διαφοροποιεῖται ἥ Ἑλληνικὴ ἀπὸ τὴν λατινικὴν Ἐκκλη-

σία ώς πρὸς τὴν ἡθικὴν των στάθμην. Αὐτὸς ὁ Καρδινάλιος Humbert, ἀμέτοχος κάθε ὑποψίας συμπαθείας ἢ προκαταλήψεως ὑπὲρ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τονίζει ὅτι εἰς αὐτὴν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ τίτλοι καὶ ἀγαθὰ δὲν εἶναι ἀντικείμενο ἐμπορείας εἰς χεῖρας λαϊκῶν (*Adversus Simoniacos*, PL CXLIII, col. 1154).

- [52] Ὁ Desiderius (*de Miraculis s. Bened. etc. Dialog. lib. III init.*) ἀποδίδει εἰς τὴν ἀμέλειαν τῶν Ἱερέων καὶ πρωτίστως τῶν Ποντιφήκων τὴν κατὰ μικρὸν ἐπὶ τοσοῦτον διαφθορὰν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ σύγχυσιν τῶν θείων μετὰ τῶν ἀνθρωπίνων· *adeo ut populus electionem et sacerdotes consecrationem donumque Spiritus Sancti, quod gratis accipere et dare divina auctoritate statutum fuerit, data acceptaque per manus pecunia, ducti avaritia venderent, ita ut vix aliquanti invenirentur, qui non hujus simoniacaे pestis contagione foedati existerent.* Καὶ δεύτερον, cum vulgus clericorum per viam effraenatae licentiae, nemine prohibente graderetur; coeperunt ipsi Presbyteri ac Diacones (qui tradita sibi sacramenta dominica mundo corde castoque corpore tractare debebant) *laicorum more uxores ducere, susceptosque filios heredes testamento relinquere; nonnulli etiam Episcoporum verecundia omni contemta, cum uxoribus domo simul in una habitare;* et haec pessima et execranda consuetudo intra Urbem maxime pullulabat etc. Ὁ Heinrich III κεραυνοβολεῖ τοὺς Ἐπισκόπους (Glaber Radulphus V, 5): *Omnes quippe gradus ecclesiastici a maximo Pontifice usque ad ostrarium opprimuntur per suaē damnationis pretium, ac juxta vocem dominicam in cunctis grassatur spiritale latrocinium.* Ἰδιαιτέρως τὴν Γαλλικὴν Ἐκκλησίαν ἐμάστιξε ἡ σιμωνία, ἀλλὰ ὁ Glaber (*loc. cit.*) τονίζει ὅτι καὶ πλέον θάλλει τὸ κακὸν εἰς ἄπασαν τὴν Ἰταλίαν: *omnia quippe ministeria ecclesiastica ita eo tempore habebantur venalia, quasi in foro saecularia mercimonia.* - Τὴν ἀχαλίνωτον ἐμπορείαν τῶν πνευματικῶν χαρίτων ἡ ὅποια ἐμαίνετο εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν μαστίξει ὁ ἴδιος ὁ Leo IX εἰς τὴν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Κωνσταντίνον Μονομάχον ἐπιστολήν του, θεωρῶν ὅτι εἰς ἔαυτὸν ἔλαχε ὁ κλῆρος νὰ ἀγωνισθῇ κατὰ τῆς σιμωνίας καὶ τῆς ἀλλῆς ἐκκλησιαστικῆς διαφθορᾶς πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς παπικῆς ἔδρας. Will 87b20 sqq: *Et quia abundante iniquitate et refrigercente charitate sancta Romana ecclesia et apostolica sedes nimium diu obsessa fuit mercenariis et non pastoribus, a quibus sua, non quae sunt Jesu Christi, quaerentibus, devastata jacebat*

miserabiliter hactenus: divinum consilium voluit meam humilitatem suscipere tantae cathedrae pondus etc.

- [53] Εὐθὺς ὡς ὁ Leo IX ἐπέδη τῆς καθέδρας τοῦ Πέτρου, αὐτὴν τὴν ἡμέρα τῆς καθιερώσεώς του (Jaffé p. 530) συγκαλεῖ Σύνοδον εἰς τὴν Ρώμην καὶ καλεῖ Ἀρχιεπίσκοπον καὶ Ἐπισκόπους Γαλλίας εἰς αὐτὴν (ibid. No. 4153). Ἡ εἰδικὴ ἀναφορὰ εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἐκκλησίαν ἔξηγεται ὅχι τόσο ἀπὸ ἴδιαζουσαν ἐκκλησιαστικὴν διαφθορὰν ἐκεῖ, ἀλλὰ ἀπὸ γενικωτέραν ἀντιπαράθεσιν Γαλλίας καὶ Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας, πρὸς τὴν δοπίαν συνυφίσταται καὶ ἐθνικὴ ἀντίδρασις τῶν Γάλλων Ἐπισκόπων κατὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Πάπα. Πρὸ τῆς Συνόδου ἐπισκέπτεται τὸ μοναστήριον τοῦ Monte-Cassino, κυρίας σπουδαιότητος μοναστικὴ δύναμι τῶν Βενεδικτίνων, καὶ συνεργάζεται μὲ τὸν ἡγούμενο Richer τοποθετηθέντα ὑπὸ τοῦ Konrad II ὡς ἐγγυητὴ τῆς ἀδιαφθόρου καὶ αὐτοκρατορικῆς ἐκκλησίας (*Chronicon Casin.* II 79, MGH SS VII p. 683 Jaffé p. 530). - Ἡ πρώτη Σύνοδος τοῦ Leo συνέρχεται εἰς Ρώμην τὴν 9-15 Απριλίου 1049, μετεχόντων μόνον Ἰταλῶν Ἐπισκόπων, μὲ κύριο θέμα τὴν καταστολὴ τῆς σιμωνίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν (Herimannus Aug. *Chron.* ad 1049. Jaffé p. 530). - Ἡ σιμωνία καταδικάζεται ὡς αἴρεσις καὶ καθαιροῦνται μερικοὶ Ἐπίσκοποι ποὺ εὑρέθησαν ἔνοχοι αὐτῆς (Wibertus *Vita Leonis* II, 4). Οἱ ἀποφάσεις συναντοῦνται ἐνοχοὶ αὐτίδρασιν. Πλῆθος Ἐπισκόπων, ἐμπεπλεγμένων ἢ μή, ὑποστηρίζει ὅτι ἐὰν τὰ μέτρα καθάρσεως ἐφαρμοσθοῦν αὐστηρά, δὲν θὰ εὑρεθοῦν Ἱερεῖς νὰ λειτουργοῦν εἰς τοὺς ναούς, ἀφοῦ οἱ πάντες ἐνέχονται εἰς σιμωνίαν εἴτε ἐνεργητικά εἴτε παθητικά, εἴτε ἔχουν χειροτονηθῆ ἀπὸ σιμωνιακούς, καταδικαζομένων τῶν ὄποιων θεωροῦνται ἄκυροι αἱ Ἱεροπραξίαι των, συμπεριλαμβανομένων τῶν χειροτονίσεων, πρὸς πλήρη ἀνατροπὴ τοῦ θρησκευτικοῦ συστήματος. Petrus Damiani *Opusc.* vi, 35: cum omnes simoniacorum ordinationes synodalibus vigoris auctoritate cassasset (sc. ὁ Leo IX), protinus a Romanorum multitudine sacerdotum magnae seditionis tumultus exortus est; ita ut non solum ab ipsis, sed a plerisque diceretur Ἐπισκόποις, omnes paene Basilicas sacerdotalibus officiis destitutas, et praecipue missarum solemnia, ad subversionem christiana religionis et desperationem omnium circumquaque fidelium, funditus omittenda. Ἀκολουθεῖ μακροτάτη ἀντιδικία εἰς τὴν Σύνοδον καὶ ὁ Leo IX συγκατατίθεται ἐν τέλει νὰ τιμωρεῖται ὁ χειροτονηθεὶς ὑπὸ σιμωνιακοῦ μὲ 40 ἡμερῶν ἐπιτίμιο ἀργίας ἀπὸ

κάθε Ἱεροπραξία, μετά δὲ τοῦτο νὰ πράττῃ κατὰ τὸ λειτουργημά του (*loc. cit.*). Ἡ αὐστηρὰ γραμμὴ ἐντὸς τῆς ἀναμορφουμένης ἐκκλησίας τὴν ὅποιαν ἔξεφραζε ὁ Humbert, καὶ πρὸς τὴν ὅποιαν ἔκλινε ὁ Leo, ἵτο νὰ ἀπαιτεῖται ἐπαναχειροτόνισις εἰς τέτοιες περιπτώσεις, ἀκύρου οὖσης τῆς Ἱεροπραξίας τοῦ σιμωνιακοῦ. Ἔναι χαρακτηριστικὸν ὅτι μὲ τὴν ἡθικὴν ἀναγέννησι τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας συμπορεύεται ἡ ἐπανακατάφασις τῶν δικαιωμάτων καθολικῆς διοικητικῆς ἐποπτείας τῆς Ρώμης. Ἡ σύνοδος ἐπιβάλλει εἰσφορὲς πρὸς τὴν Παπικὴν ἕδραν εἰς ὅλες τὶς ἴταλικὲς ἐπαρχίες. - Οἱ ἄλλες ἐκκλησίες, καὶ ἡ εἰδικῶς κλητευθεῖσα Γαλλική, δὲν παρέστησαν εἰς τὴν Σύνοδον, μὴ ἀναγνωρίζουσες τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ρωμαίου ἐπισκόπου εἰς τὰς ἐσωτερικάς των ὑποθεσεις. Ἐπὶ πλέον, ἐκκλησίες ὅπως ἡ Γαλλικὴ εἶχαν πρόσθετο λόγο νὰ μὴν ὑπακούσουν εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πάπα διὰ ἔθνικοὺς λόγους.

Ο Leo ἀντελήφθη ὅτι ἔχοιαζετο πρόσθετο ἔξουσιοδότησι διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ δραστικὰ τὴν κατάστασιν. Ἀφοῦ φροντίσῃ νὰ τονώσῃ τὴν ἀνεξαρτησία τῶν μεγάλων μονῶν, καὶ πρωτίστως τῆς γειτονικῆς τοῦ Monte Cassino, ἔναντι τῶν κατὰ τόπους ἐπισκοπικῶν καὶ κοσμικῶν ἀρχῶν, θέτων αὐτὲς τοιουτοτρόπως ὑπὸ τὴν ἀμεσοκηδεμονία τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐδρας (Jaffé Nos. 4164, 4165, 4167, 4168, 4169, 4170 etc.), ἀνέρχεται εἰς Γερμανίαν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα διὰ συνεννοήσεις τὸν Ἰούνιο τοῦ 1049 (*ibid.* p. 531). Ὡπλισμένος μὲ πλήρῃ αὐτοκρατορικὴ ὑποστήριξι, καὶ διερχόμενος διὰ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς παλαιᾶς ἐπισκοπῆς του (Treviri, Tulli), συγκαλεῖ Σύνοδο τῆς Γαλλικῆς ἐκκλησίας εἰς Remi (Rheims. Jaffé No. 4174). Ἡ ἀντίδρασις Γάλλων ἐπισκόπων εἶναι ἐντονώτατη. Μαζὺ μὲ πολλοὺς ἥγουμένους ἀλλὰ καὶ Γάλλους εὐγενεῖς καλοῦν τὸν Βασιλέα νὰ μὴν ἐπιτρέψῃ τὴν εἰσπήδησιν αὐτὴ τοῦ Ρωμαίου ἐπισκόπου εἰς τὰς ἀλλοτρίας ἐπικρατείας. Διαδηλώνουν ὅτι εἶναι πρωτάκουστο νὰ συγκαλῇ ὁ Ρωμαῖος ἐπίσκοπος Σύνοδο τῆς Γαλλικῆς ἐκκλησίας· τοῦ ὑπενθυμίζουν ὅτι οὐδεὶς προκάτοχός του βασιλεύς εἶχε ἀναγνωρίσει τέτοιο δικαίωμα ἢ εἶχε δεχθῆ τὴν ἔλευσι Πάπα εἰς τὰ ἐδάφη του διὰ παρόμοιο λόγο (Πρακτικὰ τῆς Συνόδου εἰς Rheims, Mansi XIX, 727): *Regi suggestunt (sc. oī διαφωνοῦντες) regni sui decus annihilari, si in eo Romani Pontificis auctoritatem dominari permetteret; ...Addunt etiam, quod nullus antecessorum eius id reperiatur aliquando concessisse, ut ob similem*

causam in Franciae urbes ingressus pateret alicui Papae. Ὁ Βασιλεὺς ἀποφεύγει τὴν εὐθεῖαν ρῆξιν καὶ ἀπαγόρευσιν τῆς Παπικῆς Συνόδου, καὶ ὅταν ὁ Leo IX δὲν πείθεται νὰ τὴν ματαιώσῃ, καλεῖ διὰ διατάγματος τοὺς Γάλλους ἐπισκόπους νὰ τὸν συνοδεύσουν εἰς κατάσβεσιν ὥρισμένων στάσεων κατὰ τοῦ θρόνου του. Οὕτως μόνο 20 Ἐπίσκοποι ἔξ ၄၇ τῆς Γαλλίας συμμετέχουν εἰς τὴν Σύνοδο τοῦ Remi (3-5 Ὀκτωβρίου 1049. Jaffé p. 532. Ὁ Leo εὐρίσκεται εἰς Rheims ἀπὸ τὶς 29 Σεπτεμβρίου καὶ περιμένει τὴν προσέλευσι τῶν Ἐπισκόπων). Τὸ θέμα τῆς Συνόδου παρουσιάζεται ὅτι εἶναι ἡ ἡθικὴ ἐξύψωσις τοῦ ἀλήρου, ἵδιαιτέρως τῶν ἀνωτάτων στρωμάτων του: πρόκειται ἡ λῆψις ἀποφάσεων καὶ μέτρων κατὰ σιμωνίας, περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων διαχειριζομένων ὑπὸ λαϊκῶν, περὶ διεφθαρμένων συνηθειῶν ἐπιτρεπομένων ὑπὸ τῶν τελευταίων εἰς τοὺς Ναούς, περὶ ἀθεμίτων καὶ αἵμομικτικῶν γάμων, περὶ μοναχῶν καὶ ἀληρικῶν ἀπομακρυνομένων ἀπὸ τὸ λειτουργημά των εἰς ἀλλότριες δραστηριότητες, περὶ ἀληρικῶν ἀφοσιωμένων εἰς στρατιωτικὲς σταδιοδρομίες, περὶ ἀρπαγῶν καὶ ἀδίκων συλλήψεων τῶν πενεστέρων, περὶ σοδομίας (v. e. g. Jaffé p. 532). Ἀλλὰ ὁ Πάπας χρησιμοποιεῖ τὴν Σύνοδο διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ σιδηρᾶ πειθαρχία εἰς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Γαλλίας. Οἱ 12 ἐκ τῶν ὑπακούσαντων καὶ παρευρεθέντων ἐλευθεροῦνται ὑποψιῶν διὰ σιμωνίαν. 7 ὅμως καταδικάζονται ἡ ἀφορίζονται διὰ διαφόρους αἰτίας καὶ διὰ 2 ἀναβάλλεται ἡ κρίσις: ἔνας ἀρχιεπίσκοπος ἀφορίζεται, ἔνας ἐπίσκοπος καὶ ἔνας ἥγούμενος καθαιροῦνται διὰ σιμωνίαν· ὁ Widone ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Remi καλεῖται εἰς Ρώμην διὰ κρίσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας· ἔνας Ἐπίσκοπος ἐπιτάσσεται τὸ αὐτὸ διότι ἀνέλαβε ἀρχιεπισκοπικὴν τάξιν· ἔνας Ἀρχιεπίσκοπος, δύο Ἐπίσκοποι καὶ ἔνας Ἡγούμενος ἀφορίζονται διότι ἀποχωροῦν τῆς Συνόδου ἀνευ ἀδείας: αὐτὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Γαλλικίας Compostellanus (s. Jacobi) ἀφορίζεται διότι ἀνευ ὁσίας ἐθεσμοθέτησε δι' ἑαυτὸν τὴν κορυφὴν τῶν ὀνομάτων, ποὺ μόνο εἰς τὸν Ἐπίσκοπο Ρώμης πρέπει νὰ ἀνήκῃ: Ἀποστολικός (V. Jaffé pp. 532-3). "Οσοι Ἐπίσκοποι ἡκολούθησαν τὸ πρόσταγμα τοῦ Βασιλέως καὶ δὲν παρέστησαν εἰς τὴν Σύνοδο, ἡ ἀληθέντες δὲν ἡθέλησαν νὰ προσέλθουν, ἀφορίζονται (*Concilium Rhemense*, Mansi XIX, 737). Πάντα ταῦτα συνοδεύονται ἀπὸ ρητὴ διακήρυξι περὶ τῶν ἐξουσιαστικῶν, καὶ ὅχι ἀπλῶς τιμητικῶν, πρωτείων τοῦ Πάπα. Καλοῦνται πρῶτον νὰ τὸ δηλώσουν δημοσίᾳ ὅσοι ποτὲ ἐκ τῶν παρόντων ἐξεφρά-

σθησαν ύπερ τής ἀπόψεως ὅτι τὸ πρωτεῖον τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀνήκει εἰς οἰονδήποτε ἄλλον πλὴν τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ρώμης. Ἀφοῦ οὐδεὶς τὸ παρεδέχθη, lectis sententiis super hac re olim promulgatis ab orthodoxis Patribus, declaratum est, quod *situs Romanae sedis Pontifex universalis Ecclesiae Primus esset et Apostolicus* (*loc. cit.*). Ἡ προσπάθεια ἀνορθώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων συμπορεύεται καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἔξουσιαστικοῦ Παπικοῦ πρωτείου.

Ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς διοικητικῆς αὐθεντίας τοῦ Πάπα ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ἥταν ἀρχικὰ ἐντονώτατη, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπίμονος ἦτο ἡ διαφύλαξις τῶν ἀρχαίων δικαιωμάτων τῆς Ἀμβροσιανῆς Ἐκκλησίας (Milan). Ὁταν τὸ 1059 μ. Χ. παρουσιάσθηκαν ἐκεῖ ὡς παπικοὶ Λεγάτοι οἱ Petrus Damiani καὶ Anselmus ἐπίσκοπος Lucca, repente in populo murmur exoritur, non debere Ambrosianam Ecclesiam Romanis legibus subjacere, *nullumque judicandi vel disponendi jus Romano Pontifici in illa sede competere*. Nimis indignum, inquiunt, ut quae sub progenitoribus nostris semper extitit libera, ad nostrae confusionis opprobrium nunc *alteri*, quod absit, *Ecclesiae sit subjecta* (κατὰ τὴν διήγησιν αὐτοῦ τοῦ Λεγάτου Petrus Damiani *Opusc.* V πρὸς Hildebrand, *Opp.* III p. 37 = Mansi XIX p. 887). Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ὅμως Guido ὑποτάσσεται, ἐπὶ τοῦ ὅποιου γεγονότος ὁ ἴστορικὸς Arnulph (*Mediol. Rerum sui Temporis*, III, 13) ἀναπέμπει γοερὸ θρῆνο: ‘Ο insensati Mediolanenses quis vos fascinavit? Heri clamastis unius sellae primatum. *Hodie confunditis totius Ecclesiae statum*, vere culicem liquantes et camelum glutientes. Nonne satius vester hoc procuraret Episcopus? Forte dicetis: Veneranda est Roma in Apostolo. Est utique: sed nec spernendum Mediolanum in Ambrosio. Certe, certe non absque re scripta sunt haec in Romanis annalibus. *Dicitur enim in posterum subjectum Romae Mediolanum. Ecce Metropolitanus vester prae solito Romanam vocatur ad Synodum.* - Ἡ ἄρνησις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Μιλάνου νὰ δεχθῇ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πάπα ἐπ’ αὐτῆς ἦτο σθεναρὰ ἀκόμη τὸ 1128 μ. Χ. V. Landulf de Sancto Paulo, *Historia Mediolanensis* 52-53, MGH SS XX 43-4.

Ἡ διάκρισις πρωτείων τιμῆς καὶ πρωτείων ἔξουσίας εἶναι σαφής. Ὁ νέος Παπισμὸς ἀπεγέννα ἀπὸ τὰ πρῶτα τὰ δεύτερα. Καὶ ὑπῆρχε ἔντονος ἀντίδρασις εἰς αὐτοὺς τοὺς κόλπους τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Βυζάντιον ὅμως ἔδρα ὡς ἐὰν ἥγνόει τὶς ἔξελίξεις αὐτές.

[54] Μὲ ἀκαταπόνητον ἐνεργητικότητα ὁ Leo περιοδεύει ἅπασαν τὴν Δύσιν (Βόρειον Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Γερμανίαν), συγκαλῶν Συνόδους, διακηρύσσων, κρίνων, καταδικάζων, τιμωρῶν ἀρχιεπισκόπους, ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους σημαντικῶν μονῶν, διαμοιράζων δικαιοδοσίες καὶ ἔδαφη, ἔξαρτῶν τὰ ἀπανταχοῦ ἰσχυρὰ μοναστήρια κατ' εὐθεῖαν ἐκ τῆς Ρώμης, κλητεύων εἰς κρίσιν πρίγκηπες, ἐκκόπτων τὴν διαφθοράν, οἰκονομικὴν καὶ ἡθικὴν, ἐπιβάλλων τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ πειθαρχίαν καί, δι' αὐτῆς καὶ πρὸ πάντων, τὴν αὐτοκρατορία τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐδρας. Εἰς αὐτὴν τὴν Ρώμην εύροισκεται δι' ἐλάχιστα διαστήματα κατὰ τὴν ἔξαετη διάρκεια τῆς ἀρχιερατείας του. "Εξω τῶν "Αλπεων δορᾷ ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1049 μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δεκεμβρίου, πάλιν ἐκ τοῦ Σεπτεμβρίου 1050 μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1051 καὶ διὰ τρίτην φορὰν ἀπὸ Αὐγούστου 1052 ἕως Φεβρουαρίου 1053. Συγκαλεῖ Συνόδους εἰς Rheims καὶ Mainz τὸ 1041, εἰς Salerno, Siponti, Ρώμην καὶ πάλιν Ρώμη, Varcelli τὸ 1050, εἰς Ρώμην τὸ 1051, εἰς Mantua καὶ Ρώμην τὸ 1053. Ο ἄμεσος στόχος εἶναι ἡ ἐκρίζωσις τῆς συμφωνίας. Στρέφεται καὶ κατὰ τοῦ γάμου τῶν αληρικῶν (e. g. Jaffé Nos 4254, 4279).

[55] V. n. 10.

[56] Jaffé No. 4188.

[57] Doelger No 896.

[58] Doelger No 897. Διὰ τὴν ἔξέχουσα θέσι τοῦ Adalbert cf. Jaffé No. 4290, ὅπου τοῦ παρέχεται ἀπὸ τὸν Leo IX τὸ δικαίωμα νὰ φορῇ pallium καὶ μίτρα, δριζόμενος ἐν τίτλῳ καὶ πράγμασιν ἔξαρχος τοῦ Βορρᾶ.

[59] V. n. 46.

[60] Jaffé p. 536. Cf. Gay p. 480.

[61] "Εχων διατάξει τὰ κατὰ τὴν διορειοῖταλικήν, γαλλικὴν καὶ γερμανικὴν Ἐκκλησίαν, προσθίνει εἰς τακτοποίησιν τῶν τῆς ἐλεγχομένης Νοτίου Ἰταλίας. Τὸν Φεβρουάριο καὶ Μάρτιο τοῦ 1050 ἐπισκέπτεται διαδοχικὰ τὴν Capua, Salerno καὶ Melfi (Jaffé p. 536), ὅπου ἔξασφαλίζει τὴν συμφωνία των διὰ συνεργασία καὶ ὑποταγή. Εἶναι ἐδῶ ἐν γένει ἐπιφυλακτικὸς καὶ ἐρευνητικός. Εἰς Capua ἔχει ἐκλεγεῖ ἀρχιεπίσκοπος ὁ Hildebrand, ἀδελφὸς τοῦ ἡγεμόνος Pandulf υἱοῦ τοῦ προσφάτως ἀποθανόντος Pandulf πρὸς ὃν ἡ μαρτυρόντα ἔρις τοῦ Guaimar τοῦ Salerno. Ο

Πάπας ἔξετάξει ἔξονυχιστικῶς τὰ τῆς ἐκλογῆς του, καθυστερεῖ τὴν χειροτονία του, δοκιμάζει αὐτὸν ἐπιτάσσων νὰ τὸν συνοδεύσῃ εἰς τὸ ἀντίπαλον Salerno, καὶ ἐπὶ τέλους συγκατανεύει εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν καθιερώνει εἰς τὸ Salerno (*Chronicon Casinense* ἐκ τοῦ κώδικος 1b, MGH SS VI 683: Capuam abiit (sc. ὁ Πάπας). Ibi iam seniore Pandulfo defuncto, iunioris Pandolfi fratrem Hildebrandum nominae a Capuanis electum diligenter examinans, Salernum perrexit, eumque inibi consecratum remittens Capuam etc.). - Διὰ τὴν ὑπερβολικὴν εὐπιστίαν του πρὸς τοὺς Νορμανδοὺς εἰς Melfi v. n. 62. - "Εχων ἔξασφαλίσει τὴν συγκατάθεσι καὶ ὑποστήριξι τῶν Λομβαρδῶν τῆς Capua καὶ Salerno, καὶ τῶν Νορμανδῶν τοῦ Melfi, θαδίζει πρὸς τὸ Benevento, ὅπου ὅμως, φαίνεται, τοῦ ἀρνοῦνται τὴν εἰσοδο, ὅπως καὶ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα προσελθόντα μετὰ τοῦ προκατόχου του αὐτοκρατορικοῦ Πάπα Clemens II τὸ 1047. Ἀπλῶς διέρχεται τὰ ἐδάφη τῆς ἡγεμονίας διὰ προσκύνημα εἰς Garganum. *Annales Beneventini* ad 1050 MGH SS III 179. Cf. Wibertus *Vita Leonis* II, 6. Jaffé p. 536. - Μετὰ τὴν διερεύνησι καὶ καταβεβαίωσι τῶν ὑπαρχόντων πραγματικῶν δεδομένων καὶ συσχετισμῶν, ὁ Leo συγκαλεῖ (Ἀπρίλιος τοῦ 1050) τὴν Σύνοδον τοῦ Sipontum, ὅπου μὲ τὴν συνηθῇ βαρεῖα χεῖρα καὶ μὲ ἀφορμὴ ἥ πρόφασι κατηγορίες περὶ σιμωνίας καὶ διαφθορᾶς, ἐπιβάλλει τὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐδραν. Σημαντικαὶ μοναὶ πάλιν ὑπάγονται κατ' εὐθεῖαν εἰς αὐτήν, ἐνῷ δύο ἀρχιεπίσκοποι καθαιροῦνται (Jaffé p. 536). - *H* ἐπιλογὴ τοῦ Siponto τῆς Ἀπουλίας εἰς τὴν Ἀδριατικὴν φαίνεται νὰ προσημαίνῃ τὶς Παπικὲς ἐκκλησιαστικὲς βλέψεις ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς Ἰταλίας. - Μετὰ τὴν ἐτήσια Σύνοδο τῆς Ρώμης (29 Ἀπριλίου - 3 Μαΐου 1050), ὁ Leo περιοδεύει πάλιν τὶς περιοχὲς νοτίως τῆς Ρώμης δεχόμενος τὴν ὑποταγὴν πριγκήπων καὶ πόλεων καὶ διασφαλίζων τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἐδρας του. Οἱ Beneventini ἔξακολουθοῦν νὰ ἀνθίστανται εἰς τὶς ἀπαιτήσεις του, διότε κεραυνοβολεῖ δεύτερον ἀφορισμὸν κατὰ τῆς πόλεως τὸν Μάϊον. Herimannus Augiensis *Chronicon* ad 1050, MGH SS V 129. "Ισως ὅμως νὰ σφάλλῃ ὁ χρονικογράφος καὶ τὸ ἐπεισόδιον νὰ συνέδῃ κατὰ τὴν διέλευσιν τοῦ Πάπα διὰ τῶν ἐδαφῶν τοῦ Benevento τὸν Ἀπρίλιο (cf. Gay p. 481). Πιθανὸν ἐπίσης νὰ μὴν ἔξεδόθη δεύτερος χωριστὸς ἀφορισμὸς ἄλλὰ νὰ ἐπεκυρώθη ρητῶς ἥ σιωπηρῶς ὁ προγενέστερος, ἀφοῦ κατὰ τὸ *Chr. Cas.* II 81 ἥρθη μετέπειτα ὁ ἀφορισμὸς τοῦ Clemens II (Cf. n. 83).

[62] Ὁ ήγούμενος Richer τοῦ Monte Cassino εἶχε ὑποδείξει εἰς τὸν Leo τὴν κατακτητικὴν στάσιν καὶ δρᾶσι τῶν συμμάχων Νορμανδῶν ἀπέναντι τιμημάτων καὶ κτημάτων καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας (cf. Gay p. 480). Ὁ Πάπας βασιζόμενος εἰς τὸν λόγον των, ὑπελόγισε ὅτι θὰ τοὺς τιθασεύσῃ καὶ χρησιμοποιήσῃ. Αὐτοί, κατὰ τὸ εἰωθός, παρέσχον πᾶσαν ὑπόσχεσιν καὶ ὄρκον ὑποταγῆς, ἀλλ' ἡκολούθησαν εὐλόγως τὴν φύσιν των καὶ ἐπεδίωξαν ἀπαρέγκλιτοι τὸν σκοπόν των. Ἡ διαφορὰ λόγων καὶ ἔργων των, καὶ ἡ ἔκδηλη ἀσκηθεῖσα παραπλάνησις καὶ ἀπάτη τοῦ Ποντίφηκος, σαφέστατα μαρτυρεῖται ὑπὸ ἀνωνύμου *Vita Leonis* (Borgia, *Memorie storiche della citta di Benevento*, 1763, II, 316): Cui (sc. πρὸς τὸν Πάπα Leo IX) in obsequium tota gens Normannorum quasi satisfaciens aliud in corde gerens obviam perrexit. Ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν Νορμανδῶν ἀπὸ τὸν πιθανώτατα Νορμανδὸν ἴστορικὸν τῆς προσεχοῦς ἐποχῆς Gaufredus Malaterra εἶναι ἀποκαλυπτική. *Historia Sicula* I, 3: Est quippe gens astutissima, injuriarum ultrix, spe alias plus lucrandi patrios agros vilipendens: quaestus et dominationis avida, cuiuslibet rei simulatrix, inter largitatem et avaritiam quoddam medium habens; principes vero delectatione bonae fame largissimi, gens adulari sciens, eloquentiae in studiis inserviens in tantum, ut etiam ipsos pueros quasi rhetores attendas: quae quidem nisi jugo justitiae prematur, affrenatissima est. Διὰ τὴν ἔμφυτον ὄρεξιν πλούτου καὶ κυριαρχίας, περιφρονοῦν τὰ οἰκεῖα ἐσαεὶ ἀναξητοῦντες τὰ βελτίονα ἀλλότρια· γνωρίζουν νὰ κολακεύουν καὶ ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν εἰς ζυγὸν ἀληθῆ τάξεως, εἶναι μανιωδέστατοι εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῶν σκοπῶν των. - Ὁ Leo διαδηλώνει ὅτι ἡ πατήθη ἀπαξ ἔτι ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπαϊόντων κολακείαν, ὑποκρισίαν καὶ διπλοπροσωπίαν. Πρὸ τῆς μάχης τοῦ Civitate αὐτὸς μὲν ἐπεχείρει νὰ τοὺς πείσῃ ἔστω τὴν τελευταίαν στιγμὴν διὰ σωτηριωδῶν παραινέσεων νὰ ἀποστοῦν τῆς ἀγρίας καταδρομῆς ἀλλοτρίων ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν δικαιωμάτων καὶ ἐδαφῶν. Αὐτοὶ δὲ ὑποκρινόμενοι μεταμέλειαν καὶ ὑποταγήν, εὐθὺς μετὰ αἰφνιδίως ἐπετέθησαν κατά τοῦ Παπικοῦ στρατοῦ, συλλαβόντες αἰχμάλωτον αὐτὸν τὸν Πάπα. Leo IX, *Epistola ad Constantinum Monmachum*, 87a18 Will: Interea nobis eorum pertinaciam salutari admonitione frangere tentantibus, et illis ex adverso omnem subjectionem ficte pollicentibus, repentina impetu comitatum nostrum aggrediuntur.

- [63] Cf. Gay p. 480.
- [64] Ὁ εύνοϊκώτατος πρὸς τοὺς Νορμανδοὺς Aimé πληροφορεῖ ὅτι ἵτο ἀκριβῶς πρὸς νουθεσίαν διὰ τὴν πρακτικὴν κακοποιήσεως καὶ καταπιέσεως τῶν νέων ὑπηκόων των εἰς δυζαντινὴν Ἰταλίαν κυρίως, ποὺ ὁ Πάπας ἐπῆλθε εἰς Melfi (Aimé, *Ystoire de li Normant*, III, 16).
- [65] Anonymus, Vita Leonis, Borgia op. cit. II, 317. Cf. *Vie et miracles du pape S. Leon IX* εἰς *Analecta Bollandiana*, XXV, 1906, p. 281 sqq.
- [66] Bruno de Segni Vita Leonis apud Watterich *Vitae Pontificum* I, 98. Cf. Herimanni Augiensis *Chronicon* ad 1053. V. Bruno de Segni, *Libellus de Symoniacis* MGH, *Lib. de lite* II p. 550. Malaterra I, 14. *Vie et miracles du pape S. Léon IX*, Anal. Boll. ibid. p. 279: inter haec vero legationes venit a Benevento ante beatissimum papam, obsecrantes magna ejus pietate ut subvenirent et liberarent eos de oppressione Francorum, qua crudeliter opprimuntur. Cf. τὸ γράμμα τοῦ Leo IX πρὸς τὸν αὐτοκράτορα (Will, *op. cit.* 86b20): incredibili et inaudita rabie et plus quam pagana impietate.
- [67] *Regesta Neapolitana* (ed. Capasso) II, 478, 483. *Codex Diplomaticus Cavensis* VI no. 985.
- [68] Cf. Gay p. 482.
- [69] Jean de Fécamp PL CXLIII col. 798.
- [70] Cf. e. g. Lupus Protospatarius ad 1050 (MGH SS V p. 59). - Τοσαύτη ἵτο ἡ δόξα καὶ τὸ κῦρος τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας, ὥστε ἡ Ζωή, δευτερότοκος κόρη τοῦ Κωνσταντίνου Η' (Σκυλίτζης, p. 374. 33) τελευταίου ἀρρενος γόνου της, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ σύμβολον τῆς νομιμότητος τῆς ἔξουσίας. Τοεῖς διαδοχικοὶ αὐτοκράτορες περιῆλθον εἰς γάμον πρὸς αὐτήν, ἀρνόμενοι ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἡ ἐνισχύοντες δι' αὐτοῦ τὸ δικαίωμα τῆς βασιλείας, Ρωμανὸς Ἀργυρός, Μιχαὴλ Παφλαγὼν καὶ Κωνσταντῖνος Μονομάχος. Ὁ Μιχαὴλ Ε' ὁ Καλαφάτης ἔχρειάσθη νὰ υἱοθετηθῇ ὑπ' αὐτῆς διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον. Παρὰ τὴν εὐμενεστάτη λαϊκὴ ἀποδοχή του, ὅταν ἐπεδίωξε νὰ ἀπαγκιστρώσῃ ὁριστικῶς τὴν κρατικὴ ἔξουσία ἀπὸ τὴν ἀγκυλωτικὴ ἐπιρροὴ τῆς Ζωῆς καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς, κείρων αὐτὴν μοναχήν, προεκλήθη στάσις ἡ ὅποια τὸν ἀνέτρεψε (21 Ἀπριλίου 1042) μετὰ πεντάμηνον μόλις βασιλείαν.

· Ή ἐπίδρασις τῆς Ζωῆς εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν πολιτικὴν ἥτο μακροτάτη (ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της Κωνσταντίνου Η' τό 1028 μέχρι τοῦ θανάτου της τὸ 1050), κυρίως ἔμμεσος ἀλλὰ καὶ ἐν ὅλῳ ὀλεθρίᾳ, ὅχι τόσον λόγῳ συγκεκριμένων πολιτικῶν ἐπιλογῶν της, ὅσον διὰ τοῦ εἰδους τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοὺς ὅποιους περιεβάλλετο καὶ τὴν γνώμην τῶν ὅποιων ἐνεστερνίζετο καὶ, ὑπὲρ πάντα, διὰ τῶν ἐκλογῶν της συζύγων-αὐτοκρατόρων. Βεβαίως δὲ Ψελλὸς ἀποδίδει εἰς τὴν ἄφρονα καὶ ἀνοικονόμητον πρακτικὴν παροχῶν τῆς Ζωῆς τὴν ἐκκένωσιν τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν τοῦ Βασιλείου Βουλγαροκτόνου καὶ τὴν πρωτίστην αἰτίαν τῆς ὑστέρας ταπεινώσεως τῶν Βυζαντινῶν πραγμάτων (IV p. 106 Σάθας: περὶ τοῦ εὐφημουμένου ὑπὸ πολλῶν, καὶ ἴδιως ὑπὸ τῶν ἐπωφεληθέντων, χορηγικοῦ τῆς Ζωῆς, «τὸ δὲ τὰ πάντα διαλυμηνάμενον καὶ τὴν Ρωμαίων τύχην εἰς τὸ ὕστατον καθελόν, οὐδὲν ἄλλο ἢ τοῦτο πρωταίτιον γέγονε». Cf. pp. 107-8· ἐπίσης p. 179, 181). Προφανῶς δῆμος εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς διασπαθίσεως τοῦ δημοσίου χρήματος, ἡ ὀλέθρια ἀρχὴ τῆς ἔξαγορᾶς ἔχθρῶν καὶ φίλων, εἰς τὸ ἔξωτερον καὶ ἐσωτερικόν, ὑπῆρξε καταστροφικὴ διὰ πολλοὺς λόγους· ἀλλ' εἶναι ἀδικον νὰ προσάπτεται ἡ αἰτία αὐτῆς τῆς πολιτικῆς εἰς τὴν ὑπερδολικὴν ἔστω γενναιοδωρίαν τῆς Ζωῆς. "Αλλων ἥτο ἡ εὐθύνη τέτοιων πολιτικῶν, ἡ δὲ εὐθύνη τῆς Ζωῆς συνίστατο εἰς τὸ ὅτι ἀνέδειξε τοὺς ὑπευθύνους τῆς παρακμῆς. Τὸ τὰ πλεῖστα κατεργασάμενον ἥτο ἡ ἀφέλειά της, ἡ μᾶλλον εὐήθεια, καὶ ἡ κατὰ τὸ γῆρας μωρία της. "Οχι μόνον ἡγνόει καὶ οὐδὲν ἔπραττε τῶν πολιτικῶν ἡ τῶν κάποιας σοβαρᾶς ἐπιστασίας δεομένων (Ψελλός IV pp. 179-180), ἀλλὰ καὶ «γυναικείων μὲν παντάπασιν ἔργων ἀπείχετο, οὔτε γὰρ ἀτράκτω ποτε τὰς χεῖρας ἡσχόλησεν, οὔτε ἰστονργεῖν ὑπεβάλλετο, οὔτε ἄλλου τινος ἐπεβάλλετο... περὶ τοῦτο δὲ μόνον ἐπόνει καὶ τὴν πᾶσαν πραγματείαν συνέτεινε, τὰς τῶν ἀρωμάτων φύσεις μεταβάλλειν, καὶ μυρεψεῖν, τὰ δὲ πλάττειν τε καὶ τυποῦν, τὰ δ' ἄλλως ἐργάζεσθαι» (Ψελλός IV pp. 131-2 Σάθας Cf. p. 180).

Καθ' ὅλον τὸν δίον της ἡ Βασίλισσα ἐνεπιστεύετο καὶ ἐπηρεάζετο ὑπὸ τῶν εὐνούχων τοῦ πατρός της, διατηροῦσα αὐτοὺς καὶ ἀναπληροῦσα τὸν περὶ αὐτὴν κύκλον διὰ τῶν ὅμοιων των. 'Ο Κωνσταντῖνος Η', ἀντίπολος ἀδελφὸς τοῦ Βασιλείου Β', ἔξέχυτο εἰς διασκεδάσεις καὶ κραιπάλες «αὐτὸς μὲν πράττων οὐδὲν ἥ δουλευόμενος τῶν δεόντων, ἵπποδρομίαις δὲ χαίρων καὶ μίμοις, καὶ γελωτοποιοῖς, καὶ κοττάροις ἐννυκτε-

ρεύων, ἄρχοντας καθιστάς ἐν τε πολιταρχίαις καὶ στρατηγίαις οὐ τοὺς ἔργῳ καὶ λόγῳ τὸ δόκιμον ἔαντῶν παρεχομένους, ἀλλ' οἰνόληπτα ἐκτετμημένα ἀνδράποδα καὶ πάσης μιαρίας καὶ βδελυρίας ἐμπεπλησμένα, ἀνάγων αὐτοὺς εἰς τὰς τῶν ἀξιωμάτων ὑψηλοτάτας περιωπάς, τοὺς δὲ γένει καὶ ἀρετῇ καὶ πείρᾳ προέχοντας παρατρέχων» (Σκυλίτζης p. 370. 24-30). Κατέτρεχε τοὺς ἀξίους συστηματικῶς: «καὶ οὐ μόνον ἀδιάφορον εἶχε τὴν γνώμην ἐν ταῖς τῶν ἀρχῶν προοβολαῖς, ὡς ἔτυχε ταύτας καθιστάς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀξιολογωτέρους καὶ δοκιμωτέρους ἐδίωκε διὰ παντός, τοῖς εὐδοκίμοις ἐπιβουλεύων» (*ibid.* p. 371. 42-44, Cf. Ζωναρᾶς XVII, 10, 2-3). Εἰς ἔνα ἐκ τοῦ κύκλου ἐκείνου τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀνικανότητος ὥφείλετο ἡ ἐπιλογὴ τοῦ Ρωμανοῦ Ἀργυροῦ ὡς συζύγου τῆς Ζωῆς καὶ διαδόχου αὐτοκράτορος κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου (*ibid.* 374. 1 sqq.). - ‘Ο δεύτερος καὶ ταπεινῆς καταγωγῆς σύζυγος τῆς Ζωῆς Μιχαὴλ Δ' ὥφειλε, ὡς λέγεται, τὴν ἀνάρρησιν του ἐπὶ τοῦ θρόνου εἰς τὸ ὑπερφυὲς κάλλος του. Ἀλλὰ τὰ συμβάντα κατὰ τὴν ἐπιλογὴν τοῦ τρίτου συζύγου καὶ αὐτοκράτορος κατὰ τὶς διηγήσεις τῶν ἴστορικῶν διεγείρουν ἀνάμεικτα αἰσθήματα: ὁ πρῶτος ὑποψήφιος (καὶ πρώτη ἐκλογὴ τοῦ Κωνσταντίνου Η') ἀπορρίπτεται διότι ἔγινε σαφὲς ὅτι δὲν θὰ ἥνηχετο τὴν ἐπέμβασι τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ κύκλου της εἰς τὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς διοικήσεως· ὁ δεύτερος διέπρεπε ὅχι δι' ἄλλο τι παρὰ διὰ τὴν καλλονήν του, ἀλλὰ δξυτάτη νόσος μὲ ὑποψίες δηλητηριάσεως τὸν ἀφήρπασε ἀπὸ τὴν Ζωὴν καὶ τὴν βασιλείαν· ὁ τρίτος καὶ ἐπιτυχῆς ἦτο ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς «καὶ τὴν ὥραν ὑπέρλαμπρος» (Ζωναρᾶς XVII, 20, 11), εἴτε δμως διαβληθεὶς δι' ἐρωτικὴν σχέσιν πρὸς τὴν Ζωὴν ἐπὶ Ρωμανοῦ Ἀργυροῦ καὶ ζηλοτυπηθεὶς ὑπὸ τοῦ δευτέρου συζύγου της Μιχαὴλ Παφλαγόνος (Ζωναρᾶς XVII, 20, 12-15, Ψελλός IV p. 111-2 Σάθας) εἴτε καὶ διὰ τὴν φυσικὴν περιωπὴν ὑπερόγκως ἀπολαμβάνων τῆς λαϊκῆς εὔνοίας (Ψελλός, IV p. 109 Σάθας) καὶ ὑποπτευόμενος ὡς ἐκ τούτου διὰ βασιλικὴν ἀξίωσιν, ἐξωρίσθη πάντως εἰς Λέσβον ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τῆς ἐπανόδου του εἰς τὴν Πόλιν καὶ τὸν Θρόνον. Πάντα ταῦτα, καὶ πέραν τοῦ ἴστορικοῦ χρωματισμοῦ ἐκάστου συγγραφέως, συμποσοῦνται εἰς τὸ ἔξῆς: πρόκειται σκέψις περὶ τοῦ καταλλήλου αὐτοκράτορος εἰς τὴν Ζωὴν καὶ τὸν κύκλον της: κριτήρια ἐπιλογῆς παρουσιάζονται νὰ εἶναι ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν Ζωήν, ὑπολογισμὸς τῶν ἀπόψεων καὶ ἀποδοχὴ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ κύκλου της,

προσήνεια πρὸς τὸ ὑπήκοον, βασιλικότης μορφῆς, εὐγένεια καταγωγῆς. Δὲν φαίνεται νὰ ἐκτιμᾶται ἐνδελεχῶς ἡ προσωπικὴ ἀξία καὶ ἴκανότης διεκπεραιώσεως τοῦ δυσχεροῦς ἔργου τῆς αὐτοκρατορίας, ἵδιως κατὰ τὶς ἔξωτερικές της σχέσεις.^{71]} Εμφανίζεται ὅτι κυρίαρχος μέριμνα εἶναι νὰ ἐπιλεγῇ αὐτοκράτωρ κατὰ τεκμήριον γενικῆς ἀποδοχῆς καὶ δημοτικότητος, εὔκολος εἰς τὸν χαρακτῆρα, διὰ τούς τε κρατοῦντας καὶ τὸν λαό, καὶ μὴ ἀνταγωνιστικὸς πρὸς τὸν κύκλον τῆς Κληρονόμου. Καὶ ἐν τέλει ἡ ἰστορικὴ ἀνεπάρκεια τῆς Ζωῆς ἔγκειται εἰς τὴν μὴ ἀνάδειξιν τῶν καταλλήλων ἀνδρῶν εἰς τὸν θρόνον, ἐνῷ πρακτικῶς κατεῖχε τὸ δικαίωμα ἐκλογῆς των.

Παρὰ τὰ ὅσα ἐπομένως οἱ ἰστορικοὶ καταμαρτυροῦν, ἡ Ζωὴ φαίνεται ως χαρακτήρευθησαν μᾶλλον ἢ δύσβουλος, καὶ ἀφελῆς παρὰ πονηρευομένη, ἀνίσχυρος δὲ καὶ ὅχι κακότροπος. Οἱ κρίσεις καὶ προτιμήσεις της ἥσαν μὲν συχνὰ ἐσφαλμέναι, ἀλλὰ ἐβούλετο τὸ δέλτιστον, ἀπετύχανε δ' αὐτοῦ δι' ὑστέρησιν νοῦ παρὰ διὰ πρόταξιν ἵδιας ὁρέξεως ἢ συμφέροντος. Εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιλογὴν τοῦ Κωνσταντίνου Μονομάχου ἔδειξε ὅτι δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ (ἔστω καὶ διὰ λόγους προσωπικῆς συμπαθείας) πατρογονικὰ μίση (Ψελλός IV p. 111 Σάθας). Οἱ ἀποφάσεις της δὲν ἐστεροῦντο λογικῆς καὶ σκοποῦ, ἀπλῶς δὲν ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν πάντας τοὺς ὑφισταμένους παράγοντες κατὰ τοὺς πραγματικοὺς συσχετισμοὺς σημασίας των, ἢ ἐσφαλλον κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἥπτονος καὶ κρείτονος. Γνωρίζουσα τὴν ἀδυναμίαν τῆς ὁρθοκρισίας της πάντοτε ἡ θέλησε νὰ χορηγῇ εἰς ἄλλον τὰ ἡνία τῆς αὐτοκρατορίας, ἀτυχῶς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν θεμελιώδη κρίσιν μὴ καταστοχεύουσα τοῦ δελτίστου. *Ἐν τέλει τοῦτο ἀπομένει ἐκ τῆς ἀναλύσεως ὡς μόνον, ἀλλὰ μέγα, ὑστέρημά της:* δὲν ἐπέλεγε τὸν ἀριστον, διὰ λάθος διανοίας ὅμως περισσότερον ἢ διὰ πάθους ἴσχύν. *Οπως καὶ εἰς τὸν κύκλον της, δι' ὑφεσιν διακρίσεως καὶ ὅχι διὰ διαφθορὰν ὑπεισεχώρουν ἀνθρώποι ἀνάξιοι ἀλλὰ ἴκανοι νὰ περιτρέψουν γυναικα θεοσεβῆ μέν, εὕπιστο δὲ καὶ ἄγνωμο* (Ψελλός IV p. 180).

[71] Περὶ τῆς ἀκρας φιλοθείας τῆς Ζωῆς μαρτυρεῖ ὁ Ψελλός, ἀφοῦ πρῶτα δώσει ἀρνητικώτατον χαρακτηρισμόν της (IV p. 132 Σάθας): «τὰ μὲν οὖν ἄλλα τῆς πρώτης βασιλίδος, λεγέσθω γάρ τι πλέον περὶ αὐτῆς... οὐ λίαν ἐπαινεῖν ἔχων, ἐν τοῦτο θαυμάζων διατελῶ, ὅτι δὴ φιλοθεῖα

πάσας μὲν γυναικας, πᾶσαν δὲ φύσιν ὑπερεβάλλετο ἄρρενα· ὥσπερ γὰρ οἱ ἀνακραθέντες διὰ θεωρίας θεῷ, μᾶλλον δὲ οἱ καὶ ὑπὲρ τοῦτο γεγονότες καὶ ἀκριβῶς ἐνθεάσαντες, τοῦ τελείου μόνον ἐφετοῦ ἔχονται, κακεῖθεν ἡώρηνται, οὕτω δὴ καὶ ταύτην τὸ περὶ τὸ θεῖον θεομότατον σέβας τῷ πρώτῳ καὶ ἀκραιφνεστάτῳ φωτὶ ἀκριβῶς, ἵν' οὕτως εἴπω, συνεκέρασεν· οὐδὲν γὰρ ὅτι μὴ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα διὰ παντὸς ἐπὶ γλώττης ἐκείνη» (Cf. IV p. 179, 180). Ὁ Ψελλός προσγράφει εἰς τὴν Ζωὴν ὑπὲρ λόγον ἐνίδρυσιν ἐν τῷ θείῳ. Αὐτὸς ἀκριβῶς, κατὰ ἀσυγκρίτως βεβαίως δραστικωτέραν καὶ ἐντελεστέραν ὑπεροχήν, εἶναι ὅ, τι καταλογίζει εἰς τὸν Μιχαὴλ Κηρουλάριο κατὰ τὴν διάστασίν των ἐπὶ Ἱσαὰκ Κομνηνοῦ. Cf. e. g. Ugo Criscuolo, *M. Psello Epistola a Michele Cerulario*, p. 23. 61-72 Ψελλός, Ἐπιτάφιος εἰς Κηρουλάριον, IV p. 350 Σάθας. - Ὁ Ψελλός μαρτυρεῖ ἐπίσης τὴν ἴδιαζουσαν προσήλωσιν τῆς Ζωῆς εἰς τὴν διὰ λιβανισμοῦ καὶ τῆς χρήσεως ἄλλων ἀρωματικῶν οὐσιῶν θείαν λατρείαν, ὑπονοῶν καὶ περιττοτέραν τελετουργικὴν περιέργειαν· IV, 180: ἐνὸς δὲ μάλιστα εἴχετο καὶ περὶ τοῦτο σπουδὴν ἐτίθετο πᾶσαν, θυσίαν προσάγειν θεῷ, οὐ φημὶ τοσοῦτον τὴν δι' αἰνέσεων λογικῆς τε προσαγωγῆς καὶ ἐξομολογήσεως, ἀλλὰ τὴν δι' ἀρωμάτων καὶ ὅση τῆς Ἰνδῶν καὶ Αἰγυπτίων γῆς εἰς τὰ ἡμέτερα φοιτᾶ ὅρια. Ἀκριβῶς δὲ μόνιμος ἐπιτήδευσις ἐξηλλαγμένης καὶ ἐξωχριστιανικῆς ἰερουργίας εἶναι τὸ κύριον θρησκευτικὸν ἀρθρον μοιμῆς εἰς τὴν Κατηγορίαν τοῦ Ἀρχιερέως τὴν ὅποιαν ὁ Ψελλός συνέθεσε κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἱσαὰκ Κομνηνοῦ. (Cf. e. g. Kurtz-Drexl *Pselli Scripta Minora* vol. I, p. 235. 10-13, 236. 7-10, 237. 10 sqq. 241. 12 sqq. : «Ἄρ' οὖν ἔχει τις εἰπεῖν διαφορὰν τῶν Ἐλληνικῶν ὕθλων πρὸς τὰ παρ' ἐκείνοις τελούμενα; ἢ τε γὰρ παρ' ἐκείνοις ἐμεμήνει προφῆτις καὶ αὕτη παρήλλακτο· ἢ τελετὴ ἵση, ἢ βακχεία ὁμοία, ἀπαράλλακτος ἢ παραφορά, ἢ κατοχή, ἢ ἐπίπνοια· ἵσόσταθμα πάντα καὶ ἵσομέτρητα· πλὴν ὅσον ἢ μὲν ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Δωδώνῃ ὡργίαζε... ἢ δὲ ἐν τοῖς ἰεροῖς ἡμῶν ἐμεμήνει, ἐν τοῖς δεσποτικοῖς ἀδύτοις, παρὰ τῷ Μεγάλῳ Ἀρχιερεῖ» ὅπου δὲ λόγος εἶναι διὰ τὴν μαντικὴν Δοσιθέα καὶ τοὺς Χιώτας Μοναχοὺς Νικήτα καὶ Ἰωάννη, τοὺς ἰδρυτὰς τῆς Νέας Μονῆς Χίου, στενῶς συνδεομένους πρὸς τὸν Κηρουλάριο. V. 241. 23 - 242. 17, 249. 9 sqq., 267. 10 sqq., 268. 1 - 269. 9). - Τὴν ἴδιαιτέραν σχέσι Ζωῆς καὶ Κηρουλαρίου μᾶλλον προδίδει καὶ ἡ σχετικὴ μαρτυρούμένη ἐπιφυλακτικό-

της ἦ καὶ ἀλλοτριότης τῆς Θεοδώρας πρὸς τὸν Πατριάρχην (Ψελλός IV p. 207, ὁ ὅποῖς καὶ ἀποδίδει τὴν δυσμένειαν, εἰς τὴν δυσανασχέτησιν τοῦ Πατριάρχου νὰ ἡγεμονεύῃ τῶν αὐτοκρατορικῶν πραγμάτων γυνή). Ἀλλὰ ὁ ἴστορικὸς ὑπερβάλλει τὸν βαθμόν διαστάσεως: ‘Οὗτος ἔξαλλου ἔξηγεῖ ὅτι ἀρχικὰ ἡ Θεοδώρα ὑπήκουε εἰς τὶς συμβουλὲς καὶ κρίσεις, ἢ μᾶλλον ἀποφάσεις καὶ ἐντολὲς τοῦ Πατριάρχου, ἀλλὰ μετὰ διὰ παραστάσεως τῶν περὶ αὐτὴν ἡθέλησε νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς καθοικιστικῆς ἐπιρροῆς του (Ψελλός Ἐπιτάφιος εἰς Κηρουλάριον, IV pp. 357-8 Σάθας). Συγκεκριμένο καὶ σημαντικὸ παράδειγμα ἐνεργείας τῆς Θεοδώρας στρεφομένης κατὰ τοῦ Πατριάρχου εἶναι ἡ πολιτική, εἰ καὶ μὴ ἐκκλησιαστική, καταδίκη τῶν «Χιωτῶν μοναχῶν» Ψελλός, Κατηγορία τοῦ Ἀρχιερέως, *Scripta Minora*, I pp. 243. 20 - 245. 12).

[72] Τὰ ὅσα λέγει ὁ Ψελλός περὶ τῆς ὁξείας ἀντιπαλότητος Πατριάρχου καὶ Αὐτοκράτορος εἰς τὴν Κατηγορίαν τοῦ Ἀρχιερέως, κυρίως ἀναφέρονται εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον, ἀν καὶ δεβαίως ὁ Κηρουλάριος σφοδρῶς θὰ ἀντετίθετο εἰς ἐσφαλμένα μέτρα τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ πρίν (*Pselli Scripta Minora* I p. 324. 21-26): ώς δὲ καὶ χάριν ἥδει (sc. ὁ Κηρουλάριος) τοῖς εὐεργέταις, αὐτὸς ἀν ὑμῖν, οὐκ ἄλλος, ἐπιμαρτύρατο, ἐπὶ τὸν πρώτως αὐτὸν ἐπὶ τὸ θεῖον τοῦτο ὑψος ἀναβιβάσαντα (sc. τὸν Μονομάχον) τὴν γλῶσσαν ὀσημέραι ὡς μάχαιραν θήγων καὶ μηδὲ τεθνηκότι σπενδόμενος, ὡς ζῶντι πολλάκις ἐπιβεβουλεύκει καὶ παρ’ οὗ δημοσίαις καθυδρίσθη φωναῖς etc.

[73] Ζωναρᾶς, XVII, 28, 10-15. ‘Ο Λειχούδης ἦτο παραδυναστεύων καὶ κατὰ τὴν ὀλιγόμηνον βασιλείαν τοῦ Μιχαήλ Ε' (Ψελλός, Ἐπιτάφιος εἰς Κωνσταντῖνον Λειχούδην IV p. 398 Σάθας). ‘Αμα τῇ ἀνόδῳ τοῦ Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου εἰς τὸν θρόνον ὁ Λειχούδης διετηρήθη ὡς ἀληθής πρωθυπουργός μὲν ἀρμοδιότητα εἰς ὅλα τὰ θέματα ἔξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς πολιτικῆς, οἰκονομίας, στρατιωτικῶν, δικαιοσύνης, παιδείας (*ibid.* p. 399 cf. pp. 400-401 402. *idem*, Χρονογραφία IV pp. 188-9). Ἐνῷ αὐτὸς ἐλάμβανε εἰς τὴν πραγματικότητα τὶς ἀποφάσεις, πάντοτε ἐπρόσεχε νὰ ἐμφανίζεται ὡς ἐκτελεστὴς τῶν βουλῶν τοῦ Αὐτοκράτορος (*Ἐπιτ. εἰς Λειχ.* pp. 401-2). Ἡτο ἀδέκαστος (p. 404), καὶ δὲν ἐδίσταζε νὰ ἀνθίσταται εἰς τὰ σφαλερῶς δόξαντα τοῦ ἀνερματίστου Αὐτοκράτορος, οὕτε ἀπεδειλία νὰ τοῦ ἐναντιώνεται

άκομη καὶ ὅταν ὁ Ψελλὸς τοῦ εἶχε ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς δυσφορίας καὶ δυσμενείας (*Χρονογρ.* IV p. 189). Ἐν τέλει παρελύθη τῆς ἀρχῆς (p. 190. *Ἐπιτ. εἰς Λειχ.* pp. 404-5).

Εἰς τὴν Χρονογραφίαν του ὁ Ψελλὸς ἀναφέρει τὰ τῆς ἀνόδου καὶ πτώσεως τοῦ Λειχούδη (IV, 188-190) μετὰ τὴν ἔξιστόρησιν τοῦ θανάτου τῆς Ζωῆς καὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς (IV, 179-181), καὶ εἰς τὰ πλαίσια ἡθογραφήσεως καὶ διηγήσεως τῶν τοῦ θανάτου τοῦ Μονομάχου (cf. p. 179). Ἡ μνεία τοῦ θανάτου τῆς Ζωῆς καὶ τῶν ἐπ’ αὐτοῦ συμβάντων πάλιν ἀργότερα (p. 190) ἀποσκοπεῖ νὰ παράσχῃ παράδειγμα τῶν ὑπερβολικῶν καὶ ἐναντίων διαθέσεων καὶ συμπεριφορῶν τοῦ ἡθογραφουμένου Αὐτοκράτορος, στερεῖται δὲ χρονολογικῆς σημασίας.

Ἄλλὰ διὰ τὴν ἀκριβῆ χρονολόγησιν τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ Λειχούδη ἀπὸ τὴν ἔξουσία, χρηστέα ἡ ὑπόθεσις Ρωμανοῦ Βόϊλα. Ἐπρόκειτο διὰ νεαρὸν ταπεινῆς καταγωγῆς μὲν ἴδιαζουσαν ὑγρὰν προφορὰν καὶ ὄλισθαίνουσαν τὴν γλῶσσαν κατὰ τὴν ὅμιλίαν, ὃ ὅποιος χαρίεις φανείς, ἐπὶ τοσοῦτον ἥχμαλώτισε τὴν εὔνοιαν τοῦ Αὐτοκράτορος ὥστε προστικειωθεὶς θαυμαστῶς διέμενε ἀχωρίστως πρὸς αὐτὸν μὲν ἐλευθέραν εἴσοδον εἰς τὰ αὐτοκρατορικὰ ἴδια δποτεδήποτε καὶ δπωσδήποτε, ἀναβὰς μάλιστα εἰς τὰ ὕπατα ἀξιώματα μέχρι καὶ τῆς προεδρίας τῆς Συγκλήτου (Σκυλίτζης p. 473. 64 - 474. 84. Ζωναρᾶς XVII, 27, 2-15). Ὁ Σκυλίτζης χρονολογεῖ τὸ γεγονός περὶ τὸ 1051 - 1052 (*loc. cit.*). Ὁ Ψελλὸς ἀναφερόμενος εἰς τὸ αὐτὸν πρόσωπον, ἀν καὶ μὴ κατονομάζων αὐτό, καὶ ἔξιστορήσας τὰ συμβάντα, ἀπάγει τὸν λόγον εἰς τὰ πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ρωμανοῦ αὐτοῦ, διηγούμενος τὰ περὶ Λειχούδη καὶ τῆς πτώσεώς του (*Χρονογρ.* IV, 188). Εἶναι ἄλλωστε καὶ προφανὲς ὅτι θέμα Ρωμανοῦ δὲν θὰ ἥδυνατο νὰ ὑπάρξῃ τοῦ Λειχούδη παραμένοντος παραδυναστεύοντος. “Ωστε ἡ ἀποπομπὴ τοῦ Λειχούδη θὰ συνετελέσθη περὶ τὸ 1051 μ. Χ. Πιθανῶς μάλιστα νὰ ὑπονοῇ τὴν ὑπόθεσιν Ρωμανοῦ ὁ Ψελλὸς ὅταν ἀποδίδῃ εἰς βελτίονα πρόνοια, οἰκονομία καὶ κηδεμονία τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Λειχούδη «ἴνα μήθ’ ὑπηρετήσοι τοῖς μετὰ ταῦτα τοῦ κρατοῦντος βουλήμασι, περὶ ὃν οὐδὲν δέομαί λέγειν, μήτ’ ἐκείνουν ὑπογαίως τῶν τῆδε μεθισταμένου πολλαῖς ἐμπέσοι χερσίν, εἰ δ’ οὖν ἄλλὰ στόμασι» (*Ἐπιτ. εἰς Λειχ.* p. 405). Οἱ πολλὲς χεῖρες καὶ στόματα ἵσως

εῖναι τῶν ἰσχυρῶν συγγενῶν τῶν τιμωρηθέντων διὰ τὴν συμμετοχήν των εἰς εἰκονικὸν μᾶλλον καὶ σχεδιασμένον πραξικόπημα ὑπὸ τὸν Ρωμανόν (Σκυλίτζης, Ζωναρᾶς *loci cit.*) ἀποσκοποῦν εἰς τὸν ἔλεγχο καὶ φανέρωσι τῆς διαθέσεως ἰσχυρῶν παραγόντων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Εἰς τὰ ἐπακολουθήσαντα συμβάντα φαίνεται νὰ ἀναφέρεται καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ψελλός (ἀνδροκτασίαι κ. λπ., Ἐπιτ. εἰς Λειχ. p. 405).

[74] Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης p. 50. 12 sqq: «Τοιοῦτος δὲ κατὰ τοὺς προτέρους χρόνους τυγχάνων ὁ Μονομάχος ἐπὶ πολυειδέσιν ἀδρότησί τε καὶ θρύψει, πρὸ δύο τῆς τοῦ βίου καταστροφῆς ἐνιαυτῶν μεταβολὴν τῶν ἔργων ἀνυπονόητον ἐπεδείξατο. Προστεθεὶς γὰρ τοῖς δεινοτέροις τῶν φορολόγων ἀνδρῶν, οὗς σεκρετικοὺς ὁ πολιτικὸς λόγος οἴδε καλεῖν, ἄρδην ἀπάντων ζημίας ἀπροόπτους καὶ λοιπάδας» (δηλαδὴ ὑπόλοιπα χρεωστούμενα φόρων) «μεμηχανημένας κατεσοφίσατο, καὶ τοὺς βίους τῶν ὀπωσοῦν εὐπορούντων ἐκμυελίζων ἦν, δίκας ἀδίκους ἐπάγων καὶ καινοφανῆς ζητήματα καὶ προβλήματα». Διεκτραγῳδεῖται ἡ κακοπάθεια τῶν πολιτῶν, καὶ προστίθεται (p. 51. 3 sqq): «ἐνέσκηψε δὲ τὸ δεινὸν καὶ ἄχρι τῶν ἀφωρισμένων τοῖς θείοις σηκοῖς καὶ φροντιστηρίοις σιτηρεσίων, πανταχοῦ τῶν ἐπαρχιῶν διαταγμάτων πεμφθέντων ἀνερευνᾶσθαι περὶ τούτων καὶ ἀνακρίνεσθαι τοὺς θεραπευτὰς τῶν ἴερῶν, καὶ τῶν μὴ εὐλόγως τάχα διδομένων τὴν δόσιν ἐκκόπτεσθαι». Τέτοιο γενικὸ διάταγμα ἀναδρομικοῦ ἐλέγχου ἐπὶ πάντων τῶν ναῶν (*σηκῶν*) καὶ μοναστηρίων (*φροντιστηρίων*) τῆς αὐτοκρατορίας τῆς ἐγκυρότητος τῶν πρὸς αὐτὰ ἀφωρισμένων εἰσοδημάτων, δωρεῶν καὶ παραχωρήσεων ἰσοδυνάμει πρὸς ἀνοικτὴν διαμάχην μὲ τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ὅποιας ὁ Πατριάρχης εἰσῆλθε ἐντόνως καὶ ἀνυποχωρήτως. Ἐπειδὴ μετ' ὀλίγον ἀποθανόντος τοῦ Μονομάχου, τὸ διάταγμα παρέμεινε ἀνεφάρμοστο καὶ ἡ ἔξετασις δὲν ἐπραγματοποιήθη, ἡ λαϊκὴ πεποίθησις ἦτο διότι ὁ Θάνατος τοῦ Αὐτοκράτορος ἦτο «οὐρανία πληγή» διότι ἐπεχείρησε «ἄλλοιῶσαι τὰ καλῶς δεδογμένα πρὸς τὴν εὐσεβῆ διανέμησιν» (p. 51. 8 sqq), δηλαδὴ νὰ περιορίσῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα.

Τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ διατάγματος περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας τῶν Ναῶν καὶ Μονῶν μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μονομάχου ἦτο μικρόν, ἡ ὄλη δὲ ἀλλαγὴ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς χρονολογεῖται

πρὸ δύο περίπου ἔτῶν ἀπὸ τὸν θάνατόν του, ἀπέθανε δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ εἰς τὶς 11 Ἱανουαρίου 1055· ὥστε ἡ στροφὴ πρὸς τὴν ἀγρίαν φορολογίαν ἵδιως τῆς μέσης καὶ εὐπόρου τάξεως θὰ πρέπη νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὸ τέλος τοῦ 1052. Ὁ Λειχούδης δὲν ἦτο πλέον παραδυναστεύων, ἀλλὰ τὴν μετεωρικὴν ἐξύψωσιν τοῦ Ρωμανοῦ καὶ τὰ τῆς πλαστῆς ἵσως συνομωσίας του, διεδέχθη ἡ συμπαρηκολούθησε ἡ ἀρχὴ τοῦ Λογοθέτου εὐνούχου Ἰωάννου (Ζωναρᾶς XVII, 28, 10-15· καὶ ὁ Ζωναρᾶς τοποθετεῖ αὐτὴν μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ζωῆς). Ἡ αὔξησις τῶν κρατικῶν ἐσόδων δι’ ἀπηνοῦς φορολογίας προσγράφεται λοιπὸν εἰς τὸν Ἰωάννην. - Ηὕξημένοι πόροι ἔχρειάζοντο ἀφ’ ἐνδεικόντων λόγω τῆς κενώσεως τῶν θησαυρῶν τοῦ Βασιλείου Β' δι’ ἀφειδοῦς σπατάλης καὶ τῆς πολιτικῆς τῆς ἐξαγορᾶς, ἀφ’ ἐτέρου δὲ διὰ τὶς νέες ἀπαιτούμενες δωροφορίες πρὸς ἀσκησι τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

[75] Η βυζαντινὴ πρεσβεία πρὸς τὸν Heinrich III κατὰ τὴν Σύνοδον τοῦ Mainz (19 Ὁκτωβρίου 1049) θὰ μετέφερε εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν ἀντίληψι ὅτι συμφωνία μὲ τὸν Γερμανὸν Αὐτοκράτορα πρὸς ἀντιμετώπισι τῶν Νορμανδῶν καὶ διευθέτησι τῶν Ἰταλικῶν πραγμάτων, προϋποθέτει συγκατάθεσι καὶ συνεργασία τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Πάπα Leo IX (v. *supra* pp. 15-6). - Διὰ τὸ διάταγμα περὶ μοναστηριακῆς καὶ γενικώτερα ἔκκλησιαστικῆς περιουσίας v. n. 74.

[76] Ὁ Ἀργυρὸς ἔχει χρησιμοποιήσει τὴν διαμονὴν του εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ πείσῃ τὸν Αὐτοκράτορα περὶ τῆς φερεγγυότητός του, καὶ διὰ νὰ ἀσκήσῃ ἐπιρροὴ ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς του γραμμῆς. Ὑπεραμύνεται σθεναρῶς τοῦ Βασιλέως κατὰ τὴν ἐπικίνδυνον ἐπανάστασιν τοῦ Λέοντος Τορνίκη τὸ 1047 (Σκυλίτζης 483. 24) καὶ τιμᾶται διαφερόντως πρὸς τοῦτο (cf. *Anon. Barensis ad 1048*). Εἰς τὸν Πατριάρχην ὅμως εὑρίσκει ἔναν ἐξιχνιαστὴν τῶν προθέσεών του, ἔναν ἀκριβῆ ὑπολογιστὴν τῶν συνεπειῶν τῆς πολιτικῆς του, ἔναν ἀποφασισμένο καὶ πανίσχυρο ἀντίπαλο (cf. n. 116). “Οσο ὁ Κηρουλάριος διατηρεῖ τὴν κρατιστεύουσα ἐπιρροή του ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὁ Ἀργυρὸς παραμένει ἀδρανῆς εἰς Πόλιν. Μὲ τὴν ἀλλαγὴ ὑπουργείου μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ζωῆς ἀναλαμβάνει δρᾶσιν εἰς Ἰταλίαν. Ὁ Ἀργυρὸς καταπλέει εἰς Otranto τῆς Ἀπουλίας τὸν Μάρτιον τοῦ 1051 μ. Χ. (*Lupus Protospatarius ad 1051, MGH V p. 59 Anonymus Barensis ad 1051*). Δὲν φαίνεται νὰ τὸν συνοδεύουν στρατεύματα (cf. Gay p. 485),

ἀλλὰ διαθέτει πολὺ χρυσὸν εἴτε διὰ νὰ πείσῃ τοὺς Νορμανδοὺς νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἰταλία καὶ νὰ τεθοῦν εἰς τὴν ὑπηρεσία τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινούπολεως ἐναντίον τῶν Σαρακηνῶν τῆς Ἀνατολῆς, εἴτε διὰ νὰ τοὺς διαφθείρῃ, διχάσῃ ἢ πολεμήσῃ δι’ ἐγχωρίων δυνάμεων (*Guilelmus Apuliensis, gesta Wiscardii*, II 38-54). Ἐξ αὐτῶν τῶν δυνατοτήτων, ἢ μόνη ρεαλιστικὴ προοπτικὴ ἦταν ἡ τελευταία. Οἱ ἄλλες εἶναι παντελῶς ἀκαιρεῖς. “Ο, τι θὰ ἥδυνατο νὰ συζητηθῇ τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ Νορμανδοὶ ἦσαν μικρὲς ὅμαδες μισθοφορικὲς εἰς ἀναζήτησιν τύχης διὰ τῆς ἴπποτικῆς ἀνδρείας των, δὲν ἔχει νόημα τώρα ποὺ κατέχουν ἐδάφη ὡς νόμιμοι κύριοι των κατακτημένα διὰ τῶν ὅπλων των.” Εχοντες ἀποκτήσει βάσι αὐξανόμενη *de facto* καὶ *de jure*, οὔτε θὰ τὴν ἐγκαταλείψουν διὰ τυχοδιωκτισμόν, οὔτε θὰ τὴν διακινδυνεύσουν στρεφόμενοι οἱ μὲν κατὰ τῶν δὲ εἰς κλίμακα ὑπερβαίνουσα τὶς σποραδικὲς προσωπικὲς ἀντεκδικήσεις. “Υπάρχει εὐρὺ περιθώριο ἀναπτύξεως τῆς δυνάμεως καὶ κυριαρχίας των εἰς Ἰταλίαν, καὶ ὁ ἀριστος ὑποψήφιος διὰ τὴν περαιτέρω ἐξαπλωσίν των εἶναι τὰ βυζαντινὰ ἐδάφη ἐκεῖ.” Η πολιτικὴ τοῦ *Bυζαντίου* ἀκριβῶς τοὺς πείθει διὰ τὴν καταλληλότητα τῆς ὑποψηφιότητος αὐτῆς.

Εὐθὺς μετὰ τὸν κατάπλουν του εἰς Otranto, ὁ Ἀργυρὸς κατευθύνεται πρὸς τὸ Bari, τὸ ὄποῖον ὅμως εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ φιλονορμανδικοῦ κόμματος ὑπὸ τὸν Adralistus καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Romuald καὶ Petrus. Ο Ἀργυρὸς δὲν γίνεται δεκτὸς ἀρχικά, ἀλλὰ μετ’ ὀλίγες ἡμέρες λαϊκὴ ἐξέγερσις ἀνατρέπει τὸ νορμανδικὸ κόμμα καὶ ἡ πόλις ἀνοίγει τὶς πύλες της εἰς τὸν βυζαντινὸ Δοῦκα τῆς Ἰταλίας. Ο Adralistus διαφεύγει πρὸς τὸν Κόμητα Umfroi τῆς Melfi, ἀρχηγὸ τῶν Νορμανδῶν τῆς Ἀπουλίας. Οἱ Romuald ὅμως καὶ Petrus συλλαμβάνονται καὶ ἀποστέλλονται σιδηροδέσμοι εἰς Κωνσταντινούπολιν (*Lupus Protospatarius ad 1051· Anonymus Barensis ad 1051*). Η ἐπιτυχία τοῦ Ἀργυροῦ εἰς Bari ἀποδεικνύει ἐναργέστατα τί θὰ ἥδυνατο νὰ ἐπιτευχθῇ μὲ μίαν δυναμικὴ πολιτικὴ στρατιωτικῆς πυγμῆς ὑπὸ ἴκανὴ ἡγεσία εἰς Ἰταλίαν. “Υπὸ τὴν νέα βυζαντινὴ πολιτικὴ, ἡ μεταφορὰ τῶν ἀλυσοδεμένων ἀντιπάλων εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶναι ἀπλῶς μία θεατρικὴ χειρονομία πρὸς ἴκανοποίησι τοῦ λαϊκοῦ αἰσθήματος.

Χωρὶς οὐσιώδη στρατιωτικὴ ἐπιτυχία, χωρὶς ὡργανωμένο βυζαντινὸ στρατό, καὶ μὲ μόνα ἐρείσματα τὰ γεγονότα τοῦ Bari ἀφ’ ἐνὸς καὶ τὸν

χρυσὸ τῆς Ἀνατολῆς ἀφ' ἐτέρου, δὲ Ἀργυρὸς ἔρχεται εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Νορμανδούς, οἵ δποιες, φυσικά, ἀποτυγχάνουν. Τὸ ἐπόμενο δῆμα του εἶναι νὰ ἀπευθυνθῇ διὰ πρεσβείας πρὸς τὸν Πάπα προτείνων κοινὴ δρᾶσι κατὰ τῶν Νορμανδῶν. (Guilelmus Apuliensis *op. cit.* II 60-80). *Mía ὀλέθρια ἵδεα βαίνει πρὸς τὴν καταστροφικὴ ἐφαρμογὴ της.* Ὁ Ἀργυρὸς ἀπευθύνεται εἰς τὸν Πάπα καὶ ἐκ μέρους τῶν Ἰταλιωτῶν Λογγοβάρδων. *Vita Leonis IX*, Ms. Escurial T. I. 12 ed. H. Tritz, p. 261 (cf. H. Tritz *Die Hagiographischen Quellen zur Geschichte Papst Leos IX*, Studi Gregoriani, 4 (1952) p. 356-360): ὁ Ἀργυρός... direxit Roman legatos cum magnificis muneribus, qui annuntiarent illi (sc. στὸν Πάπα) afflictionem civitatum et populi Apulie et deprecarentur eum, ne despiceret descendere et videre, quomodo misera gens Longobardorum obprimeretur hostili gladio Normannorum.

[77] Cf. Gay p. 482. - Οἱ Νορμανδοὶ εἶναι σκληροτράχηλοι πολεμιστές, ἀλλὰ καὶ πανοῦργοι διπλωμάτες, καὶ εὔστοχοι ὑπολογιστὲς τῶν ἐπιταγῶν τῶν καιρῶν. Τὴν κατάλληλη στιγμή, καὶ ὅταν ὁ Παπισμὸς χρειάζεται ἴσχυρὴ χεῖρα ἐναντίον τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος κατὰ τὸν ἐναρξάμενον ἀγῶνα μεταξὺ ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοσμικῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Δύσιν μὲ ἐπίκεντρο τὴν ἔριν περὶ τὸ δικαίωμα ἀπονομῆς ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων καὶ τιμαρίων, προσφέρουν τὴν ὑποτέλειάν των εἰς τὸν Πάπα ἐναντὶ τῆς ἀναγνωρίσεώς των καὶ νομιμοποιήσεως τῆς κυριαρχίας των (Σύνοδος τοῦ Melfi, 23 Αὐγούστου 1059). - Περὶ αὐτῶν ἐν ἐκτάσει v. τὸ μέλλον Τρίτον Μέρος τῆς παρούσης μελέτης.

[78] V. supra n. 46.

[79] V. supra n. 46.

[80] Cf. Gay p. 482. Ὁ Πάπας, πρὸς ἔξασφάλισιν τῆς πλήρους ἐπιβολῆς του ἐπὶ τοῦ Benevento, ἀποστέλλει ὡς Λεγάτους εὐθὺς ἀμέσως τὸν τὰ μέγιστα ἴσχυοντα διαδόητο Καρδινάλιο Humbert καὶ τὸν Πατριάρχη τοῦ Grado (τῆς Aquileia εἰς Βενετίαν) Dominicus, οἵ δποιοι διευθετῶντες τὰ τῆς ἐπικρατείας κατὰ τὸ δοκοῦν ἐπιστρέφουν τὸν Ἀπρίλιο μὲ τοὺς ὄρκους ὑποταγῆς τῆς πόλεως εἰς τὸν Πάπα καὶ εἴκοσι εὐγενεῖς Λομβαρδοὺς ὡς ὅμηρους ἐγγυητὰς τῆς πίστεως τῶν κατοίκων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἀρχόντων καὶ πριγκήπων.

- [81] Φαίνεται ότι ἀντὶ τῆς παραχωρήσεως τοῦ Benevento προσφέρει εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τὰ δικαιώματα τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Bamberg. *Chronicon Casinense* II 81 (add. 2): commutatio inter apostolicum et imperatorem de Benevento et Episcopo Bambergensi. Cf. Herimanni Augiensis *Chronicon* ad 1053 (MGH SS V 132).
- [82] V. Jaffé pp. 540-1. Cf. No 4259. Φθάνει εἰς τὶς 5 ὸιουλίου.
- [83] *Chronicon Casinense* II 81 (MGH VII 684): Φθάνει εἰς Monte Cassino τὴν 28ην ὸιουλίου 1051, καὶ ἀναχωρεῖ μετὰ τὴν ἔορτὴν τῶν Ἀποστόλων. Beneventum deinde profectus ab excommunicatione illam praedecessoris sui Clementis tandem absolvit. - Κατὰ τὸ *Chr. Cas.* δὲν ὑπῆρξε λοιπὸν δεύτερος ἀφορισμὸς ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ Leo IX. Cf. *supra* n. 61 *ad fin.*
- [84] Aimé, *Ystoire de li Normant*, III, 17, 18.
- [85] Cf. Gay p. 483.
- [86] Ὁ Πάπας Leo IX εἰς τὴν πρὸς τὸν Κωνσταντίνον Μονομάχον Ἐπιστολήν του (ἀρχαὶ τοῦ 1054) περιγράφει ὡς ἔξης τὶς ἐνέργειες τῶν Νορμανδῶν: *videns indisciplinatam et alienam gentem incredibili et inaudita rabie et plus quam pagana impietate adversus ecclesias Dei insurgere* passim, Christianos trucidare et nonnullos novis horribilibusque tormentis usque ad defectionem animae affligere, nec infanti aut seni seu femineae fragilitati aliquo humanitatis respectu parcere, *nec inter sanctum et profanum aliquam distantiam habere, sanctorum basilicas spoliare, incendere et ad solum usque diruere* etc. Will p. 86b 19-28.
- [87] Aimé, *Ystoire de li Norm.* III, 19. Guilelmus Apul. *Gesta Wiscardii* II. Gaufredus Malaterra, *Historia Sicula* I, 13. *Annales Beneventini* ad 1051. Lupus Protospatarius ad 1051. Τὰ γεγονότα συνέδησαν κατὰ τὶς ἀρχές Αὐγούστου 1051. Cf. Aimé, *op. cit.* III, 20.
- [88] Ὁ Fredericus ἥτο ἀδελφὸς τοῦ Gotfried, Δουκὸς τῆς Λορραΐνης, πολλὰ καὶ δριμέα κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος μαχεσαμένου καὶ διαλλαχθέντος πρὸς ἐκεῖνον μεσολαβήσει τοῦ Leo (*Lamberti Annales* ad 1050, MGH V 154). Οἱ ἀδελφοὶ κατῆλθον μετὰ τοῦ Πάπα εἰς Ἰταλίαν τὸ 1051 (*op. cit.* ad 1050, MGH V 155). Ὁ Fredericus ἀνῆκε εἰς τὸν ἐγγίστους καὶ τὸν ἐμπίστους τοῦ Leo, ἥτο δὲ Λεγάτος τοῦ Πάπα εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1054. Ἀνῆλθε εἰς τὸν Παπικὸν θρόνον

ώς Stephanus IX (2. 8. 1057 - 29. 3. 1058). Φέρεται ώς δηλητηριασθείς (cf. Jaffé p. 555).

[89] Aimé, *Ystoire de li Normant* III 23-24.

[90] Ἡ βαθύτερη στάσις καὶ διάθεσις τοῦ Leo IX πρὸς τοὺς Νορμανδοὺς ἀναδεικνύεται περίτρανα εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Κωνσταντῖνο Θ' Μονομάχον μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ἥπτα τοῦ Παπικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν εἰς τὸν 18 Ιουνίου 1053, καὶ ἐνῷ εἶναι οὐσιαστικὰ αἰχμάλωτος κατὰ εὔσχημον τρόπον τῶν Νορμανδῶν εἰς Benevento. Καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ παραλήπτου καὶ οἱ συνθῆκες συντάξεως τῆς ἐπιστολῆς δὲν ἐπιτρέπουν ἀμφιβολία περὶ τῆς ἐγκυρότητος τῶν ἐξ αὐτῆς συναχθησομένων συμπερασμάτων: εἶχε κάθε λόγον νὰ ἐκφρασθῇ ὁξύτερον τῆς πραγματικῆς του διαθέσεως ὁ Πάπας, παρὰ ἡπιώτερον.

Καὶ πρῶτον καθιστᾶ σαφὲς τὸ προλεχθέν, ὅτι ὑπὸ πᾶσαν περίστασιν καὶ ἀνεξαρτήτως συνθηκῶν εὐνοϊκῶν ἡ δυσμενῶν ὁ νέος Παπισμὸς δὲν δύναται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀπαίτησι ἐκκλησιαστικῆς μονοκρατορίας του. Τοῦτο εἶναι συστατικὸ πλέον αὐτῆς τῆς οὐσίας του. Porro haec catholica mater et incorrupta virgo (όμιλεῖ περὶ τῆς ἀπανταχοῦ καθολικῆς ἐκκλησίας), quamvis omnem terram et fines orbis occupaverit membris suis et repleverit, tamen unum caput omnibus reverendum et suscipiendum exerit et praetendit. Quod quicumque exhonorat, frustra se in ipsius membris computat (Will p. 86a 13-19). Διασαφεῖ ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐπισκοπή, καὶ συνδέει τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀξιώσεως αὐτῆς ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας πρεσβευομένην περιβόητον Δωρεὰν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Συνάπτει ἐν συνεχείᾳ τὴν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπιζητηθεῖσα καὶ ἀκόμη προσδοκομένη παπικὴ ἀνάμειξι εἰς τὰ πολιτικοστρατιωτικὰ πράγματα τῆς Ἰταλίας πρὸς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀξιώσιν τῶν ἔξουσιαστικῶν πρωτείων τῆς Καθέδρας τοῦ Πέτρου. Porro ego ipse qualiscumque Apostolicae vicarius sedis pro modulo humilitatis meae et possibilitatis supplere laborans vicem mihi commissae dispensationis... posituro rationem aeterno et districto judici propter unius regimen ecclesiae ex omnium ecclesiarum merito. Illa ergo sollicitudine, qua omnibus ecclesiis debeo invigilare, videns indisciplinatam et alienam gentem (δηλαδὴ τοὺς Νορμανδοὺς) incredibili et inaudita rabie et plus quam pagana impietate

adversus ecclesias Dei insurgere etc. (Will, 86b 9-21). Ἐκολουθεῖ ἀναφορὰ τῶν βαρβαρικῶν ἀγριοτήτων τῶν Νορμανδῶν, εἰς τὴν ὅποιαν πρωτεύουσαν θέσιν ἔχει ἡ Ἱερόσυλος προσβολή, λεηλασία καὶ καταστροφὴ τῶν Ἱερῶν πραγμάτων καὶ κτισμάτων (cf. n. 86) καὶ προστίθεται: saepissime perversitatem ejus (ἐκείνου τοῦ γένους τῶν Νορμανδῶν) redargui, obsecravi, praedicavi, opportune importuneque insti, terrorem divinae et humanae vindictae denuntiavi (Will 86b 28-32). Εἰς αὐτὲς τὶς προτροπές, νουθεσίες, ἐκκλήσεις, παροτρύνσεις, ἐπίκαιρες καὶ ἄκαιρες ἐπιβολές, κατακεραυνοβολήσεις θείας καὶ ἀνθρωπίνης νεμέσεως, δὲν περιλαμβάνεται ἐντούτοις τὸ ἐν καὶ δραστικώτατο ὅντες κατὰ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀπανθρώπων, ὁ ἀφορισμὸς ποὺ πρόσφατα ὁ ἴδιος Πάπας μόλις ἥρε ἀπὸ τὸ Benevento μόνον ἀφοῦ ἡ πόλις δι’ ὄρκων ὑπετάγη. Ὁ Leo IX δὲν ἔχρησιμοποίησε αὐτὸ τὸ ὅπλο κατὰ τῶν Νορμανδῶν.

Ὁ Πάπας ἀνάπτει ἐξ ὀλοκλήρου ἐπιμελῶς εἰς ἑαυτὸν τὴν πρωτοδουλίαν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ κατὰ τῶν Νορμανδῶν ἀγῶνος «πρὸς ἐπιμαρτύρησιν τῆς κακίας των, ἢ ἐὰν ἐξέβαινε οὕτως, εἰς καταστολὴν τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης των», διὰ τῆς συστάσεως συμμαχίας πανταχόθεν ἀπαρτιζομένης: visum est mihi ad testimonium nequitiae eorum, vel, si sic expediret, ad repressionem contumaciae, humanam defensionem undecunque attrahendam fore etc. (Will 87a 1-4). Ὡς ἀνεξάρτητος ἥγεμὼν καὶ ἀρχηγὸς στρατοῦ πλέον ἐπιζητεῖ τὴν σύμπραξιν μετὰ τοῦ βυζαντινοῦ Δουκὸς Ἰταλίας Ἀργυροῦ, ὅχι τόσον μὲ σκοπὸ τὴν μάχη, ἀλλὰ πρὸς ἐκφοβισμὸ καὶ συνετισμὸ τῶν Νορμανδῶν. Suffultus ergo comitatu, qualem temporis brevitas et imminens necessitas permisit, gloriosi ducis et magistri Argyroi fidelissimi tui colloquium et consilium expetendum censui, non ut cujusquam Norrmannorum seu aliquorum hominum interitum optarem, aut mortem tractarem, sed ut saltem humano terrore resipiscerent, qui divina judicia minime formidant (Will, 87a 10-17). Ὅπο τὴν χριστιανικὴν ταπεινοφροσύνην, ἀποφυγὴν αἵματοχυσίας καὶ φιλειρηνικότητα, ὑπόκειται συνεπής πολιτική. Ὁ Πάπας τονίζει κατ’ οὓσιαν δύο τίνα: ὅτι διατηρεῖ ἀπόλυτον κοσμικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ διαφοροποίησιν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, ἐμφανιζόμενος καὶ ὡς ἰσχυρὸς κοσμικὸς κύριος ἐν Ἰταλίᾳ. Καὶ ὅτι σκοπός του ἦτο νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς Νορμανδοὺς εἰς τὶς φρένες των, δηλαδὴ εἰς συνεργασίαν πρὸς αὐτόν. Τὸ ὅτι ὁ στρατός του ἦτο ἀνεπαρκής καὶ πλημμελῶς προετοιμασμένος, ὅπως ὅμολογεῖ δικαιολογούμενος, δὲν ὠφείλετο εἰς «βραχύτητα χρόνου» ἢ «ἐπικείμενη ἀν-

γκαιότητα», ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι βασικὰ δὲν ἐπίστευε ὅτι τὰ πράγματα θὰ κριθοῦν διὰ τῶν ὄπλων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν Νορμανδῶν καὶ ἐπίσης εἰς τὴν ἀπόφασίν του νὰ διατηρήσῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀπόλυτον ἀρχηγίαν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ ὅλη του πολεμικὴ κινητοποίησις ἥτο μία ἀπειλή· ὅπως μέρος τῆς ἀπειλητικῆς πιέσεως ἐπὶ τῶν Νορμανδῶν ἥτο καὶ ἡ ἐκκρεμοῦσα ἀπόφασίς του νὰ συστρατευθῇ μὲ τὸν βυζαντινὸν στρατό, τὴν πραγμάτωσι τῆς ὃποιας ἐπαφίει ἄλλωστε διὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν. Καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς ἐπ' ἐσχάτοις προτιθεμένης συναντήσεως μὲ τὸν Ἀργυρόδοντα, ἔρχεται εἰς συνενόησιν μὲ τοὺς Νορμανδοὺς παραστῶν αὐτοὺς εἰς ὑποταγήν, μήπως, συμφωνῶν πρὸς αὐτούς, παρακαμφθῆ ἡ ἀνάγκη οἵασδήποτε συμπράξεως μετὰ τῶν Βυζαντινῶν. Interea nobis eorum pertinaciam salutari admonitione frangere tentantibus et illis ex adverso omnem subjectionem ficte pollicentibus, repentina impetu comitatum nostrum aggrediuntur (Will, 87a 18-22). Οἱ Νορμανδοὶ ἐνῷ ὑπέσχοντο πᾶσαν ὑποταγήν, ἐπετέθησαν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Πάπα καταγαγόντες περιφανῆ νίκην. Κατέλαβον ἐν συνεχείᾳ τὸ Benevento, ὅπου ἐκράτησαν ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν των τὸν Πάπα μέχρι ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του. (Περὶ τῶν προτότοτον καὶ μετὰ τὴν μάχην v. nn. 118-124). Τὰ γεγονότα καὶ τὸ πικρὸν *fictē* τοῦ Πάπα, τοποθετοῦν εἰς τὴν ὁρθήν του βάσιν τὸ νόημα τῶν παιάνων τοῦ Guilelmus Appulus *Histor. Poem. de Rebus Normannorum* ἢ *Gesta Wiscardii*, II, 260:

*Nunc genibus flexis Normannica gens veneratur
deposcens veniam, curvatos Papa benigne
suscepit, oscula dant pedibus communiter omnes.
Vocibus ille piis hos admonet ac benedicit,
conquestusque nimis, quia pacis spreta fuere
nuntia, defunctis lacrymans pro fratribus orat.*

Παρουσιάζεται ἐδῶ μία πρόγευσις τῶν συμβάντων εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Melfi τοῦ 1059, ὅπου ὁ Guiscard προσφέρει τὴν ὑποτέλεια τῶν Νορμανδῶν καὶ τὴν ἐπικουρίαν εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐδραν ἔναντι τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ νομιμοποιήσεως τῆς ὑπαρχούσης καὶ μελλούσης κυριαρχίας των.

'O Leo προσδοκεῖ πραγματικὴ ἐπέμβασι ἀπὸ τὸν Heinrich III, τὸν ὄποιο περιμένει (Will, 87b 7-14), καὶ ὅχι βεβαίως ἀπὸ τὸ Βυζάντιον,

ἀπὸ ὅπου καὶ δὲν θὰ ἐπεθύμει σθεναρὰν δοήθειαν. Προβάλλει τὸ δραμα τοῦ Πάπα στηριζομένου εἰς τοὺς δύο αὐτοκράτορες τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς ὡς εἰς δύο δραχίονες τῆς ἀπολύτου Αὐθεντίας του (Will 87b 16, 88a 16, 88a 25-31). Καλεῖ τὸν Κωνσταντῖνο νὰ στηρίξῃ τὴν ἀξίωσι τοῦ Παπισμοῦ διὰ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἐπικοσμικὴ Αὐτοκρατορία κατὰ τὰ τῆς ἐπινοηθείσης χορηγείας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (Will 88a 13-20), καὶ νὰ τὴν ἐπιβάλῃ εἰς τὴν ἐπικράτειάν του ὅπως ὁ Heinrich πράττει εἰς τὴν ἴδικήν του (Will 88a 23-25). Δὲν ἔξηγει εἰς τίνος δικαιοδοσία ἡ πᾶς καταμερισμένη θὰ εἶναι ἡ Ἰταλία. Ἡ ἐπέκτασις ὅμως τῆς παπικῆς ἐπικρατείας ὡς κοσμικῆς δυνάμεως, καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς νορμανδικῆς κυριαρχίας πέραν τῆς ἡθικῆς καταδίκης τῶν μεθόδων ἐμπεδώσεως καὶ ἀναπτύξεώς της, ἥδη ὑποδεικνύουν τὴν φυσιογνωμία τῆς μελλούσης καταστάσεως.

Taῦτα διακηρύσσει ὁ Πάπας ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τον μακρὰν τῆς καθέδρας τοῦ Πέτρου, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀδυναμίας του, καὶ ἀπενθυνόμενος εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ μήνυμά του εἶναι σαφέστατο. Ἀλλὰ οὐ φωνάει συνετοῖσιν.

[91] Cf. e. g. Gay p. 483.

[92] Aimé, *Ystoire de li Normant* III, 25.

[93] Cf. *supra* n. 87. Οἱ ἐνέργειες τοῦ Πάπα διὰ ἐπίλυσι τοῦ Νορμανδικοῦ ζητήματος ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν καὶ ἡγεσίαν του ἐνετάθησαν τὸ φθινόπωρο - χειμώνα 1051-1052, δόπτε καὶ διὰ πρώτη φορὰ δὲν διαβαίνει τὶς "Αλπεις πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα.

[94] Aimé, *Yst. de li Norm.* III, 28. *Chronicon Amalfitanum* apud Muratori, *Antiquitatem Italicae*, I, 210.

[95] Aimé *op. cit.* III 29, 32. *Chronicon Casinense* II, 82. *Annales Beneventini* ad 1052. Romualdus Salernitanus *Annales* ad 1052. Προηγήθη μάχη παρὰ τὶς πύλες τῆς πόλεως. Ὁ Guaimar φονεύεται ὑπὸ τῶν γυναικαδέλφων του. Ὁ ἀδελφός του Guy ἐπωφελούμενος ἀκαίρου ἀναποφασιστικότητος τῶν ἐπιτυχόντων συνομωτῶν καταλαβόντων μὲν τὴν ἀκρόπολιν ἀλλ' ἀδρανούντων, ἀναγορεύει πρίγκηπα τὸν ἀνεψιό του Gisulf. Παρὰ τοῦτο τὸ Salerno δὲν διαδραματίζει πλέον μετὰ τὸν Guaimar πρωτεύοντα ρόλο εἰς τὶς ἔξελίξεις.

- [96] Ἡ Amalfi καὶ τὸ Sorrente καθίστανται ἀνεξάρτητα μετὰ τὴν ἀποδυνάμωσι τοῦ Salerno. Οἱ Δοῦκες τῆς Amalfi διατηροῦσαν τὸν τίτλο τοῦ βυζαντινοῦ Πατρικίου. Ὁ Ιωάννης κατέφυγε εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅταν ἡ Amalfi ἦναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν αὐθεντία τοῦ Guaimar τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1039 (*Chronicon Amalfitanum* apud Muratori *Antiqu. Ital.* I, 210. *Codex Diplomaticus Cavensis* (8 vols. 1873-93) VI Nos. 935, 937). Τότε κατελήφθη καὶ τὸ Sorrente (Aimé Yst. *de li Norm.* II, 7. *Codex Cav.* VI, Nos 945, 946). Ὁ Δοὺξ Ἰωάννης ἐπιστρέφει ὡς νόμιμος ἥγεμὼν εἰς Amalfi τὸ 1053 (*Chronicon Amalf.* ad 1053 apud *Antiqu. Ital.* I, 211). Οἱ προύχοντες τῆς πόλεως προτιμοῦν τὶς στενὲς καὶ ἐπωφελεῖς ἐμπορικὲς σχέσεις μὲ τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς, ἀπὸ τὴν οἰκονομικὰ ἐπαχθῆ προστασίᾳ τοῦ πρίγκηπος τοῦ Salerno καὶ τῶν Νορμανδῶν ἵπποτῶν (Cf. Gay p. 485). Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ σχέσεις Amalfi καὶ Κωνσταντινουπόλεως ψυχραινονται εὐθὺς ἀμέσως, ἵσως λόγω ἀποτινάξεως ἐκ μέρους τῆς πρώτης καὶ τοῦ τύπου ἀκόμη τῆς ἐπικυριαρχίας τῆς δευτέρας. Ὁ Leo IX γράφων εἰς τὸν Κωνσταντῖνο Μονομάχο τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1054 τοῦ δικαιολογεῖ τὴν συμμετοχὴν μεταξὺ τῶν τριῶν Λεγάτων του τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Amalfi (πρᾶγμα τὸ ὅποιο δημιουργεῖ ὑποψίες εἰς τὸν Αὐτοκράτορα) μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἔχει φύγει ἀπὸ τὴν πόλι του πρὸ πολλοῦ καὶ περιλαμβάνεται ἀπὸ ἔτους εἰς τὸν στενώτατο κύκλο τοῦ ἴδιου: *Porro ex Amalfitano Episcopo nulla tibi suboriantur suspicio, quia Romanus est omnino et ab Amalfitanis descendens familiariter nobiscum vivit jam pene anno integro* (Will 98a 11-b2). Πιθανὸν εἶναι ὅτι μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ Παπικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν αἰχμαλωσία τοῦ Πάπα, οἱ προύχοντες τῆς Amalfi προέβησαν εἰς συμφωνίαν τινα πρὸς τὸν νικητές Νορμανδούς. Ὡς πρὸς τὸν ἐπίσκοπο τῆς Amalfi, ὁ Μιχαὴλ Κηρουλάριος εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας Πέτρον γράφει ὅτι «ἐν Ἀμάλφῃ ἐπισκοπήσας ποτέ, ὡς ἥκουσται, ὕστερον δὲ τῆς τοιαύτης ἀπελαθεὶς ἐκκλησίας δι' αἰτίας εὐλόγους, ἐπὶ πέντε ἥδη ὅλους ἐνιαυτοὺς δεδιωγμένος ὑπάρχει» (Will 175a 23-27). Ὁ Ἐπίσκοπος ἀπεπέμφθη, δὲν ἀπεχώρησε, καὶ μάλιστα ἔξεβλήθη δι' αἰτίας εὐλόγους.
- [97] *Chronicon Casinense* II, 81 (MGH VII p. 684): *Anno iterum altero (τὸ 1052) Capuam veniens, rursus Beneventum, et inde Salernum perrexit; dehinc expellendorum Normannorum gratia milites undecumque ardens cotrahere, ultra montes ad imperatorem profectus est.*

[98] Οι σταθμοὶ τῆς περιοδείας τοῦ Πάπα εἶναι Monte Cassino - Capua - Neapolis - Benevento - Salerno ἀπ' ὅπου καὶ ἀναχωρεῖ διὰ τὰ ὑπὲρ τὸς "Αλπεις (Jaffé p. 542). Ὅπαρχει διαφορὰ εἰς τὸν πηγὴν ὡς πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὸ Salerno. Κατὰ τὸ *Chronicon S. Benigni Divionensis* (MGH SS VII 237-8. Analecta Divionensis, *Documents inédits pour servir à l' histoire de Bourgogne* p. 191 sq.) ὁ Πάπας πρὸς τῆς 29 Ιουλίου, καὶ ἐκκινῶν ἀπὸ τὸ Salerno, ad colloquium imperatoris, qui tum forte erat in finibus Ungariae, properat. Ἀλλὰ οἱ *Annales Beneventani* ad 1052 καταγράφουν ὅτι ὁ Πάπας ἔφθασε τὴν 5ην Ιουλίου εἰς τὸ Benevento καὶ ἐκεῖθεν εἰς Salerno τὴν 8ην Αὐγούστου. Εἶναι πιθανὸν ἡ διαφορὰ νὰ συνάπτεται πρὸς τὸν ἀναγνωριζόμενο βαθμὸν ἐμπλοκῆς τοῦ Πάπα εἰς τὰ τῆς συνωμοσίας. Ἡ πρώτη πηγὴ ἐπιθυμεῖ νὰ τονίσῃ τὴν μὴ ἀνάμιξί του. Ἀλλὰ τὸ Χρονικὸ μακρυνῆς Μονῆς (τὸ ὅποιον μάλιστα σφάλλει εἰς τὴν ἔξιστόρησιν τῆς περιοδείας αὐτῆς τοῦ Πάπα καὶ ἐν σχέσει πρὸς ἄλλο σημεῖον, ἀφοῦ ἀποδίδει ἀτεκμηρίωτο ἄλλως καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνύπαρκτο ἐπίσκεψι τοῦ Πάπα εἰς τὸ ὅρος Garganum τὸν αὐτὸν χρόνο) δὲν δύναται νὰ ἐπικρατήσῃ οητῶν χρονολογήσεων ἐπιτοπίου Χρονικοῦ. Ἀφιχθεὶς λοιπὸν ὁ Πάπας τὴν 8ην Αὐγούστου εἰς Salerno διέμεινε ἐπὶ τῷ διάστημα πρὸιν ἀναχωρήσης διὰ Avellana καὶ Patavia (cf. Jaffé pp. 542-3) πρὸς τὰ σύνορα Οὐγγαρίας. Εἰς τὸ 9 ή 10 Αὐγούστου 1051 εἶχε δολοφονηθῆ στὸν λόφο Montellare ἢ Montellere (Montellaris, Mons Ilaris) ὁ Κόμης τῶν Νορμανδῶν Dreux, Drogo, ἀπὸ τοὺς Ἰταλιῶτες κατοίκους. *Anonymus Barenensis* 1051; Malaterra I, 13; Aimé II, 22; Lupus ad 1051 (ὁ ὅποιος φέρει τὸν φόνο διαπραττόμενο ἀπὸ τὸν Concilius). Ὁ Dreux διεδέχθη τὸν Guillaume Bras de Fer. Συνεχίζει τὸν στενὲς σχέσεις μὲ τὸν Guaimar (Aimé, II, 35). Κατὰ τὸν Malaterra, I, 12, ὁ Dreux totius Apuliae dominatum suscepit. Τὸ 1047 περιενδύεται τὴν Κομητεία τῆς Ἀπουλίας ἀπὸ τὸν Heinrich III (Chalandon, *Histoire de la domination Normande en Italie et en Sicile*, I p. 113). Cf. Guilelmus II, 20-37 διὰ τὴν ἔξιστόρησι τῆς ἐπικρατήσεώς του ἐπὶ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ Pierre, γίοῦ τοῦ Ami. - Ὁ Guilelmus συνδυάζει τοὺς δύο φόνους, τοῦ Dreux καὶ τοῦ Guaimar, II 75-80:

*Hoc Normannorum Drago Guaimariusque priores
tempore defuncti fuerant, a civibus alter
et consanguineis occisus fraude Salerni,*

*alter ab indigenis, nimium quia credulus illis,
Montilari caesus. Se gens rectore carentem
Gallica conqueritur.*

”Οντως μὲ τὶς δύο δολοφονίες οἱ Νορμανδοὶ ἀπεστερήθησαν τῶν ἰσχυροτέρων ἡγετῶν των. Ὁ Malaterra (*loc. cit.*) διμλεῖ γιὰ συνομωσίᾳ λομβαρδικὴ μὲ σκοπὸ τὴν ἔξουδετέρωσι τῆς Νορμανδικῆς κατοχῆς, καὶ ἵσως παρουσίας, στὴν Ἀπουλία. Ὁ Chalandon, *op. cit.* I, 129, ἀποδίδει τὰ κινήματα αὐτὰ σὲ χειρισμοὺς τοῦ Ἀργυροῦ.

- [99] Ὁ νεαρὸς Gotfried τῆς Λορραΐνης παραβλεφθεὶς εἰς τὴν ὁλοκληρωτικὴ διαδοχὴ τοῦ πατρός του Gozelo εἶχε ἔχθρα καὶ πόλεμο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Cf. Lamberti *Annales* ad 1044, 1045, 1046, MGH V 153-4. *Annales Altahenses Maiores* ad 1044 (MGH XX 799. 6-12, 800. 44 - 801. 14), 1045 (ibid. 801. 18-25), 1046 (ibid. 802. 31-34), 1047 (ibid. 804. 1-13). Τῇ μεσολαβήσει τοῦ Πάπα ὁ Gotfried ἐπείσθη νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα ὑπὸ ἐγγύησιν ἀσφαλείας εἰς τὶς 11-12 Ἰουλίου 1049. Ἐτέθη ὅμως ὑπὸ περιορισμὸν καὶ εἰς φύλαξιν τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Treviri. *Annales Altahenses Maiores* ad 1049 (ibid. 804. 32-39): Item expeditionem in occidentales hostes, Gotefridum et Baldwinum, direxit (sc. ὁ Heinrich III). Cum quo etiam Papa ad Aquas Graneas ad palatium pergit. Vitam et sanitatem praedictis ducibus impetrabit eo tamen pacto, ut caesareo subderentur dominio. Qua spe adtractus, dux Gotefridus illo devenit et per manus se ille tradidit. Qui Trevirorum episcopo datur custodiendus, nullam misericordiam ab imperatore promeritus, quia pridem in electos eius caeteris crudelius fuerat grassatus. Μὲ αὐτὴ τὴν ἐπέμβασι τοῦ Πάπα καὶ τὴν σκληρότερη ἀπὸ ὅτι ἀνέμενε ἐπιφύλαξι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὁ Gotfried καὶ ὁ ἀδελφός του Fredericus παρέμειναν εἰς τὸ ἔξῆς ἐμπιστότατοι τοῦ Leo. Οἱ *Annales Altah. Maiores* ad 1051 παραδίδουν ὅτι ὁ Heinrich ἀποκαταστήσας μερικῶς τὸν Gotfried, διέταξε νὰ τοῦ ἀποδοθοῦν οἱ δικαιοδοσίες ποὺ εἶχε ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο τῆς Κολωνίας, καὶ τὸν προσέστησε ἀμύντορα τῆς αὐτοκρατορικῆς ἔξουσίας κατὰ τοῦ ἀνυπηκόου Baldwinus (15 Αὐγούστου 1051) MGH XX 805. 34-36. Ἀλλὰ ὡς προανεφέρθη, οἱ Lamberti *Annales* ad 1051 φέρουν τὸν Gotfried μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἀκολουθοῦντες τὸν Πάπα κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Ἰταλίαν τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1051 (MGH V 155. 4-9). Ἡ ἀναφορὰ ὅμως εἰς τὸ λῆμμα αὐτὸ τῆς συγκαθόδου στρατιωτικῶν δμάδων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν Νορμανδῶν (γεγονὸς τὸ ὅποῖον συνέβη κατὰ τὴν ἐπάνοδο τοῦ Πάπα ἀπὸ τὴν τρίτη διαμονὴ του εἰς Γερμανία τὸν

Φεδρουάριο τοῦ 1053) ἀποδεικνύουν ὅτι ἔχει ἐπέλθη σύγχυσις εἰς τὴν ἀναγραφὴ τῶν πληροφοριῶν ἀπὸ τὸν χρονικογράφο (cf. ἐπίσης MGH V 155. 47-53).³ Άλλὰ ὁ Fredericus τουλάχιστον εὑρίσκεται εἰς Ἰταλίαν καὶ δῷ ὡς Καγκελάριος τοῦ Πάπα διαπραγματευόμενος συμμαχίες μὲ Λομβαρδοὺς ἥγειμόνες ἥδη τὸ Φθινόπωρο τοῦ 1051, ὡς προελέχθη (Aimé, *Ystoire de li Norm.* III, 23-4. Cf. Gay p. 484).⁴ Ωστε τὸ πιθανώτερο εἶναι ὅτι ὁ Fredericus κατῆλθε ὄντως μὲ τὸν Πάπα τὸν Φεδρουάριο τοῦ 1051. Ο Πάπας κατὰ τὴν δευτέρα παραμονή του εἰς Γερμανία ἀπετελείωσε ὅτι εἶχε ἀρχίσει κατὰ τὴν πρώτη, ὡς πρὸς τὸν Gotfried. Διαβλέψας εἰς αὐτὸν ἴκανώτατον πολεμιστὴν καὶ εἰς τὸν ἀδελφόν του φρόνιμον βουληφόρον, ἔκρινε ἐπιτήδειον νὰ τοὺς συμπεριλάβῃ εἰς τὸν στενόν του κύκλον ὡς χρησιμωτάτους διὰ τὴν Καθέδραν τοῦ Πέτρου.⁵ Εὰν ὄντως ὑπέκειτο ὁ Gotfried εἰς περιορισμὸν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Treviri ἀπὸ τῆς ὑποταγῆς του εἰς τὸν αὐτοκράτορα (11-12 Ιουλίου 1049), ἀσφαλῶς καὶ θὰ ἐξήτησε ὁ Πάπας ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα τὴν πλήρη ἐλευθερία του καὶ τὴν μερικὴ ἀποκατάστασι τῶν τιμῶν του. Θὰ ἐπεκαλέσθη ἀσφαλῶς ὅτι τοιουτορόπως, καὶ ἀκολουθοῦντος τοῦ Gotfried τὸν Πάπα εἰς Ἰταλίαν πρὸς ἀναζήτησιν δόξης εἰς ἀναπλήρωσι τῆς ἐν Γερμανίᾳ ποιᾶς ἀτιμίας του, ὁ μὲν Αὐτοκράτωρ θὰ ἡσύχαζε ἀπὸ ἔναν ἐπικίνδυνο ταραχοποιό, ἡ δὲ Ρωμαϊκὴ ἔδρα θὰ ἀπέκτα ἔναν πολύτιμο ἐπίκουρο. Φαίνεται μᾶλλον ἀπίθανο ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ θὰ ἀνέθετε ὑπὸ τὶς περιστάσεις αὐτές εἰς τὸν Gotfried ρόλο ὁ ὅποιος θὰ τοῦ διήνοιγε πεδίο ἐπιτυχιῶν εἰς Γερμανίαν (ἔστω καὶ κατὰ τῶν πρώην συμμάχων του) καὶ μάλιστα περὶ αὐτὴν τὴν ἐπικράτειαν τὴν ὅποιαν εἶχε ἀπωλέσει αὐτοκρατορικὴ αἰτίᾳ.⁶ Ωστε καὶ ὁ Gotfried θὰ συγκατῆλθε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ τοῦ Πάπα τὸν Φεδρουάριο τοῦ 1051. Τὸ ὅτι ὁ Fredericus καὶ ὅχι αὐτὸς διεξάγει τὶς συνεννοήσεις μὲ τοὺς κόμητες τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας ἔξηγεῖται ἐκ τῆς πολεμικῆς μὲν δεινότητος τοῦ δευτέρου, διπλωματικῆς δὲ ἐχεφροσύνης τοῦ πρώτου, ἡ ὅποια καὶ ἀναμφιβόλως τὸν κατέστησε Λεγάτο τοῦ Πάπα εἰς Κωνσταντινούπολιν. Δὲν ἀποκλείεται πάντως νὰ ἀνετέθη ὄντως ὑπὸ τοῦ Heinrich ἀρχικὰ δοκιμαστικὴ ἀποστολὴ εἰς Gotfried, μετὰ τὴν ἐκπλήρωσι τῆς ὅποιας ἀνευ αὐτοκρατορικῆς δυσαρεσκείας, νὰ κατῆλθε πρὸς τὸν Πάπαν. Στερεῖται ὅμως παντελῶς βάσεως ἡ ἀποψις τῶν *Annales Alth. Maiores* ad 1054 (MGH XX 807. 15-17), ὅτι ὁ Gotfridus κατῆλθε εἰς Ἰταλίαν τὸ 1054, ἔλαβε εἰς γάμον τὴν Βεατρίκην, τὴν ὅποιαν ὅμως ἡναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ μετ' ὀλίγον ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ κοινῆς λαϊκῆς ἔξεγέρσεως, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπιστρέψῃ

εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὸν Baldwinus. Τὰ πραγματικὰ γεγονότα ἐκδιηγοῦνται οἱ *Lamberti Annales* ad 1053 καὶ 1055. Ὁ Gotfried παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του εἰς Ἰταλίαν διαδραματίζων σημαντικὸν ρόλον ὡς ἡγεμῶν Τοσκάνης. Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ πληροφορίες τῶν *Ann. Alth. Maiores* ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἀρδητῶς ἐσφαλμένες, βέλτιον νὰ τηρηθῇ ἀτροποποίητος ἡ εἰδησις ὅτι οἱ δύο ἀδελφοὶ συγκατήλθον μὲ τὸν Πάπα τὸν Φεδρουάριο τοῦ 1051.

‘Οπωσδήποτε καὶ ἔὰν ἔχῃ τὸ θέμα, ὅταν ὁ Bonifatius Δοὺς τῆς Τοσκάνης δολοφονεῖται εἰς τὶς 26 Ἀπριλίου 1052 ἀπὸ στρατιῶτες του (*Herimannus Augiensis Chronicon* ad 1052: Bonifacius, ditissimus Italiae marchio, immo tyrannus, insidiis a duobus exceptus militibus sagittisque vulneratus et mortuus, Mantuae sepelitur. *Annales Alth. Maiores* ad 1052, MGH XX 806. 13. Οἱ *Lamberti Annales* ad 1053 (ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ 1052) MGH V 156. 3 ἀναφέρουν ἀπλῶς θάνατον), ὁ Gotfried, προφανῶς οὐκ ἄνευ παπικῆς ἐπικυρώσεως, λαμβάνει τὴν χήρα του Beatrice ὡς σύζυγο καθιστάμενος πραγματικὸς ἡγεμῶν τῆς Ἐτρουγίας. *Lamberti Annales* loc. cit. : Marchio Italorum Bonifacius obiit. Cuius viduam Beatricem dux Gotfridus accipiens, marcham et ceteras eius possessiones coniugii praetextu sibi vendicavit.

[100] Cf. n. 99. Τὸ τελευταῖο γεγονός ἵδιως ἀνησύχησε σοβαρὰ τὸν Αὐτοκράτορα. *Lamberti Annales* ad 1053 (ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ 1052) MGH V 156. 7: ὅταν ἐγνώσθη ὁ γάμος τοῦ Gotffied μὲ τὴν χήρα Beatrice τοῦ ἀποθανόντος ἡγεμόνος Bonifatius, imperator Heinricus gravi scrupulo perurgeri coepit, reputans, *ne forte per eum animi Italorum, semper avidi novarum rerum, ut a regno Teutonicorum deficerent, sollicitarentur*. Ὁ Αὐτοκράτωρ διεῖδε ὁρθῶς τὴν σημασία τῶν τεκταινομένων: μόνον ποὺ ἡ διατύπωσις τοῦ χρονικογράφου δὲν μαρτυρεῖ τὶς αὐτοκρατορικὲς ὑποψίες πρὸς τὸν Πάπα Leo IX, ὡς ἐπιτρέποντος, τῇ ἀληθείᾳ δὲ σχεδιάζοντος, τέτοιες ἐνέργειες. Ἡ καιρία σημασία τῆς Τοσκάνης ἐπὶ Gotfried, καὶ ἐπὶ τῆς κομίσσης Mathilde, διὰ τὸν Παπισμόν, δευτέρᾳ μόνης τῆς τῶν *Noqmāndān*, διεδηλώθη ἀργότερα. Ως πρὸς τὴν προσεχῆ ἔξελιξη τοῦ ζητήματος, ὅταν ὁ Αὐτοκράτωρ κατῆλθε εἰς Ἰταλίαν τὸ 1055 πρὸς διευθέτησιν τῶν ἐκεῖ πραγμάτων, ἐφέρετο ἀποφασισμένος νὰ περικόψῃ τὴν ἀνερχόμενη καὶ ἐκ νέου ἀπειλητικὴ δι' αὐτὸν τὸν

θρόνον δύναμι τοῦ Gotfried. Κατὰ τὰ *Lamberti Annales ad 1055* (MGH V 156. 40 sqq.) μάλιστα, αὐτὸς ἦτο ὁ κύριος λόγος καθόδου του εἰς Ἰταλίαν, κληθέντος εἰς τοῦτο ὑπὸ *Ρωμαίων* εὐγενῶν ἐναντιούμενων πρωτίστως εἰς τὴν αὔξησιν τῆς παπικῆς δυνάμεως μέσω τέτοιων συνδυασμῶν: Heinricus imperator nativitatem Domini Goslariae celebravit, statimque exactis feriis solemnibus, in Italiā perrexit, vocatus eo legatione Romanorum qui nunciaverant nimium in Italia contra rem publicam crescere opes et potentiam Gotefridi ducis, et nisi turbatis rebus mature consuleretur, ipsum quoque regnum propediem ab eo, dissimulato pudore, occupandum fore. Ἀλλὰ ὁ Gotfried προσφέρει εἰς τὸν κατελθόντα Αὐτοκράτορα ὑποταγὴ καὶ ὅμηρο τὴν Beatrice κατὰ τὴν παραμονή του εἰς Ἰταλία, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ ἀποδέχεται τὴν κατάστασι ἀπὸ φόβο μήπως ὁ Gotfried ἔκδιωχθεὶς τῆς Τοσκάνης τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Νορμανδῶν (*loc. cit.*).

[101] V. nn. 99 καὶ 100.

[102] Ἡ Οὐγγαρία συνεστάθη ὡς ὀργανωμένη ἐπικράτεια ἐπὶ Stephanus I (997 - 1038) καὶ κειμένη μεταξὺ Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπέκειτο εἰς τὴν ἐπιρροὴν ἀμφοτέρων. Τὸ 1028 ὁ Stephanus θεωρῶν ἀσύμφιορον διὰ τὸ κράτος του τὴν προσέγγισιν τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν, ἐμποδίζει τὴν διέλευσι διὰ τῶν ἐδαφῶν του τῆς πρεσβείας τοῦ Konrad II πρὸς Κωνσταντινούπολιν (v. *supra* n. 3). Ἐπὶ τοῦ διαδόχου του Petrus (1038 - 1046) ἡ χώρα εὑρίσκεται εἰς συνεχῆ σχεδὸν ἀναταραχή. Τὸ 1041 οἱ εὐγενεῖς καθαιροῦν τὸν Petrus στέφοντες τὸν Obo, ὁ ὄποιος προσπαθεῖ νὰ ἐλκύσῃ τὴν καλὴν διάθεσιν τοῦ Ποντίφηκος (*Annales Altahenses Maiores ad 1041*, MGH XX p. 795. 6-10). Ἀλλὰ ὁ Petrus προσφεύγων εἰς τὸν Αὐτοκράτορα ἔξασφαλίζει τὴν συνδρομή του εἰς τὴν ἀνάκτησι τοῦ στέμματός του ἐναντίον τῆς ἐπικυριαρχίας ἐκείνου. Ταυτοχρόνως ὁ ἔφηβος Πάπας Benedictus IX, ἀκολουθῶν τὴν αὐτοκρατορικὴ γραμμή, θέτει τὴν χώρα ὑπὸ ἀφορισμὸ διὰ τὴν ἀποπομπὴ τοῦ Βασιλέως της (*op. cit. ad 1044*, MGH XX 800. 15-16). Συνῳδὰ ἐκσπᾶ ἐμφύλιος στάσις μεταξὺ τῶν εὐγενῶν ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς Γερμανικῆς Ἐπικυριαρχίας (*ibid. 799. 12-17*). Ὁ Heinrich τελικὰ ἐπαναφέρει τὸν Petrus εἰς τὸν θρόνο του, χρίων αὐτὸς ὡς Αὐτοκράτωρ ἐκεῖνον ὡς Βασιλέα (*ibid. 800. 31* sqq.): Interea populus terrae nunc gregatim nunc singillatim venit et Caesari victori se dedidit, qui placido suscepit eos vultu, tradidit Petro regi suo. Inde simul pergunt, Wizenburg (= Stuhlweissenburg)

veniunt magno comitatu, regio excepti apparatu, ibique Caesar Petrum regiis fascibus vestivit, et manu sua ducens in sede sua restatuit, et in templo Deiparae Virginis, ubi erat congregatio principum, et regis ad populum et populi ad regem facta est reconciliatio. *Ἡ σημασία τῶν γεγονότων ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἡ Οὐγγαρία πλέον περιλαμβάνεται εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν* (*ibid.* 802. 8 sqq.): Veniens (sc. ὁ Heinrich) autem Ungariam, regio more susceptus decenter est et honorifice retentus. In ipsa sancta solemnitate (26 Μαΐου 1045) Petrus rex regnum Ungariae cum lancea dcaurata tradidit Caesari domino suo coram omni populo suo et nostro. Cf. *ibid.* 805. 1-2. (Ο Heinrich ἀποκαλεῖται Καῖσαρ διότι ἀκόμη δὲν ἔχει στεφθῆ αὐτοκράτωρ εἰς Ρώμη). - Τὸ 1046 νέα στάσις τῶν εὐγενῶν ἐκδηλοῦται ὑπὸ τὸν Andreas χρησιμοποιοῦσα κατ' ἀρχὰς καὶ τὴν ἔξεγερσι τοῦ μὴ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς κατὰ κληρικῶν καὶ μοναχῶν. Ο Andreas (1046-1060) στέφεται Βασιλεὺς. Ο Heinrich III εἰς δύο ἐκστρατεῖες τὸ 1050 καὶ 1051 ἐναντίον τοῦ Andreas δὲν σημειώνει ἐπιτυχία. Τὸ 1052 πολεμῶν πάλιν πολιορκεῖ τὸ Pressburg παρὰ τὰ σύνορα Γερμανίας καὶ Οὐγγαρίας ὅταν φθάνῃ ὁ Πάπας περὶ τὸ τέλος τοῦ θέρους, ὁ ὅποιος ἐπεμβαίνων καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς του καθέδρας πρὸς συνδιαλλαγὴν μεσολαβεῖ εἰς συμφωνίαν ποὺ καταλήγει κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἐνῷ τὸν πείθει δηλαδὴ νὰ ἀρῃ τὴν πολιορκία τῆς πόλεως ὑπὸ δρούς τοὺς ὅποιους ὁ ἴδιος θὰ κυρώσῃ, ὁ Andreas, ἃμα τῇ ἀναχωρήσει τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων, ἀθετεῖ τὰ συμφωνηθέντα, δηλαδὴ δὲν δέχεται τὴν παπικὴ συνθήκη. Οἱ *Annales Altahenses Maiores* εἶναι σαφεῖς (*ibid.* 806. 1-8): Rursus ad Ungros expeditio, sed nihil honoris vel utilitatis adquisitum regno. Cum enim urbem Preslawaspurch in finibus utriusque regni sitam, diutina premerent obsidione, *papae adiuratione constricti* inde discessere. Quod factum est callida macchinatione regis Ungrorum, *qui promiserat, quaecunque papa iussisset, se facturum*, si per eius obtentum imperator cessaret ab oppugnatione suorum. Cum vero Danubium transfretasset exercitus, cuncta, quae spoponderat, est mentitus. Ο Πάπας ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν αὐθεντία τῆς “Ἐδρας του, διὰ τὴν κοσμικὴ ἐν προκειμένῳ δικαιοδοσίᾳ της, καὶ ὅχι διὰ τὰ συμφέροντα τῆς Αὐτοκρατορίας. Φέρεται μάλιστα ὡς ἀναλαβὼν τὴν μεσολάβησιν εἰς Οὐγγαρίαν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ περιλύῃ τὴν Οὐγγαρία εἰς τὴν σφαιραν ἐπιρροῆς του. Brunatii *Chartarum coenobii s. Iustinae explicatio* (1763) p. 109 (cf. Jaffé pp. 542-3): accidit ut beatissimus papa Leo per Pataviensem civitatem in servicium S. Petri apostoli *ad subiugandum, non hostiliter videlicet sed*

illorum sponte, Ungaricum sibi regnum, iter arriperet. Πιθανῶς ὁ Andreas νὰ εἶχε ἐπομένως ζητήση τὴν εὐνοϊκὴ μεσολάβησι (sed *illorum sponte*) μὲ ἀντάλλαγμα τὴν ἐν τοῖς πράγμασι ἐπικυριαρχία τῆς Ρωμαικῆς "Ἐδρας. Ἡ ἰδέα τοῦ Πάπα θὰ ἥταν τότε νὰ ἐπαναλάβῃ εἰς τὸν Βορρᾶ τὴν περίπτωσι Benevento: δρῶν δῆθεν ὑπὲρ τῶν αὐτοκρατορικῶν συμφερόντων νὰ οἰκειοποιεῖται διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἐπισκοπῆς τῆς Ρώμης προσφερομένην ἢ ἐπιβαλλομένην ὑποταγήν. Ἡ Οὐγγαρία πόλλα πλῶς ἄλλωστε ἔχοη σμιοποιήθη ἀπὸ τὴν Ρώμη πρὸς ἐπέκτασι τῆς ἐπιρρόῆς τῆς πρὸς Νότον εἰς τὰ Βαλκάνια. Ὁ Παπισμὸς ὑπεστηριζε ὅτι αὐτὴ ἡ σύστασις τοῦ Οὐγγρικοῦ βασιλείου ἐγένετο ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ αὐθεντία τῆς Ρώμης· ἀλλὰ ἡ σχετικὴ Βούλλα τῆς 27ης Μαρτίου 999 (Jaffé No. 3909) εἶναι πιθανώτατα κίνδηλη. Ἰσως τὸ δλο θέμα δὲν ἔχει μεγαλύτερη ιστορικὴ βάσι ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ Stephanus I θὰ ἐστέφθη βασιλεὺς ἀπὸ κάποιο ἐπίσκοπο. - Τὰ προβλήματα τοῦ Αὐτοκράτορος μὲ τὴν Οὐγγαρία συνεχίσθησαν καὶ μετὰ τὴν ἐπέμβασι τοῦ Πάπα ἐπικινδυνώτερα μάλιστα, ἀφοῦ πλέον συνηργάζετο μὲ τὸν Andreas καὶ ὁ Δοὺς Chuono ὡς διεκδικητὴς αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Θρόνου (cf. *Ann. Altah. Maiores ad 1053, 1054, 1055*).

[103] *Chronicon Casinense* II 81 (MGH VII 684. 30 sqq.): *dehinc expellendorum Normannorum gratia milites undecumque ardens contrahere (sc. ὁ Πάπας), ultra montes ad imperatorem profectus est. Gebeardus tunc episcopus Aistettensis gente Noricus, vir prudentissimus et rerum saecularium peritissimus, regis consiliarius erat. Sed cum imperatoris imperio magnus valde apostolico traditus fuisset exercitus, iamque itineris partem non modicam confecissent, idem episcopus ad imperatorem accedens vehementerque super hoc illum redarguens, ut totus exercitus ejus reverteretur, dolosus effecit, de propinquis tantum amicis Apostolici quingentis circiter illum in partes has comitantibus. Μόνον περὶ τὸν 500 ἄνδρες, στενοὶ ὑποστηρικτὲς τοῦ Πάπα, τὸν ἡκολούθησαν εἰς τὴν Ἰταλικὴ περιπέτεια. Διὰ τὸ θέμα cf. Herimanni Augiensis *Chronicon* ad 1053 καὶ, ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τῶν Νορμανδῶν καὶ εἰς ἓνα ποιητικὸ ἔργο ἀφιερωμένο εἰς τὸν Δοῦκα Roger, Guilelmus Apuliensis, *Gesta Roberti Wiscardii* II 80, 142. Ὁ Leo Marsicanus ἐπίσκοπος τῆς Ostia ἀκολουθεῖ πηγὴν τασσομένην, ἢ τάσσεται ὁ ἴδιος, ὑπὲρ τοῦ παπικοῦ ἐγχειρήματος καὶ δι' αὐτὸ διμιλεῖ περὶ μηχανορραφιῶν τοῦ Gebhardt (*dolosus*). Ἡ ἀντίθετη πρὸς τὴν ὑπόθεσι πλευρά, εἴτε*

αὐτοκρατορικὴ εἴτε, κυριώτατα, νορμανδική, ἀναφέρει ἐξ ἄλλου περὶ τῶν συγκατελθόντων ὀλίγων Γερμανῶν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀποδεδειγμένων ἐγκληματιῶν ἀποδρῶντων ἐκ τῆς πατρίδος των πρὸς ἀποφυγὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς δικαιοσύνης. Εἰς τὴν πραγματικότητα, τὰ κίνητρα τῶν συμμετασχόντων θὰ ἔποικιλλον καὶ θὰ συνετίθεντο· περιελάμβανον προσωπικὴ πίστι εἰς τὸν Πάπα, προσμονὴ κέρδους, ἀπομάκρυνσι ἀπὸ ἀνεπιθύμητες καταστάσεις. 500 Γερμανοὶ ἡκολούθησαν τὸν Πάπα κατὰ τὸν Leo Ostiensis II, 81. «CCC Todesque» κατὰ τὸν Aimé, III, 37. Ὁ Guilelmus Apuliensis ὁμιλεῖ περὶ ἀναριθμήτων Γερμανῶν καὶ Τευτόνων, II 82-4:

*Advenisse quidem Latii cum milite multo
audierant papam, comitantibus hunc Alemannis
innumeris et Teutonicis, ad bella paratum.*

Ἄλλὰ ἐπρόκειτο περὶ φήμης: «*audierant*». Στὸ II 142-4, ὁ Guilelmus ἀντιθέτως ὑπονοεῖ ἐμμέσως μικρὸ ἀριθμὸ Γερμανῶν: οἱ τελευταῖοι ἔβασίζοντο στὰ πλήθη τῶν Λογγοβαρδῶν γιὰ νὰ ἐπιτύχουν νίκη· οἱ δοηθητικοὶ τῶν Γερμανῶν εἶναι πολλοί:

*Gens Alemannorum stipata satellite multo,
Longobardorum frustra confisa fugacis
auxilio turbae, Normannos terga datus
credebat primis conflictibus aut perimendos.*

(Cf. Malaterra I, 14: *confidens in auxilio Longobardorum*). Στὸ II, 112 ὁ Guilelmus λέγει τὴν ἀλήθεια: Teutonici populi non copia magna videtur. Ἱδιαιτέρως οἱ Γερμανοὶ ἔβασίζοντο στὴν ἐπικουρία τοῦ διαβόητου φύλου Gens Marchana, τὸ ὅποιο ζωγραφίζει μὲ ζοφερὰ χρώματα ὁ Guilelmus II, 108-111. Cf. Aimé III, 24. Cf. Mathieu *op. cit.* p. 22 n. 2.

[104] Ψελλός, *Λόγος πρὸς τὸν Βασιλέα Κωνσταντīνον Μονομάχον* (Kurtz - Drexl *Scripta Minora* I, 19. 6-21): «'Αλλ' οὔτε λειψὼν εὐθὺς ἄπασιν εὐανθήσεσθαι τοῖς φυτοῖς, οὔτε θάλασσα προβόλοις ὁμοῦ καὶ σκοπέλοις λειπούμονεῖ καὶ ἀκταῖς, οὔτε σῶμα εἰς ὑγιεινὴν ἀρμονίαν συμπέπηται ἐξ ὅλων ὁμοῦ τῶν μερῶν, ἀνάλογα δὲ μέρη σώματι καὶ τῇ κατὰ πάντων ἥγεμονίᾳ μερίδες ἀρχῶν, ὃν αἱ πλείους τῇ ὀλότητι προσχωροῦσαι παρὰ τὰς ἐλάττονας τὴν ξύμπασαν ἀκρωτηριάζουσι τελειότητα, ἔως ἂν

ώσπερ οἱ χείμαρροι ἐκ μιᾶς διαιρεθέντες ἀρχῆς καὶ λεπτὰ οεύσαντες αὗθις ὁμοῦ πρὸς τὴν Χαράδραν συγκατακλύσωσι. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις αἰνίσσομαι ταῦτα λέγων, σοὶ δὲ τὴν Ἰταλίαν ἀριδήλως διασαφῶ· ἥτις ἀφ' ἑτέρων μὲν ἀπερρόητη δακτύλων, παρὰ δὲ τῶν σῶν πρὸς τὴν πρώτην ἀναχεῖται πηγήν· πρώτη γὰρ διὰ σὲ καὶ νεωτέρα Ρώμη καὶ κρείττων πρὸς ἣν δεῖ ὥσπερ ἐν μεταβολαῖς εὐρίπων ἀνθυπενεχθῆναι τὰ οεύματα, ἵν' ὡς πρός τινα μεγάλην καὶ ἅπλετον θάλασσαν οἱ ποταμοὶ πάντες συρρεύσωσιν, μᾶλλον δὲ ὡς πρὸς τὸ τοῦ παντὸς κέντρον συννεύσωσιν Ἑκατέρωθεν». Δὲν γρειάζεται νὰ ὑποθέσωμε τὸν ἴδιο τὸν Ψελλὸ κόλακα. Ἐταυτίζετο μὲ τὴν ὑπόθεσι τὴν ὅποια ἀνέπτυσσε, καὶ ἡ ὅποια πολλάκις τοῦ ἐδίδετο ἦ καὶ ἐνετέλλετο. Ἀλλὰ πάντοτε ἀντελαμβάνετο πραγματικῶν στοιχείων τὰ ὅποια καὶ ἔξωράϊξε ἢ ἐπεδείνωνε κατὰ περίστασιν, ἢ μᾶλλον τῶν ὅποιων τὴν θετικὴν ἢ ἀρνητικὴν ὅψιν, ὡς συνέπιπτε, ἐτόνιζε. Ἡ ἴδεα ποὺ ἀπηχεῖται ὑπὸ τὸ ἀνθηρὸν ὑφος καὶ τὶς μεταφορὲς ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι μὲ ὑπομονετικὸ καὶ ἐπιδέξιο πολιτικὸ καὶ διπλωματικὸ χειρισμὸ τὰ πράγματα εἰς τὴν Ἰταλίαν βαίνουν πρὸς ἀνάκτησι τῆς βιζαντινῆς κυριαρχίας καὶ ἐπιρροῆς. Μὲ αὐτὸ ὑποδηλοῦται ὅτι ἡ διπλωματία τῆς συνενοήσεως μὲ τὸν Πάπα ἀποδίδει, καὶ ὅτι τὸ Κόμια τοῦ Ἀργυροῦ δικαιοῦται πλέον ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποτελεσμάτων ἔναντι τῆς πολιτικῆς τῆς πυγμῆς τοῦ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου. Πρὸς τὸν πνευματικὸν ἥγέτην τῆς τελευταίας πολιτικῆς Πατριάρχην καὶ τὸν πολιτικὸν ἐκφραστήν της πρώην πρωθυπουργὸν Κωνσταντίνον Λειχούδην, πρέπει νὰ στρέφεται ἡ παρατήρησις τοῦ Ψελλοῦ ὅτι ἐξ ἄλλων δακτύλων ἀπερρόητη τὰ ἵταλικὰ πράγματα ἀνακτώμενα ὑπὸ τῶν τοῦ Μονομάχου, διότι ἡ καταστροφικὴ τροπὴ διὰ τὴν βιζαντινὴν Ἰταλία συμβαίνει ἐπὶ τούτου ἀκριβῶς τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ δὲν δύναται νὰ προσαφθῇ εἰς ἄλλον· ὑπονοεῖται ὅτι τώρα ὁ Μονομάχος ἥλευθερώθη τῆς βαρείας ἐπιρροῆς τοῦ Πατριάρχου. Cf. *supra* pp. 18-9 καὶ nn. 72, 71, 116. - Διὰ τὴν περιστασιακὴν χρονολόγησιν τοῦ βασιλικοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ψελλοῦ ἀρκεῖ καὶ ἡ ἀναφορὰ εἰς τὸν θάνατον τῆς Ζωῆς, *op. cit.* p. 28. 16. Γριακονταετῆς εἰρήνη ἐξ ἄλλου ἀντὶ πολέμου πρὸς τοὺς Παντζινάκες ἐγκαθισταμένους μονίμως εἰς τὰ βόρεια παραδουνάδια ἐδάφη τῆς αὐτοκρατορίας συνεφωνήθη τὸ 1053 (Σκυλίτζης p. 476. 40-43, Doelger No. 909). Αὐτὴν μνημονεύει ὡς ἥδη συμβᾶσαν ὁ Ψελλός *op. cit.* p. 18. 11-19. 3. Τέλος ὁ θαυμαζόμενος ἐλέφας τοῦ Ψελλοῦ

(17. 17 sqq.) ἀπεστάλη μαζὶ μὲ καμηλοπάρδαλι (18. 5 sqq.) ἀπὸ τὸν Καλίφη τῆς Αἰγύπτου ἐν σχέσει πρὸς τὴν σύναψι συμφωνίας διὰ τὴν ἀνακούφισι πρωτοφανοῦς λιμοῦ μαστίζοντος τὴν χώρα λόγῳ ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς πλημμυρίδος τοῦ Νείλου (Doelger No. 912). Ἡ χρονολόγησις τοῦ Doelger (περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ 1054) εἶναι ἐσφαλμένη, καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀποστολὴν τῶν ζώων. Τὰ Αἰγυπτιακὰ Χρονικὰ (V. Doelger *loc. cit.*) τοποθετοῦν τὴν ἔξαιρετέα συμπεριφορὰ τοῦ Νείλου εἰς τὸ ἔτος 444 (Μάϊος 1052 - Ἀπρίλιος 1053). Αὐτὴ θὰ ἐπηρέασε τὴν συγκομιδὴ τοῦ 1053. Πρεσβεία ἀπεστάλη τὸ πιθανώτερον εὐθὺς ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Καλίφου εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν ἀνοιξι ἐπομένως τὸ ἀργότερον τοῦ 1053, κομίζουσα ὡς χειρονομία χάριτος πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, τὸν ἐλέφαντα καὶ τὴν καμηλοπάρδαλιν, τὰ δόπια θὰ ἔφθασαν καὶ ἐπεδείχθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσα τέλος τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1053. Εἶναι δύσκολο νὰ συλληφθῇ βαθμὸς κολακείας ποὺ θὰ ἐκαυχᾶτο διὰ ἐπιτυχίες τῆς βυζαντινῆς πολιτικῆς εἰς Ἰταλίαν μετὰ τὶς 18 Ἰουνίου 1053, καὶ τὴν συντριπτικὴ νίκη τῶν Νορμανδῶν ἐπὶ τοῦ Παπικοῦ Στρατοῦ τότε. Ὁντως δὲ ἡ τάξις ἀναγραφῆς τῶν συμβάντων ὑπὸ τοῦ Σκυλίτζη στηρίζει τὴν ἐδῶ συναγομένη χρονολόγησι. Μνημονεύει εἰς τὸ 28ον κεφάλαιον τοῦ Κωνσταντίνου Θ' πρῶτον τὰ τῆς εἰρήνης πρὸς Τριβαλλοὺς καὶ Σέρδους (475. 13-16) κατὰ τὸ 1052 (Doelger No. 905), ἐν συνεχείᾳ τὰ ἐξ Αἰγύπτου πεμφθέντα ζῶα (475. 16-17) καὶ τέλος τὰ περὶ τῶν Πατζινάκων καὶ τῆς εἰρήνης πρὸς αὐτοὺς (475. 17 - 476. 43) συμβάντα κατὰ τὸ 1053 (Doelger No. 909). Ἡ σύναψις ἡ κύρωσις τῆς συμφωνίας μὲ τὸν Καλίφη, ἡ δόπια βεβαίως θὰ περιελάμβανε καὶ πολλὰ ἄλλα θέματα, δυνατὸν νὰ καθυστέρησε, ὥστε νὰ μὴν προλάβῃ νὰ ἐφαιρούσθῃ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μονομάχου, ὅπως μαρτυροῦν οἱ Ἀραβες ἴστορικοι. Ἄλλα ἐὰν πράγματι ὑπῆρξε συμφωνία διὰ τὴν ἀποστολὴ ὑπὸ δρους σιτηρῶν εἰς τὴν λιμοκτονοῦσα Αἴγυπτο, αὐτὴ δὲν θὰ εἶχε χρησιμότητα μετὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1053-4 ὅπότε θὰ ἀνεμένετο πλέον ἡ νέα ἐσοδεία. Μὲ μία συμφωνία ὅμως τοῦ, ὑποθέσωμεν, φθινοπώρου τοῦ 1053 περὶ ἀποστολῆς σιτηρῶν, στερεῖται νοήματος θέμα τηρήσεως ἡ μὴ τηρήσεώς της ἐπὶ Θεοδώρας (Ἰανουάριος 1055 ἔως Αὔγουστος 1056): διατὶ δὲν ἐφηρμόσθη κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος; καὶ τὶ θὰ ὠφέλει εἰς τὸ 1055; Οἱ ἀρχὲς τοῦ 1054 εἶναι ἐξ ἄλλου ἡ πολὺ ἐνωρὶς ἡ πολὺ ἀργά. Τὸ πιθανὸν εἶναι ὅτι ἡ ἀφορμὴ τῆς αἰγυπτιακῆς πρεσβείας ἦτο ἡ ἀναμενόμενη σιτοδεία, προφανῶς ὅμως

παρενείρθησαν ἄλλα θέματα ἔξωτερικῆς πολιτικῆς, αἱ διαπραγματεύσεις ἐπεξετάθησαν εἰς μῆκος, ὅποιαδήποτε κατ' ἀρχὴν συγκατάθεσις διὰ τὴν ἀποστολὴν μεγάλης ποσότητος σιτηρῶν παρέμεινε ἐκκρεμῆς ἢ μερικῶς μόνον ἔξετελέσθη, συνήφθη συμφωνία πρὸς τὸ τέλος τοῦ 1054, ἡ ὅποια ὅμως δὲν ἐφηρμόσθη λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μονομάχου εἰς τὸν 11 Ιανουαρίου 1055, ἡ δὲ διάδοχός του Θεοδώρα ἡρωνήθη τὴν ἐπικύρωσίν της ὑπὸ τοὺς συμφωνηθέντας ὅρους.

Τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ψελλοῦ πρέπει ἐπομένως νὰ χρονολογηθῇ περὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1053.

[105] Guilelmus Apuliensis *Gesta Wiscardii* II, 60-80.

[106] Τὸ θέμα θὰ ἀναλυθῇ εἰς τὸ 2ον μέλλον μέρος τῆς παρούσης μελέτης.
Cf. e. g. Michel I pp. 20-29, 43.

[107] Cf. n. 90. Παρατίθεται ἐκεῖ τὸ χωρίον τῆς πρὸς τὸν Αὔτοκράτορα Κωνσταντῖνον Θ' ἐπιστολῆς τοῦ Leo IX ὅπου ρητῶς συνδέεται ἡ ἀνάμειξίς του εἰς τὰς Νορμανδικές ὑποθέσεις μὲ τὴν καθολικὴν ἀποστολικὴν δικαιοδοσίαν τῆς ρωμαϊκῆς ἔδρας. (Will, 86b 9-21).

[108] v. n. 76 ad in.

[109] V. Guilelmus Apuliensis *Gesta Wiscardii*, II 38-54.

[110] Ἡ ἀρχικὴ παράδοσις εἰς αὐτὸν τοῦ Bari ὑπὸ τῶν κατοίκων του (v. *supra* n. 76) ὥφείλετο εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἐπιρροήν του ἐκεῖ ὡς ἐντοπίου ἀρχοντος, καὶ εἰς τὴν φήμην τοῦ πατρός του Mel, ὅπως βεβαίως καὶ εἰς τὴν πιστότητα ἐν γένει τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς πρὸς τὴν βυζαντινὴν Ἀρχήν.

[111] Αὐτὸς ὁ Ἀργυρὸς πληγώνεται καὶ ἡμιθανῆς διαφεύγει εἰς Vesti (Vieste) κατὰ τὸ ἀκρότατον τοῦ ἀκρωτηρίου Gargano. *Anonymus Barensis* ad 1052 (Muratori, *Rerum Italicarum Scriptores* V 152): ipse Argiro semivivus exiliit plagatus, et ibit in civitate Vesti. - Ἡ διόρθωσις τοῦ ἔτους εἰς τὸ Χρονικὸν ἀπὸ 1052 εἰς 1053 καὶ ἡ χρονολόγησις τῆς ἐπιχειρήσεως τὸν Ιούνιο τοῦ 1053, ἀμέσως πρὸ τῆς μεγάλης μάχης τοῦ Civitate (cf. Gay p. 488), δὲν χρειάζεται. Μετὰ ἐν καὶ πλέον ἔτος προετοιμασίας ὁ βυζαντινὸς Δοὺς ἐπρεπε νὰ δώσῃ κάποιο σῆμα ξωτικότητος τόσον διὰ τοὺς ἐντοπίους Ιταλοὺς τῆς Ἀπουλίας, ὃσον

καὶ διὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅσον καὶ διὰ τὸν Πάπαν: μία ἐλαχίστη ἔνδειξις ὅτι ἡ βυζαντινὴ διοίκησις εἶναι ἐνεργὸς καὶ ὅτι ὁ Πάπας συνεργάζεται πρὸς αὐτήν, ἀπῆτεῖτο ὑπὸ τῶν συνθηκῶν. Ἡ ἀποτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως καθιέρωσε φυσικὰ τὶς ἀρχηγικὲς ἀξιώσεις τοῦ Πάπα καὶ ἐπεσφράγισε τὴν ἀπόφασί του νὰ μεταβῇ εἰς Γερμανίαν διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθεια ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα ὡς κοσμικὸς ἡγεμὼν πλέον de facto τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Ἰταλίας. Πρὸιν ἀνέλθη μάλιστα εἰς τὰ ὑπεράλπεια ἐπραγματοποίησε τὴν περιοδεία του εἰς τὶς σημαντικὲς ἡγεμονίες νοτίως τῆς Ρώμης. Εὐλογώτερος λοιπὸν χρόνος διὰ τὴν ἐπιχείρησι τοῦ Ἀργυροῦ εἶναι ὁ Ἀπρίλιος ἢ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Μαΐου 1052.

- [112] Ὁ Μιχαὴλ Κηρουλάριος εἰς τὴν Α' ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Πέτρον Πατριάρχην Ἀντιοχείας, σταλεῖσαν πρὸ τῶν γεγονότων τῆς 18 Ἰουλίου 1054, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν Παπικῶν Λεγάτων εἰς Πόλιν, κατηγορεῖ τὸν Ἀργυρὸν ὅτι ἀνέλαβε τὰ χρήματα ποὺ μετέφερε βεστιαρίτης Αὐτοκρατορικὸς ἀπεσταλμένος, πρὸς ἴδιον ὄφελος, οἰκοδομῶν καὶ ἐπιδιορθῶν οἰκεῖα κάστρα· τοῦτο δὲ εἶχε πράξει ἐπανειλημμένως. Will, 175a 13-19: «ἄλλ' αὐτά τε τὰ νομίσματα, ἃ πρὸς βασιλέως ὁ βεστιαρίτης λαβὼν ἐπεφέρετο, ἀνελάβετο (sc. ὁ Ἀργυρός) ἐν κέρδει πάντως ἴδιῳ θέσθαι καὶ ταῦτα δουλόμενος, ὡς τὰ προαποσταλέντα, ἄτε περὶ οἰκείων διαπονούμενος κάστρων οἰκοδομὰς καὶ τὴν περὶ αὐτῶν ἐπιμέλειαν». Ὁ Ἀργυρὸς κατηγορεῖται ὅτι φροντίζει διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἰδίας του ἔξουσίας περισσότερον, διὰ τῆς οἰκοδομίας καὶ συντηρήσεως οἰκείων κάστρων. Βεβαίως ἡ ἔγερσις καὶ λειτουργικότης φρουρίων καθ' ἄπασαν τὴν Ἀπουλίαν ἦτο ἐπιβεβλημένο καθῆκον τοῦ Δουκὸς τῆς Ἰταλίας· ἡ ἀναφορὰ τοῦ θέματος κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀπὸ τὸν Πατριάρχη ἀποκτᾶ νόημα συνδεόμενο μὲ τὴν προηγηθεῖσα μοιφὴ κατὰ τοῦ Ἀργυροῦ ὡς διπλοπροσώπου καὶ κακόνοος ἐναντὶ τοῦ Βυζαντίου (Will 175a 8-12). Ὁ βεστιαρίτης ἦτο εἰδικὸς ἀπεσταλμένος τοῦ Αὐτοκράτορος κομίζων κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1053 *Βασιλικὰ Γράμματα* (Doelger No 911) καὶ πατριαρχικὰς *Συλλαβὰς* (Grumel - Darrouzès No. 864) πρὸς τὸν Πάπα (Will 174a27 - 175a2). Μετέφερε καὶ χρήματα πρὸς τὸν Πάπα, τὰ ὅποῖα ὡκειοποιήθη ὁ Ἀργυρός; Ὁ Κηρουλάριος δὲν τὸ δηλώνει, ἀφίει ὅμως ἵσως νὰ ἐπικρεμᾶται ἡ ὑποψία (Will 175a8 sqq. cf. *supra* τὸ χωρίον 175a 13-19), ἀφοῦ μάλιστα

βεβαιώνει ὅτι ὁ Ἀργυρὸς δὲν ἐπέτρεψε εἰς τὸν Βεστιαρίτην νὰ συνεχίσῃ τὴν πορεία του πρὸς τὸν Πάπα, ἀναλαβὼν αὐτὸς τὴν εὐθύνη τῆς ταχυτέρας ἐπιδόσεως τῶν ἐπισήμων γραμμάτων εἰς τὸν παραλήπτην των (Will 175a 3-8). Ἐλλὰ τοῦτο ἦτο ἐπιβεβλημένον: ὁ Πάπας μετὰ τὴν μάχην τῆς Civitate ἐφυλάσσετο εἰς Benevento αἷχμάλωτος τῶν Νορμανδῶν. Τιτλοῦχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ εὑρισκε δυσκολίες εἰς τὴν ἄμεσον προσέγγισιν καὶ τὴν ἐλευθέραν συνομιλίαν πρὸς αὐτόν. Οὕτε θὰ ἦτο πρόσφορος ἔστω καὶ ἔμμεσος δι’ ἐπισήμου ὅμως παρουσίας ἀναγνώρισις τῆς νορμανδικῆς ἔξουσίας. Εἶναι ἐπίσης ἀδύνατον νὰ προωρίζοντο αὐτοκρατορικὰ χρήματα πρὸς τὸν Πάπα ὑπὸ τὶς περιστάσεις αὐτές. - Γεγονὸς εἶναι ὅτι συχναὶ χρηματαποστολαὶ κατέφθαναν εἰς χείρας τοῦ Δουκὸς τῆς Ἰταλίας. Ἡ διπλωματία τῆς παντοειδοῦς ἔξαγορᾶς εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφόν της. Περὶ στρατοῦ οὐδεὶς λόγος.

[113] Κατέρχεται διὰ τοῦ Monte Cassino εἰς τὶς 29 Μαΐου (Jaffé p. 545, No. 4298), εἰς τὸ Benevento (Jaffé p. 545. Ἀρχὲς Ἰουνίου). Συλλέγει τὶς τελευταῖς στρατιωτικὲς μονάδες ἀπὸ Καμπανία καὶ Benevento, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνέρχεται πρὸς Βορρᾶ.

[114] Ὁ καρδινάλιος Humbert, ὁ Petrus ἀρχιεπίσκοπος τῆς Amalfi καὶ ὁ Fredericus διάκονος, βιβλιοθηκάριος καὶ Καγγελάριος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐδρας, οἱ τρεῖς δηλαδὴ Λεγάτοι τοῦ Πάπα εἰς Κωνσταντινούπολι τὸ ἐπόμενον ἔτος, εἶναι ἐκεῖ. Διὰ τὸν κατάλογο τῶν ἔξεχόντων παρευρεθέντων v. Jaffé p. 545. Τὸ στρατόπεδο εἶναι in loco Sale juxta Bifernum fluvium, ἀρκετὰ βορείως τοῦ Gargano. Κατὰ τὴν πορεία τοῦ Πάπα στρατιῶτες συρρέουν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας (V. Guilelmus Apuliensis *Gesta Wiscardi* II, 135, 157 cf. Gay p. 488). Πρὸ τῆς μάχης ὁ Πάπας εἶχε ἀναπαυθῆ εἰς τὸ κάστρο Guardia Lombardorum δι’ ὀλίγες ἡμέρες (Jaffé loc. cit.). Ἀναμένει πρότασι διαπραγματεύσεων καὶ ὑποταγῆς ἀπὸ τοὺς Νορμανδούς. Πόλεις καὶ ὑπαιθρος σύσσωμοι στρέφονται κατὰ τῶν Νορμανδῶν ἐπικουροῦντες τὸν Πάπα καὶ τοὺς Γερμανούς. Οἱ Νορμανδοὶ διὰ ἔλλειψι χορηγίας τροφῆς, ἀναγκάζονται νὰ φρύσσουν χλωρὸ σῖτο ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς γιὰ νὰ τραφοῦν. Guilelmus Apuliensis, II 115-121. Cf. 138-141: λιμὸς τῶν Νορμανδῶν. Aimé, III, 40: La nécessité de la fame moleste li Normant, et par lo exemple de li Apostole prenoient li espic de lo grain, et

frotoient o la main, et ensi manjoient lo grain. - Τὴν παντρατιὰ τῶν Λομβαρδῶν κατὰ τῶν Νορμανδῶν περιγράφει ὁ Guilelmus II 164-176. Μετὰ τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ τὶς γνωστὲς περιοχὲς ποὺ συνέδραμαν καταλήγει (174-6):

*non evale enumerari
carminibus nostris quam multus venerit hostis,
Francigenae gentis nomen delere laborans.*

[115] Οἱ Νορμανδοὶ ἐμφανίζονται ὡργανωμένοι εἰς τοεῖς διμάδες καὶ ἀρχηγίες, κατὰ περιοχές. Ἐκ τῆς κατεκτημένης Ἀπουλίας ὑπὸ τὸν κόμητα Umfroi (Humfridus), ἐκ τῆς ἀρχαίας ἔδρας των εἰς Καμπανίαν ὑπὸ τὸν κόμητα Richard τῆς Aversa καὶ ἐκ τῆς διεισδύσεώς των εἰς Καλαβρίαν ὑπὸ τὸν πρωτοεμφανιζόμενον εἰς σημαντικὸν ἔργον ἀρχηγόν των Robert Guiscard (Aimé, *Ystoire de li Normant* III, 40. Guilelmus Apuliensis *Gesta Wiscardi* II, 133. *Chronicon Casinense* II, 84 = MGH SS VII 686. 2-4).

[116] Ὁ Μιχαὴλ Κηρουλάριος, ἐπικαλούμενος ἀκριβεῖς πληροφορίες του ἐξ Ἰταλίας, ἀποδίδει εἰς τὸν Ἀργυρὸν ὅχι ἀπλῶς ἀμέλεια καὶ ἀνικανότητα, ἀλλὰ διπλοπρόσωπη στάσι καὶ ἄντικρυς προδοσία. Γράφει εἰς τὴν Α' Ἐπιστολὴν πρὸς Πέτρον Πατριάρχην Ἀντιοχείας μετὰ τὰ πολεμικὰ γεγονότα τοῦ Ἰουνίου 1053 (Will 175a 8-12): «ὁ μάγιστρος δὲ (sc. ὁ Ἀργυρός), ὡς ἀκριβῶς μεμαθήκαμεν, οὐδέποτε τῆς οἰκείας ἐπιλελησμένος θρησκείας καὶ διπλόης, ἀλλ' ἀεὶ τάνατία κατὰ τῆς Βασιλίδος καὶ τῆς Ρωμανίας φρονῶν etc» Ρωμανία εἶναι βεβαίως ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Ἀνατολῆς καὶ Βασιλίς τῶν πόλεων ἡ πρωτεύουσά της. Ὁ Ἀργυρὸς ἥτο καθολικὸς τὸ θρήσκευμα. Κατὰ τὴν μακρὰν παραμονὴν του εἰς Κωνσταντινούπολιν (1046 - 1051), ὅταν εἶχε ἀνακληθῆ δυσμενῶς ἐκ τῶν καθηκόντων του εἰς Ἰταλίαν, περιῆλθε εἰς πολλὲς συζητήσεις θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν θεμάτων μὲ τὸν Πατριάρχη, ὑπεστήριξε δὲ τὴν ἀκραία παπικὴ γραμμὴ οἵα ἐξεφράσθη διὰ τῆς σκαιᾶς ἐπιστολῆς ὡς ἀπὸ χειρὸς Leo IX πρὸς τὸν Πατριάρχη καὶ τὸν Λέοντα ἀρχιεπίσκοπον Ἀχρίδος Βουλγαρίας, τὴν δποίαν παρέδωσαν ἐσφραγισμένην οἱ Λεγάτοι τοῦ Πάπα εἰς τὸν Μιχαὴλ Κηρουλάριον. Ταῦτα μαρτυρεῖ ὁ Πατριάρχης εἰς τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀντιοχείας ἐπιστολὴν, Will 177a 23-35: «... ἐπιστολὴν ἐσφραγισμένην ἡμῖν ἐπέδωκαν (sc. οἱ Ἀποκρισάριοι) καὶ εὐθὺς ὑπε-

χώρησαν. "Ην καὶ λαβοῦσα ἡ μετριότης ἡμῶν... αὐτήν τε ταύτην εὗρε νενοθευμένην καὶ τὰ γράμματα πλήρη δόλου καὶ περινοίας. Ἐκεῖνα γὰρ καὶ ἐδήλουν ἀπαραλλάκτως, ἅπερ ἐν τῇ μεγαλοπόλει ὁ Ἀργυρὸς ἐνδημῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν πολλάκις ἔλεγε μετριότητα· μάλιστα δὲ περὶ τῶν ἀξύμων, δι' ἂν καὶ οὐχ ἄπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δις ἥδη καὶ τρὶς καὶ τετράκις τῆς θείας ἐξώσθη καὶ ἀπεβλήθη παρ' ἡμῶν κοινωνίας καὶ μεταλήψεως". Η ρῆξις μεταξὺ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου καὶ Ἀργυροῦ εἶχε φθάσει εἰς τέτοιο σημεῖο ὥστε ὁ Πατριάρχης δημοσίᾳ ἐξέβαλλε τὸν Ἀργυρὸν πλειστάκις τῆς θείας μεταλήψεως, τὴν ὅποιαν ἐκεῖνος εἰς ὑποστήριξιν τῆς κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν προσήρχετο, ἀν καὶ παπικός, νὰ λάβῃ more graeco. Η μέθοδος τῆς Ρωμαικῆς Ἐκκλησίας εἶναι παγία. - Η βιαία ἐπίθεσις τοῦ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου κατὰ τοῦ Ἀργυροῦ μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1053 καί, ἵδιως, 1054, ἀπεσκόπει εἰς τὴν καταπληκτικὴ διαπόμπευσιν τῆς πολιτικῆς γραμμῆς τὴν ὅποιαν ἐξεπροσώπει ὁ τελευταῖος. Βεβαίως ἐγνώριζε ὁ Πατριάρχης ὅτι ὁ ὑπεύθυνος ἐπικρατήσεως ἐκείνης τῆς πολιτικῆς ἦτο αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ, ὁ ὅποιος ἀλλωστε καὶ δὲν ἀνεκάλεσε τὸν Ἀργυρὸν οὔτε μετὰ τὸ Σχίσμα, παρ' ὅλον ποὺ ἐπισήμως ἀπέδωσε εἰς αὐτὸν τὶς αἰτίες τῶν ἐκτρόπων ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ λαϊκὴν πίεσιν τὸ θέρος τοῦ 1054. Τὸ θέμα θὰ ἀναλυθῇ εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς παρούσης μελέτης. - Ο Πάπας, ἐξ ἀντιθέτου, ἔχει ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Ἀργυρόν, καὶ τὸν ἐπαινεῖ εἰς τὴν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἐπιστολήν του (Ιανουαρίος 1054) ὡς ἐμπιστότατον καὶ εἰς ἐκεῖνον, Will 87a 11-12: *gloriosi ducis et magistri Argyroi fidelissimi tui.*

[117] Η σημασία τῶν γεγονότων τοῦ 1054 ἀνεδύθη πλήρως εἰς τὴν Συμφωνίαν Πάπα καὶ Νορμανδῶν κατὰ τὴν Σύνοδον τῆς Melfi τὸ 1059 (ν. τὸ τρίτον μέρος τῆς μελέτης).

[118] Annales Beneventini ad 1053: *cupiens (sc. ὁ Πάπας) cum Argiro loqui. Ο* *ἴδιος ὁ Leo IX εἰς τὴν πρὸς Κωνσταντῖνον Μονομάχον ἐπιστολήν του* *ἀπὸ Ιανουαρίου 1054, γράφει ὅτι αὐτὴ ἀκριβῶς ἦτο ἡ πρόθεσίς του* (Will 87a 10-13): *suffultus ergo comitatu, qualem temporis brevitas et imminens necessitas permisit, gloriosi ducis et magistri Argyroi fidelissimi tui colloquium et consilium expetendum censui etc.* *Ἐν συνεχείᾳ ἀποκαλύπτει,* *ὑπὸ μανδύα φιλειρηνικῆς ταπεινοφροσύνης, ὅτι ἀπώτερος σκοπός*

του δὲν ἦταν νὰ ἐπιβάλλῃ διὰ βίας κατάστασι ποὺ μόνον τοιουτορόπως θὰ ἀπεδέχοντο οἱ Νορμανδοί, ἀλλὰ νὰ τοὺς καταστήσῃ δι’ ἀπειλῆς πολεμικῆς συρράξεως εὐήνια ὅργανά του. Will 87a 13-17): (ἐπεδίωκε τὴν συνεργασία μὲ τὸν Ἀργυρό) non ut cujusquam Nortmannorum, seu aliquorum hominum interitum optarem, aut mortem tractarem, sed ut saltem humano terrore resipiscerent, qui divina judicia minime formidant. Διὰ τοῦ φόβου νὰ ἀνανήψουν οἱ Νορμανδοὶ ἀπὸ τί; Ὁ Leo ἔχει ἔξηγήσει προηγουμένως εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴ διὰ τί τοὺς κατηγορεῖ: ἀγριότητες πρὸς τὸν πληθυσμὸ καὶ ἀσέβεια πρὸς τὴν ἐκκλησία (Will 86b 19-28). Οὐδαμοῦ ἀναφέρεται κατάκτησις ἐδαφῶν ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴ Ἰταλία ἐκ μέρους τῶν Νορμανδῶν, ὡς λόγος συνεργασίας Παπικῆς Ἐδρας καὶ Κωνσταντινούπολεως. Καὶ ταῦτα ὅταν ὁ Πάπας εὑρίσκεται εἰς τὴν βαρεῖαν ὥραν τῆς ἀνάγκης. Τοιαύτη ἡ ἐπιχρατοῦσα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μονομάχου σκοτοδίνη. - Cf. supra n. 90.

[119] *Anonymi Beneventini Vita Leonis* (apud Borgia, *Memorie storiche della citta di Benevento*, 1763, II, 317-8). Αὐτὸς ὁ Leo γράφει εἰς τὸν Αὐτοκράτορα ὅτι ἴδική του ἦτο ἡ πρωτοβουλία ἐπαφῆς μὲ τοὺς Νορμανδοὺς πρὸ τῆς συναντήσεώς του μὲ τὸν Ἀργυρὸ καὶ τὶς δυνάμεις του. Will 87a 18-9: Interea nobis eorum pertinaciam salutari admonitione frangere tentatibus etc. (Τὸ σχετικὸ χωρίο τῆς ἐπιστολῆς ἀναγράφεται εἰς n. 90). - Οἱ διηγήσεις τῶν φιλονορμανδικῶν πηγῶν ὅτι πρῶτοι οἱ Νορμανδοὶ ἀπετάθησαν πρὸς τὸν Πάπα διὰ διαπραγματεύσεις, φοβηθέντες τὴν πληθὺν τοῦ παπικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ὀλιγότητα τῆς οἰκείας των δυνάμεως (Aimé Ystoire de li Norm. III, 40. Guil. Apuliensis Vita Wiscardii II, 112), ἐὰν ὅντως ἀληθεύουν, καὶ δὲν ἔκφράζουν πρωτίστως τὴν εὐσέβεια τῶν συγγραφέων των ἢ τὴν πίστιν των εἰς τὴν εὐσέβειαν τῶν Νορμανδῶν (οἱ ὅποι δὲν θὰ ἡδύναντο πρῶτοι νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας χωρὶς νὰ ἔχουν ἔξαντλησει ὅλα τὰ περιθώρια συνεννοήσεως), πρέπει νὰ ἀναφέρωνται εἰς προγενεστέραν ἐμπλοκὴν Παπικῶν καὶ Νορμανδικῶν δυνάμεων, π. χ. ὅταν ὁ Πάπας ἦτο ἀκόμη εἰς Benevento ἢ ἔκινεῖτο πρὸς τὶς Λομβαρδικὲς ἡγεμονίες τῆς ἐσωτερικῆς καὶ κεντρικῆς Ἰταλίας. - Ἐν ὅψει τῆς διογκώσεως τοῦ Παπικοῦ στρατοῦ διὰ τῆς μαζικῆς προσελεύσεως καὶ στρατολογήσεως ἐντοπίων, οἱ Νορμανδοὶ ἀπήντησαν κατ’ οὐσίαν ὡς ἔδει: προσῆλθον

πανταχόθεν εἰς τὸ στρατόπεδόν των (Herimannus Augiensis *Chronicon ad 1053*).

[120] Ὁ Leo IX τὸ διηλώνει ὁ Ἰδιος εἰς τὴν ὄντως ἀποκαλυπτικὴν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα. Will 87a 18 sqq. : Interea nobis eorum *pertinaciam* salutari admonitione *frangere* tentantibus (δηλαδὴ ὁ Πάπας ζητεῖ πραγματικὴν ὑποταγὴν), et illis ex adverso omnem *subjectionem* *fictę* pollicentibus (τούτεστιν οἱ Νορμανδοὶ προσφέρουν τὴν ψιλὴν ἐπικυριαρχίαν· ὁ Πάπας θεωρεῖ βεβαίως αὐτὴν κίνδηλον, *fictę*), repentinο impetu comitatum nostrum aggrediuntur. Εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν ὑπῆρξε αἰφνιδιασμός, ἀλλὰ συνήθῃ κανονικὴ μάχη. Τὸ αἰφνίδιο ἀναφέρεται εἰς τὸν διαψευσθέντας ὑπολογισμὸν τοῦ Πάπα, καὶ ἐπιζητεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν πανικὸ καὶ φυγὴ τῶν Ἰταλῶν (cf. n. 121). Ὁ Guilelmus διατυπώνει σαφῶς τὶς προτάσεις τῶν Νορμανδῶν πρὸς τὸν Πάπα: νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν ὡς φεουδαρχικὸ ἐπικυρίαρχο, μὲ ψιλὴ δικαιοδοσία νομιμοποιήσεως. Τοῦ προσφέρουν τὸ νὰ δεχθοῦν ἀπὸ τὴν χεῖρά του αὐτὰ τὰ δποῖα ἥδη ἔχουν κατακτήσαντες. II 87-92:

*Legatos mittunt, qui pacis foedera poscant,
quique rogan Papam, placidus famulamen eorum
suscipiat: sese Papae parere paratos
omnos testantur; non hunc offendere vele,
at quaeitorum cognoscere munus ab ipso:
si placet, hunc dominum poscunt sibi seque fideles.*

Τὸ αὐτὸ μαρτυρεῖ ὁ Aimé, III, 39: Et prometoient chascun an de donner incense et tribut a la sainte Eclize, et celles terres qu' il ont veincues par armes voloient recevoir les par la main de lo Vicaire de l' Eclise. Ὁ, τι ἔχουν κατακτήσει βίαια, τὸ ζητοῦν ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἐκκλησίας. (Δέχονται καὶ καταδολὴ ὀνομαστικοῦ τιμήματος πρὸς ἔκφρασι τῆς ὑποτέλειας). Ὁμοίως, Herman Augiensis ad 1053: Cumque illi pacem petentes subiectionem servitiumque promitterent, et quaeque prius iniuste sibi usurpantes invaserunt eius beneficio gratiaque retinere velle se dicerent.

Ὁ Πάπας ζητεῖ περισσότερο ἀπὸ αὐτὴν τὴν τυπικὴ διευθέτησι: χρειάζε-

ται πραγματική ύποταγή τῶν Νορμανδῶν. Πιθανῶς τὸ θέμα συγκεκριμενοποιεῖται εἰς τὸν ὅρο ἀποχωρήσεως τῶν Νορμανδῶν ἀπὸ κατακτηθεῖσες γαῖες ἀνήκουσες ἀμέσως ἢ ἐψάμεσσως εἰς τὴν Ἐκκλησία. Κατὰ τὸν Herman (*loc. cit.*), ὁ Leo IX ἀπορρίπτει τὴν αἰτουμένη περιένδυσι τῶν Νορμανδῶν μὲ τὶς κατακτηθεῖσες περιοχὲς (πρᾶγμα ποὺ θὰ ἐσῆμαινε τὴν de jure ἀναγνώρισι μᾶς de facto ἰσχυούσης καταστάσεως), ζητῶν ἀντιθέτως τὴν ἐγκατάλειψι κάθε ἐδάφους τοῦ Ἀγίου Πέτρου (= ἴδιοκτησίας τῆς Ἐκκλησίας) ποὺ ἔχουν καταλάβει καὶ οἰκειοποιηθῆ. Ἡ ἔκτασις τῆς ἐννοίας τῆς κληρονομίας (*patrimonium*) τοῦ Ἀγίου Πέτρου ἐπιδέχεται διεύρυνσι καὶ πέραν τῆς ἐννοίας τῆς αὐστηρῶς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας, ποὺ καὶ αὐτὴ δὲν ἥταν μικρὴ τὸν καιρὸν τῶν μεγάλων ἀφιερώσεων καὶ προσαρτήσεων γαιῶν στὴν Ἐκκλησία. Ο Guilelmus παραθέτει ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἥσαν αἴτιοι τῆς ἀποτυχίας τῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ Πάπα καὶ Νορμανδῶν. Ἐξήτησαν ἀπὸ τὸν Leo IX νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν συνολικὴ ἀπέκδυσι κάθε κυριαρχικοῦ δικαιάματος τῶν Νορμανδῶν ἐπὶ Ἰταλικῆς γῆς, καὶ μάλιστα τὴν ἀποχώρησί των ἀπὸ τὴν Ἰταλία (II, 98-105):

*Conveniunt papam verbis animoque superbi:
 «Praecipe Normannis Italas dimittere terras
 abiectis armis, patriosque revisere fines.
 Quod si noluerint, nec foedera pacis ab ipsis
 suscipias volumus, nec eorum nuntia cures.
 Nondum sunt gladios experti Teutonicorum.
 Intereant gladiis, aut compellantur abire,
 invitique solum, quod nolunt sponte, relinquant».*

Κατὰ τὸν Aimé, III, 39, ὁ ἴδιος ὁ καγκελάριος Friedrich τῆς Λορραΐνης ἀπείλησε τοὺς Νορμανδοὺς μὲ θάνατο. - Οἱ βιογράφοι τοῦ Leo IX ἀποδίδουν εἰς αὐτὸν τὴν πρωτοδουλία τῶν τελικῶν διαπραγματεύσεων μὲ τοὺς Νορμανδούς: *Vita Leonis IX* ἐν Borgia, *Memorie istoriche della Pontificia città di Benevento*, II p. 318; *Vita Leonis IX* τοῦ Escurial, p. 361 Tritz. Εἶναι τὸ πιθανώτερο, ἂν καὶ δὲν ἔχει ἴδιαίτερη σημασία, οὕτε ἔξακριβοῦται, τὸ γεγονός τῆς προσκλήσεως. Τὸ σημαῖνον εἶναι ὅτι ὁ Πάπας μέγρι τέλους ἐπεθύμει τὴν ύποταγὴ καὶ δχι τὴν ἔξουθένωσι τῶν Νορμανδῶν. "Ἡχθῇ εἰς τὴν καταστροφικὴ δι' αὐτὸν μάχῃ.

[121] Τοῦ παπικοῦ στρατοῦ προϊστανται δύο ἡγεμόνες, ὁ Rodulfus νεωστὶ ὅρισθεὶς παπικὸς πρίγκηψ τοῦ Benevento, καὶ ὁ Γερμανὸς (Suevus) Guarnerius. Οἱ Νορμανδοὶ νίοθετοῦν τὴν τριπλῆ διαιρέσι (cf. n. 115). Πιθανῶς ὁ κόμης Umfroi ἔχει τὸ κέντρον καὶ οἱ Richard καὶ Robert ἐκατέρωθεν τὶς δύο πτέρυγες. *Chronicon Casinense* II 84 (MGH SS VII 686. 1 sqq. v. add. 1 ad c. διὰ τὴν πρωτοτιμία τοῦ Umfroi). - Διὰ τὴν Νορμανδικὴ πρωτοβουλία τῆς ἐπιθέσεως, ἡ ὅποια προεκάλεσε τὸν πανικὸ εἰς τὶς Ἰταλικὲς γραμμές, v. n. 120. - Περὶ τῆς μάχης: *Chronicon Casinense loc. cit.* (686. 4 sqq): *Inito autem certamine in planicie maxima quae iuxta civitatem est, paulatim se subtrahentibus fugientibusque nostratis, et solis qui ultra montes venerant remanentibus, cum diu ab his fortiterque pugnatum fuisset, omnibus tandem in ipso certamine trucidatis, Normanni Dei iudicio extitere victores.* Ὁ Leo Marsicanus ὅμιλεῖ ἐδῶ εὔνοϊκῶς περὶ βαθμαίας ὑποχωρήσεως καὶ φυγῆς τῶν «ἡμετέρων», δηλαδὴ τῶν Ἰταλῶν (paulatim se subtrahentibus fugientibusque). "Άλλοι χρονικογράφοι τονίζουν τὸν πανικὸ καὶ τὴν ἀμεσο φυγή των ἀμα τῇ ἐνάρξει τῆς συρράξεως. *Lamberti Annales* ad 1053 (MGH SS V 155. 27-29): *Leo papa profectus contra Nortmannos..., et fugientibus statim in prima congressione Longobardis, Teutonici omnes pene ad unum interfici sunt.* Οἱ Ἰταλοὶ καὶ Λοιμβαρδοὶ δὲν ἀναφέρονται κἄν ὡς πολεμήσαντες. *Lupus Protospatarius* ad 1053 (MGH V 59. 20): *in feria 6. de mense Iunii Normanni fecerunt bellum cum Alamannis* (εἴναι λοιπὸν οἱ Νορμανδοὶ ἐπιτιθέμενοι) *quos papa Leo conduxerat, et vicerunt. Annales Altahenses Maiores* ad 1053 (MGH XX 806. 29-31). *Anonymi Beneventini Vita Leonis loc. cit.* (v. n. 199). *Aimé loc. cit* (v. n. 199). *Annales Romani (Liber Pontificalis*, Duchesne II, 333 = MGH V 470). Οἱ Γερμανοὶ ἦσαν περὶ τοὺς πεντακοσίους v. n. 103. Ἡ μάχη τῆς Civitate περιγράφεται λεπτομερῶς εἰς *Guilelmus Apuliensis* II 180-256. *Tὴν φυγὴ τῶν Ἰταλῶν παραδίδοντες* ὅλες οἱ πηγές. Οἱ Γερμανοί, μονωθέντες, ἀντεστάθησαν μέχρις ἐσχάτων καὶ ἐφονεύθησαν ὅλοι. *Guilelmus* II 244-256. *Aimé*, III, 40: *Cestui Todeschi qui iluec se troverent furent tuit mort; nul non eschappa, se non aucun à qui li Normant vouloient pour pitié pardonner.* *Malaterra* I, 12. *Annales Romani* εἰς *Liber Pontificalis* II p. 470. *Herman Augiensis* ad 1053. *Analecta Bollandiana* 25, p. 286. - Κατὰ τὴν *Vie de S. Léon* εἰς *Analecta Bollandiana*, 25, p. 285-6, τὸν πανικὸ στὶς τάξεις τῶν Λοιμβαρδῶν ἐνέσπειρε ὁ κόμης Madelfrit

(Malfred) τοῦ Campomarino, κατὰ προδοσία. Ὁ Guilelmus τὸν ὄνομάζει ἀμέσως μετὰ τοὺς τρεῖς ἀρχηγοὺς τοῦ Λομβαρδικοῦ στρατεύματος (II 164-168), τοὺς δύο ἀδελφοὺς Trasmonde III καὶ Atton κόμητες τοῦ Chieti καὶ τὸν Oderisio II κόμητα τοῦ Sangro, τρίτον υἱὸν τοῦ Borrel I. Ἡ *Vie de S. Léon* διηγεῖται (*loc. cit.*): Inter quos erat *maledictus traditor* comes Madelfrit, qui dicitur Roffreda, Beneventanae urbs honoratus. Δεκασθεὶς διὰ πολλοῦ χρήματος ἀνέλαβεν νὰ ἐνσπείρῃ τὸν πανικὸ στὸν στρατὸ τοῦ Πάπα. Συνεδούλευσε τοὺς Νορμανδοὺς νὰ ἀρχίσουν τὴν μάχην πολὺ ἐνωρίς τὸ πρωΐ, πρᾶγμα ποὺ ἔπραξαν. (Εἰς αὐτὸν φαίνεται τὸ γεγονός ἀναφέρεται ὁ Πάπας ὅταν γράφων πρὸς τὸν Μονομάχο ὅμιλει περὶ αἴφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως τῶν Νορμανδῶν, v. n. 120). Οἱ Γερμανοὶ ρίπτονται εἰς τὴν μάχην σθεναρά. Dum haec vidisset iniquissimus Madelfrit comes, cum suo exercitu fugam commisit et omnis exercitus Langobardorum, dum haec viderent fugam arripuerunt... (p. 286): Tunc illi fugientes Onfridus comes Francorum cum suis cepit sequere eos etc.

[122] Cf. Gay pp. 489-90. - Διὰ τὴν στάσιν τῶν κατοίκων τῆς Civitate πρὸς τὸν Πάπαν μετὰ τὴν ἡτταν τοῦ v. Guilelmus Apuliensis *Gesta Wiscardi* II, 250 (MGH IX 259): sed cives papam non excepere decenter. Διὰ τὴν περιφρονητικὴν συμπεριφορὰν τῶν κατοίκων τῆς Civitate πρὸς τὸν Πάπα μετὰ τὴν μάχην v. Aimé, III 40. Malaterra I, 14. *Vie de S. Leon*, Anal. Boll., 25, p. 287. Ἀσφαλῶς δὲν τὸν ἐδέχθησαν ἐντὸς τῶν πυλῶν καὶ δὲν τοῦ προσέφεραν ἄσυλο καὶ καταφύγιο τὴν ὥρα τῆς μεγάλης ἀνάγκης του.

[123] Cf. Guilelmus Apuliensis *Gesta Wiscardi* II, 260, *supra* n. 90. Ὁ σεβασμὸς καὶ προσκύνησις τῶν Νορμανδῶν πρὸς τὸν ταπεινωμένο καὶ αἰχμάλωτο Πάπα παρατίθεται ἀπὸ ὅλες τὶς πηγές. Cf. Malaterra; *Annales Romani*; *Vie de S. Léon* (Anal. Boll. 25); *Vita Leonis* τοῦ Escurial (*loc. citt.*). Τὸ σημαντικὸ εἶναι ὅτι κατὰ τὸν Malaterra ὁ Πάπας περιενδύει τοὺς Νορμανδοὺς (ώς κύριος, χωροδεσπότης καὶ Vicarius καθολικὸς) μὲν ὅλες τὶς κατακτήσεις των παρελθοῦσες καὶ μέλλουσες στὴν Καλαβρία καὶ Σικελία. Ἐδῶ ἀκριβῶς συμπήγνυνται οἱ ὅροι τῆς διαρκοῦς συνεννοήσεως καὶ ἀδιαταράκτον συνεργασίας μεταξὺ Παπισμοῦ καὶ Νορμανδῶν ποὺ θὰ ἐκτυλιχθοῦν στὸν μετέπειτα χρόνο (v. τὸ δεύτερο καὶ τρίτον μέρος τῆς παρούσης μελέτης). Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ στὴν Γῆ ηὗρε τὴν ἀπαραίτητη γιὰ τὰ σχέδια μεγαλύνσεως τῆς

Ρωμαικῆς Καθέδρας ἰσχυρὰ κοσμικὴ σπάθη, εὐπειθῆ καὶ γείτονα. Ὡς φυσικὴ συμμαχία τῶν δύο ἀνερχομένων Δυνάμεων κατὰ τῶν δύο Αὐτοκρατοριῶν ἐτελεσφόρησε τελικὰ καὶ κατέστη κύριος ἄξων τῶν προσεχῶν ἔξελίξεων στὰ Ἰταλικὰ καὶ διεθνῆ πράγματα. Αὐτὸ ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ γίνη καὶ πρὸ τῆς μάχης τοῦ Civitate, ἀλλὰ μὲ ἐπιμειξία ἐτερογενῶν στοιχείων (κυριαρχικῶν δηλαδὴ ἐπιρροῶν ἐκ μέρους τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος), ἐπραγματώθη τώρα ὑπὸ καθαρωτέρων καὶ δυναμικωτέρων μορφήν.

[124] Ο Leo ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ κόμητος Umfroi εἰς Benevento τὴν 23ην Ἰουνίου 1053 (Jaffé p. 545). Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Νορμανδῶν συμπεριφέρεται κατὰ πάντα ὡς ἥγεμὼν τῆς Ἀπουλίας καὶ τοῦ Benevento: τῇ συστάσει του καὶ στηρίξει ἀσφαλῶς, ὁ Πάπας χορηγεῖ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Udalricum τοῦ Benevento τὰ δικαιώματα τῆς ἐκκλησίας τοῦ ὄρους Gargano καὶ τοῦ Siponto (εἰς τὴν βυζαντινὴν περιοχὴν τῆς Κάτω Ἰταλίας). Jaffé No. 4299. Οἱ δροὶ τῆς συνεργασίας Πάπα καὶ Νορμανδῶν χαράσσονται ἐνωρίς. - Περὶ τῆς πραγματικῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Πάπα εἰς Benevento δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀναχωρήσῃ μόλις εἰς τὸ 12 Μαρτίου τοῦ 1054· ὁ Umfroi τὸν ὁδηγεῖ βαρέως ἀσθενοῦντα εἰς Capua (ἥ ὅποια ἔχει ἥδη προστεθῆ εἰς τὸν Νορμανδικὸν ἔλεγχον) ἀπ' ὅπου ὁ ἥγονος τοῦ Monte Cassino τὸν συνοδεύει εἰς Ρώμην περὶ τὸ τέλος τοῦ Μαρτίου 1054. Θνήσκει μετ' ὀλίγας ἡμέρας, εἰς τὸ 19 Ἀπριλίου (Jaffé p. 548). - Οἱ οὐδέτερες διατυπώσεις τοῦ Leo Marsicanus εἰς *Chronicon Casinense* II, 84 (MGH VII 686, 8-14), ὑποδεικνύουν τὴν ἀλήθεια: εἰς τὸν Πάπα ἐπιδαψιλεύονται ὅλες οἱ τιμές, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ προσῆῃ εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν ἀνευ ἐγκρίσεως τῶν Νορμανδῶν. Dehinc Humfridus ad papam venit, et in sua illum fide suscipiens, cum omnibus suis Beneventum perduxit; promittens ut quandocumque Roman ire disponeret, ipse illum Capuam usque perduceret. (Δὲν ἡδύνατο ὁ Πάπας ἐπομένως νὰ ἀναχωρήσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ). Intravit autem idem papa Beneventum in vigilia sancti Iohannis Baptiste (23 Ἰουνίου 1053), et steti ibi usque ad festivitatem sancti Gregorii papae (12 Μαρτίου 1054); ibique *infirmatus*, vocato praedicto comite, Capuam ab illo deductus est; ubi per dies 12 remoratus, accersito tandem nostro abate sui itineris comite, Roman rediit; ac post non multos dies sancto sine quievit. - Οἱ *Lamberti Annales* ad 1053 (MGH V 155. 29) εἶναι ἐκφραστικώτεροι: ipse quoque

obsessus est in Benevento, et vix tandem post multas tribulationes obsidione liberatus, cunctos dies, quibus supervixit tantae calamitati, in luctu et moerore egit. Cf. Herimannus Augiensis *Chronicon* ad 1054. - Οἱ Νορμανδοὶ θεωροῦν ὅτι κατέχουν καὶ τὸ Benevento δικαιωματικὰ βάσει τῆς αὐτοκρατορικῆς δικαιοδοσίας περιενδύσεώς των δι' αὐτοῦ, v. n. 46.